

MAREA UNIRE ȘI JUDEȚUL TELEORMAN ÎN CONTEXTUL EVENIMENTELOR DIN 1918

**Lucrările Simpozionului Național
Alexandria - 4, 5 octombrie 2018**

Editura Ordessos

*Marea Unire și județul Teleorman în
contextul evenimentelor din 1918*

**PUBLICAȚIILE MUZEULUI JUDEȚEAN TELEORMAN
(XII)**

Marea Unire și județul Teleorman în contextul evenimentelor din 1918

**Lucrările Simpozionului Național
Alexandria – 4, 5 octombrie 2018**

**Editori:
Pavel Mirea și Mihai Cătălin Zarzără**

Autori: Olga Barbu, Cătălin Borțun, Dan Botez, Steluța Chefani-Pătrașcu, Monica Cîrstea, Cătălin Florea, Adrian Grigore, Florin Iordăchiță, Marius Neațu, Claudiu Olaru, Ștefan Păun, Costin Peligrad, Cornel Popescu, Mihai Cătălin Zarzără.

**Editura Ordessos
2018**

PUBLICAȚIILE MUZEULUI JUDEȚEAN TELEORMAN

(XII)

Editorul seriei: Pavel Mirea
Corectură: Mădălina Dumitru
Copertă: Pompilia Zaharia

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MAREA UNIRE ȘI JUDEȚUL TELEORMAN ÎN CONTEXTUL EVENIMENTELOR DIN 1918. Simpozion Național (2018 ; Alexandria)

**Marea Unire și județul Teleorman în contextul evenimentelor din 1918:
lucrările Simpozionului Național: Alexandria, 4-5 octombrie 2018/
Olga Barbu, Cătălin Borțun, Dan Botez, ...; ed.: Pavel Mirea și Mihai Cătălin Zarzără.
- Pitești: Ordessos, 2018**

Conține bibliografie
ISBN 978-606-8604-38-1

- I. Barbu, Olga
 - II. Borțun, Cătălin
 - III. Botez, Dan
 - IV. Mirea, Pavel (ed.)
 - V. Zarzără, Cătălina (ed.)
- 94

Fotografia de pe copertă: „*Intrarea trupelor franceze în Alexandria*”, realizată pe treptele fostei primării din Alexandria, la data de 25 octombrie/ 6 noiembrie 1918 (colecția Muzeului Județean Teleorman).

©Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate
Muzeului Județean Teleorman și Biroului Județean Teleorman al Arhivelor Naționale

ISBN 978-606-8604-38-1

CUPRINS

Cuvânt înainte	7
Adrian GRIGORE	
Participarea Regimentului 20 „Teleorman” la Războiul de Întregire <i>The participation of the 20th „Teleorman” regiment in the First World War</i>	9
Costin PELIGRAD	
Regimentul 60 Infanterie Teleorman în luptele pentru apărarea Câmpulungului <i>The 60th infantry regiment „Teleorman” and the fighting to defend Câmpulung</i>	39
Mihai Cătălin ZARZĂRĂ	
Câteva aspecte privind debarcarea de la Zimnicea și ocuparea județului reflectate în documente de arhivă <i>Some aspects about the landing at Zimnicea and the occupation of Teleorman County as reflected in archive documents</i>	50
Cornel POPESCU	
Aspecte privind „Operațiunea ofensivă” sau „Bătălia” de la Mărăști <i>Aspects of the “Offensive operation” or the “Battle” from Mărăști</i>	64
Cătălin BORTȚUN	
1916 - 1918 în documente teleormănene <i>1916 - 1918 in Teleorman documents</i>	90
Olga BARBU	
Aportul populației civile teleormănene la Războiul pentru Întregirea Neamului <i>The contribution of the inhabitants of Teleorman County during the First World War</i>	109
Marius Adrian NEAȚU	
Câteva aspecte ale ocupației germane în județul Teleorman 1916 - 1918 <i>Some aspects about the German occupation in Teleorman County 1916 - 1918</i>	121

Steluța CHEFANI-PĂTRAȘCU	
Sfârșitul Primului Război Mondial în orașul Alexandria (1918 - 1919)	
<i>The end of the First World War in Alexandria (1918 - 1919)</i>	129
Cătălin Ionuț FLOREA	
Contribuția alexândrenilor la Războiul pentru Întregirea Națională	
<i>The contribution of the inhabitants of Alexandria during the First World War</i>	148
Claudiu OLARU	
Monumentul eroilor din Primul Război Mondial din Alexandria și autorii lui	
<i>The Monument of Heroes of the First World War at Alexandria and its sculptors</i>	180
Ștefan PĂUN	
Cercul Studenților Vlăsceeni și acțiunile de cinstire a eroilor Marii Uniri din 1918	
<i>The circle of Vlăsceeni students and the actions for honouring the heroes of the First World War</i>	196
Monica CÎRSTEA	
Contribuția Reginei Maria la înfăptuirea Marii Uniri	
<i>Queen Mary's contribution to the Great Union</i>	247
Dan BOTEZ	
Iuliu Maniu și uimitoarele acțiuni care au precedat Marea Unire	
<i>Iuliu Maniu and his amazing actions preceding the Great Union</i>	290
Florin IORDĂCHIȚĂ	
Rolul profesorului ardelean Onisifor Ghibu în Unirea Basarabiei cu România (1917 - 1918)	
<i>The role of Professor Onisifor Ghibu in the Union of Bessarabia with Romania (1917 - 1918)</i>	300

CUVÂNT ÎNAINTE

Acest volum este dedicat lucrărilor Simpozionului Național „*Marea Unire și județul Teleorman în contextul evenimentelor din 1918*” ce a avut loc la Alexandria în zilele de 4 și 5 octombrie 2018. Simpozionul a fost organizat, în colaborare, de Muzeul Județean Teleorman și Biroul Județean Teleorman al Arhivelor Naționale, în anul celebrării Centenarului Marii Uniri.

Timp de două zile, 14 specialiști – profesori, muzeografi, cercetători din țară sau din județ, au abordat, prin comunicările susținute, o serie de aspecte legate de evenimentele anului 1918 dar și de cele din anii premergători, anii Primului Război Mondial, în plan național sau local.

În volum sunt incluse 14 articole, bazate pe comunicările susținute. Aranjarea acestora s-a făcut prin ordonarea lor în context local, județean și național pe de-o parte și prin structurarea unor teme pe de altă parte.

Astfel, primele patru articole abordează probleme de natură militară, precum participarea unor regimente din Teleorman la război, debarcarea Puterilor Centrale la Zimnicea sau operațiunile militare de la Mărăști.

Următoarele trei articole reflectă, prin intermediul documentelor de arhivă, diferite aspecte ale ocupației germane în județul Teleorman dar și aportul populației civile din acest județ la efortul de război. Alte două articole cuprind o problemă similară, raportată însă la planul local, respectiv la orașul Alexandria.

Cinstirea memoriei eroilor din Primul Război Mondial și a Marii Uniri din 1918 se regăsește în studii care fac referire la două monumente, cele din Alexandria și Drăgănești-Vlașca.

Volumul se încheie cu trei articole în care accentul este pus pe trei personalități implicate în realizarea idealului unionist: Regina Maria a României, Iuliu Maniu și Onisifor Ghibu.

Editorii acestui volum și organizatorii simpozionului își exprimă întreaga loc de grație tuturor participanților care au contribuit, prin articolele lor, la cunoașterea unor importante aspecte ale istoriei acelei perioade marcată de Războiul Întregii Neamului, ce a condus la desăvârșirea statului național unitar român prin înfăptuirea Marii Uniri.

Pavel Mirea și Mihai Cătălin Zarzără

PARTICIPAREA REGIMENTULUI 20 „TELEORMAN” LA RĂZBOIUL DE ÎNTREGIRE

Adrian GRIGORE *

Abstract: *This article describes the history of the 20th Infantry Regiment, from 1880 when it was created until 1944, when it was dissolved. The unit was named after the district Teleorman, from where its soldiers were recruited. Within the archive created by this regiment are reflected the role which it played in the First World War and the reforming process at the beginning of the war. Also, the archival documents mirror the actions of different structures of the regiments which took part in different battlefields, from the Prahova Valley to the banks of the Danube River.*

Keywords: *First World War, 20th Infantry Regiment, 2nd Army Corps, Flămânda Offensive.*

Cuvinte cheie: *Primul Război Mondial, Regimentul 20 Infanterie, Corpul 2 de Armată, ofensiva Flămânda.*

Regimentul 20 Infanterie a fost înființat la 5 aprilie 1880, în baza Înaltului Decret nr. 1163 din 5 aprilie 1880, sub denumirea de Regimentul de Dorobanți nr. 20, cu reședința la Turnu Măgurele. Noul regiment de dorobanți a preluat efectivele și tehnica Batalionului 1 Teleorman din Regimentul 5 Dorobanți, ai cărui oameni erau recrutați în exclusivitate de pe raza județului Teleorman, cu respectarea strictă a principiului teritorialității, conform expunerii de motive a înaltului decret de înființare

* Arhivele Militare Naționale Române, Bd. Drumul Taberei nr. 7H, sector 6, București; e-mail: adrian.grigore70@yahoo.com

„Marea Unire și județul Teleorman în contextul evenimentelor din 1918”,
Lucrările Simpozionului Național, Alexandria – 4, 5 octombrie 2018, p. 9-38

„regimentele de dorobanți aparțin întotdeauna teritoriului de unde se recrutează”¹.

Începând cu 15 iulie 1891, conform Înaltului Decret nr. 2329 din 11 iulie 1891, denumirea regimentului a fost modificată, fiind inclus numele districtului său de recrutare. De la această dată a creat arhivă sub denumirea de Regimentul Teleorman nr. 20².

Din anul 1932, regimentul a creat arhivă sub titulatura de Regimentul Dorobanți nr. 20 Teleorman, modificarea fiind stabilită prin prevederile Înaltului Decret nr. 1778 din 23 mai 1932.³

A fost desființat la 30 noiembrie 1944 prin Instrucțiunile de reorganizare a armatei nr. 70200 din 23 noiembrie 1944, predându-și arhiva, efectivele și materialele din dotare Regimentului 38 Infanterie.⁴

Documentele aflate în fond, păstrate astăzi în Depozitul central de arhivă al Ministerului Apărării Naționale din Pitești, trasează și drumul de luptă al Regimentului 20 Infanterie în timpul primei conflagrații mondiale. În prima etapă a războiului, regimentul a fost divizat, astfel că Batalionul 2 a fost inclus în compunerea Grupului de Acoperire Predeal și a desfășurat acțiuni de luptă în Ardeal, participând la eliberarea orașului Brașov și apoi, în apărare, pe Valea Prahovei. Comanda regimentului, împreună cu Batalioanele 1 și 3 au fost incluse inițial în componența Grupului de Apărare Alexandria, destinat a proteja frontiera dunăreană și apoi în compunerea Grupului de Armate „General Prezan”, participând la „Bătălia pentru București” și la luptele în retragere din Zona Râmnicu Sărat – Viziru. Rapoartele și dările de seamă întocmite de regiment informează despre reorganizarea sa pe baze moderne în perioada decembrie 1916-iunie 1917, despre dificultățile întâmpinate pe parcursul acestui proces. După reorganizare, regimentul a participat la ofensiva Armatei 1 pe frontul de la Mărășești și apoi la asigurarea securității teritoriului Moldovei în perioada retragerii în dezordine a armatelor ruse – dezorganizate de revoluție.⁵

Un număr mic de documente se referă la activitatea desfășurată de regiment în perioada martie-iulie 1918, perioadă în care regimentul a fost dislocat în Basarabia și la modul în care și-a dus la îndeplinire misiunea avută.

¹ *Monitorul Oastei* nr. 10 din 15 aprilie 1880, pp. 257-260.

² *Ibidem*, nr. 28 din 11 iulie 1891, pp. 913-915.

³ *Monitorul Oficial* nr. 122 din 28 mai 1932, p. 3445.

⁴ Arhivele Militare Române (A.M.R.), Fond *Regimentul 20 Infanterie*, ds. nr. crt. 748, ff. 1-40.

⁵ *Vezi și Statul Major General – Serviciul istoric al armatei, Ghidul arhivelor militare române*, București, Ed. Centrului Tehnic-editorial al armatei, 2010, pp. 276, 277.

În ordinea de bătaie a armatei, la data de 14 august 1916, Regimentul 20 Teleorman și Regimentul Vlașca nr. 5 erau subordonate Brigăzii 7 Infanterie din Divizia a 4-a a Corpului 2 Armată.⁶

Conform ordinii de bătaie, consemnată în Jurnalul de operații la data de 15 august 1916, comandant al regimentului era locotenent-colonelul Ștefănescu Ion.

SERVICII ȘI DIVERSE POZITII

COMPUNERE SI CAI A FĂCUT SERVICIU SI POZITII SERVICIU	GRADE SI POZITII	D A T A DINSTRUMENT, DECEDEȘI SI RETRAȘI	CĂT A TINUT SERVICIUL								
			SI ANOSTRII		SI INDIANSTRII		SI BUCURII				
			Ani	Luni	Zi	Ani	Luni	Zi	Ani	Luni	Zi
Reg. 1. Teleorman	Sublocotenent	1881	1	1	1						
"	Locotenent	1882									
"	Capitan	1883									
"	Comandant	1884									
"	Comandant	1885									
"	Comandant	1886									
"	Comandant	1887									
"	Comandant	1888									
"	Comandant	1889									
"	Comandant	1890									
"	Comandant	1891									
"	Comandant	1892									
"	Comandant	1893									
"	Comandant	1894									
"	Comandant	1895									
"	Comandant	1896									
"	Comandant	1897									
"	Comandant	1898									
"	Comandant	1899									
"	Comandant	1900									
"	Comandant	1901									
"	Comandant	1902									
"	Comandant	1903									
"	Comandant	1904									
"	Comandant	1905									
"	Comandant	1906									
"	Comandant	1907									
"	Comandant	1908									
"	Comandant	1909									
"	Comandant	1910									
"	Comandant	1911									
"	Comandant	1912									
"	Comandant	1913									
"	Comandant	1914									
"	Comandant	1915									
"	Comandant	1916									
"	Comandant	1917									
"	Comandant	1918									
"	Comandant	1919									
"	Comandant	1920									

Figura 1

CAMPANII

Comandant al Regimentului 20 Teleorman în campania de război din 1916-1918, în cadrul Diviziei a 4-a a Corpului 2 Armată.

RANE ȘI FAPTE MERITORII

DECORAȚII ȘI MEDALII

Comandant al Regimentului 20 Teleorman în campania de război din 1916-1918, în cadrul Diviziei a 4-a a Corpului 2 Armată.

MOTIVELI ȘI DATA ÎNCETĂRII SERVICIULUI ÎN CORP

Figura 2

Locotenent-colonel Ștefănescu Ion, comandant al Regimentului 20 Teleorman, la data declarării mobilizării Armatei Române, la intrarea în Primul Război Mondial

Regimentul era organizat astfel:
- comandant regiment;

⁶ Marele Stat Major - Serviciul „Istoric”, *România în războiul mondial 1916-1918, Volumul I*, București, Imprimeria Națională, 1934, Anexa 42, p. 8.

- ajutor comandant, ofițer adjutant, farmacist, ofițer cu aprovizionarea, ofițer contabil, ajutor ofițer cu îmbrăcămintea, comandant tren de luptă, cap. muzică cl. II și preot;

- 3 batalioane, fiecare cu câte 4 companii compuse din 4 plutoane, primele 3 comandate de câte un ofițer și al 4-lea comandat de un subofițer;

- 1 companie mitraliere, organizată pe 3 secții (similar plutoanelor nn).⁷

Prezint mai jos, în sinteză, principalele acțiuni militare la care a participat Regimentul 20 „Teleorman”:

„15 august 1916

Batalionul I a detașat o companie pentru a lucra la amenajarea câmpului de aviație de la sud de orașul Alexandria între oraș și satul Poroschia.

Batalionul II. La ora 12 p.m. batalionul se oprește pe șoseaua Predeal – Brașov în apropiere de Temeșul de Sus, se primesc împușcături. Înaintea batalionului se afla Batalionul de Grăniceri urmat de Batalionul 6 Vânători. În acest timp podul de șosea și cale ferată de la intrarea în Temeșul de Sus este aruncat în aer.

La ora 4.30 a.m. batalionul primește ordin de a înainta din punctul unde Valea Vlădeț dă în șosea pe stânga șoselei și calea ferată pe la cota 977 și să cadă în șosea mai sus de sat Temeș formând cu Batalionul 6 Vânători, care înainta pe șosea și Batalionul II de grăniceri care înainta pe dreapta șoselei, 3 coloane.

La ora 7 a.m. Batalionul ajunge în gara Temeș de Jos unde se unește cu o parte din detașamentul locotenentului Rădulescu care venea dinspre cele 2 tuneluri de cale ferată pe care pusese deja stăpânire de la ora 12. În acest timp batalionul de grăniceri înainta pe șosea și primește împușcături. Batalionul înaintează, împușcăturile se înnoiesc. Batalionul de grăniceri se oprește pe loc și cere ajutor Batalionului II din 20 Teleorman.

Comandantul Batalionului II avansează peste valea Temeșului bătută de focuri însoțit de 20 agenți de legătură ai batalionului.

La ora 9 Batalionul de Grăniceri repetând cererea de ajutor se trimite ordin ca, compania a 5-a și a 6-a din Batalionul 2/20 să traverseze valea râului ca, venind sub poala pădurei, să fie trimise pentru întărirea aripei drepte a Batalionului de Grăniceri care era copleșit de focuri.

⁷ A.M.R., Regimentul 20 Infanterie, copie după Jurnalul de Operații, 15 august 1916 – 1 iulie 1918, pp. 1, 2.

Comaniile vin fără comandanți de companii, însoțite numai de sublocotenentul Pricină Ion și Stoica Niculae de la Compania a 5-a și Marinescu Radu și Penciulescu Edgard de la compania a 6-a iar, ca efectiv, jumătate din efectiv cu care a plecat în ziua precedentă.

Comaniile sunt trimise pe rând pentru a întări aripa dreaptă a grănicerilor. După acesta, compania a 7-a este chemată deasemenea din Gara Temeșului de Jos, ca traversând râul să se adune sub poala pădurei constituind rezerva de aripă a frontului de luptă.

În același timp compania a 8-a și secția de mitraliere, singurele unități ale batalionului ce mai rămăseseră în gara Temeșului de Jos, sunt trimise pentru a întări aripa stângă a Batalionului de Grăniceri. La ora 10 a.m. compania a 7-a, din inițiativa sublocotenentului Olteanu, întărește prin intercalare Batalionul de Grăniceri. La ora 11.a.m comandantul batalionului vine pe front lângă compania a 7-a. La ora 11.30 a.m. frontul de luptă neputând înainta, inamicul primind mitraliere, se raportează comandantului coloanei din centru că pozițiunea inamică, fiind întărită cu mitraliere, nu poate fi luată decât prin surprindere și în timpul nopții, iar în timpul zilei numai dacă se trimite o baterie de artilerie.⁸

Ordin de Atac

Din pozițiunile pe care le ocupă în prezent, vest Gara Temeș, unde au lucrări de întărire etajate și ocupate aproximativ de un batalion jumătate de infanterie.

Bateria 1-a din Regimentul 2 Artilerie Ușoară va lua poziție la sud de gara Temeș și va bate cu focuri pozițiunea inamicului știind că trupele atacului au ajuns la 600 metri aproape de inamic.

Asaltul se va da în chipul următor: Batalionul 6 Vânători cu 2 companii care sunt angajate pe front la aripa stângă a inamicului, Batalionul de grăniceri și Batalionul II/20 din pozițiunile pe cari le ocupă în prezent se vor arunca asupra pozițiunii inamice.

Batalionul din Regimentul 6 M.V. înaintează pe șosea și apoi direct asupra stânzei inamicului între grăniceri și Batalionul II/20.

Compania locotenentului Ștefănescu din Regimentul 6 M.V. rămâne unde se găsește și formează rezerva generală.

Atacul va avea un caracter decisiv, mișcarea și baioneta având principalul rol. Trupele vor înainta la atac în valuri, în linie, la distanță de 50 – 100 metri unul de altul. Batalionul II/20 și grănicerii vor opri câte o

⁸ *Ibidem*, pp. 2, 3.

companie care vor susține cu focuri atacul, trăgând asupra rezervelor sau a trupelor inamice în retragere. Atacul va începe simultan de către toate coloanele astfel încât plecarea să se facă la un semnal ce voi da (trei salve la interval de un minut) în urmă intrarea să se facă astfel încât coloanele înaintate să se găsească la aceiași înălțime. Batalionul II/20 va avea în primul val un grup de 21 grenadieri. Posturile de prim ajutor la sud de gară. Răniții și bolnavii se vor evacua la Azuga cu ambulanțele și căruțele de rechiziție. Mă găsesc la baraca de lemne, la sud de gară. Veți retrage trupele angajate pe nesimțite până la 600 metri de inamic spre a nu fi sub focurile artileriei. Locotenent-colonel (ss) Darvari.

În urma acestui ordin și după ce artileria a bătut cu circa 10 lovituri pozițiile inamice se începe asaltul, batalionul este fracționat în două părți încă dinaintea primirii ordinului de atac.⁹

Compania a 8-a sub comanda locotenentului Dumitriu Constantin și secția de mitraliere sub comanda locotenentului Rădulescu M., la aripa stângă a frontului de luptă. Restul din compania a 5-a, 6-a, 7-a care se aflau la dreapta frontului de luptă sunt împărțite în patru plotoane, constituind patru valuri de atac, primul sub comanda sublocotenentului de rezervă Stoica Niculae, al doilea sub comanda căpitanului Călcescu Alexandru, al treilea sub comanda sublocotenentului de rezervă Olteanu C¹⁰ și al patrulea sub comanda comandantului de batalion. Astfel format, batalionul pornește la atac, focurile inamicului devin din ce în ce mai dese, parte din soldați șovăiesc. În pas de atac trecând de 2 ori râul Temeș, valurile înaintează până la 300 metri de inamic unde toate patru plotoane se intră pe un singur rând, având pe sublocotenent Stoica Niculae, Olteanu C. și comandantul de batalion printre ei.

Focurile inamicului devin din ce în ce mai dese, transformându-se în cele din urmă în adevărată vijelie așa că se dă ordin general de retragere pentru ca artilerie să intre din nou în acțiune.

La al doilea atac, care începe imediat după 30 de minute, inamicul răspunde din ce în ce mai rar, așa că, la orele 6 p.m. părăsește poziția care trece în posesia noastră la orele 6. 20 p.m., trupele care au dat atacul se reanșează pe șoseaua care se va forma coloana de urmărire a inamicului în direcția Brașov. La ora 7,30 batalionul se oprește bivucând sub cerul liber, la 500 metri nord Pensionul Marienhof. Astăzi cade rănit de o

⁹ *Ibidem*, p. 3.

¹⁰ *Ibidem*, pp. 3, 4.

baionetă locotenentul Rădulescu Marin, comandantul companiei de mitraliere. [...].

16 august 1916

Batalionul II. La ora 7,40 a.m. vin pentru a lua în coloană oamenii din companiile 5, 6 și 7 care s-au sustras de la luptă în ziua de 15 august. La orele 6 p.m. batalionul pornește în direcția Brașov. Ordinul de înaintare este până la ieșirea din defileul Temeș și să cantoneze în fabrica de postav.

La ora 11,50 batalionul ajunge la sus numita fabrică de postav unde cantonează.

În conformitate cu ordinul telefonic al Detașamentului Alexandria, de dimineață s-au făcut pregătiri pentru marș, echipându-se toți oamenii noi prezentați. La ora 11 a.m. regimentul s-a pus în marș în ordinea următoare:

Batalionul III, batalionul I, T.R, T.L., în direcția Smârdioasa.

Marșul s-a executa în condițiuni rele din cauza căldurei. S-au dat halte orare de câte 10 minute. La ora 4 p.m. regimentul a sosit în Smârdioasa, dându-se o haltă de 30' după care s-a pus în marș către Pădurea Largă, pe șoseaua Smârdioasa-Zimnicea, unde au ajuns la ora 5.30 p.m., bivuacând în această pădure.

S-au făcut corturi pe locul viran dintre Pădurea Largă și Pădurea Găuriciu. [...] Caii s-au adăpostit în grajdul proprietății Cantacuzino. [...].¹¹

17 august 1916

Batalionul II

La ora 7.30 a.m. batalionul primește ordin de la comandantul coloanei din centru de a înainta spre Dârstele. La ora 9 și 15 a.m. batalionul se afla oprit din marș pe această direcție, primește ordin de a pleca imediat în ajutorul Batalioanelor 1/5 și 1/21 infanterie care luptau pe muntele Pietricica, contra inamicului în forță necunoscută neputând înainta. La ora 10 a.m. batalionul pleacă în această direcție, la ora 12 ajungând la cota 1599, în apropiere de Piatra Arsă întâlnește patrula din 1/21 care spunând că inamicul s-a retras în debandadă, nu mai este nevoie de ajutorul Batalionului II/20. Batalionul se înapoiază la 1,30 p.m. la fabrica de postav. La ora 6 p.m. batalionul primește ordin de a pleca imediat la Brașov. La ora 6 batalionul se pune în marș iar la 8 și 35 p.m. ajunge la

¹¹ *Ibidem*, p. 4.

Braşov. La 9,50 p.m. batalionul primeşte ordin şi pleacă spre a cantona noaptea la Dârstele (fabrica de bere). [.....]

18 august 1916

Batalionul II, la ora 6 a.m. se pune în marş spre Braşov unde ajunge la ora 8,15 a.m. bivuacând sub cerul liber, pe locul viran din faţa cetăţuiei, la ora 8,10 p.m. Batalionul primeşte ordin de a intra în avantposturi, schimbând Batalionul de grăniceri, pentru a supraveghea şi pune în stare de apărare sectorul de nord al oraşului Braşov, cuprins între cazarma de infanterie şi cota 707 de pe colina Horchewarte. La ora 9 p.m. batalionul intră în avantposturi cu companiile 5 şi 6 în gărzi mari, iar companiile 7 şi 8 cu rezerva avantposturilor în oraş. [...]

[...] Batalionul II începe lucrările de punere în stare de apărare a sectorului de nord al oraşului Braşov, cuprins între cazarmă şi cota 707, când primeşte următorul ordin de operaţii:

- 1) Inamicul a evacuat Mekertecul, Sânpetreu şi Herman.*
- 2) Grupul Bran a ocupat Cristian (a?), stabilindu-se astfel legătura.*
- 3) Grupul de acoperire Predeal va continua organizarea defensivă a Braşovului şi Defileului Dârstelor, întrebuiţând şi populaţia civilă.*
- 4) Detaşamentul Braşov va ocupa şi Mekertecul cu un batalion de infanterie şi o baterie de artilerie, care va fi pus imediat în stare de apărare, iar cu un alt detaşament de un batalion şi o baterie (de artilerie) care va ocupa Sânpetru, care va fi pus imediat în stare de apărare.*
- 5) Detaşamentul Dârstele va trimite 2 batalioane şi o baterie care va ocupa Hermanul şi dealul Warheghi, cota 704, legându-se¹² spre est cu detaşamentul Predeal şi organizând poziţiile defensive.*
- 6) Detaşamentele vor trimite patrulare tari spre Hachiu, Biengarten, gara Brendorf, satul Bodul şi podul Oltului spre Nord-Est, pentru a da ştiri sigure despre inamic.*
- 7) Se va căuta şi distruge liniile telefonice subterane dintre Braşov şi Turcheş, precum şi posturile telegrafice optice.*
- 8) Reaprovizionarea muniţiilor şi hrana de la coloana auxiliară care va coborî până la Dârstele. Oamenii vor avea întotdeauna hrană de rezervă pentru două zile.*

¹² *Ibidem*, pp. 4-6.

- 9) *Secția de automobile sanitare va rămâne la fabrica de postav din gurile defileului Dârstele.*
- 10) *Se va stabili legături telefonice cu detașamentele înaintate.*
- 11) *Cartierul general al Grupului Predeal, la Dârstele, destinându-se pentru Sân Petru [...].*
- 12) *O companie din Regimentul 21 Infanterie va rămâne pentru garda Garnizoanei, la dispoziția Batalionului de grăniceri. Aștept raport din 3 în 3 ore, cu începere de la ora 12 ziua. General (ss) Gr. Simionescu*

În urma acestui ordin, Batalionul II/20 Infanterie ridică serviciul de avantposturi, care se stabilise din ajun și pleacă spre a ocupa sectorul dintre cazarma Infanterie și gara Brașov, la ora 12 și 30 p.m.

Pentru organizarea defensivă a acestui sector s-au luat dispozițiunile următoare: s-a împărțit sectorul în trei sub-sectoare, dându-se câte unul la fiecare din companiile 5,7 și 8. S-a început construcția de tranșei și adăposturi de mitralieră.

20 august 1916

La ora 7,45 Batalioanele I și III au ieșit la instrucție, s-a făcut școala batalionului, ordinea de manevră.[...] Conform ordinului M.C.Gl. (Marelui Cartier General, nn) nr. 157 din 17/8/1916, comunicat în copie prin ordin de zi nr. 12 din 19/8/1916 al Detașamentului Alexandria, se face cunoscut că răniții din unitățile C.6. A. (Corpului 6 Armată, nn) se vor evacua la București și Silistra. [...]

Batalionul II. La ora 8 a.m. batalionul primește următorul ordin;

Trupele înaintează la Feldioara. Maiorul Iorgulescu cu batalionul va pleca imediat la Merketec, unde va cantona în această seară. Sosește ordinul scris imediat. Din ordin (ss) Bunescu.¹³

La ora 8,45 a.m. batalionul se pune în marș în direcțiunea Merketec unde ajunge la ora 11.40 a.m. bivuacând în corturi la ieșirea din sat. La ora 11.45 a.m. primește următorul ordin de operațiuni:

- nr. 2 Ordin de operații pentru ziua de 20/8/916

13) Inamicul s-a retras peste Olt de Homorod.

14) Grupul de acoperire Predeal va supraveghea sectorul cuprins între podul Oltului-Bartutek, Râul Olt, Arapataia și Veresmat, iar grupul de acoperire Bran va supraveghea sectorul cuprins

¹³ *Ibidem*, pp. 6, 7.

între colțul sudic al pădurii Mietelbrusen, satul Cristlea (Cristian), satul Vlădeni, Hableavul.

- 15) *Pentru acesta, unitățile vor ocupa următoarele localități, unde vor și staționa până la sosirea întăririlor și serviciilor cărora aparțin. [...]. Batalionul II/Regimentul 20 Infanterie va staționa la Merketek [...].*
- 16) *Grupul de acoperire Bran va destina sectoarele de pază și va grupa unitățile sale în patrulaterul Codlea, Gibavul; Hălchiul, Vlădeni, având cartierul la Codlea.*
- 17) *Trupele care se dislocă vor pleca din actualele locuri mâine, 20 august ora 9 a.m., însoțite de trenurile de luptă și regimentare, secția de automobile sanitare, va pleca la Brașov și va parca la cazarma Regimentului 20 Artilerie.*
- 18) *Localitățile ocupate vor fi legate prin mijloacele corpurilor care le ocupă, telefonic, cu cartierul Grupului Predeal. Trupele de artilerie vor da de la Cartierul general și în mod permanent câte un călăreț, iar corpurile pe jos câte un biciclist, ca oameni de legătură. Grupul Bran va trimite câte 2 călăreți cari vor fi puși în subzistența Regimentului 6 Vânători.*
- 19) *Trupele vor fi instalate în cantonament, lucrările necesare de întărire vor fi executate numai pe frontul de supraveghere.*
- 20) *Toate firele telegrafice și telefonice care dus spre inamic vor fi întrerupte, deasemenea și linia ferată la Feldioara. În cazul că podul este intact.*
- 21) *Fiecare comandant de garnizoană va lua măsurile necesare pentru oprirea jafului la locuitori și pentru menținerea disciplinei.*
- 22) *Reaprovizionarea trenurilor regimentare de la Brașov unde coloanele regimentare auxiliare de reaprovizionare vor fi dirijate.¹⁴*
- 23) *Trupele vor avea în permanență asupra lor, hrana de rezervă pentru 2 zile.*
- 24) *General Gr. Simionescu, șef de stat major, maior Maxim.*

Fiecare grup din detașamentul Predeal va executa marșul sub comanda celui mai vechi ofițer. Detașamentul Predeal încetează a mai fi figura. Buletinele zilnice și știrile se vor trimite pe grup la comandamentul Grupului Predeal, la Brașov.

¹⁴ *Ibidem*, p. 7.

Comandantul Detașamentului Brașov, locotenent-colonel Dârvari. [...]

21 august 1916

În conformitate cu ordinul telefonic al Detașamentului Alexandria (din Smârdioasa) de a fi în orice moment gata pentru luptă, s-au făcut pregătiri pentru marș. Direcția de marș se va comunica ulterior. S-a făcut împachetare în trăsurile T.R și T.L. [...]

[...] Batalionul II staționează în bivuac la ieșirea din NV a satului Mechertec. Batalionul primește ordin al Diviziei a 4-a:

Divizia a 4-a

Către

Batalionul II/Regimentul 20 Teleorman

Binevoii a cunoaște că batalionul se subordonează, din toate punctele de vedere, afară de administrație, regimentului 22 Infanterie, cu începere din ziua de 24/8/1916 ora 6 p.m, ca al treilea batalion din regiment.

Acest ordin s-a comunicat și Regimentului 22 infanterie.

Comandantul Diviziei 4-a, General Burghilea [...].

27 august 1916

Batalionul II primește ordin să ia denumirea de al treilea batalion din regimentul 102 Feldioara, de sub comanda locotenent-colonelului Basarabescu.

30 august 1916

Batalionul I și III, câte 3 companii de fiecare batalion, au executat la câmp școala de companie, ordinea de manevră. Compania 2 și 12 au făcut percheziție pentru strângerea armelor de foc și albe de la locuitorii din satele Smârdioasa și Găuriciu, acesta conform ordinului Diviziei I-a Cavalerie.¹⁵

Evenimente: Noaptea la ora 12.35 a trecut pe deasupra bivuacului un Zeppelyn inamic, lansând un butoi cu benzină la 500 m de linia ferată Smârdioasa-Șoimu.

31 august 1916

Batalionul I și III au executat, pe companii, ocuparea tranșelor și ieșirea la ofensivă în subsectoarele destinate. Etalonarea pasului, aprecierea distanțelor și recunoașteri. După amiază, lupte. S-a continuat percheziția pentru strângerea armelor de foc și albe din satele Găuriciu și Smârdioasa.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 7, 8.

Evenimente: Noaptea, la ora 10.35 a trecut pe deasupra bivuacului un Zeppelin cu direcția București [...].

3 septembrie 1916

Batalionul I și III: La ora 2 a.m. se primește ordin telefonic nr. 2404 al Detașamentului Alexandria: Regimentul 20 infanterie se va pune în marș la ora 8 a.m. cu direcția Zimnicea. Hrana trupei, rece pe două zile. Va merge numai trenul de luptă. Trenul regimentar ca rămâne în bivuac. În drum, vă veți pune sub ordinele colonelului Stoica August, comandantul Regimentului 13 Artilerie. Comandantul detașamentului Alexandria, colonel I. Oproiu.

La ora 8 a.m. batalioanele s-au pus în marș în direcția Zimnicea. La calea ferată au primit ordinul verbal al colonelului Stoica, ca regimentul să continue marșul până la vilele Poulopol (km. 65) pe șoseaua Alexandria – Zimnicea, dându-se o haltă. Aici s-au trimis două companii, sub comanda unui ofițer superior, care vor forma susținerea artileriei grele de la cota 61, care are însărcinarea ca la orele 12 să deschidă focul asupra artileriei inamice din orașul Șiștov. În acest timp, domnul comandant al regimentului, însoțit de medicul șef și adjutantul, au făcut o recunoaștere pentru a găsi un loc adăpostit unde să staționeze cele 6 companii până la primirea a noi ordine. S-a ales locul în apropierea și înapoia gardului viilor Populo.

În acest timp artileria inamică, observând mișcările noastre, a deschis focul cu o baterie de 77 mm, trăgând 6 șrapnele asupra tranșeelor amice din portul Zimnicea, apoi 2 tunuri grele de 120 mm trăgând obuze percutante din ce în ce mai lung, încadrând regimentul care, din ordinal domnului comandant al regimentului, s-a retras pe subîmpărțiri, adăpostindu-se la calea ferată.

Inamicul a continuat tragerea până la ora 12.10 p.m. La ora 1.30 p.m. a mai tras trei obuze percutante, iar la ora 3.15 p.m. un obuz, după care a încetat definitive. La ora 5.10 p.m., cele 2 companii au fost puse la dispoziția maiorului Buzoianu, comandantul Artileriei Grele de la cota 61. La ora 9.30 p.m., regimentul, mai puțin cele 2 companii, s-a pus în marș cu direcția gara Ulmulețu, unde a sosit la ora 12.30 p.m. dându-se o haltă până la ora 3 a.m., când au sosit și cele 2 companii.¹⁶ La ora 3.30 a.m. regimentul s-a pus în marș spre bivuac, sosind la ora 4.20. Marșul s-a executat în condițiuni foarte grele din cauza ploilor. La ora 4.40 se primește ordinal detașamentului Smârdioasa ca regimentul să se pună în marș pe jos pre reședința Diviziei a 10-a, intrând din nou în compunerea Brigăzii 7 infanterie.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 10, 11.

Batalionul II primește următorul ordin:

În urma atacului Diviziei 3, inamicul a fost respins spre nord.

Divizia a 4-a va înainta astăzi, 3 septembrie 1916, pe linia Betlem – Făgăraș – Mândra, executând marșul în două coloane, după cum se arată mai jos:

Coloana stângă: comandant, colonel Berindei Grigore. Coloana dreaptă, în care intră și regimentul Feldioara, comandant colonel Păianu D., în ordinea următoare: plecarea la ora 8 a.m. [...].

Regimentul, la ora 8 a.m. se va găsi adunat la ieșirea de Nord a satului Todirița, în afară de șosea, de unde se va încolona în urma elementelor Diviziei, care urmează a trece înainte, după cum se arată în ordinea de marș a coloanei din dreapta.

Batalionul 4 va rămâne pe poziție, acolo unde se găsește, până ce Batalionul II/20 va trece Oltul spre a se instala în avantposturi, după cum se arată. Regimentul va staționa în satul Mândra, de unde Batalionul II din 20 va merge înainte și trece Oltul pe malul drept, împingând batalionul spre Grâul Plopului, unde va instala avantposturi, având ca linie generală de supraveghere creasta acestei înălțimi de la cota 637 prin 612-621, până la confluența V. Buciumului cu V. Mare. Oltul se va trece prin vad sau orice alt mijloc va crede comandantul Batalionului mai practice (poduri improvizate).

Batalionul II/20, ajungând pe poziția hotărâtă, va începe de îndată organizarea defensivă în mod cât mai solid posibil.

Batalionul 4 din 22 și 1 din 5 vor organiza defensiv marginea de nord a cantonamentului ocupat, avându-se în vedere că, în caz de atac rezistența se va face pe malul stand al Oltului ce trece prin localitățile ocupate. Nu se va neglija a se face întăriri și pe malul stâng al Oltului.

În cursul zilei de 3 septembrie, grosul forțelor va rămâne pe malul stâng al Oltului, organizând o poziție de rezistență pe linia Măgura-Voinea (cota 547) Nord Toderița, cota 463 Nord Măgurele–Hurez, potrivit instrucțiunilor ulterioare ale comandamentului.¹⁷

Reaprovizionarea la gara Sargaury, ora 3 p.m., evacuarea răniților și bolnavilor prin ambulanța Diviziei la gara Sercanny.

Comandantul Regimentului Feldioara, locotenent colonel (ss) Basarabescu

Ordinea de marș a regimentului va fi:

¹⁷ *Ibidem*, p. 12.

Batalionul II din 20, Batalionul I din 5. Antegarda nu se va da, se vor da numai patrule. La ora 9,30 a.m. cu această însărcinare. În acest timp compania a 5-a trece Oltul prin apă.

La ora 11 a.m. Batalionul primește următorul ordin: adunați imediat Batalionul, cu care vă veți înapoia la Nordul satului Mândra, pe șoseaua Mândra-Făgăraș, unde veți primi noi ordine.

Comandantul Regimentului Feldioara nt. 102, locotenent colonel (ss) Basarabescu

La ora 12 batalionul se pune în marș, în direcția Mândra, unde ajunge la ora 12,30 p.m. și intră în cantonament în partea de nord a satului. La ora 4 p.m. batalionul primește din nou ordin de a ocupa cu avantposturi pozițiile indicate mai sus în ordin.

4 septembrie 1916

Batalionul I și III, la ora 6,30 a.m. se primește ordinul Detașamentului Alexandria, prin care regimentul urmează a se îmbarca în stația Smârdioasa în două trenuri. S-a stabilit ca îmbarcarea să înceapă la ora 3 p.m. La ora 1 p.m. toate trăsurile T.L. și T.R. au pornit spre gara de îmbarcare. La ora 1 p.m. s-au pus în marș spre stația de îmbarcare, Batalionul III iar la ora 3,30 p.m. Batalionul I. La ora 5 p.m Stat Majorul regimentului.

Îmbarcarea Batalionului III ce era destinat să plece cu primul tren, a început abia la ora 9 p.m deoarece la această oră a sosit garnitura. Din cauza întinericului și a lipsei de rampe, îmbarcarea s-a terminat la ora 3 a.m. iar la ora 4,20 a.m. a plecat primul tren, având destinație Gara Comana. La ora 5 a.m., când a sosit a 2-a garnitură, a început îmbarcarea Batalionului I și Statul Major al Regimentului.¹⁸

5 septembrie 1916

[...] S-a continuat îmbarcarea Batalionului I, terminându-se la ora 10.55 a.m. a plecat trenul în aceeași direcție. În gara Alexandria trenul a avut o oprire de 50 de minute în care timp s-a dat masa. La ora 1 p.m. trenul a plecat, urmându-și mersul regulat.

Batalionul II este schimbat din avantposturi de Batalionul I din Regimentul 5. La ora 12 primește ordin de a porni în direcția Făgăraș, la ora 4 p.m. și, cantonând în partea de NE a orașului.¹⁹

¹⁸ *Ibidem*, p. 12.

¹⁹ *Ibidem*, pp. 12, 13.

6 septembrie 2018

Batalionul I și III. La ora 3 a.m., primul tren sosește în gara Comana, iar la orele 5,30 a.m. al II-lea tren în aceeași stație, procedându-se imediat la debarcare.

La ora 7 a.m., regimentul constituindu-se, s-a dat ceaiul trupei iar, la ora 9 a.m., regimentul s-a pus în marș pe șoseaua Prundu-Belu (județul Ilfov), unde era destinat să ia cantonament.

La ora 11 a.m. s-a dat o haltă mică de 30 de minute în care timp trupa a luat masa.

La ora 1.30 p.m., regimentul a sosit în satul Prundu-Belu, adunându-se, din ordinul domnului general, comandant al Brigăzii 7 Infanterie, la marginea de nord a satului.

La ora 2 p.m., regimentul a fost trecut în revistă, s-au trimis echipe pentru amenajarea cantonamentului.

La ora 3 p.m. s-a primit ordin ca regimentul să dea 2 companii în baltă, pentru facerea a 5 mii fascine (legături de nuiete sau de ramuri subțiri, legat din loc în loc cu sârmă, uneori umplut cu piatră, moloz sau pământ, folosit la întărirea terasamentelor).

La ora 6 p.m., regimentul a intrat în cantonament, ocupând satul, pe dreapta și pe stânga până la primărie.[...]

7 septembrie 1916

Batalionul I și III, la ora 7 a.m., compania I și II, au fost trimise în baltă pentru lucrarea fascinelor. Celelalte companii au executat lucrări de sapă în baltă până la ora 6 p.m.[...]

9 septembrie 1916

Batalionul II. La ora 6,30 a.m. batalioanele puse în marș în direcția indicată, conform ordinului verbal al domnului comandant de regiment; batalionul ocupă avantposturi neregulate, sectorul cuprins între Valea Ocnitei și cota 622, sud Brid-Very.

10 septembrie 1916

Batalionul II continuă a rămâne în avantposturi, ocupând aceeași poziție ca în ziua precedentă. La ora 6,30 p.m., inamicul atacă cu două plutoane de front și cu o patrulă de cavalerie, dar a fost respins. La ora 2 a.m., inamicul a atacat de spate postul care apără liziera de nord a pădurii vest Calbor. Postul s-a retras la estul pădurii de unde, prin focuri violente, a respins și pus pe fugă pe inamic.

În urmă postul a ocupat din nou liziera de nord a pădurii.[...]

11 septembrie 1916

Batalionul II continuă a rămâne în avantposturi, ocupând același sector ca și în ziua precedentă. La ora 3 p.m. inamicul a început să bombardeze violent satul Galbor de pe dealul Purcarețului. [...].²⁰

12 septembrie 1916

Batalionul I și III au continuat la lucrările de Artilerie grea, împărțindu-se lucrul după cum urmează: Compania 1 și 4 la cota 15 Est Grindul cel Mare, compania 2 și 3 Satul Flămânda. [...]

Evenimente: La ora 3,30 p.m. a apărut din direcția Razgradului (Bulgaria) o escadrila de 7 aeroplane Germane, sistem Taube, cu direcția spre București.

La ora 4,45 p.m. s-au înapoiat numai 3 aeroplane. Unul dintre ele a lansat o bombă în partea de nord a satului Prundu. S-au tras din cantonament focuri de armă și mitralieră. S-a continuat cu căratul pontoanelor. La ora 2 a.m. s-a auzit zgomotul unui Zeppelin cu direcția spre București.

Batalionul II. Inamicul a continuat cu bombardarea satului Calbor, până la ora 6 p.m. Inamicul trimite 2 plutoane să atace satul când, fiind prinse de focurile violente ale posturilor noastre, se retrag.

13 septembrie 1916

Batalionul I și III. Batalionul I a continuat lucrările de artilerie grea începute. Batalionul III a lucrat la consolidarea comunicațiilor din Baltă.

Evenimente: de la ora 5,30 a.m. până la ora 7,30 a.m. artileria amică a tras 52 lovituri de tun asupra satelor de pe malul Bulgar. La ora 9,15 a.m. aceeași escadrilă de aeroplane din ziua precedentă a trecut pe deasupra cantonamentului având direcția București. A tras cu mitraliera din aeroplan. La ora 11.15 a.m. s-a înapoiat lansând 4 bombe deasupra cantonamentului. La ora 1.15 noaptea a trecut un Zeppelin cu direcția București.

Batalionul II. În noaptea de 12-13 septembrie schimb neconținut de focuri între patrule. La ora 12 a.m. batalionul este schimbat din avantposturi de către Batalionul III din 22 și intră în cantonament în orașul Făgăraș, cu rezerva detașamentului. [...]

14 septembrie 1916

Batalionul I și III au ieșit la lucru, continuând lucrările din ziua precedentă.

²⁰ *Ibidem*, pp. 13-15.

Evenimente: La ora 7.45 a.m. a apărut aceeași escadrilă, venind din aceeași direcție, ajungând deasupra cantonamentului l-au încadrat și, virând pe loc, au aruncat peste 30 de bombe, în baltă unde erau parcate carele cu pontoane. Au mai aruncat bombe asupra harmanului Radu Ivănescu precum și în partea de vest a satului, asupra trupei din Regimentul 5 Infanterie care se găsea la instrucție.²¹

După o oră o parte din ele au luat direcția Mihai Bravu, virând asupra pădurii Călugăreasca, unde se afla depozitul de subzistență, iar o parte au rămas deasupra satului Prundu aruncând consecutiv 12-14 bombe cu efecte uimitoare. Acesta a durat până la orele 10,30 a.m. [...] La ora 4 p.m. au apărut încă 3 avioane inamice care au lăsat bombe deasupra pădurii Călugăreasca, fără efect. [...]

15 septembrie 1916

Batalionul I și III. [...] Evenimente: La ora 12,30 p.m. a apărut un aeroplan german, la o înălțime de 1000 de metri, care a fost întâmpinat de artileria amică. În trecere pe deasupra cantonamentului a aruncat 2 bombe cu efecte îngrozitoare. A fost rănit grav calul Sultan, proprietatea căpitanului Patriciu Nicolae. A mai fost rănit ușor un ofițer din Batalionul 5 Pionieri. Mai multe case dărâmate. [...].

Batalionul II [...] primește deasemenea și următorul ordin:

Făgăraș 15/9/1916, ora 3.30 a.m.

Regimentul Feldioara către Batalionul II din Regimentul 20 Teleorman

Adunați imediat Batalionul lângă podul de la Olt și porniți spre dealul Mestecău unde întreg regimentul se adună spre a se pune în marș către Calbor, Izvorul Sărat, Rucor spre Vest.

Începerea acțiunii, ora 3.30 a.m.

La întâlnirea inamicului se va ataca viguros, respinge și urma marșul cu toate elementele sale. [...] Comandantul Regimentului Feldioara, lt.col. Basarabescu

La ora 8 a.m. coloana se pune în marș în direcția indicată mai sus, batalionul formând ante garda.

După ce trece prin satul Calbor, în drumul către Izvorul Sărat, se primesc focuri de artilerie; batalionul ia formația indicată de situație și, prin lupte, ocupă liziera de Vest a pădurii Purcăreșului, către șoseaua ce duce la Ciucul Mare.

²¹ *Ibidem*, pp. 15, 16.

La ora 1 p.m. se primește următorul ordin:

Comandantul regimentului Feldioara către Batalionul II din Regimentul 20 Teleorman

Încetați a mai înainta și rămâneți adăpostiți fără a mai trage chiar focuri, dacă se poate, până ce Divizia a 3-a va fi la înălțimea liniei noastre de luptă, vă veți îndesi spre stânga, pentru a da densitate frontului nostru.

Prin urmare, veți concura la atac atunci când și Divizia a 3-a se va ivi. Luați dispozițiuni imediat pentru împrospătarea munițiilor.²²

Comandantul regimentului Feldioara, locotenent-colonel Basarabescu [...].

16 septembrie 1916

Batalionul II se pune în marș. La est satul Rucor inamicul atacă de pe dealul din jurul satului, având și una mitralieră. Inamicul este respins. La ieșirea din sat patrulele inamice deschid din nou focul, însă sunt respinse. [...].

Batalionul I și III se află în cantonament [...].

La ora 7 p.m. s-a primit următorul ordin de operațiuni al Diviziei a 10-a. Divizia a 10-a către trupe și servicii

Din informațiuni precise, malul drept al Dunării este apărat, în sectorul corespunzător al Diviziei a 10-a numai de un regiment de artilerie. Trupele Diviziei a 10-a vor trece prin surprindere în noaptea de 17/18 septembrie 1916, Dunărea.

Trecerea se va executa după cum urmează:

[...] Regimentul 20 Infanterie va trece pe porțițe în dreptul km 475 (vest) Flămânda, în dreptul Ostrovului Lung. [...].

Când trupele ce trec cu bărcile și porțițele vor ajunge în canalul principal al Dunării, dincolo de Ostrovul Lung, vor face semne cu lanterna întoarsă cu lumina înapoi pentru ca artileria amică să deschidă foc violent asupra satelor de pe malul drept. [...] Până la ora 9 p.m. regimentul și-a luat toate măsurile în vederea trecerii.

Conform ordinului de operațiuni de mai sus, citat, la ora 9.30 p.m. Regimentul și-a luat locul în coloană, urmând după Regimentul Vlașca nr.5.

La ora 12.30 a.m. s-a dat o haltă de 15 minute după care s-a continuat marșul. La ora 1,15 a.m. regimentul a ajuns la Km 475 stând în repaus până la ora 3 a.m. în care timp s-a făcut împreună cu ofițerul pontonier toate preparativele pentru trecere. S-a făcut distribuția unităților

²² *Ibidem*, pp. 17-19.

pe porțiuni de îmbarcare. La ora 3 a.m. a început îmbarcarea Batalionului I pe 4 porțițe trase de 2 șalupe, iar la 4.30 susținuți de focul puternic al artileriei amice de pe malul stâng al Dunării, Batalionul I s-a pus în mișcare, însă, din cauza curentului apei și a puterii insuficiente de tracțiune a șalupelor nu a putut pleca decât porțița care era îmbarcată Compania a II-a, celelalte trei companii au rămas îmbarcate urmând a pleca în al doilea transport după înapoierea șalupelor.²³ În dreptul colțului de vest al Ostrovului Lung, compania II a primit focuri de infanterie și mitraliere de pe malul drept al Dunării, lucrul însă nu a împiedicat trecerea.

Batalionul II. În ziua de 16/9/1916, la ora 5 p.m., la intrarea în satul Feldioara, coloana este primită deasemenea cu focuri de către o patrulă de cavalerie inamică, care este respinsă iar satul ocupat. Batalionul instalează avantposturi în direcția de marș. La ora 6.30 a.m. se primește ordin ca, coloana să se pună în marș în direcția Calbor, batalionul având însărcinarea de a forma ariergarda coloanei. La părăsirea satului o patrulă inamică reocupă satul și deschide focul. Se continuă marșul în direcția indicată. [...]

18 septembrie 1916

Batalionul I și III. La ora 8 a.m. a apărut un aeroplan inamic, căutând ca, prin bombe, să împiedice construcția podului și deci întârzierea trecerii. Activitatea aviației a fost foarte intensă până la ora 6,30, venind în număr mare și aruncând un mare număr de bombe deasupra podului a cărui construcție a întârziat cu 10 ore. [...]

În noaptea de 18-19 septembrie, Batalionul III s-a pus în marș spre pod (3 km.) sud Flămânda, care nefiind terminat, nu s-a putut trece. Batalionul a bivuat sub cerul liber pe o ploaie torențială și un vânt rece, în pădurea Flămânda. În cursul nopții a trecut un Zepelin care a aruncat bombe. [...]

19 septembrie 1916

Batalionul I și III. La ora 7 a.m. Batalionul III și statul major al regimentului s-a pus în marș în direcția podul de vase ce se construise la 3 km sud Flămânda. La ora 8 a.m. a început trecerea podului care a durat până la ora 8,22 a.m. În momentul când compania a 9-a a pus piciorul pe pământ bulgar, s-au primit focuri de mitraliere și artilerie (șrapnele) de la două monitoare inamice, care, profitând de ceața deasă ce se lăsase, au

²³ *Ibidem*, p. 19.

reușit să se apropie până la 800 metri de pod. Focul de artilerie a devenit din ce în ce mai intens, fără însă a produce vreun efect, loviturile fiind lungi.

S-a produs numai o oarecare învâlmășeală, la coloana care se afla în defileu și care nu putea ia nicio măsură de apărare.

Artileria amică, ce trecuse podul mai de dimineață și care se afla mascată la marginea satului Rahova, a pus în baterie și, deschizând focul asupra monitoarelor le-a silit să se retragă înapoia Ostrovului Lung, după care s-a cerut artileriei amice după malul stâng să deschidă foc de obuziere și mortiere asupra monitoarelor.²⁴

Trecerea podului a durat, pentru întreaga coloană, până la ora 9 a.m.

La ora 9.15 a.m., Batalionul III, luând formația în linie de companie, prin flanc, a înaintat în direcția satului Stivopol, mergând adăpostit pe marginea de sud a satului Rahova. La marginea de vest a acestui sat făcut legătura cu celelalte trupe ce trecuse podul anterior.

La ora 10,30 Divizia a 10-a constituindu-se și-a început înaintarea, oprită în ajun, Batalionul III constituindu-se rezerva generală a diviziei. La ora 4,30 intră sub focurile inamice eficace ale artileriei ce trăgea de pe dealul Moja-Khala și de la pădurea Tahău precum și a artileriei de pe monitoare, care nu a împiedicat întru nimic înaintarea noastră. Inamicul, inferior în număr, se retrage în grabă, însă în cea mai mare ordine, cedând terenul fără a lăsa ceva în mâinile noastre, nici chiar morții sau răniții, numai material, dintre care și o mitralieră.

La ora 4 p.m. Batalionul III a ocupat satul Maja-Kahle iar Batalionul I a cantonat în satul Rahova, pe care îl ocupase în ajun, împreună cu cartierul brigăzii a 7-a infanterie. Cantonament de alarmă, cu serviciul de siguranță (posturi exterioare) deoarece aveau alte unități înaintea care se găseau în avantposturi.

Până la ora 6 p.m. a urmat slab bombardament reciproc. [...]

Batalionul II. Primește ordin să se pună în marș, pe direcția Ciucu Mare și să ocupe poziția de la nord de sat, unde e și compania a 7-a cu secția mitraliere.

La ora 1 p.m. inamicul, care până atunci bombardase poziția de la NV de sat, ocupate de divizia a 4-a, începe să bombardeze violent cu artileria grea poziția ocupată de batalionul nostru, continuând bombardamentul până la ora 6 p.m., când încetează. [...]

²⁴ *Ibidem*, pp. 20, 21.

20 septembrie 1916

Batalionul I și III. La ora 5,35 a.m. s-a primit printr-un agent de legătură, ordinul de a ne retrage pe pod. La ora 6 a.m. regimentul s-a retras spre pod. La ora 7 a.m. s-a primit ordinul Diviziei a 10-a, prin sublocotenentul Poenaru Grigore, ca regimentul să formeze cu 2 batalioane și secția de mitraliere, cap de pod Nord pentru susținerea retragerii ordonate.²⁵

La ora 7 și 15 a.m. s-a primit un nou ordin al diviziei a 10-a în care un batalion din regimentul 20 cu 2 baterii de artilerie de 53 mm să formeze cap de pod sud, ocupând marginea de vest a satului Rahova, iar regimentul 46 Infanterie, satul Bahovo.

La ora 9 a.m. Batalionul III, urmărit de artileria inamică în retragere pe pod, a sosit la satul Rahova unde, venind și Batalionul I, s-a primit ordinul comandantului Brigăzii 34 Infanterie general Petala C., sub a cărui comandă eram puși, ca regimentul să ocupe cu un batalion marginea de vest a satului, având 2 companii în linia 1-a și 2 companii în linia a 2-a în rezervă, iar cu celălalt batalion, marginea de sud a satului, având 3 companii în linia 1 și o companie în linia a 2-a.

La ora 11 a.m. inamicul, cu artilerie schimbând poziția, a început a bombarda satul Rahova. La ora 11,30 un pluton de cavalerie inamică s-a apropiat de sat până la 1 km venind dinspre Rusciuk, dar a fost împrăștiat de focurile infanteriei amice.

La ora 11.35, făcându-se timp frumos, a apărut un aeroplan inamic care a lansat mai multe bombe trupelor și podului, însă fără efect.

Activitatea aeroplanelor a durat până în amurg. Artileria inamică a continuat a bombarda satul iar monitoarele care erau adăpostite înapoia Ostrovului Ciobanu, au lansat mine pe Dunăre, pentru a distruge podul.

Până la ora 12, din 7 mine lansate, 3 nu au avut niciun efect, fiind explodate de noi mai înainte de a-și ajunge ținta, iar 4 au lovit podul, rupându-l în 5 locuri, făcându-l impropriu.

La ora 5.30 p.m. s-a ordonat ca Regimentul să se adune și să se pună în marș, spre locul unde așteptau bărcile cu care trebuia să se treacă Dunărea.

Conformându-se ordinului, regimentul s-a retras, fiind urmărit de artileria inamică și aeroplane, iar la ora 6.30 p.m. a început trecerea care s-a terminat, din cauza întunericului, la ora 11 p.m. [...].

²⁵ *Ibidem*

22 septembrie 1916

Batalionul I și III. Se află în avantposturi în același sector. [...]. La ora 3.30 a trecut o escadrilă de aeroplane în recunoaștere.

Bombardament de artilerie pe Dunăre.

Batalionul II ocupă, în avantposturi, poziția ordonată unde rămâne toată noaptea de 21-22 septembrie. Dimineața se adună și restul batalionului, ocupând aceeași poziție. Se începe lupta, se rezistă sub focul viu al artileriei inamice până la ora 4 p.m. când se ordonă retragerea deoarece aripa dreaptă amică fusese întoarsă și tunurile artileriei noastre din dreapta au fost capturate de inamic. [...].

24 septembrie 1916

[...] Batalionul II. La ora 2 p.m. Regimentul Feldioara, din care facem parte, ca și trupele Diviziei a 4-a, ajunseră la primul canton de pe șoseaua Dârstele Predeal, când se primește ordin ca trupele să se înapoieze la Brașov. Batalionul ocupă poziție lângă cazarma de artilerie. Îndată ce trupele ajung pe poziție inamicul deschide foc de artilerie care durează până înnoptează. Toată noaptea urmează împușcături de armă. [...].²⁶

25 septembrie 1916

[...] Batalionul II. Dimineața infanteria inamică, care ocupase liziera de Nord a orașului, deșosează în oraș pe lângă gara Bartolomeu. Batalionul se retrage, luptând pe străzile orașului. La ora 1 p.m. batalionul se unește cu restul regimentului, în jurul cazarmii de infanterie Nord gara Brașov, ocupând cu o parte din oameni cetățuia unde, cu o mitralieră, susține retragerea trupelor din Brașov, combătând cele trei mitraliere inamice, ce se aflau în cazarma artileriei, se retrage în urmă sub ploaia de gloanțe, est gara Brașov și de acolo către Dârstele. [...].

26 septembrie 1916

[...] Batalionul II. În seara zilei de 25 ora 9 p.m. se primește ordin ca batalionul, împreună cu celelalte trupe, să se retragă în Predeal. La ora 9 p.m. batalionul se pune în marș sosind în Predeal la ora 3 a.m.

La ora 4 p.m. când trupele se aflau adunate în gara Predeal pentru a se îmbarca, inamicul începe să bombardeze gara Predeal. [...] Îmbarcarea se face în gara Azuga. Batalionul ajunge în Băicoiu la ora 3, intrând în bivouac. [...].

²⁶ *Ibidem*, pp. 21-28.

28 septembrie 1916

Batalionul I și III. Batalionul I se află în avantposturi cu 3 companii în gârzi mari și una companie în rezervă la Flămânda. Batalionul III, în repaus. Pe Dunăre, slab bombardament de artilerie. Un aeroplan inamic a trecut peste cantonament, cu direcția Mihai Bravu, în recunoaștere. Cantonament în satul Prundu-Belu. [...].

1 octombrie 1916

Batalionul I și stat majorul regimentului. Batalionul I în avantposturi în același sector, cu trei companii în gârzi mari, întinzându-și sectorul spre vest, după cum urmează: Garda mare nr. 1 la Gostin, nr. 2 la Flămânda, nr. 3 la Ostrovul Bendu și o companie, ca rezervă de sector, la 1 km. Nord satul Flămânda.

Batalionul III, cu începere de astăzi, a luat garnizoană la Remuș-Vlașca.

S-a dat ordin Batalionului I ca imediat după schimbare, să se pună în marș spre cantonament, fiind gata de dislocare.

La ora 5,30 un aeroplan românesc a trecut spre Bulgaria. În tot cursul zilei s-a auzit bombardament înspre Giurgiu și la Flămânda. [...].²⁷

9 octombrie 1916

În noaptea de 8/9 octombrie Batalionul I s-a pus în marș pentru a schimba Batalionul III din avantposturi. [...].

Artileria inamică a tras câteva focuri asupra tranșeelor amice, din sectorul Slobozia-Ramadan, ocupate de avantposturi.

Batalionul II. La ora 5 a.m. a executat un atac contra inamicului, care însă nu a reușit din cauza întunericului, inamicul folosindu-se de rachete luminoase. În tot timpul nopții au fost focuri vii de infanterie și mitraliere. Inamicul, încercând a ne ataca, a fost respins. La ora 11 a.m., conform ordinelor primite, am executat nou atac asupra inamicului, al cărui rezultat a fost că am câștigat teren, înaintând până la 50 de metri de inamic, unde ne-am întărit menținându-ne pe poziție. Nu s-a putut înainta, inamicul având în față rețele (de sârmă ghimpată n.n.) precum și din cauza mitralierelor inamice care, având poziții dominante, secerau coloanele noastre de atac.

În tot timpul zilei și al nopții au fost încercări încordate de a respinge pe inamic, însă fără rezultat.

²⁷ *Ibidem*, pp. 27-30.

Artileria inamică bate, în tot cursul zilei și al nopții, muchia dealului Susai și cota 1457 de pe Clăbucetul Taurului.

10 octombrie 1916

[...] Domnul locotenent-colonel Ștefănescu Ion, fiind pus la dispoziția Armatei a III-a, conform ordinului Diviziei a 18-a, pleacă lăsând comanda regimentului domnului maior Popescu Traian [...].

26 octombrie 1916

[...] Batalionul II, cu tot bombardamentul și atacul violent al inamicului, batalionul rămâne pe poziție, fără niciun ofițer, ultimii care mai rămăseseră căzura în luptă.

Cad răniți pe poziție domnul maior Iorgulescu Gheorghe, comandantul Batalionului II/20 [...].

27 octombrie 1916

[...] Batalionul II. Inamicul continuă a bombarda pozițiile noastre. Batalionul II [...] este scos din luptă [...] și este retras la Bușteni [...].

10 noiembrie 1916

[...] La ora 10.10 a.m. s-a primit ordinul telefonic al domnului comandant al Brigăzii 44 Infanterie ca regimentul să fie gata în orice moment cu cele 6 companii din rezervă, pentru dislocare. [...] La ora 4 p.m. s-a primit ordin telefonic al domnului comandant al Brigăzii 44 Infanterie ca regimentul să se pună în marș pe direcția Smârdioasa.[...].²⁸ La ora 7.30 p.m. regimentul a sosit în satul Putineiu [...]. La ora 9 p.m. regimentul s-a pus în marș, care s-a executat în condițiuni foarte grele din cauza noroiului, rămânând foarte mulți oameni în urmă.

Etapa fiind mare (65 km) marșul a fost forțat.

La ora 2.30 a.m. regimentul a sosit în Atârnați, raportându-se brigăzii 43 Infanterie, care a dat ordin telefonic ca regimentul să schimbe itinerariul în direcția Bragadiru, raportând la sosire.

În timpul marșului se află că inamicul a trecut Dunărea cu forțe numeroase pe la Zimnicea și Islaz. În tot timpul zilei bombardament dens pe Dunăre, asemenea și noaptea în timpul marșului. [...].

11 noiembrie 1916

La ora 3 a.m. regimentul s-a pus în marș pe șoseaua ce trece prin satele Ștorobăneasa-Beiul-Cervenii-Conțești la Bragadiru, conform ordinului telefonic al Brigăzii 43 Infanterie.

²⁸ *Ibidem*, pp. 31-41.

La ora 8.30 a.m. s-a raportat Diviziei a 18-a de sosirea în Conțești, la ora 9.15 de sosirea în Bragadiru.

Regimentul a ajuns la Bragadiru cu efectiv foarte redus din cauza marșului foarte greu. La ora 9.30 s-a prezentat la regiment căpitanul Bărbulescu Gheorghe, comandantul Batalionului III, venind de la Petroșani.

La ora 9.20 a.m. s-a primit ordinul telefonic al diviziei a 18-a (Smârdioasa) ca regimentul să trimită de urgență, ca susținere al divizionului de artilerie de 75 m.m. maior Poenaru la conacul Fotino. S-a trimis compania a II-a și a III-a, ambele sub comanda căpitanului Săvescu Teodor.

La ora 11.30 a venit cu automobilul domnul general Referendaru, comandantul diviziei a 18-a, dând ordin verbal ca trei companii din regimentul 20, sub comanda maiorului Popescu Traian, un divizion de artilerie maior Boboc și 11 călăreți din regimentul 3 Călărași, pe drumul de care Frumoasa-Gara Ulmuț, să cadă și să atace pe inamic ce dă lupte înverșunate cu trupele Brigăzii 45 infanterie, atacând pe flanc și spate și să pună stăpânire pe gara. [...].

12 noiembrie 1916

Regimentul, în noaptea de 11/12 noiembrie, la ora 1.15 a.m. a schimbat poziția pe care se instalase de cu seară, alegându-și o nouă poziție [...].

În cursul zilei, o mare activitate de aeroplane amice și inamice care au virat pe deasupra avantposturilor, în recunoaștere. S-au aruncat și câteva bombe asupra satelor din spatele frontului. [...].²⁹

La ora 3.30 p.m. apare un aeroplan amic, direcția spre Zimnicea. Cam în dreptul viilor Polopolu fiind întâmpinat de un aeroplan inamic Taube care, deschizând foc de mitralieră, după 5-6 focuri nimerește pe pilotul aeroplanului amic, care este doborât.

În timp ce aeroplanul se afla în cădere, s-a observat 5 călăreți inamici îndreptându-se 2 dintr-o parte și 3 dintr-alta. Aceștia din urmă, urmați de un car cu 2 boi spre aeroplan.

La ora 4 p.m. a apărut pe șosea, cam în dreptul km. 65, o coloană inamică, având următoarea compunere: 12 bicicliști (precedând coloana la 1 km.) un escadron cavalerie, cu un pluton pe dreapta și unul pe stânga șoselei [...] 2 plutoane infanterie urmate de 4 automobile blindate.

²⁹ *Ibidem*, pp. 42-44.

Avantposturile s-au făcut atente că o avangardă inamică înaintează, aflându-se cam la 5 km.[...] Coloana inamică s-a apropiat la 2 km. Cavaleria inamică a luat formație de asalt pe dreapta și stânga șoselei, tinzând a ne cădea în flancuri.[...].

La distanța eficace (600-800 metri) s-a deschis foc asupra avangardei inamice care imediat s-a desfășurat. Cele 4 automobile blindate s-au pus în baterie (poziție de tragere n.n.) pe stânga șoselei, trăgând 3 lovituri progresive pentru reglarea tragerii. În acest timp apare grosul avangardei, aproximativ 2 companii, procedând pe dreapta și stânga șoselei câte un escadron de cavalerie. [...].

Inamicul ne-a urmărit cu artilerie până la gara Șoimu, servindu-se și de rachete.

14 noiembrie 1916

Regimentul se află în cantonament [...] în satul Grosu. La ora 12 p.m., comunicându-se la telefon că inamicul a ocupat satele Vitănești și Mârzănești, că înaintează spre Grosu, se primește de la domnul locotenent-colonel Miclescu, comandantul Regimentului 27 Artilerie (și comandantul detașamentului) următorul ordin verbal:

Detașamentul se va pune în marș, retrăgându-se spre Trestenicu-Popești.

Batalionul 20 Teleorman va forma susținerea artileriei în marș. [...]

La ora 6 p.m. s-a primit știre printr-un călăreț că inamicul, ce înainta dinspre Toporu, a luat direcție spre satul Prunaru, pe șoseaua Drăgănești-București.³⁰

O altă știre s-a primit că un pluton cavalerie înaintează din direcția Grosu. S-a făcut față din partea noastră cu un pluton cavalerie din Regimentul 2 Roșiori, de la ora 6.30 până la ora 7 p.m. Inamicul a bombardat cu șrapnele și bombe percutante satul Drăgănești unde se afla tot trenul de luptă și regimentar al diviziei, punând în debandadă o parte din trăsurile și artilerie [...]. Se aude bombardament înspre Prunaru.

16 noiembrie 1916

Regimentul se pune în marș la ora 4 a.m. în direcția Jilava. [...] La ora 3 p.m. s-a pus în marș, trecând prin satele Mihăilești, Adunații-Copăceni, sosind la Jilava la orele 8 p.m., unde a cantonat. [...]³¹

³⁰ *Ibidem*, pp. 44, 45.

³¹ *Ibidem*, pp. 45-56.

18 noiembrie 1916

[...] Conform ordinului verbal al Diviziei a 18-a, batalionul format se pune în marș sub comanda maiorului Popescu Traian, la ora 12 a.m. în direcția Adunați-Copăceni. [...] În tot cursul zilei inamicul a bombardat pozițiile noastre și podul peste Argeș. Trupele noastre au păstrat aceleași poziții, pe timpul nopții întregul dispozitiv s-a transformat în avantposturi de luptă.[...].³²

30 decembrie 1916

La ora 8 a.m. regimentul s-a pus în marș[...]. Direcția de marș prin Cogălniceanu-Obrăceni-Marginea-Hermăneasa și Heleșteni, unde a sosit la ora 11 a.m., cantonând până a 2-a zi.[...]

31 decembrie 1916

[...] La ora 9.30 a.m. regimentul s-a pus în marș în aceeași ordine. [...]. Direcția de marș prin Ruginoasa la Pietrișul de Sus și de Jos unde a sosit la ora 12 a.m., gășind acolo și partea sedentară, cantonând. [...]

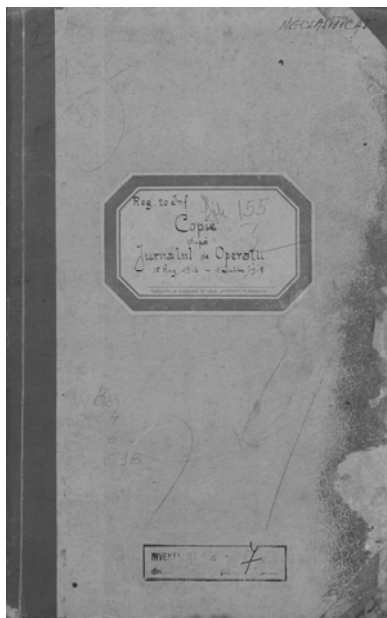

Figura 3

Coperta jurnalului de operații (copie) a Regimentului 20 Infanterie,
15 august 1916 – 1 iulie 1918

³² *Ibidem*, pp. 56, 57.

1 ianuarie 1917

*Regimentul se află în repaus, în cantonament. S-a sărbătorit anul nou.*³³

27 februarie 1917

*Au murit din cauza epidemiilor 18 grade inferioare.*³⁴

19 martie 1917

*Fiind sărbătoare (duminică) trupa a stat în repaus. La ora 9,30 a.m. s-a oficiat un serviciu religios la care au luat parte toți ofițerii precum și toți oamenii sănătoși și o parte din convalescenți. [...] După serviciul religios preotul a ținut o frumoasă cuvântare, deasemeni și domnul comandant al regimentului.*³⁵

4 august 1917

De dimineață, până la ora 9 s-a făcut instrucție la poligonul regimentului.

*Apoi trupa a stat în tabără. Comandanții de batalioane și companii și-au constituit unitățile așa cum trebuie să plece la luptă, acesta s-a executat sub supravegherea domnului colonel Budeanu, După constituire unitățile au fost trecute în revistă[...].*³⁶

4 ianuarie 1918

Regimentul 20 infanterie are dispozitivul următor:

Batalionul I la Șerbănești, în cantonament;

Batalionul II cu statul major la Blejeni, în bivouac;

*Batalionul III la Hanul Conache, în bordee. [...] Din informații, coloane ruse au încercat și azi a părăsi frontul, dar au fost împiedicate de trupele noastre. [...].*³⁷

7 martie 1918

Batalionul II s-a pus în marș la orele 11,30 iar în seara zilei a ocupat cantonament în satul Nicolaewska.[...].

8 martie 1918

Batalionul I, la orele 6 s-a pus în marș în direcția Kaplnți, unde a cantonat în seara zilei.

Batalionul II, în dimineața zilei se pune în marș, iar în ziua aceea a cantonat în Einheim.

³³ *Ibidem*, pp. 71-73.

³⁴ *Ibidem*, p. 85.

³⁵ *Ibidem*, p. 89.

³⁶ *Ibidem*, p. 124.

³⁷ *Ibidem*, p. 144.

Batalionul III și statul major al regimentului, la orele 10 s-a pus în marș iar la orele 15.30 a cantonat în Nicolaewska.[...].

9 martie 1918

Batalioanele se găsesc în localitățile din ziua precedentă, afară de Batalionul III și statul major al regimentului care și-au continuat marșul la Akerman, ocupând cantonament în partea de est a orașului. [...]

30 martie 1918

Astăzi s-a sărbătorit alipirea Basarabiei la România, în prezența domnului general Ghinescu și a autorităților civile.

27 aprilie 1918

[...] Prin ordinul Brigăzii a 7-a Infanterie nr. 423 se comunică, în copie, telegrama domnului Marhiloman Alexandru, primul ministru, prin care anunță că ROMÂNIA A ÎNCHEIAT PACE CU PUTERILE CENTRALE. [...].

7 mai 1918

[...] S-au primit instrucțiuni de demobilizare. Rămân sub drapel contingentele 1916, 1917, 1918 și 1919. [...].³⁸

³⁸ *Ibidem*, pp. 150-152.

BIBLIOGRAFIE

Marele Stat Major - Serviciul „Istoric”, *România în Războiul Mondial 1916 - 1918, Volumul I*, București, Imprimeria Națională, 1934.

Statul Major General - Serviciul istoric al armatei, *Ghidul arhivelor militare române*, București, Ed. Centrului Tehnic-editorial al armatei, 2010.

A.M.R., *Fond Regimentul 20 Infanterie*, ds. nr. crt. 748.

A.M.R., *Fond Regimentul 20 Infanterie*, Jurnalul de operații (copie) 15 august 1916 - 1 iulie 1918.

Monitorul Oastei nr. 10 din 15 aprilie 1880.

Monitorul Oficial nr. 122 din 28 mai 1932.

REGIMENTUL 60 INFANTERIE TELEORMAN ÎN LUPTELE PENTRU APĂRAREA CÂMPULUNGULUI

Costin PELIGRAD*

Abstract: *The present paper aims to highlight the bravery of the 60th Infantry Regiment, fighting to defend the city of Câmpulung in the autumn of 1916. This military unit resisted against a superior enemy for 40 days, making a rock wall with the soldiers' chests, to defend their homeland.*

Keywords: *First World War, 60th Infantry Regiment, Teleorman, Câmpulung-Muscel.*

Cuvinte cheie: *Primul Război Mondial, Regimentul 60 Infanterie, Teleorman, Câmpulung-Muscel.*

În contextul scurgerii unui secol de la Marea Unire, vârful absolut al istoriei naționale, avem datoria de a ne aminti de cei ce au săvârșit acest ideal prin sacrificiul lor, soldații și ofițerii armatei române căzuți pe câmpul de onoare în prima conflagrație mondială. Printre unitățile ce au suferit cele mai mari pierderi în oameni, se numără și Regimentul 60 Infanterie.

Lucrarea de față își propune să pună în lumină faptele de arme săvârșite de acest brav regiment, în toamna anului 1916. Ostașii încadrați în această unitate militară s-au aflat timp de peste 40 de zile, în prima linie a frontului de la nord de orașul Câmpulung, rezistând pe poziții sub cerul liber, în tranșee inundate și în condiții atmosferice aspre, în fața atacurilor violente ale inamicului.

* Muzeul Municipal Câmpulung Muscel, str. Negru Vodă, nr. 119, cod poștal 115100, Câmpulung, județul Argeș; e-mail: costin.peligrad@muzeulcampulung.ro

„Marea Unire și județul Teleorman în contextul evenimentelor din 1918”,
Lucrările Simpozionului Național, Alexandria – 4, 5 octombrie 2018, p. 39-49

Înființat prin Înaltul Decret nr. 1444, din 1 aprilie 1914, prin transformarea Batalionului 20 Rezervă Teleorman, Regimentul 60 Infanterie își stabilește reședința provizorie în orașul Turnu Măgurele și aria de recrutare în județul Teleorman.¹

Regimentul își primește drapelul de luptă în ziua de 8 mai 1914², iar în cazul unei eventuale mobilizări, unitatea era înregistrată în ordinea de bătaie a Brigăzii 23, din cadrul Diviziei 12 Infanterie, comandată de generalul Traian Găiseanu.

Odată cu intrarea Regatului Român în Primul Război Mondial, în august 1916, marea unitate română se afla cantonată în orașul Slatina și în împrejurimi. Conform planului de campanie al Armatei Române, *Ipoteza Z*, Divizia 12 trebuia să fie concentrată în localitatea Strehăia, sub ordinele Armatei I, însă din lipsă de trenuri disponibile pentru transportul trupelor, Marele Cartier General decide ca divizia să rămână pe loc și să continue instrucția, până la noi ordine. Între 20- 23 august, din cauza haosului logistic provocat de război și a șovăielii comandamentului armatei, Divizia 12 este direcționată în marș forțat spre Filiași, apoi schimbă direcția spre Târgu Jiu, ca într-un final să primească ordinul de deplasare la Budești, sud de București, unde intră sub ordinele Armatei a III-a.³

În ziua de 29 august, efectivul diviziei se găsește pe noua zonă, cu misiunea de a supraveghea malurile Dunării, pentru a împiedica orice încercare de trecere a fluviului în sectorul cuprins între lacul Greaca și râul Argeș.⁴

În contextul în care inamicul declanșează o ofensivă viguroasă pe frontul din Dobrogea, în ziua de 2 septembrie, Divizia 12 este transferată în localitatea Peștera, sub ordinele Armatei de Dobrogea.⁵ Ordinea de bătaie a Regimentului 60 Infanterie era următoarea:

Statul Major

Comandantul Regimentului – Colonel Alexandru Stoenescu

Ajutorul de comandant –

Ofițer adjutant – Sublocotenent Negulescu Dumitru

Medic – Maior (rezervă) Manu Ioachim

¹ Marian Moșneagu, Petrișor Florea, *Ghidul arhivelor militare române*, Ed. Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2010, p. 342.

² Arhivele Militare Naționale Române (A.M.N.R.), Colecția 1, fond *Registre istorice și jurnale de operațiuni ale Armatei Regale (RIJO-1)*, ds. 3627, f. 9.

³ A.M.N.R., fond *Divizia 12 Infanterie*, ds. 42, f. 1, 2.

⁴ *Ibidem*, f. 2.

⁵ A.M.N.R., fond *Regimentul 68 Infanterie*, ds. 19, f. 4.

Ofițer aprovizionare – Locotenent Bucșan Ioan
Ofițer contabil – Sublocotenent Dragomirescu Dumitru
Comandantul trenului de luptă – Sublocotenent (rezervă) Peța Ioan
Farmacist – Locotenent (rezervă) Heberling Carol
Preot – I. Ionescu – Alexandria

Batalionul I

Comandantul Batalionului – Maior (rezervă) Potlogeanu Andrei
Ofițer adjutant – Sublocotenent (rezervă) Șerbănescu Marin
Medic – Sublocotenent (rezervă) Ghețu Leon

Compania I

Comandant - Căpitan Enășescu Alexandru
Pluton 1 - Sublocotenent (rezervă) Georgescu Ioan
Pluton 2 - Sublocotenent (rezervă) Eremia Eugen
Pluton 3 - Sublocotenent (rezervă) Udrea Dumitru
Pluton 4 - Plutonier Burtea Nicolae

Compania II

Comandant - Locotenent (rezervă) Gavrilu Constantin
Pluton 1 - Sublocotenent Marinescu Dumitru
Pluton 2 - Sublocotenent Ionescu Gr. Ioan
Pluton 3 - Sublocotenent Patraulea Ilie
Pluton 4 - Plutonier Videscu Călin

Compania III

Comandant - Locotenent Drăghicescu Eugen
Pluton 1 - Sublocotenent Pintilescu Emil
Pluton 2 - Sublocotenent (rezervă) Popescu I. Marin
Pluton 3 - Sublocotenent (rezervă) Slăniceanu Dumitru
Pluton 4 - Plutonier Vărzaru Marin

Compania IV

Comandant - Locotenent Petreanu Dumitru
Pluton 1 - Sublocotenent (rezervă) Zamfirescu R.
Pluton 2 - Sublocotenent (rezervă) Ionescu A. Nicolae
Pluton 3 - Sublocotenent (rezervă) Priboescu G. Dumitru
Pluton 4 - Plutonier Niculcea Andrei

Batalionul II

Comandantul Batalionului – Maior Tomescu Nicolae
Ofițer adjutant – Sublocotenent (rezervă) Ionescu N. Nicolae

Medic – Veiss A. Herman

Compania V

Comandant - Căpitan Cristescu Mihail

Pluton 1 - Sublocotenent (rezervă) Carap Nicolae

Pluton 2 - Sublocotenent (rezervă) Ghebaur Paraschiv

Pluton 3 - Sublocotenent (rezervă) Minea Iorgu

Pluton 4 - Plutonier Plocon Marin

Compania VI

Comandant – Locotenent Popescu Miltiade

Pluton 1 - Sublocotenent (rezervă) Popescu Aurelian

Pluton 2 - Sublocotenent (rezervă) Alexandru V. Stamate

Pluton 3 - Sublocotenent (rezervă) Patraulea Constantin

Pluton 4 - Plutonier Țârlea Gheorghe

Compania VII

Comandant - Căpitan (rezervă) Ionescu Gheorghe

Pluton 1 - Sublocotenent (rezervă) Moldovanu M.

Pluton 2 - Sublocotenent (rezervă) Alexandru Luca

Pluton 3 - Sublocotenent (rezervă) Cristescu Dumitru

Pluton 4 - Plutonier Toma Vasile

Compania VIII

Comandant - Locotenent Repanovici Vasile

Pluton 1 - Sublocotenent (rezervă) Pătrașcu Anghel

Pluton 2 - Sublocotenent (rezervă) Pleșu Dumitru

Pluton 3 - Sublocotenent (rezervă) Axente Constantin

Pluton 4 - Plutonier Velea Velicu

Batalionul III

Comandantul Batalionului – Maior Minculescu Ștefan

Ofițer adjutant – Sublocotenent (rezervă) Lăzărescu Eustațiu

Medic – Sublocotenent (rezervă) Trifu Vasile

Compania IX

Comandant - Locotenent Jujescu Dumitru

Pluton 1 - Sublocotenent Balmuș Gheorghe

Pluton 2 - Sublocotenent (rezervă) Costescu Alexandru

Pluton 3 - Sublocotenent (rezervă) Paraschivescu Emil

Pluton 4 - Plutonier Popovici Gheorghe

Compania X

Comandant - Locotenent Bădănoiu Constantin
Pluton 1 - Sublocotenent (rezervă) Popescu C. Ioan
Pluton 2 - Sublocotenent (rezervă) Teodorescu Dumitru
Pluton 3 - Sublocotenent (rezervă) Vișan B. Gheorghe
Pluton 4 - Plutonier Epure Marin

Compania XI

Comandant – Locotenent Grecescu Ioan
Pluton 1 - Sublocotenent Moreavescu Stelian
Pluton 2 - Sublocotenent (rezervă) Boițeanu Spirea
Pluton 3 - Sublocotenent (rezervă) Constantinescu Ilarian
Pluton 4 - Plutonier Florica Dumitru

Compania XII

Comandant – Căpitan Teianu Nicolae
Pluton 1 - Sublocotenent (rezervă) Trișcoiu Gheorghe
Pluton 2 - Sublocotenent (rezervă) Ogradă Nicolae
Pluton 3 - Sublocotenent (rezervă) Burcea Ioan
Pluton 4 - Plutonier Neteu Ioan

Compania Mitraliere

Comandant - Locotenent Isbășescu Constantin
Secția I - Sublocotenent Mălureanu Ilie
Secția II - Sublocotenent (rezervă) Caragea Anton.⁶

În noaptea de 5 spre 6 septembrie se primește ordinul de operații nr. 51 al Grupului Româno-Ruso-Sârb, prin care marea unitate era însărcinată să formeze rezerva generală, însă, în urma unui ordin telefonic, Regimentele 60 și 68 au fost trimise în direcția satului Cocargea, pentru a umple golul dintre stânga Diviziei a IX-a Române și dreapta Diviziei Sârbe. Regimentul 60 debarcă la Cernavodă și mărșăluind întreaga noapte, intră în luptă la Spapunar, unde primește cu eroism botezul focului. Unitatea reușește să respingă trupele bulgare și să reocupe dealul Dichilitas și satul Cocargea.⁷ Pentru vitejia săvârșită de ostașii teleormăneni, Regimentul 60 este citat pe ordinul de zi nr. 15 din 8 septembrie 1916 al Grupului Româno-Ruso-Sârb, condus de generalul Simaneky.⁸

⁶ A.M.N.R., fond *R.IJO-1*, ds. 3627, f. 17, 18.

⁷ Constantin Kirițescu, *Istoria Războiului pentru Întregirea României*, vol. I, ed. a II-a, Ed. Casa Școalelor, București, p. 442.

⁸ General Al. I. Stoenescu, *În ploaia de gloanțe*, București, Ed. Cartea Românească, 1919, p. 38.

În urma acestor lupte, ofensiva bulgară e oprită și frontul se stabilizează. În perioada 7-29 septembrie toată activitatea regimentului a avut scop de consolidare pe poziție prin perfecționarea lucrărilor defensive și completarea lor. În același timp au loc hărțuiri între patrule și se execută recunoașteri ofensive, pentru a stabili forța trupelor inamice din față și pentru a-l împiedica pe adversar să-și deplaseze rezervele.⁹ Regimentul 60 pierde, în luptele din Dobrogea, 58 de oameni din rândul trupei morți și 168 dispăruți, iar răniți 20 de ofițeri și 581 trupă.¹⁰

În dimineața zilei de 29 septembrie se primește ordinul Marelui Cartier General, care prevedea transportarea Diviziei 12 pe frontul Armatei a II-a, spre zona de concentrare din Ploiești. Pe data de 3 octombrie întreg efectivul unității era staționat în oraș, însă în baza ordinului generalului Alexandru Averescu, comandantul Armatei a II-a, din seara precedentă, Divizia 12 începe transferul trupelor spre Câmpulung, localitate amenințată de ofensiva inamicului.¹¹

Pe frontul din pasul Bran, Corpul I Rezervă German, condus de generalul Kurt von Morgen și compus din Divizia 76 prusacă, Brigada 8 Munte austro-ungară și Divizia 12 bavareză, înainta în trecătoare răsturnând dispozitivele defensive ale Diviziei 22 române. Cu tot eroismul și spiritul de sacrificiu al apărătorilor, inamicul ocupă localitățile Fundata, Podul Dâmboviței, Rucăr și Dragoslavele și părea că nu poate fi oprit să intre în localitatea de reședință a județului Muscel. Însă, transferul Diviziei 12 române pe acest front a zădărnicit planul generalului von Morgen de a ocupa Câmpulungul și de a se îndrepta înspre capitala țării.¹²

În seara zilei de 3 octombrie sosesc primele unități ale Diviziei, care printr-un atac la baionetă reușesc să stabilizeze frontul pe aliniamentul Muntele Strâmtu, Valea Argeșelului-Nord de satul Nămăiești, Valea Pravațului, Muntele Mateiaș, Vârful Măgura, km 65 al șoselei Rucăr-Câmpulung, Valea Dâmboviței, Piscul Urlei, Valea Runcului și Munții Prisaca și Făgeșel.¹³

⁹ A.M.N.R., fond *Divizia 12 Infanterie*, ds. 42, f. 6.

¹⁰ A.M.N.R., fond *RIJO-I*, ds. 3627, f. 19.

¹¹ Ștefan Trâmbaciu, Ionel Batalli, George Bălan, *Bătălia din zona Bran-Câmpulung*, Ed. EuroPress, Pitești, 2003, p. 49.

¹² Fritz Orltepp, *Luptele din regiunea Bran și Dragoslavele*, Tipografia și Librăria Gh. Vlădescu, Câmpulung, 1933, pp. 30-34.

¹³ Lt. Col. Ștefan Oprîș, *Contribuțiuni istorice la luptele pentru apărarea Câmpulungului*, 1936, pp. 11, 12.

În următoarele zile ajung pe front și restul elementelor Diviziei 12. Cele două mari unități românești, Diviziile 12 și 22 Infanterie, întărite cu patru baterii de artilerie grea, s-au unit în Grupul Nămăiești pus sub comanda generalului Traian Găiseanu.¹⁴ Misiunea Grupului este de a se menține neclintit pe pozițiile ce le ocupă. Cele 45 de zile de lupte din regiunea Câmpulungului pot fi caracterizate prin neîncetate atacuri de intensitate tot mai mare, prin care inamicul încearcă să străpungă frontul. La început face tatonări pentru a găsi punctul cel mai slab și insistă asupra muntelui Mateiaș, centrul defensive române, apărat de Regimentele 32 și 70 Infanterie. În acest punct toate atacurile adversarului se prăbușesc, fără a putea clinti trupele române din poziție. Odată cu presiunea de front inamicul caută permanent să-și întindă aripile, pentru a depăși flancurile noastre.¹⁵ Cu cât încearcă mai spre Vest, unde frontul e ținut de batalioane lipsite de coeziune din Divizia 22, defensiva cedează presiunii și inamicul reușește să intre pe Valea Râului Târgului, la Nord de localitatea Lerești, iar mai apoi lărgește frontul spre satele Albești și Căndești, ajungând în Valea Bratiei. Cu mari greutateți trupele Grupului Nămăiești reușesc să contraatace și să recucerească pozițiile pierdute.¹⁶ Spre Est, pe munții Runcul, Prisaca și Făgețel, sunt neconținute hărțuiri foarte violente între trupele Regimentelor 60 și 62 Infanterie, care caută să ocupe înălțimile și trupele adverse care se opun cu îndârjire.¹⁷

Epopeea Regimentului 60 Infanterie în luptele pentru apărarea Câmpulungului începe în ziua de 5 octombrie, când unitatea debarcă în gara orașului și este îndreptată înspre satul Suslănești. Fiind regimentul cel mai greu încercat în luptele din Dobrogea și format din oameni recrutați de pe raza județului Teleorman, nedeprinși cu munții, este trimis în rezerva Diviziei 12.¹⁸ Cu toate acestea, în următoarea zi comandamentul grupului ordonă ca Batalionul 1 să meargă în ajutorul trupelor din cătunul Piatra și comp. 11 și 12 în satul Stoenști. Celelalte subunități au executat lucrări defensive pe dealurile ce stăpânesc văile râurilor Argeșel și Dâmbovița.¹⁹

¹⁴ General Petrică Foca, Colonel Vasile Cerbu, Plutonier Nicu Hulub, *Armata a II-a - Drum de Glorie*, Ed. Editgraph, Buzău, 2016, p. 101.

¹⁵ Preot Ioan Răuțescu, *Dragoslavele*, Tipografia și librăria Gh. N. Vlădescu, Câmpulung, 1937, pp. 465-476.

¹⁶ Victor Atanasiu, Anastasie Iordache, Mircea Iosa, Ion Oprea, Paul Oprea, *România în Primul Război Mondial*, Ed. Militară, București, 1979, pp. 186, 187.

¹⁷ A.M.N.R., fond *Divizia 12*, ds. 42, f. 9.

¹⁸ Gen. Al. I. Stoenescu, *op. cit.*, pp. 55, 56.

¹⁹ *Ibidem*, f. 57.

În zilele de 7 și 8 octombrie inamicul atacă puternic sectorul vestic al apărării române, unde trupele Diviziei 22 Infanterie cedează teren. Pentru a restabili situația, generalul Găiseanu ordonă contraofensiva pe toată linia frontului. Teleormănenii iau cu asalt pozițiile inamice de pe Piscul Urlei și muntele Runcu, dar nu reușesc să ocupe tranșeele adversarului.²⁰ În replică, în perioada 9 – 17 octombrie, unitățile Diviziei 76 prusace atacă încontinuu linia șanțurilor Regimentului 60, însă apărătorii nu dau un pas înapoi și provoacă inamicului pierderi grele.²¹

Începând cu ziua de 18 octombrie, conform ordinului Nr. 1062 al Armatei a II-a, generalul Dimitrie Cotescu primește comanda Grupului Nămăiești și reorganizează frontul. Întreg Regimentul 60 se va desfășura pe sectorul cuprins între satul Lunca Gârtii și muntele Prisaca astfel: subsectorul maior Minculescu (comp. 1, 2, 4, 7, 8 și 9) între Lunca Gârtii (exclusiv) și muntele Prisaca și subsectorul căpitan Enășescu (comp. 3, 11 și 5/R68) pe valea Runcului, între Lunca Gârtii (inclusiv) și dealul Piatra. Restul trupelor vor forma rezerva.²²

După tentativa eșuată a generalului von Morgen de a sparge frontul românesc, luptele de la nord de Câmpulung își pierd din intensitate, ambele tabere fiind epuizate. Până la începutul lunii noiembrie, efectivul Regimentului 60 continuă să execute lucrări de fortificație și construiește adăposturi pentru iarnă. În acest interval de timp, ostașii teleormăneni au o conduită exemplară și un moral ridicat, în ciuda faptului că au fost bombardați zilnic de artileria germană.²³

În ziua de 5 noiembrie, în urma ordinului generalului Cotescu, subunitățile Regimentului 60 Infanterie pornesc la asalt asupra muntelui Runcu (cota 1068), sprijinite de artileria română de pe dealul Piatra. Cu toată vitejia și sacrificiul trupei, acțiunea e respinsă de inamic.²⁴ În perioada următoare nu mai au loc operațiuni militare importante, în afară de hărțuieli între patrule și bombardamente de diferite calibre asupra tranșeeleor române.

Luptele pentru apărarea Câmpulungului iau sfârșit la mijlocul lunii noiembrie, când Grupul de Divizii Nămăiești primește ordin de retragere spre Târgoviște. Astfel, în noaptea de 15 spre 16 noiembrie, Regimentul 60 Infanterie părăsește pozițiile în care a ținut piept unui inamic superior, timp

²⁰ A.M.N.R., fond *RIJO-I*, ds. 3630, f. 11.

²¹ *Ibidem*, ds. 3631, f. 12, 13.

²² *Ibidem*, ds. 3632, f. 29, 30.

²³ Fritz Ortlepp, *op. cit.*, pp. 62-70.

²⁴ A.M.N.R., fond *RIJO-I*, ds. 3630, f. 16.

de peste 40 de zile și urmează traseul Cetățeni – Valea Largă – Edera – Florești – Valea Călugărească – Loloiasca – Mizil – Ulmeni – Movila Odobeștilor, săvârșind fapte excepționale de vitejie în luptele din timpul retragerii și în anul 1917 în ofensiva de la Mărăști.²⁵

În timpul Primului Război Mondial, din fiecare provincie, județ, oraș și sat, feciorii țării au fost chemați sub drapel, să-și apere patria și interesele ei.

Teleormanul, județ cu rezonanță istorică, nu a fost scutit de jertfele cerute de nemilosul zeu al războiului, în luptele purtate de armata română. Ofițerii și trupa Regimentului 60 Infanterie Teleorman s-au acoperit de glorie în bătăliile din prima conflagrație mondială, în special în luptele din toamna anului 1916 de pe valea Dâmboviței.

Faptul că ostașii s-au comportat foarte bine pe câmpul de luptă s-a datorat mai multor trăsături specifice românilor: inteligența nativă, emulația, rezistența la efort și fatalismul, resemnarea în fața sorții.

²⁵ Gen. Al. I. Stoescu, *op. cit.*, pp. 60-79.

**Eroii Regimentului 60 Infanterie căzuți în luptele
pentru apărarea Câmpulungului:**

Locotenent Gavrilu Constantin, Sublocotenent Ionescu Ioan, Sublocotenent Patraulea Ilie, Sergent Marinescu P., Sergent Rezeanu Ioan, Sergent Tudosiu Iacob, Caporal Caragea Tudor, Caporal Filip Ioan, Caporal Ionescu Florea, Caporal Leucă Ilie, Caporal Nebunu Nistor, Caporal Pană Stan, Caporal Seleș Carol, Soldat Anghel Ion, Soldat Badea Gheorghe, Soldat Bîțina Florian, Soldat Blaja Tudor, Soldat Bondoc Ilie, Soldat Burciu Radu, Soldat Burtan Alexandru, Soldat Căruță Ion, Soldat Cheran Dumitru, Soldat Ciobanu Ion, Soldat Ciucă Alexandru, Soldat Cîrjan Mihai, Soldat Coltuc Stancu, Soldat Constantin Gh., Soldat Constantin Toma, Soldat Costea Marin, Soldat Costea Vasile, Soldat Covete Marin, Soldat Crăciun Ștefan, Soldat Culea Marin, Soldat Delea Stan, Soldat Dinu Florea, Soldat Duminică Mircea, Soldat Dumitru Ilie, Soldat Florea Voicu, Soldat Găman Stancu, Soldat Gogonea Ion, Soldat Grigore Petre, Soldat Gurban Dumitru, Soldat Iana Constantin, Soldat Iordănoaia Petre, Soldat Isaru Manta, Soldat Ivan Ilie, Soldat Lungu Alexandru, Soldat Lupu Florea, Soldat Mandragiu Panait, Soldat Matei Ion, Soldat Mirea Ion, Soldat Mitea Constantin, Soldat Mitroi Ioan, Soldat Nedelea Dumitru, Soldat Negoiu Cristea, Soldat Novac Stancu, Soldat Oprea Gheorghe, Soldat Ovedenei Florea, Soldat Peltic Constantin, Soldat Penuși Constantin, Soldat Petre Gheorghe, Soldat Petre Ivan Pârvan, Soldat Petreanu Marin, Soldat Plocon David, Soldat Preda Ene, Soldat Precup Marin, Soldat Preoteasa Marin, Soldat Pușcă Ion, Soldat Radu Ion, Soldat Radu Oprea, Soldat Ristea Costea, Soldat Roată Radu, Soldat Robu Florea, Soldat Romoștină Gh., Soldat Sălcianu Tudor, Soldat Stoica Radu, Soldat Tănase Stan, Soldat Trifu Marin, Soldat Tudoriu Iacov, Soldat Udroiul Marin, Soldat Văicaru Stancu, Soldat Viță Gheorghe, Soldat Vlad Dumitru;

BIBLIOGRAFIE

- A.M.N.R., Colecția 1, fond *Registre istorice și jurnale de operațiuni ale Armatei Regale*, ds. 3627, 3630-3632.
- A.M.N.R., fond *Divizia 12 Infanterie*, ds. 42.
- A.M.N.R., fond *Regimentul 68 Infanterie*, ds. 19.
- ATANASIU, Victor, IORDACHE, Anastasie, IOSA, Mircea, OPREA, Ion, OPRESCU, Paul, *România în Primul Război Mondial*, Ed. Militară, București, 1979.
- FOCA, Petrică, CERBU, Vasile, HULUB, Nicu, *Armata a II-a - Drum de Glorie*, Ed. Editgraph, Buzău, 2016.
- KIRIȚESCU, Constantin, *Istoria Războiului pentru Întregirea României*, Vol. I, Ediția a II-a, Ed. Casa Școalelor, București.
- KIRIȚESCU, Constantin, *Istoria Războiului pentru Întregirea României*, Vol. II, Ediția a II-a, Ed. Casa Școalelor, București.
- MOȘNEAGU, Marian, FLOREA, Petrișor, *Ghidul arhivelor militare române*, Ed. Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2010;
- OPRIȘ, Ștefan, *Contribuțiuni istorice la luptele pentru apărarea Câmpulungului*, 1936.
- ORTLEPP, Fritz, *Luptele din regiunea Bran și Dragoslavele*, Tipografia și Librăria Gh. N. Vlădescu, Câmpulung, 1933.
- RĂUȚESCU, Ioan, Preot, *Dragoslavele*, Tipografia și Librăria Gh. N. Vlădescu, Câmpulung, 1937.
- STOENESCU, Al. I. General, *În ploaia de gloanțe. Note din carnetul campaniei 1916-1918*, București, Ed. Cartea Românească, 1919;
- TRÂMBACIU, Ștefan, BATALLI, Ionel, BĂLAN, George, *Bătălia din zona Bran-Câmpulung*, Ed. EuroPress, Pitești, 2003.

Mihai Cătălin ZARZĂRĂ *

Abstract: *Based on archive documents this article presents the situation in Teleorman County at the beginning of November 1916, before the crossing of the Danube by Central Powers troops.*

The documents are based on the notifications exchanged by the internal security structures, the actions taken by those structures and the Romanian army in order to defend the national territory, the operations of the Central Powers army and how they occupied Teleorman County and its towns.

The documents also highlight the behaviour of the enemy army during stationing in Alexandria and Roșiorii de Vede.

Keywords: *war, Teleorman, invasion, occupation, damage, Alexandria, Roșiorii de Vede, Zimnicea, 1916, 1917, 1918.*

Cuvinte cheie: *război, Teleorman, invazie, ocupație, pagube, Alexandria, Roșiorii de Vede, Zimnicea, 1916, 1917, 1918.*

Începând cu luna august 1916, teritoriul județului Teleorman devine zonă de operații militare, apărarea acestuia fiind asigurată de către Gruparea Apărării Dunării aflată inițial sub comanda generalului Cristescu și apoi a generalului Iancovescu, fiind formată din două batalioane ale

* Biroul Județean Teleorman al Arhivelor Naționale, Șos. Turnu Măgurele, nr. 5, cod poștal 140003, Alexandria, județul Teleorman; e-mail: catalinzarzara@gmail.com

„Marea Unire și județul Teleorman în contextul evenimentelor din 1918”,
Lucrările Simpozionului Național, Alexandria – 4, 5 octombrie 2018, p. 50-63

Regimentului 20 Teleorman, la care se adăuga batalionul de miliții Teleorman.¹

Înainte de debarcarea trupelor inamice, pe toată linia Dunării, din zona județului Teleorman și până la Giurgiu, pozițiile armatei române erau puternic bombardate cu tunurile de artilerie, de pe vasele militare austriece sau cu ajutorul avioanelor.

În comunicatele oficiale ale Marelui Cartier General al Armatei Române, se preciza, printre altele, și evenimentele de pe „Frontul de Sud”, unde situația devenise alarmantă, comandanții armatei anticipând o debarcare, având în vedere acțiunile artileriei, aviației și marinei inamice.

În ceea ce privește acțiunile desfășurate în zona de sud, în comunicatul din data de 26 octombrie, se transmitea: „*Foc de artilerie și infanterie în lungul Dunării. [...] Inamicul a desfășurat o mare activitate de artilerie în tot lungul Dunării.*”²

Situația era asemănătoare și în data de 29 octombrie: „*Artileria inamică a fost foarte activă pe Dunăre; s-a respins o încercare de debarcare a inamicului la gura Oltului.*”³

Acțiunile forțelor Puterilor Centrale cresc în intensitate începând cu 2 noiembrie: „*pe Dunăre schimb de focuri de infanterie și bombardamente de artilerie în tot lungul fluviului. În ultimele două – trei zile inamicul a desfășurat din nou o activitate deosebită. Aeroplane inamice au fost la Turnu Măgurele – Zimnicea, regiunea Giurgiu, [...] și au aruncat bombe, producând mici stricăciuni*”⁴, ulterior, conform comunicatul din 11 noiembrie, situația devine critică: „*Spre Zimnicea în puternice bombardamente de artilerie; inamicul încearcă să debarce aici.*”⁵ „*În tot lungul Dunării schimb de focuri de arme și bombardamente. Inamicul a debarcat la Izlaz și Zimnicea, la nordul căreia înaintarea lui a fost oprită de trupele noastre.*”⁶

Forțele române existente în județ erau reduse din punct de vedere numeric și slab dotate, în condițiile în care trupele inamice, poziționate pe

¹ Ion Bălă, Ion Moraru, *Pentru Patrie! Culegere de documente și amintiri privind participarea locuitorilor din județul Teleorman la războiul pentru întregirea patriei 1916-1918*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1982, p. 14.

² *Monitorul Oficial*, nr. 169 din 28 octombrie 1916, pp. 6948, 6949.

³ *Idem*, nr. 171 din 30 octombrie 1916, p. 7002.

⁴ *Idem*, nr. 174 din 3 noiembrie 1916, p. 7070.

⁵ *Idem*, nr. 182 din 12 noiembrie 1916, p. 7226.

⁶ *Ibidem* p. 7243.

sectorul bulgăresc, beneficiau de avantajul terenului, malul fiind înalt, o dotare tehnică superioară, efective mai numeroase, având sprijin aerian și de pe monitoarele austro-ungare aflate pe Dunăre.

Spre exemplu, Regimentul 20 Dorobanți, comandat de locotenent colonelul Ion Ștefănescu dispunea de un efectiv de 2952 oameni la trupă, 65 cai și 21 de trăsuri.⁷

Marele Cartier General al Armatei Române a repartizat efectivele din județul Teleorman, de pe linia Dunării, astfel:

- în comuna Cioara o companie de miliții Teleorman, cu un pluton de cavalerie;

- la Viișoara un escadron de cavalerie, iar în comuna vecină Suhaia, o baterie de artilerie și o companie din batalionul de miliții Olt;

- în Fântânele au fost dislocate 3 companii din batalionul de miliții Olt, o baterie de artilerie și tunuri antiaeriene;

- orașul Zimnicea era apărat de batalionul 4, din Regimentul 4 Argeș și un pluton de cavalerie;

- la Pietroșani o companie de infanterie din batalionul de miliții Vlașca și un pluton de cavalerie;

- în comuna Bragadiru staționau 3 companii din batalionul de miliții Vlașca, un divizion de artilerie de 87 mm și un escadron de cavalerie, iar în zona Cervența – Atârnați, o brigadă de cavalerie, cu un divizion de artilerie și mitraliere.⁸

Constantin Kirișescu redă foarte clar discrepanța dintre forța armatei române și cea a Puterilor Centrale:

„O puternică grupare de șase divizii inamice, prevăzute cu artilerie puternică și cu un număr mare de mitraliere, începu să treacă Dunărea în dimineața zilei de 10 noiembrie 1916, pe o ceață foarte groasă și susținute de un puternic bombardament de artilerie. Flota austro-ungară de monitoare susținea trecerea; bombardarea malului românesc era generală de la Islaz până la Giurgiu.”⁹

În spatele frontului, ofițerii români de informații desfășurau o intensă activitate de culegere de informații, căutând să anihileze infiltrările agenților inamici și să furnizeze informații utile armatei.

⁷ Ion Bălă, Ion Moraru, *op. cit.*, p. 14.

⁸ *Ibidem*

⁹ Constantin Kirișescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1918*, ed. a II-a, vol. II, Ed. Casei Școalelor, București, 1926, p. 183.

În documentele întocmite de ofițerii Direcției Poliției și Siguranței Generale aflați la datorie, în zona de conflict, este descrisă situația de la granița de sud a țării, din zona Zimnicea – Giurgiu.

Agenții structurilor de informații scot în relief multe din carențele armatei române, între care observăm slaba pregătire militară, dotarea insuficientă, incapacitatea unor ofițeri de a înțelege gravitatea situației de pe front, unii fiind preocupați de cu totul alte activități, panica din rândul populației civile, dar și lipsa de colaborare.

În raportul șefului Biroului de Siguranță Giurgiu, înaintat Direcției Poliției și Siguranței Generale din București, întocmit cu 4 zile înainte de debarcarea trupelor inamice la Zimnicea, se preciza:

*„Brigada Specială Siguranță
Giurgiu
Nr. 34
6 noiembrie 1916*

Domnule Director

Am onoarea a vă raporta Domniei-Voastre următoarele:

În dimineața zilei de 3 noiembrie corent, am plecat din Giurgiu la Pietroșani cu Dl comandor Mercier. Aici mi s-a adus la cunoștință că agenții noștri din Pietroșani, împreună cu locotenentul Fundățeanu din marină au făcut o descindere la conacul moșiei Scăești, proprietatea Negroponte, de unde au ridicat 4 supuși străini și 2 români, cum și un număr de 12 arme, diferite cartușe și praf de pușcă. A doua zi am plecat la Scăești și în urma controlului făcut personalului de pe întreaga moșie am ridicat și înaintat Prefecturii de Teleorman următorii indivizi: un bulgar, un austriac în etate de 17 ani ce nu fusese ridicat de autoritățile în drept, 11 români transilvăneni, doi supuși greci, șapte români a căror situație militară nu era clarificată, 2 supuși unguri și un dezertor din Regimentul 4 Argeș.

Cu această ocazie am ridicat și o armă ce am mai găsit și trei aparate telefonice, din care unul portativ. Sosind la Petroșani, dl Comandor Mercier mi-a spus că să dau o telegramă domnului Prefect de Teleorman, că din ordinul Marelui Cartier General, toți indivizii și armele trimise să fie înaintați sub pază militară Marelui Cartier.

Din ordinul domnului Comandor Mercier am pus în vedere lui Bernetti, loçtiitor de administrator al moșiei Petroșani, ca să părăsească localitatea.

În ziua de 5 noiembrie cor. am plecat la Bragadiru – Teleorman, unde împreună cu șeful postului de geandarmi ne-am dus la curtea proprietății Negroponte, procedând la controlul personalului și perchezițiune, ridicând două arme, un revolver, cartușe mici și două aparate telefonice, din care unul portativ ca cele ridicate la Scăești, putându-se adapta la orice sârmă telefonică. Asupra acestor aparate, domnul Comandor Mercier a cerut instalatorului telefonic atașat Grupului Apărării Dunării ca să facă un raport detaliat. Un mare inconvenient de care ne lovim în tot momentul și ne aduce o mare pierdere de timp este chestiunea semnalizărilor. Toți ofițerii și în special cei de marină, ce sunt atașați pe lângă persoana Comandorului Mercier, nu văd decât semnalizări fără a putea prinde pe vreunul din semnalizatori. Personal și împreună cu agenți am păzit nopți întregi fără a vedea ceva, iar pretinsele semnalizări se reduc fie la focuri făcute pe câmp, în majoritate de soldați, fie la luminile aprinse prin casele locuitorilor, prin aceste locuri sătenii având obiceiul a pune lampa la geam.

Locotenentul Fundățeanu din marină a afirmat într-o zi că împreună cu 2 soldați a văzut făcându-se semnalizări de la Petroșani și răspunzându-se din Bulgaria și că cunoaște chiar casa de unde s-au făcut semnalizările.

Am plecat imediat împreună cu numitul oficer și trei soldați și ajungând la casa arătată am găsit înăuntru soldați din Regimentul 20 Teleorman, care stau acolo de 15 zile și am găsit chiar felinarul cu care eșiseră peste noapte ca să primească proviziuni ce le aduseseră cu o căruță.

Acești domni ofițeri în lipsa unei alte ocupațiuni nu stau decât să scormonească asemenea lucruri care mă sustrag de la o ocupațiune mai serioasă, neavând posibilitatea de a mă deplasa și de la celelalte posturi pentru cercetări și informațiuni.

În seara zilei de 5 noiembrie corent pe când mă înapoiam de la Bragadiru am întâlnit în marș Regimentul 1 Roșiori și majoritatea ofițerilor aveau aprinse felinare, electrice sau lanterne, de asemenea toate căruțele ce urmau Regimentul aveau felinarele aprinse. În apropiere de Bujoru, unde se răsturnase un car cu pae, soldații făcuseră un foc pentru a se încălzi. Laternelle aprinse și focul, văzute de la distanță, îți dădeau impresia că se fac semnalizări. Toate acestea au fost aduse la cunoștința domnului comandor Mercier.

Pe distanța Giurgiu – Zimnicea am evacuat satele de toți străinii, trimițându-i în interiorul județului, în comuna Cacaleți în afară de zona militară.

Constat că ofițerii de marină consideră ca un blam venirea noastră și de aci puținul concurs ce ne dă, la care în definitiv nu avem nevoie. De multe ori caută a face dificultăți polițiștilor și am avut ocazia ca personal să constat aceasta în următoarea împrejurare:

Zilele trecute comisarul Stănescu și agentul Eftimescu de la Brigada 44 Infanterie au vrut să facă o recunoaștere în direcția Ostrovului Gâsca, iar locotenentul Fundățeanu a dat ordin la telefon ca să nu fie lăsați să se imbarce decât în direcția satului Găujani, distanță de câțiva kilometri de ostrov. Faptul născocirii semnalizărilor mă face a crede că intenționat caută să ne sustragă de la alte operațiuni și să ne pierdem timpul degeaba.

După cum v-am raportat dumneavoastră lucrările militare sub conducerea domnului Comandor Mercier, au început la Pietroșani și Scăești. La Petroșani platformele pentru tunuri se fac în apropiere de malul Dunărei, distanță de aproape 3 kilometri de sat, și nu se lucrează decât noaptea de către marinarii francezi de sub comanda căpitanului De Nicholay. De acolo și până în sat, în grădina cancelariei moșiei, sunt adăposturi și șanțuri de legătură, mascate cu crengi și verdeață, spre a le feri contra aeroplanelor, cu toate că pe această proprietate nu s-a aruncat până acuma nici o bombă, pe când la Scăești aproape zilnic virează și aruncă bombe. La Scăești, șanțurile și adăposturile sunt terminate și de asemenea bine mascate, iar în apropiere de aceste lucrări, pentru a deruta aeroplanelor, s-au făcut șanțuri și așezat tunuri false.

În ziua de 7 cor. am fost în Giurgiu, unde mi s-a adus la cunoștință că soldați din Reg. 28 și 68 infanterie, sub denumirea de Reg. a au comis nenumărate spargerii și jafuri și că o parte din cei prinși au fost puși în libertate de către maiorul Stoicescu, Comandantul militar al orașului.

În ziua de 7 noiembrie împreună cu agentul Niculcea am surprins doi soldați care spărseseră un geam și se introduseră în casă. I-am arestat și înaintat comandamentului militar. Acest maior se găsea la [...] când vasele austriece s-au apropiat de ostrovul Dinu și în urmă la mal, unde au stricat și luat două tunuri la 579 m, iar în ziua de 27 octombrie a.c. (Sf. Dumitru) făcea chef cu toți ofițerii căutându-le lăutari, iar vasele de război austriece s-au apropiat de țărniță și au bombardat satul. La Giurgiu încă de la decretarea mobilizării se găseau în port un număr de 57 șleपुरi sub diferite pavilioane și în dimineața zilei de 15 august vasele austriece au făcut cunoscut personalului ca să debarce căci începe bombardarea,

aceasta în vederea că în multe din șlepuri se găseai germani, austrieci și unguri. La începerea bombardamentului toți soldații ce se găseau în port au fugit.

Eu m-am dus în port cu doi sergenți de oraș și trei marinari și am ridicat pe un marinar grec, lovit de o schijă de obuz cum și armele și munițiunile ce am găsit. De atunci vasele de război austriece au făcut numeroase încercări de a fura din șlepurile ce se găsesc în port întrucât majoritatea erau încărcate, reușind a lua în două sau trei rânduri câteva șlepuri. De către ofițerii noștri de marina s-au făcut câteva încercări de a lăsa o parte din șlepuri în dreptul insulei Mocanu, dar nu s-a reușit căci șlepurile, de curent, au trecut spre malul bulgăresc.

Văzând că aceste șlepuri nu pot fi salvate, Comandamentul marinei a dat ordin ca să le mineze și operațiunea a început cu cele ce erau mai în larg, ca prin scufundări să împiedice vasele austriece să se apropie de celelalte. Printre șlepurile ce au fost scufundate, dar nu complet, se găsește unul încărcat cu 4 vagoane spirt rafinat, lucru de care luând cunoștință maiorul Stoicescu, a rechiziționat din oraș pompe și furtunuri și a reușit să umple câteva butoaie de zinc cu 4250 kg spirt pe care l-a adus în oraș, Locotenent Comandor Bărbuneanu s-a împotrivit la ridicarea spirtului și de aci a început conflictul. În acest timp Comandorul Bărbuneanu făcând cunoscut Statului Major, a primit ordin ca șlepul cu spirt să fie minat. Butoaiele cu spirt ce au fost ridicate au fost trimise de maiorul Stoicescu, se zice, la București, Statului Major.

Șeful Brigăzii de Siguranță

M. St. Păulescu

Domniei Sale

Domnului Director al Poliției și Siguranței Generale București”¹⁰

Într-un raport informativ din 12 noiembrie 1916, Directorul Poliției Giurgiu transmitea Directorului Direcției Poliției și Siguranței Generale situația dramatică din zona Zimnicea – Giurgiu, cu debarcarea trupelor inamice:

„Domnule Director

Ca urmare raportului nostru nr. 36, am onoarea a raporta că în ziua de 10 noiembrie, pe la orele 9 a.m., am plecat din Zimnicea la Petroșani și în dreptul conacului de la Scăești, ne-am întâlnit cu un soldat de la marină,

¹⁰ Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale (S.A.N.I.C.), fond *Direcția Poliției și Siguranței Generale*, ds. 880/1916, f. 6, 6v, 7, 7v.

care fugea călare în direcția Petroșanilor și ne-a spus că, câteva bărci cu bulgari au debarcat în dreptul Petroșanilor. Agenții aflați la Petroșani mi-au spus că, cu adevărat s-a simulat o trecere, dar că au fost respinși.

După cum v-am raportat încă de dimineață, începuse un foc viu de infanterie și artilerie pe întreaga distanță Zimnicea – Giurgiu. În toate satele de pe linia Dunărei, populația era cuprinsă de panică, mare parte având bagajele strânse, pentru a putea fugi.

În ziua de 11 curent, pe la ora 11 a.m., a sosit în Giurgiu și agenții ce aveam la Zimnicea până la Giurgiu, spunându-mi că bulgarii au debarcat la Zimnicea și au ajuns în apropiere de Scăești și de teamă de a nu cădea prizonieri, mai ales că armata a încercat în mai multe rânduri de a le lua trăsura, au venit la Giurgiu. Am onoarea a vă înainta alăturat două note ale agenților de la Zimnicea și Pietroșani.

Față de cele raportate, am pus la dispoziția agenților o trăsură pentru a merge la București, iar eu am rămas în localitate cu doi din agenții permanenți de la Poliția Giurgiu, cu care urmează a pleca astăzi la Petroșani sau mai departe de va fi frontul.

Directorul Poliției Giurgiu

M. St. Rădulescu

Domniei Sale

*Domnului Director al Poliției și Siguranței Generale București*¹¹

În Nota informativă transmisă de agentul Direcției Poliției Giurgiu, aflat în misiune în localitatea Pietroșani, se menționa:

„Notă

La 10 noiembrie, inamicul a simulat o încercare de trecere din jos de Petroșani, pe când adevărata trecere o făcuse pe la orele 10 a.m. în Zimnicea. Până în zorii zilei 11 au fost ocupate satele Zimnicele, Năsturelu și Scăești, urmând retragerea armatei noastre spre Bujoru – Pietroșani. După ce armata aflându-se în Petroșani, în mai multe rânduri, vrea să ne ia trăsura ce ne sta la dispoziție, și astfel eram primejduiți a rămânea în caz de nevoie fără mijloc de locomoțiune și după ce inamicul se afla la distanță de 8-9 km, în 11 noiembrie la 9 ore a.m., am părăsit localitatea Petroșani.

*Agent special Partenie Păun (descifrare probabilă, n.n.)*¹²

¹¹ *Ibidem*, f. 1.

¹² *Ibidem*, f. 2.

Situația de la Zimnicea, cu atacul și pătrunderea trupelor inamice în oraș este descrisă și în nota informativă a agentului Ion Cristea Vasile, din care ne putem forma o imagine și asupra situației din zona de sud.

„Notă

În ziua de 10 cor., la orele 9, a început bombardarea orașului de către trupele inamice, în care înainte am fost chemat de către domnul căpitan Zaharof, comandantul militar al orașului și m-a trimis la Poliție să spun domnului ofițer de poliție ca să stea la telefon și sosind la poliție nu am găsit pe nimeni acolo, atunci m-am dus în curtea Poliției la o tranșee, unde am găsit pe subcomisarul M. Obretin și spunându-i însărcinarea avută de către domnul căpitan Zaharof, mi-a spus că nu stă la telefon deoarece nu-și periclitează viața, părăsind orașul întreg personalul din cauza barbariei.

M-am înapoiat la comandament, unde am raportat domnului căpitan cazul și atunci mi-a dat din nou ordin să mă duc la a doua linie de tranșee, spre a observa, ca om de legătură, fiind o tragere foarte violentă din ambele părți, la un moment dat am observat un vapor la capul de sus al Bujorescului, și o comandă străină, raportând totodată cazul domnului sublocotenent Jean Dumitrescu, dupe care mi s-a făcut o notă și m-a trimis la comandament cu ea. Acolo nu am găsit pe nimeni, fiind plecați, atât domnul colonel, comandantul regimentului și domnul căpitan Zaharof, i-am căutat, însă negăsindu-i am intrat din nou la tranșee, unde am luat parte la luptă până la terminarea cartușelor, când m-am retras spre Zimnicele, unde din cauza bombardamentului m-am retras la Năsturel, stând până seara la orele 6, când a sosit domnul locotenent comandor Bălănescu cu automobilul ce mergea spre Zimnicele, i-am comunicat totul cum s-a petrecut spunându-mi a sta pe loc până la înapoiere, însă m-am înapoiat și eu, ducându-mă la Zimnicele, și ajungând la orele 7, am auzit bombardare la conacul Becherești, am rămas la Zimnicele, unde am auzit strigând soldații bulgari pe soldații noștri, atunci m-am retras spre Scăești, unde m-am dus la telefon și am auzit că au debarcat bulgari la cota 542, apropiindu-se de Scăești și Gâsca, făcându-se de armata bulgară semnalizări celor din Șiștov, atunci m-am retras la Petroșani.

*Agent Ion Cristea Vasile*¹³

În interiorul teritoriul județului, au loc mai multe lupte între armata română și trupele puterilor centrale în localitățile Ulmuleț, Șoimu, Roșiorii de Vede, Drăgănești Vlașca, cea mai înverșunată confruntare desfășurându-se la

¹³ *Ibidem*, f. 3

Prunaru, unde cavaleriștii Regimentului 2 Roșiori, comandați de comandați de colonelul Naumescu și dorobanții Regimentului 20 Teleorman, în încercarea lor de a opri înaintarea armatelor inamice către capitală au plătit un tribut enorm, fiind înregistrați 35 de morți, 183 de răniți și 235 de dispăruți.¹⁴

Începând cu toamna anului 1916 și până în noiembrie 1918, teritoriului județului Teleorman este ocupat de armatele Puterilor Centrale, cu toate consecințele economice și sociale asupra populației.

Administrarea județului a trecut în subordinea comandamentului german, condus, de colonelul Blankenburg.¹⁵

Iată cum descrie polițaiul orașului Roșiorii de Vede primul contact cu trupele de ocupație, prin procesul verbal încheiat în data de 12 noiembrie 1916, la ora 19.

„Noi C. Jalova, Polițaiul orașului Roșiorii de Vede, din județul Teleorman, constatând că astăzi la ora 9 a.m., intrând armata germană în Roșiori, m-am prezentat primelor trupe care au intrat în oraș și în lipsă în acel moment de Primar sau alt reprezentat al comunei, am predat orașul acestora, rugându-i al cruța, declarându-le că tot aparatul administrativ și comunal le suntem la dispoziție.

În urmă de care, la ora 6 p.m., conform ordinului verbal al domnului comandant al primelor trupe, domnul locotenent Van Armin, am predat la Comandatura de Etape următoarele, armătură și echipament, a sergenților de oraș, însă:

- 1) 43. patruzeci și trei revolvere;
- 2) 68. șaizeci și opt tesace;
- 3) 600. șase sute cartușe de revolver;
- 4) 67. șaizeci și șapte centuroane;
- 5) 67. șaizeci și șapte port tesace;
- 6) 21. două zeci și una cartușiere;
- 7) 43. patru zeci și trei tocuri de revolver;
- 8) 42. patruzeci și două șnururi de piele;
- 9) 37. treizeci și șapte șnururi de bumbac.

Pentru toată armătura și marele echipament ce am predat nu s-a dat de către Comandament nici o chitanță.

¹⁴ Stan V. Cristea (coord.), *Monografia județului Teleorman*, Ed. Teleormanul Liber, Alexandria, 1998, p. 108.

¹⁵ *Ibidem*

De modul operațiunii, am dresat prezentul proces verbal, față de cei care astăzi se mai găsesc în Poliție și în prezența cărora s-a efectuat această operație."¹⁶

Comportamentul trupelor străine este descris de același funcționar într-un alt proces verbal, încheiat în data de 1 decembrie 1916, în care, printre altele, se preciza:

„La înapoierea noastră în ziua de 19 noiembrie 1916, din comuna Plosca, unde am lipsit 5 zile, 13-19 noiembrie 1916, Comandantul sergenților locali, domnul Teodor Olaru, ne-a raportat verbal că în acele zile, localul comenzii, inclusiv magazia în care era depozitat echipamentul sergenților, a fost ocupat și devastat de trupele germane și ungare, care s-au perindat în trecere prin acest oraș și că în acea zi, localul este tot ocupat de trupele germane.

Am trecut în acea zi, 19 noiembrie 1916, la comanda sergenților locali, unde am găsit întreg localul ocupat de o coloană de munițiuni germane, care instalase și un atelier de curelărie și care a continuat a ține ocupat până ieri 31 noiembrie 1916.

Astăzi, data de mai sus, fiind liber acest local am procedat la verificarea magaziei cu efecte și strângerea lor, când am constatat:

Prin curtea localului comenzii, din distanță în distanță, se observă aruncate diferite coifuri, capele, chipiuri, capișoane, mantale, tunici, bluze de pânză, pantaloni cu pânză, căciuli, cojoace, pelerine de cauciuc, pantaloni de postav, epoleți cu solzi și cravate ale sergenților.

În camerile ocupate, mai nainte de comanda sergenților, totul distrus.

În magazia comenzii, unde erau depozitate mai înainte efectele militare ale sergenților, totul distrus, iar pe jos găsim coifuri, efecte reformate, dosare, toate aruncate în dezordine, rupte și pline de murdărie [...]"¹⁷

Situația din Alexandria, din toamna anului 1916, este descrisă detaliat într-un raport înaintat de Prefectura județului Teleorman către Ministerul de Interne:

„[...] În scurt timp după declararea războiului, orașul nostru a început să fie atacat de aeroplan inamice ce veneau de peste Dunăre, din direcția Șiștov (Bulgaria), pe motiv că în oraș aveau informații că era

¹⁶ Biroul Județean Teleorman al Arhivelor Naționale (B.J.T.A.N.), fond *Prefectura județului Teleorman*, ds. 1/ 1917, f. 27.

¹⁷ *Ibidem*, f. 28, 29.

Subcentrul de aprovizionare al armatelor noastre de operații și posedă dinspre Dunăre și un nod principal de cale ferată. După cât s-a putut observa, ținta avioanelor nu era alta decât distrugerea liniei ferate, magaziile gărei și clădirilor mai mari, ce li se păreau pentru aprovizionare, probabil unde bănuiau că unde trebuie să fie depozite militare de alimente sau munițiiune.

În aceste atacuri, cam vre-o 12-15, considerăm că a lansat în oraș și în împrejurimi 100-150 de proiectile (poziția nu știu deoarece arhiva poliției, care înregistra totul a fost distrusă la invazie) a deteriorat o magazine de scânduri, a domnului Tache Anghelescu, a ucis patru cai de la convoaiele de provizii și pe următorii locuitori: Stan Stanciu Ouă, Ion Neagu Hristache, Ana V. Drăgănescu și Haritina Ștefan Gheorghe. Dacă din nefericire am avut un număr așa de restrâns de victime se datorește faptului că străzile fiind drepte și largi, aproape 40 de metrii, iar casele prevăzute cu curți și grădini spațioase, majoritatea proiectilelor au căzut în străzile și curțile din imediata apropiere de gară, ținta lor, altele prin viile din fața gărei.

Armatele inamice trecând Dunărea pe la Zimnicea, au înaintat asupra acestui oraș, unde în ziua de 13 noiembrie, orele 2 ½ p.m., au apărut primele patrulă de cavalerie germane, iar a doua zi, 14 noiembrie, începând de pe la orele 9 a.m. a fost invadat de trupele compuse din germani, austro-ungari, turci și bulgari. Îndată ce au intrat, în special turcii și bulgarii, au început în mahalale jafuri în averea cetățenilor, siluind și atentate la pudoare, noaptea a fost un adevărat infern de orgiile săvârșite de aceste trupe bulgare, care nu le-a rămas nimica nebatjocorit.

Prăvăliile din centru orașului și casele toate au fost sparte și jefuite tot în această tristă noapte. A fost un adevărat supliciu pentru toți orașenii, timp de aproape o săptămână, când s-a instalat Comandatura Etapei, de când a început cu încetul să se restabilească liniștea, dar jafurile nu, căci automobile și camioane încărcău mărfuri de prin prăvălii, și averea din casele cetățenilor, care de frică fugiseră în alte localități, lăsându-și totul la voia întâmplării [...]”¹⁸

Ocuparea județului Teleorman de către armatele inamice în perioada noiembrie 1916 – noiembrie 1918 a avut consecințe dezastruoase pentru populație și economia zonei.

¹⁸ *Ibidem*, ds. 1/1919, f. 29, 29v.

Din documentele de arhivă păstrate din perioada respectivă aflăm dimensiunea exploatării economice și comportamentul brutal asupra populației județului Teleorman, pentru aprovizionarea și întreținerea trupelor de ocupație fiind impuse cote obligatorii de ouă, carne, cereale, lapte etc., efectuându-se rechiziții de tot felul, îngrădindu-se libertatea de mișcare a locuitorilor, ce a determinat înrăutățirea situației generale a teleormănenilor.

Rezistența populației Teleormanului, distrugerile și pierderile de vieți omenești cauzate de participarea la efortul de război, cei 12402 orfani de război, din care 1237 orfani de ambii părinți¹⁹ nu au fost în zadar, în toamna anului 1918 soarta devenind potrivnică Puterilor Centrale, iar națiunea română a reușit, la 1 Decembrie 1918, să își atingă obiectivul pentru care a intrat în Marele Război pentru Întregirea Patriei.

¹⁹ Ion Bălă, Ion Moraru, *op. cit.*, p. 28.

BIBLIOGRAFIE

S.A.N.I.C., fond *Direcția Poliției și Siguranței Generale*, ds. 880/1916.

B.J.T.A.N., fond *Prefectura județului Teleorman*, ds. 1/1917, 1/1919.

Monitorul Oficial, nr. 169 din 28 octombrie 1916.

Monitorul Oficial, nr. 171 din 30 octombrie 1916.

Monitorul Oficial, nr. 174 din 3 noiembrie 1916.

Monitorul Oficial, nr. 182 din 12 noiembrie 1916.

BĂLĂ, Ion, MORARU, Ion, *Pentru Patrie! Culegere de documente și amintiri privind participarea locuitorilor din județul Teleorman la războiul pentru întregirea patriei 1916-1918*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1982.

CRISTEA, Stan V. (coord.), *Monografia județului Teleorman*, Ed. Teleormanul Liber, Alexandria, 1998.

KIRIȚESCU, Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1918*, ed. a II-a, vol. II, Ed. Casei Școalelor, București, 1926.

ASPECTE PRIVIND „OPERATIUNEA OFENSIVĂ” SAU „BĂTĂLIA” DE LA MĂRĂȘTI

Cornel POPESCU *

Abstract: *Our approach in this study is based on the original structure of the information content identified in the files from the Romanian Military Archives.*

This article is a chronicle of military history, with the purpose of illustrating to both scholarly and wider readers a whole range of activities, events and military operations related to the planning and carrying out of one of the most representative military operations by the 2nd Romanian Army: the offensive from Mărăști, in Moldova, July 1917.

The offensive is recorded in the historical bibliography under two names: the “Offensive Operation” or the “Battle” from Mărăști.

The study presents as a whole the related activities of the preparation and the carrying out of the single offensive operation by the Romanian army in 1917. The content analyses the archive documents and reproduces them with the changes, additions and omissions that have been imposed.

Keywords: Mărăști, offensive, army, operation, defensive, planning.

Cuvinte cheie: Mărăști, ofensiva, armata, operațiune, defensivă, planificare.

În perioada 1916-1917, partea română a purtat negocieri intense atât cu Marele Cartier General rus, cât și cu Comandamentul trupelor ruse de pe

* Muzeul Județean Argeș, str. Armand Călinescu, nr. 44, cod poștal 110047, Pitești, județul Argeș; e-mail: popescucornel85@yahoo.com

„Marea Unire și județul Teleorman în contextul evenimentelor din 1918”,
Lucrările Simpozionului Național, Alexandria – 4, 5 octombrie 2018, p. 64-89

Frontul român referitoare a viitoarele operațiuni militare ce urmau a fi executate pe acest front. Negocierile în cauză, au cunoscut: „mai multe momente de criză determinate de refuzul Stavkăi de a permite trupelor sale să se angajeze în operații de anvergură în Dobrogea sau în Muntenia de est”¹.

Aceste momente de criză fiind depășite, în lunile martie-mai 1917, atât Marele Cartier General român, cât și Comandamentul forțelor ruse de pe *Frontul român*, au ajuns la un acord comun privind desfășurarea unor viitoare acțiuni militare pe acest front. În acest sens, Marele Cartier General rus a optat pentru executarea: „pe frontul ruso-român”, în „primăvara anului 1917”, doar a unor „ofensive cu obiective limitate, cu scopul de a împiedica pe inamic să transporte forțe pe alte fronturi”².

Apoi, după câteva întruniri la nivel înalt româno-ruse, a fost convocată în partea a doua a lunii mai 1917 o: „Conferință interaliată de comandament”, la care au participat Regele Ferdinand I, premierul român Ion I. C. Brătianu, generalii români: Constantin Prezan, Constantin Christescu și Alexandru Averescu, generalii ruși D. G. Scerbacev și N. Golovin și generalul francez H. M. Berthelot.

După analiza mai multor proiecte de operațiuni, participanții la această „Conferință interaliată de comandament” au optat pentru următoarea ipoteză: depășirea inamicului, printr-o acțiune ofensivă, la vest de Siret, urmând ca, în același timp, sectorul de front al Dunării maritime să-și mențină ferm pozițiile inițiale. În acest cadru: „Lovitura principală avea să se aplice decât în a doua jumătate a lunii iunie [1917], în zona Nămolosa, în paralel cu asaltul armatelor ruse asupra pozițiilor austro-ungaro-germane din Galiția și Bucovina”³.

Însă, până la adoptarea acestei hotărâri, au avut loc o serie de controverse între generalii români Constantin Prezan și Alexandru Averescu. Primul a militat pentru hotărârea declanșării unei ofensive „în zona Nămolosa - Focșani cu Armatele 4 și 6 ruse și Armata 1 română”, în timp ce al doilea a susținut necesitatea ducerii unei ofensive cu mari unități din subordinea lui (Armata a 2-a), care „să atace spre Valea Putnei, apoi spre zona Focșani - Râmnicu Sărat, «pentru a împinge pe inamic din munți spre șes obligându-l a lua front, orientat cu flancul drept spre frontul nostru de pe Siretul de Jos»”. Potrivit opiniei generalului Alexandru Averescu, ofensiva preconizată de el: „ar fi favorizat trecerea Armatei 1 la sud de

¹ *** *Istoria militară a poporului român*, vol. V, Ed. Militară, București, 1988, p. 543.

² Arhivele Militare Române (A.M.R.), fond Serviciul Istoric al Armatei (S.I.A.), ds. 669, f. 2.

³ *** *Istoria militară a poporului român*, vol. V, p. 543.

Siret, obligând astfel unitățile Armatei 9 germane să se apere pe aliniamente succesive pe râurile Râmnic, Buzău - sau chiar Cricov-Ialomița"⁴.

După încheierea acestor controverse, urmare a hotărârii luate, pentru *Frontul român* din Moldova, s-a stabilit de participanții la respectiva *Conferință interaliată de comandament* că: „*misiunea trupelor româno-ruse era de a imobiliza trupele Puterilor Centrale și de a distruge forțele inamice care operau pe frontul Focșani - Nămolosa*”⁵.

În linii generale, hotărârea adoptată, a prevăzut executarea unei ofensive principale din regiunea Nămolosa spre Buzău, cu unitățile Armatei 1 română și cele ale armatei 6 ruse și a uneia secundare - în avans declanșată - în regiunea Vrancei.

Ca urmare a hotărârii adoptate: concepția generală a ofensivei aliate din vara anului 1917, scopul și conținutul misiunilor forțelor române și ruse, dispuse pe *Frontul român*, au fost fundamentate prin elaborarea și transmiterea către armatele acestui front a: „*Instrucțiunilor operative nr. 29 din 19 mai/1 iunie 1917*”⁶.

Conform prevederilor *Instrucțiunilor operative nr. 29*, armatele româno-ruse trebuiau să execute misiunile de mai jos⁷.

a) Armata 9 rusă, declanșarea unor acțiuni ofensive locale: „*spre a interzice deplasarea rezervelor austro-ungaro-germane spre sud, unde se executa lovitura principală*”;

b) Armata 2 română, după ce înainta până în Valea Putnei, urma să „*atace viguros*” și să cucerească: „*cu stânga pozițiile de pe Dealul Momâia (Cota 632), pentru a înlesni astfel acțiunea aripei drepte a Armatei 4 ruse*”;

c) Armata 4 rusă, cooperând cu Armata 1 română, urma: „*să nimicească forțele inamice dintre munți și Siret, atingând în final linia Milcovului*”;

d) Armata 1 română, după ce ar fi rupt frontul inamic în sectorul Podul Huroaia - Olăneasca, inclusiv, urma, „*înaintând spre Râmnicu Sărat, [...] să atace din spate gruparea inamică din zona Focșani, pe care să o nimicească în cooperare cu Armata 4 rusă*”;

⁴ Ioan Gligor, „Caracteristicile geografico-militare ale spațiului avut în vedere la elaborarea Planului de campanie pentru vara anului 1917 pe Frontul român”, în Gheorghe Buzatu, Horia Dumitrescu (coord.) *Mărăști-Mărășești-Oituz: Ținut al jertfei și al biruinței*, Ed. Pallas, Focșani, 2007, p. 51.

⁵ *Ibidem*.

⁶ A.M.R., fond Marele Cartier General (M.C.G.), ds. 806, f. 11-16.

⁷ *** *Istoria militară a poporului român*, vol. V, p. 543.

e) Armata 6 rusă, urma a ataca, cu aripa dreaptă, în sectorul Olăneasca, inclusiv, - Măxineni - Latinu, pentru a acoperi: „*manevra Armatei 1 române*” și a respinge: „*spre Dunăre forțele germano - bulgaro - otomane din zona Brăila*”.

Instrucțiunile operative nr. 29 din 19 mai/1 iunie 1917 au reprezentat o concepție temeinică și bine documentată a Marelui Cartier General român, condus de generalul Constantin Prezan, care numise ca șef al Biroului operații pe maiorul Ion Antonescu⁸.

Prevederile respectivelor *Instrucțiuni* au stat la baza întocmirii de Marele Cartier General român a *Planului de campanie* al armatelor româno-ruse de pe *Frontul român*, care „*a fost acceptat și însușit de partea rusă*”⁹.

Planul de campanie inițial al armatelor româno-ruse, îmbunătățit ulterior cu elemente propuse și foarte just argumentate de generalul Alexandru Averescu în memoriile trimise atât M. S. Regelui Ferdinand, cât și Marelui Cartier General român, a stat la baza întocmirii de Armata a 2-a română, la 20 iunie/3 iulie 1917: „*Ordinului de operațiuni nr. 1.638*”, prin care aceasta a ordonat: „*lărgimea fâșiei de ofensivă*”, obiectivul: „*primei faze a acțiunii ofensive*”, „*dispozitivul de luptă*” stabilit, organizarea „*grupării de artilerie*”, acțiunea „*aviației*” și altele¹⁰.

În baza măsurilor luate de Marele Cartier General român, la începutul lunii iulie 1917, unitățile Armatei 1 române, reorganizate structural și ca dotare cu material de război, au fost introduse în dispozitivele de luptă repartizate lor.

Drept urmare, începând cu lunile iunie - iulie 1917, *Frontul român* din Moldova a fost ocupat - de la Vatra Dornei până la Marea Neagră - de cinci armate, dintre care două române (Armata a 2-a și Armata 1) și trei ruse (Armata a 9-a, Armata a 4-a și Armata a 6-a).

Cu unele modificări, în general, înainte de începerea „*Operațiunii ofensive*” sau „*Bătăliei*” de la Mărăști, dispunerea armatelor româno-ruse pe linia respectivului front a fost cea mai jos prezentată¹¹.

⁸ Viitorul mareșal și Conducător al Statului (septembrie 1940 - august 1944).

⁹ Nicolae Ciobanu, „Triunghiul morții - Triunghiul vieții: Mărăști-Mărășești-Oituz”, în Gheorghe Buzatu, Horia Dumitrescu (coord.), *op. cit.*, p. 58-59.

¹⁰ *** *Istoria militară a poporului român*, vol. V, pp. 552, 553.

¹¹ *Ibidem.*, pp. 548, 549 și Cornel Carp, Cornel Țucă, „Brigada 6 infanterie în „Bătălia” de la Mărăști”, în Gheorghe Buzatu, Horia Dumitrescu (coord.), *op. cit.*, pp. 70, 71.

I. Armata 9 rusă, comandată de generalul P. A. Licițki, a ocupat un front de 230 km, între Vatra Dornei - Cota 580 (Arșița Mocanului), exclusiv, din zona Vrancei, cu un efectiv de 127000 militari, în compunerea:

1. Corpul 2 armată, având în subordine:

- Divizia 26 infanterie;
- Divizia 49 infanterie;
- Divizia 193 infanterie.

2. Corpul 24 armată, având în subordine:

- Divizia 2 infanterie;
- Divizia 48 infanterie;
- Divizia 49 infanterie;
- Divizia 188 infanterie.

3. Corpul 26 armată, având în subordine:

- Divizia 65 infanterie;
- Divizia 78 infanterie;
- Divizia 189 infanterie;
- Divizia 12 cavalerie.

4. Corpul 36 armată, având în subordine:

- Divizia 25 infanterie;
- Divizia 68 infanterie;
- Divizia 191 infanterie.

5. Corpul 40 armată, având în subordine:

- Divizia 2 pușcași;
- Divizia 4 pușcași;
- Divizia 6 pușcași.

II. Armata 2 română, comandată de generalul Alexandru Averescu, a ocupat un front de 37 km, între Cota 580 (Arșița Mocanului, exclusiv) - Bâtea Carelor - Valea Cașin - Răcoasa (inclusiv), cu un efectiv de 4097 ofițeri și 150708 trupă, în compunerea:

1. Corpul 2 armată, având în subordine:

- Divizia 1 infanterie;
- Divizia 3 infanterie.

2. Corpul 4 armată, având în subordine:

- Divizia 6 infanterie;
- Divizia 8 infanterie;
- Divizia 12 infanterie.

III. Armata 4 rusă, comandată de generalul A. I. Ragoza, a ocupat un front de 50 km, între Răcoasa (exclusiv) - Movileni, pe Siret (inclusiv), cu un efectiv de 86000 militari, în componerea:

1. Corpul 8 armată, având în subordine:
 - Divizia 14 infanterie;
 - Divizia 15 infanterie;
 - Divizia 3 „Turkestan”.
2. Corpul 30 armată, având în subordine:
 - Divizia 71 infanterie;
 - Divizia 103 infanterie.
3. Corpul 7 armată, având în subordine:
 - Divizia 13 infanterie;
 - Divizia 34 infanterie;
 - Divizia de cavalerie „Zaamurskaia”.

IV. Armata 1 română, comandată de generalul Constantin Cristescu, a ocupat un front de 60 km, între Movileni, pe Siret (exclusiv) - Fundeni - Liești - Gârlești - Crângeni, cu un efectiv de 4466 ofițeri și 153716 trupă, în componerea:

1. Corpul 3 armată, având în subordine:
 - Divizia 5 infanterie;
 - Divizia 13 infanterie;
 - Divizia 14 infanterie.
2. Corpul 6 armată, având în subordine:
 - Divizia 9 infanterie română;
 - Divizia 80 infanterie rusă;
 - Brigada 1 cavalerie română.
3. Corpul de cavalerie, având în subordine:
 - Divizia 2 cavalerie;
 - Brigada 1 roșiori „pe jos”¹²;
 - Brigada 6 roșiori „pe jos”.

V. Armata 6 rusă, comandată de generalul Țurikov, a ocupat un front de 180 km, între Crângeni - Prut - apoi, pe malul stâng al Dunării, între Galați și Tulcea, cu un efectiv de 110000 militari, în componerea:

1. Corpul 4 armată, având în subordine:

¹² Trupa brigăzii acționa - temporar - ca infanterie, marea unitate nedisponând de caii necesari.

- Divizia 30 infanterie;
- Divizia 40 infanterie.
- 2. Corpul 47 armată, având în subordine:
 - Divizia 3 pușcași;
 - Divizia 8 pușcași.
- 3. Corpul 4 armată „Siberian”, având în subordine:
 - Divizia 9 [infanterie] „siberiană”;
 - Divizia 10 [infanterie] „siberiană”.
- 4. Corpul 6 cavalerie, având în subordine:
 - Divizia 3 cavalerie;
 - Divizia 8 cavalerie;
 - Divizia 3 cavalerie „Don”.
- 5. Detașamentul „Dunărea”, având în subordine:
 - Divizia maritimă;
 - Divizia 115 infanterie.

VI. Rezerva Frontul român

În plus, față de forțele celor cinci armate dispuse operativ în dispozitivul indicat, *Frontul român* a mai dispus și de o rezervă, dislocată în zona Peche - Băleni - Dorasca, compusă din:

1. Corpul 29 armată rus, având în subordine:
 - Divizia 1 pușcași;
 - Divizia 7 pușcași;
 - Divizia 3 [trăgători] „Caucaz”.
2. Corpul 3 cavalerie [rus], având în subordine:
 - Divizia 1 [cavalerie] „Don”;
 - Divizia 10 [infanterie], rusă.
3. Divizia 7 infanterie română.
4. Brigada de grăniceri.

VII. Rezerva Stavka

Tot pe *Frontul român*, la rândul ei, Stavka (rusă) a organizat o rezervă proprie, dislocată în zona Comănești - Târgu Ocna, compusă din:

1. Corpul 45 armată rus, având în subordine:
 - Divizia 126 infanterie;
 - Divizia 172 infanterie;
 - Divizia 194 infanterie.

După succinta prezentare a principalelor prevederi ale Planului de campanie al *Frontului român* pentru anul 1917, precum și evidențierea compunerii celor cinci armate româno-ruse, care au ocupat dispozitivul defensiv al respectivului front, considerăm util să ilustrăm rezumativ și elementele identice ale armatelor Puterilor Centrale („*inamice*”), oponente pe același front.

În contextul european general, în prima jumătate a anului 1917, Puterile Centrale, pe lângă operațiunile militare desfășurate pe Frontul de est - la care am făcut mai sus referire - au acționat, cu armatele lor, și pe celelalte fronturi continentale.

I. Pe Frontul de vest, trupele germane au trebuit să se apere în fața unor puternice ofensive declanșate, aproape concomitent, de trupele aliate¹³.

Prima ofensivă aliată, s-a desfășurat în intervalul 24 martie/6 aprilie - 16/29 aprilie 1917, cunoscută și sub denumirea de „*Bătălia de la Arras*”. Pe un front de circa 70 km, între Reims și Soissons, trupele germane, dispuse în apărare, au respins atacurile repetate ale celor 30 de divizii franceze, menținându-și dispozitivul ocupat aproape intact.

A doua ofensivă aliată, declanșată la 3/16 aprilie, cunoscută și sub denumirea de „*Ofensiva de la Aisne*”, a însemnat pentru trupele germane un real succes. Fără a ceda sectoare importante din dispozitivul de apărare ocupat, trupele germane au pricinuit „*pierderi înspăimântătoare armatei franceze*”, care au determinat - în aprilie 1917 - numirea ca șef al Marelui Cartier General francez a generalului Henri Pétain (în locul generalului Robert Nivelle).

A treia ofensivă aliată, desfășurată în sectoarele de front Chemin - des - Dames, Craonne și Moronvilliers, în perioada lunilor mai - iunie, tot de trupele aliate, a fost și ea, la rândul ei, respinsă de cele germane, care și-au menținut, în linii generale, dispozitivul defensiv ocupat.

Pe restul *Frontului de vest*, în prima jumătate a anului 1917, trupele germane și-au păstrat dispozitivul ocupat, respingând încercările ofensive locale ale aliaților.

II. Pe Frontul italian, în prima jumătate a anului 1917, s-au desfășurat lupte, catalogate drept „*încleștate*”, duse de cele 35 de divizii austro-ungare împotriva celor 60 de divizii italiene¹⁴.

¹³ *** *Istoria militară a poporului român*, vol. V, p. 509 și Ion Voievozeanu, „Situția geopolitică și geostrategică a celor două grupări beligerante pe teatrele de acțiuni militare europene în anul 1917”, în Gheorghe Buzatu, Horia Dumitrescu (coord.), *op. cit.*, pp. 33, 34.

¹⁴ *** *Istoria militară a poporului român*, vol. V, p. 510 și Ion Voievozeanu, *op. cit.*, pp. 38, 39.

Prima ofensivă italiană, a fost declanșată, la 14/27 mai, de trupele din compunerea a 38 de divizii, sprijinite de focul a circa 2.000 de tunuri, de toate calibrele. Ofensiva italiană, cunoscută și sub denumirea de „*A 10-a Bătălie de la Isonzo*”, desfășurată între 14/27 - 20 mai/2 iunie 1917, nu a înregistrat succese notabile, în afara unor înaintări locale, ale acestora, trupele austro-ungare păstrându-și, în linii generale, dispozitivul de apărare ocupat.

Mai mult, trupele austro-ungare au declanșat, la rândul lor, la 4/17 iunie, o surprinzătoare contraofensivă, care a „*anulat*”, în parte, succesele locale ale armatei italiene.

A doua ofensivă italiană a fost declanșată împotriva trupelor austro-ungare, dispuse în apărare „*pe platourile situate la altitudini cuprinse între 1.600 și 2.000 de metri*”, de forțele a 12 divizii italiene.

În intervalul 10/23 iunie - 29 iunie/12 iulie 1917, s-au dus lupte extrem de dure între trupele celor două armate, încheiate prin cunoscuta „*Bătălie de la Ortigara*”, în care trupele austro-ungare au pricinuit celor italiene „*o dureroasă înfrângere*”.

III. Pe Frontul de la Salonic (sau Frontul balcanic), operațiunile militare ale forțelor beligerante - din păcate pentru armata română, având în vedere faptul că acțiunea acestui *Front* ar fi venit necondiționat în sprijinul *Frontului român*, cum, de altfel, Antanta se angajase prin Tratatul semnat cu România, înainte de intrarea acesteia în război - nu au fost semnificative în prima parte a anului 1917¹⁵.

Singurele operațiuni militare, de semnalat pe acest front, fiind cele din „*luna martie [1917], la nord de Monastir*”, unde: „*Aliații au declanșat o acțiune ofensivă limitată*”, oprită fără mare greutate de forțele Puterilor Centrale. Apoi, în cursul lunii mai, forțele aliate: „*comandate de către generalul Maurice P. E. Sarrail [...] au reluate acțiunile ofensive, care, după doar trei săptămâni, s-au oprit fără a înregistra succese remarcabile*”. Ofensiva aliată, fiind stopată de forțele Puterilor Centrale dispuse în apărare pe acest front.

Revenim, specificând faptul că, generalul Maurice Sarrail a reluat operațiunile aliate pe acest front, abia la sfârșitul lunii august 1917, atunci când, deja, pe *Frontul român*, marile „*bătălii de la Mărăști - Mărășești - Oituz*” intraseră în istorie, fără a beneficia de sprijinul solemn promis al acestor forțe de la sudul Dunării.

¹⁵ Ion Voievozeanu, *op. cit.*, p. 39.

Pornind de la contextul ilustrat al operațiunilor desfășurate pe celelalte fronturi europene, vom întreprinde, în mod firesc, o succintă prezentare a Planului de campanie al Puterilor Centrale, dispuse pe *Frontul român*¹⁶.

În Planul lor de campanie, Puterile Centrale au stabilit, pentru prima jumătate a anului 1917, obiectivele ce urmau a fi realizate de armatele proprii dispuse în ofensivă pe acest *Front*. Ca urmare, comandamentele acestora, sub directa coordonare a Marelui Cartier General german, au întocmit, în luna iunie, Planul ofensivei pe care armatele Puterilor Centrale, dispuse pe acest *Front*, trebuia să o declanșeze, în luna iulie, în: „*sudul Moldovei (cu Grupul de armate feldmareșal August von Mackensen)*”. Obiectivul principal vizat de transpunerea în practică a acestui Plan de campanie, în linii generale, a fost următorul: „*ocuparea întregului teritoriu dintre Carpați și Prut, prin exploatarea primelor acțiuni din sudul Moldovei și corelarea lor cu ofensiva austro-germană (a Grupului de armate arhiducele Iosif), proiectată în Bucovina; ocuparea zonelor libere din România trebuia să ducă la nimicirea armatei române*”.

Pentru realizarea principalului obiectiv al planificatei lor ofensive, Puterile Centrale, pe *Frontul român*, dispuneau - la aceea dată - de o forță militară cifrată la patru armate, constituite organizatoric în două grupuri de armate¹⁷.

A. Grupul de armate „Arhiducele Iosif”, a ocupat un front în lungime de 260 km, din nordul Bucovinei până la Ivești, constituit din:

I. Armata 1 austro-ungară, comandată de generalul von Rohr, a ocupat un front de 200 km, în compunerea:

„1. Grupul [General] Gerok, având în subordine:

a) Grupul [General] Ruiz, format din:

- Divizia 218 infanterie germană;
- Divizia 1 cavalerie austro-ungară.

b) Corpul 8 armată austro-ungar, format din:

- Divizia 142 infanterie germană;
- Divizia 70 infanterie austro-ungară;
- Divizia 71 infanterie austro-ungară;
- Brigada 8 munte austro-ungară.

2. Corpul 6 armată, având în subordine:

- Divizia 39 honvezi [infanterie austro-ungară];

¹⁶ *** *Istoria militară a poporului român*, vol. V, p. 544.

¹⁷ *Ibidem.*, p. 550 și Cornel Carp, Cornel Țucă, „Brigada 6 infanterie în „Bătălia de la Mărăști””, în Gheorghe Buzatu, Horia Dumitrescu (coord.), *op. cit.*, p. 71.

- Divizia 225 infanterie germană.
- 3. Grupul General Liposčak, având în subordine:
 - Divizia 8 bavareză [infanterie germană];
 - Divizia 7 infanterie austro-ungară;
 - Divizia 10 cavalerie austro-ungară;
 - Brigada 16 munte austro-ungară.
- 4. Corpul 21 armată, având în subordine:
 - Divizia 31 infanterie austro-ungară;
 - Divizia 37 infanterie austro-ungară;
 - Divizia 72 infanterie austro-ungară;
 - Divizia 3 cavalerie germană”.

II. Armata 7 austro-ungară, comandată de generalul von Kővess, a ocupat un front de 60 km, în compunerea:

1. „Corpul 11 armată, având în subordine:
 - Divizia 51 honvezi [infanterie austro-ungară];
 - Divizia 74 honvezi [infanterie austro-ungară].
2. Grupul General Apor, având în subordine:
 - Divizia 1 infanterie germană;
 - Divizia 5 cavalerie austro-ungară;
 - Divizia 6 cavalerie austro-ungară.
3. Grupul „General Pichler”, având în subordine:
 - Divizia 117 infanterie germană;
 - Divizia 8 cavalerie austro-ungară;
 - Divizia 11 cavalerie austro-ungară”.

B. Grupul de armate „Feldmareșal von Mackensen”, a ocupat un front în lungime de 300 km, de la Ivești la nord Brăila și, de aici, pe malul drept al Dunării, între Galați și Tulcea, constituit din:

I. Armata 3 bulgară, comandată de generalul Nerezov, a ocupat un front de 180 km, în compunerea:

- „1. Corpul 52 armată german, având în subordine:
 - Divizia mixtă bulgară;
 - Brigada 145 infanterie germană;
 - Detașamentul german Goltz;
 - Divizia 15 infanterie turcă;
 - Divizia 25 infanterie turcă.
2. Divizia 4 infanterie bulgară.
3. Divizia 12 infanterie bulgară.

4. Divizia 1 cavalerie bulgară”.

II. Armata 9 germană, comandată de generalul von Eben, a ocupat un front de 120 km, în componerea:

„1. Grupul german Schaer, având în subordine:

- Divizia 92 infanterie germană;
- Divizia 109 infanterie germană;
- Divizia 115 infanterie germană.

2. Grupul german von Morgen, având în subordine:

- Divizia 89 infanterie germană;
- Divizia 216 infanterie germană;
- Divizia 12 infanterie bavareză (germană).

3. Grupul german von Gallwitz, având în subordine:

- Divizia 62 infanterie germană;
- Divizia 217 infanterie germană”.

III. Rezerva [*Grupului de armate „Feldmareșal von Mackensen”*, dislocată] sud Nămolosa, în componerea:

1. Divizia 76 infanterie germană;
2. Divizia 212 infanterie germană.

DOCUMENT 1

[Fond] M[arele] C[artier] G[eneral], dos[ar nr.] 180, f. 193-196.

ARMATA A II-A¹⁸

[Serviciul de Stat Major] Biourul Informațiilor

Din 12 Iunie 1917¹⁹

MEMORIU[L]

Asupra organizării defensivei inamicului
din fața frontului Armatei a II-a.

1) Forțe inamice²⁰.

¹⁸ Armata a 2-a română.

¹⁹ 12/25 iulie 1917.

²⁰ Vezi și Anexa nr. ... [nr. necompletat], la prezentul document, intitulată: „Situția de efectiv a Grupului Gerok”, la „1/14 iulie 1917”.

NUMĂRUL UNITĂȚILOR ²¹	Baionete	Mitraliere	Tun de	Obuziere	Tun tranșee	Aruncătoare de mine	Aruncătoare de grenade
Bg. 8 Munte K.[U.]K.							
5 Batalioane [infanterie]	3500 - 4000						
5 Comp[anii] mitral[iere]		72					
4 Baterii [artilerie] câmp.			16				
1 Bat[erii] Obuz[iere]				4			
12 Secții Art. Tran.					24		
1 Comp[anie] Pioneri	300					20	40
Divizia 1 Cav. K.[U.]K.							
5 Reg. Caval.	3000 - 3500						
5 Escadr. Mitral.		40					
4 Baterii Art[i]l[erie]			12	4			
1 Comp[anie] Pioneri	200						
Divz. 218 Germană							
12 Batalioane	10[000] -11000						
12 Comp. tir.		144					
12-13 Bat. Artil.			32	20		72	72
3 Sect. Art. Tran.					16		
2 Escadr. Caval.	200						
1 Comp[anie] Pioneri	200						
TOTAL	17400 - 19.400	256	60	28	40	92	112

2) Activitatea inamicului.

Trupele inamice, din fața frontului armatei²², au o atitudine cu totul pasivă. Numai în nopțile de 17 și 19 mai²³, mici unități din Brigada 8 munte, au încercat să atace frontul nostru, dar au fost respinși.

²¹ Bg. 8 Munte K. K.²¹ = Brigada 8 munte austro-ungară. / Secții Art. Tran. = Secții artilerie tranșee. / Divizia 1 Cav. K.K. = Divizia 1 cavalerie austro-ungară. / Reg. Caval. = regimente cavalerie. / Escadr. Mitral. = escadroane mitraliere. / Divz. 218 Germană = Divizia 218 infanterie germană. / Comp. tir. = companii tiraliori (infanterie). / Bat. Artil. = baterii artilerie. / Escadr. Caval. = escadroane cavalerie.

²² Armatei a 2-a română.

²³ 17/30 mai și 19 mai/1 iunie 1917.

Inamicul lucrează, însă, cu mare ofensivă în acest sector, cu toate că a mai adus în ultimele două săptămâni trei batalioane, ca rezervă în Valea Șușiței (Reg[imentul] 373 inf[anterie] german).

3) Organizarea poziției principale de rezistență.

Inamicul din fața Armatei a II-a ocupă o poziție de rezistență, începând de la Dealul Arșița Mocanului (5 km s[ud]-v[est] de M[ânăști]rea Cașinului), până în Valea Putnei (în dreptul satului Irești), adică pe o întindere de 39 kilometri.

Acest front este împărțit în trei mari sectoare, aparținând fiecare unei mari unități, care diferă foarte mult 1/20000 și harta de ansamblu 1/100000.²⁴

Sectorul Cașin: 7 kilometri întindere, de la Dealul Arșița Mocanului până la Pârâul Kaloșul Mic, ocupat de Brigada 8 Munte k. u. k., în realitate este un subsector al Diviziei 71 [infanterie] k. u. k.²⁵.

Sectorul Fundul Lărguței: 7 kilometri întindere, de la Pârâul Haloșul Mic până la litera „G.”, din cuvântul Dealul Drăgan, ocupat de Divizia 1 de cavalerie k.u.k.²⁶.

Sectorul Șușița-Putna: 25 kilometri întindere, de la litera „G.”, cuvântul Dealul Drăgan, 8 km s[ud]-v[est] de Pralea, până în Valea Râului Putna (Voloșcani, inclusiv), ocupat de Divizia 218 [infanterie] germană, care are acum 4 regimente de infanterie.

În toate sectoarele, organizarea defensivă a poziției constă dintr-un lanț de centre de rezistență, care sunt întărite, cât mai solid posibil, și armate cu tot felul de mijloace tehnice de apărare ca: mitraliere, aruncătoare de grenade, aruncătoare de mine, tunuri mici de tranșee.

Fiecare centru, este ocupat de o garnizoană, al cărei efectiv variază după importanța centrului.

În Sectorul Cașin, sunt 4 centre de rezistență solide: pe Dealul Arșița Mocanului, extremitatea de est a Dealului Pietrișului, călare pe Valea Cașinului și Cota 506 de pe D[ealul] Cărtenișu.

În Sectorul Fundul Lărguței, pare a fi numai 3 centre de rezistență: pe Dealul Arșița, pe Dealul Fetișoara și V[âr]f[ul] Fetișoara.

În Sectorul Șușița-Putna, sunt mai multe centre de rezistență: Coadă Văii Babei - La Încărcătoarea - Cota 536 (nord de Mărăști) - satul Mărăști -

²⁴ Cele două hărți, nu sunt anexate documentului.

²⁵ Brigada 8 munte austro-ungară și Divizia 71 infanterie austro-ungară.

²⁶ Divizia 1 cavalerie austro-ungară.

V[âr]ful Momâia și satul Voloșcani. Cele mai tari centre sunt: Coadă Văii Babei, La Încărcătoarea, satul Mărăști și V[âr]ful Momâia.

Centrele de rezistență importante, în general, sunt așezate pe punctele cele mai dominante. Organizarea lor depinde, după trupele pe care le ocupă: austro-unguri sau germani, astfel: în Sectorul Cașin (de la Dealul Arșița Mocanului până la Pârâul Haloșul Mare - Puturosul) și

Sectorul Fundul Lărguței, centrele din poziția de rezistență principală inamică sunt formate din:

a) Dintr-o linie de elemente de șanțuri adăpost pentru câte o secție, cu intervale între ele de 200-300 m. Aceste șanțuri, sunt legate cu poziția principală prin șanțuri de comunicație.

b) Dintr-o tranșee continuă depărtată de elementele de șanțuri de la litera „a)” la 2-3 și chiar 400 metri.

c) În multe părți, se mai găsește și o a doua tranșee, tot continuă, la 20-300 m mai înapoi (exemplul Dealul Pietrișului și Dealul Cărpinișului).

Elementele de șanțuri adăpost de la litera „a)”, se găsesc ocupate de posturile mici ale grupelor operative de infanterie („Feldwache”)²⁷ și înconjurată de rețele de sârmă [ghimpată] pe 5-6 rânduri de pari. Înaintea tranșeei principale (de la litera „b)”, se găsesc rețele de sârmă [ghimpată], pe 8-10 și chiar 12 rânduri de pari, pe unele locuri.

Din distanță în distanță, în dreptul secțiilor de mitraliere, se află câte o rețea de sârmă [ghimpată] pe un singur rând de pari, care leagă rețelele de sârmă de la tranșeea principală cu rețelele de sârmă de la șanțurile avanposturilor.

Scopul acestor rețele este, ca să facă față la ele, pentru a putea fi luați în flanc de focul mitralierelor, care se găsesc în tranșeea principală „b)”. Înaintea tranșeei a treia nu se găsesc rețele de sârmă [ghimpată].

În aceste două sectoare, centrele de rezistență sunt aproape peste tot unite între ele printr-o tranșee continuă.

În Sectorul Șușița-Putna (de la litera „G”²⁸, din Dealul Drăgan până la Râul Putna, inclusiv) organizarea poziției diferă de a celorlalte sectoare.

În acest sector, centrele de rezistență sunt organizate cu 2-3 rânduri de șanțuri adăpost (tranșee) și cu 2-3 rânduri de obstacole artificiale înainte (rețele de sârmă [ghimpată] și chiar abatize). Rețelele de sârmă [ghimpată] sunt pe 5-6 și chiar 8 rânduri de pari.

²⁷ Câte un „Feldwache” în fiecare șanț, comandată de un subofițer. În punctele principale sunt „Feldwache” comandate de ofițeri.

²⁸ Conform hărții militare, neanexată documentului.

Sub tranșee, la 2-3 metri adâncime, se găsesc niște vizuini (tuneluri) în care stau apărătorii în timpul tragerii artileriei (pentru 8-10 oameni una), iar la 10-15 m, înapoia ultimei tranșee, se găsesc adăposturi pentru garnizoana centrului de rezistență.

Aceste adăposturi sunt la 3-4 m, [peste] care este pus un strat de pământ gros de 2-3 m.

Adăposturile sunt făcute, în general, câte trei pentru un pluton și legate cu tranșeele centrului prin șanțuri de comunicație.

În rând cu aceste adăposturi, se găsește, la fiecare pluton, un al patrulea adăpost, pentru comandantul de pluton. La 50-100 m în urmă, se găsesc alte adăposturi pentru rezerva companiei și pentru comandantul companiei și un mic depozit de muniții.

Rezerva centrului de rezistență se găsește mai înapoi, la o depărtare care variază.

Ex[emplu]:

- Centrul Arșița Mocanului, are rezervă în valea Pârului Pietrosu,
- Centrul Coadă Văii Babei, are rezervă în Valea Pârului Mirăoarei, în Poiana Coadă Mirăoarei.

Rezerva Centrului Mărăști, în cracul de vale din dreptul bisericii²⁹, departe de centru la 800 m, est.

Rezervele de sectoare și subsectoare se găsesc mult mai departe.

Ex[emplu]:

- Sectorul Brigăzii 8 M[un]te, în Valea Pârului Puiului;
- Sectorul Cașin, în Valea Pârului Baba Mariuța;
- Sectorul Fundul Lărguței, în Gura Văii;
- Sectorul Șușița-Putna, în Câmpurile, Roșculești și Găurile (pe subsectorul de regimente).

Centrele mari de rezistență din sectoarele B[ri]g[ăzii] 8 M[un]te și Div[iziei] 1 Cav[alerie austro-ungare] sunt legate între ele prin tranșee, aproape continue.

Aceste tranșee sunt, în general, formate dintr-o singură linie, de o adâncime între 1-2 m, cu o singură linie de rețele de sârmă [ghimpată] pe 3-4 rânduri de pari și cu adăposturi mai puțin rezistente.

Tranșeele dintre centrele de rezistență sunt ocupate, din distanță în distanță (la 200-300 m), cu posturi de subofițeri.

²⁹ Din satul Mărăști.

În sectorul Diviziei 218 [infanterie germană], centrele de rezistență sunt legate între ele printr-o serie de uvrage închise, care după dezvoltarea ce au (70-100 m), cred că sunt ocupate cu buni...³⁰.

4) Tăria sectoarelor.

Atât din punctul de vedere al organizării defensivei, cât și din punctul de vedere al trupeii care îl apără, Sectorul dintre Pârâul Haloșul Mic și Pârâul Mirăoarei (Sectorul Fundul Lărguței) este cel mai slab.

5) Pozițiile din apropierea spatelui inamicului.

Din informațiunile ce le avem, precum și din recunoașterile aeriene, reiese că inamicul a organizat și alte poziții de rezistență înapoi și anume:

- Pe Valea Cașinului, rezervele au lucrat la a doua linie de rezistență pe muchia Dealului Pietrosu și, o a treia linie de rezistență, se găsește la Vest de Fabrica Union, pe muchia dintre pâraiele Teiu și Puiu, care se prelungește spre nord până la Vârful Măgura Cașinului.

- În Sectorul Fudul Lărguței, mai mult ca probabil, se află o a doua linie de rezistență pe Dealul Văcota.

- În Sectorul Șușița, recunoașterile aeriene indică o linie de rezistență organizată pe Dealul Teiușului care, începând de la nord de satul Gogoi, se prelungește spre nord până trece în poiana de la n[ord] de Cota 585.

Mai mult ca probabil că, această linie se prelungește peste Dealul Babei - Poiana Bârlogu - Poiana Tarcea, peste Dealul Mărioarei, pentru a se uni cu linia de pe Dealul Văcota.

Aceste linii, sunt formate numai din elemente de șanțuri adăpost, cu intervale de 2-300 m între ele, și cu rețele de sârmă [ghimpată] pe 1-2 pari.

În Sectorul Șușița, inamicul a mai organizat o linie de rezistență pe dreapta Văii Lărguța, prelungindu-se spre dreapta Văii Șușița, până în dreptul satului Ciurucul; iar, acum în urmă, [n]i se semnalează că a trasat o altă linie între văile Șușița și Putna, pe creasta dealurilor Răchitașul, Lozei, Teiușului, prin cotele: 896 - 820 - 927 - 791 - 835 - 827. Pe Valea Putnei, s-a mai organizat o linie de rezistență pe dreapta Putnei, începând de la Burca, spre sud-est, până în dreptul satului Podurile.

6) Pozițiile mai departe din spatele inamicului.

Pe direcția Cașin-Oituz, se află două poziții de rezistență, ambele cu șanțuri în bună stare, cu adăposturi și cu rețele de sârmă [ghimpată] înainte.

- Prima poziție, este pe muchia care, de la Poiana Sărată, merge spre sud și care este însemnată prin cotele: 986 - 1158 - 1250 - 1364 - prin Vârful

³⁰ Nespecificat. Probabil: „cu buni trăgători (pușcași)”.

Lepșei - Cota 1285 - până la Muntele Hartan, inclusiv 10 km est de Gelencze.

- A doua poziție, pe stânga Oituzului, pe muchia: [cotelor:] 101 - 865 - 1011 - 1227.

Aceste două poziții, sunt organizate dinainte de începerea războiului.

Recunoașterile din cursul lunii aprilie, ne arată că pământul se vede lucrat de curând pe poziția de pe stânga Oituzului, ceea ce denotă îmbunătățirea ei; iar cele din mai, ne arată că nu s-a mai lucrat nimic la aceste poziții.

Pe direcția Șușița - Putna - Gelencze, ni s-a semnalat, numai, că inamicul ar fi organizat o poziție, la imediata apropiere a frontului nostru, călare pe Valea Putnei.

7) Eșalonarea diferitelor formațiuni, depozite, servicii și cartiere cunoscute (a se vedea și harta 1/100.000³¹).

[Cartiere.]

- 1) Cartierul Armatei [general] Gerok, în Gelencze.
- 2) Cartierul Corpului 8 Armată, în Bereczk.
- 3) Cartierul Diviziei a 7-a, în Poiana Sărată.
- 4) Cartierul Brig[ăzii] 8 M[un]te, în barăcile de la confluența pâraielor Groapa Măgurei și Cașinul.
- 5) Cartierul Diviziei 1 Cav[alerie], la Fabrica Carpați.
- 6) Cartierul Diviziei 218, la Fabrica Carpați.
- 7) Cartierul B[ri]g[ăzii] 62. Inf[anterie], în Câmpurile.
- 8) Statul Major al Reg[imentului] 204 Inf[anterie], în Câmpurile.
- 9) Statul Major al Reg[imentului] 5 Ladw[er], în Roșculești.
- 10) Statul Major al Reg[imentului] 256 Inf[anterie], în Găurile.

Depozite de hrană.

- Direcția Cașin-Oituz: La Încărcătoarea, Oituz Beretzk.
- Direcția Șușița-Gelencze: Câmpurile, la Soveja, la Fabrica de cherestea, de lângă frontiera română (Cota 960 din Valea Putnei).

Depozit de echipament.

La Fabrica de cherestea, de pe pârâul Putna (Cota 960).

Depozite de muniții.

În general, fiecare centru de rezistență are în apropiere un mic depozit de muniții, tot așa și fiecare baterie de artilerie.

³¹ Harta, nu a fost anexată documentului.

- Direcția Cașin-Oituz: în Poiana Încărcătoarea, în Oituz și în Bereczk.

- Direcția Șușița-Gelece: în Găurile, Câmpurile, la Fabrica Carpați - Soveja și în Gelece.

Cuptoare.

Două în Câmpurile și unul de campanie la Fabrica Carpați.

Instalații pentru producerea gazelor asfixiante:

La Găurile și Fabrica Union.

Parcuri de trăsuri (Trenuri regimentare și coloane.)

Direcția Cașin-Oituz:

- La Poiana Încărcătoarea.

- În satul Oituz: două parcuri de 638 trăsuri și 146 barăci.

- În Bereczk: un parc de 363 trăsuri.

- La Lehmeny: un parc de 344 trăsuri.

Între aceste localități, s-a mai văzut încă o coloană de 300 trăsuri, ceea ce ar face un total de peste 1.000 de trăsuri între Bereczk și Lehmeny.

Direcția Șușița-Gelence:

- În Câmpurile: se află T.R.³² și de luptă ale diviziilor 1 de cavalerie [austro-ungară] și 218 infanterie germane, mai puțin T.R. al Reg[imentului] 256 Inf[anterie], care se află în Colacul.

- În Gelence: se află restul coloanelor Diviziei 218 [infanterie germană].

- În Zăbala, restul trăsurilor Diviziei 1 Cavalerie [austro-ungară].

Parcuri de autocamioane.

În Kezdi Vasarhely, se găsește un parc de autocamioane.

Eșalonarea serviciului sanitar.

- Direcția Cașin-Oituz:

- În barăcile de la confluența Pârâului Groapa Măgurei cu Cașinul, se găsește un spital pentru tratarea bolnavilor pe loc (infirmierie).

- În Poiana Încărcătoarea, se găsește un spital de evacuare.

- Direcția Șușița-Gelence:

- În Câmpurile, se află câte o infirmerie pentru fiecare batalion, pentru bolnavi ușor, iar la Fabrica Carpați, se află un spital pentru tratarea bolnavilor și răniților.

Tot în Câmpurile, sunt instalate 3 băi, o etuvă pentru deparazitare.

Barăci.

³² T.R. = trenurile regimentare.

Pe lângă cele cunoscute din Văile Cașin și Șușița, se mai găsesc multe înapoi:

- 19 barăci la Pichetul³³ de la Cota 1 082 (7 km n[ord]-e[st] de Oituz).

- La gara Covasna (20 km sud de Kezdi Vasarhely), se află 18 magazii mari, pătrate, având o latură de 120 m; iar la ieșirea de nord-vest a satului Covasna, sunt 12 barăci.

- În gara Petofolva (10 km sud de Kezdi Vasarhely), se află un depozit de furaje.

- În Valea Lepșei, se află un depozit de 40 barăci mari, împărțite în 3 grupe. Nu se știe încă întrebuințarea lor.

Aviația.

La sud și sud-vest de Kezdi Vasarhely, se află 3 aerodromuri pentru 3 companii de aviație: companiile 29, 31 și 44.

Instituții diverse.

- În Brașov: se află un birou de spionaj.

S-au mai dovedit următoarele birouri de spionaj:

- În București:

- Biroul principal, în strada Pitar Moși, nr. 3, condus de căpitanul Bergen, din marina germană.

- Biroul secundar, în Bulevardul I. C. Brătianu, nr. 1, condus de locotenentul Molner.

- La Brăila.

- Biroul din strada Școlii publice, nr. 3, condus de locotenentul Schneider.

- În Tulcea.

- Biroul din strada Nicopol, nr. 4, condus de locotenentul Rieger.

8) Comunicațiile din spatele inamicului și starea lor.

a) Sectorul Cașin.

Se găsește o singură comunicație: aceea din Valea Cașinului, trece peste munte la Oituz - Bereczk - Cezdi-Vasarhely. De la Fabrica Union, spre frontieră, pleacă o cale ferată îngustă și șosea, care merg pe Valea Cașinului până la frontieră (confluența pâraielor Scorboraia și Clăbucul cu Cașinul).

De la frontieră este un drum care urcă peste V[âr]ful Clăbucul, trece peste cotele: 1370 - 1265 - 1250 - 1090 - Oituz.

³³ Pichetul de grăniceri.

Inamicul a făcut, însă, alt drum care, de la frontieră, merge tot pe Valea Cașinului până la Cota 807, iar, de aici, o ia pe afluentul fără nume spre n[ord]-v[est] până la Cota 1082, de unde continuă pe creastă până pe la cotele: 1075 - 1158 - M[untele] Dobra - 1130 - Oituz și a amenajat și drumul de care, de la Poiana Încărcătoarea, din Valea Cașinului, se îndreaptă spre sud pe Dealul Masa lui Vodă (Cota 1 359), de unde se îndreaptă spre vest pe cotele: 1230 - 1376 - 1225 - 1187 - 1030 - 802 - Oituz.

De la Oituz este șoseaua Oituz - Bereczk, de unde, pe lângă șosea, este și o cale ferată normală până la Kezdi Vasarhely. Calea ferată îngustă din Valea Cașin nu este întreținută și nici întrebuințată de inamic.

Cele două drumuri urcă pantele grele, totuși sunt amenajate, așa că se circulă pe el [cu] căruțele, după cum se va vedea mai jos.

b) Sectoarele Fundul Lărguței - Soveja - Putna.

Acestea două sectoare, deși cu două comunicații - una pe Valea Șușiței și alta pe Valea Putnei, care se împreună la gura Pârâului Lepșa - totuși, inamicul nu a amenajat decât pe una din ele, pe cea din Valea Șușiței, de care se servește pentru ambele sectoare.

De la Gelencze, pleacă o șosea și o cale ferată pe valea Gelencze, până la confluența celor două Gelencze. De aici, calea ferată continuă pe Valea Nagy Gelencze, încă 7-8 km, apoi se transformă într-un funicular peste munte, până în Valea Putnei (Cota 960), de unde începe iar o cale ferată îngustă - „C. F. Tișița” - care urmează Valea Putnei, trece, peste Muntele Tina Golașe, în Valea Șușiței, pe care o urmează până în Câmpurile de Sus. Aici este gara ultimă întrebuințată de inamic.

Din Câmpurile, inamicul a mai construit două căi ferate înguste spre nord: una prin Valea Lărguței, Valea Mirăoarei până la Poiana Tarcea și a doua, prin Valea Babei, de unde urcă pe Dealul Babei până aproape de spatele frontului.

Calea ferată îngustă și funicularul, pe tot acest parcurs, de la Gelencze la Câmpurile și P[oi]a Tarcea și Dealul Babei, sunt întreținute de inamic în bună stare.

Din Valea Pârâului Gelencze, drumul de care se transformă într-o potecă de munte până în Valea Putnei, de unde începe iar un drum bun care merge spre est, prin Valea Putnei până la Gura Pârâului Lepșa, de aici se îndreaptă spre nord până în satul Lepșa, de unde trece peste muntele Coasei și Tina Neagră, coborând la Soveja în Valea Șușiței.

Din Soveja, inamicul a amenajat un drum până la Vizantea Mânăstirească, trecând peste Dealul Pâinea Călugărului. Tot din Soveja, drumul tot mai continuă pe Valea Șușiței, până la Câmpurile.

Din Câmpurile, inamicul a amenajat și reparat drumurile în partea secțiunii pentru deservirea sectoarelor și subsectoarelor sale.

Din Câmpurile pleacă un drum spre nord, prin Valea Lărguței, pentru Sectorul 1 Fundul Lărguței. Altul, pe Valea Mirăoarei, pentru Subsectorul de nord al Sectorului Șușița.

Un altul, este cel de pe Valea Șușiței spre Gogoi, pentru Subsectorul din centrul și, în fine, ultimul prin Roșculești - Vizantea Mânăstirească - Găurile - Vidra, pentru Subsectorul de sud al Sectorului Șușița - Putna.

S-a mai semnalat în ultimul timp, că inamicul a prelungit calea ferată îngustă din Valea Zăbalei până la Neruja și, probabil, că voiește a o aduce până în Covasna și, probabil că dacă se va termina, va fi întrebuințată pentru aprovizionarea trupelor prin Valea Putnei.

9) Întrebuințarea comunicațiilor pentru reprovizionarea în oameni, hrană, muniții și echipament.

Atât recunoașterile aeriene, cât și declarațiile prizonierilor și dezertorilor, ne arată că reprovizionarea se face în felul următor:

Brigada a 8-a Munte [austro-ungară], întrebuințează linia de comunicație Valea Cașinului-Oituz.

Trăsurile trenurilor regimentare și de luptă, care se găsesc în Poiana Încărcătoarea (harta 1/100000³⁴), se duc până pe Muntele Dobrei (Cota 1 158, 5 km est de Oituz), de unde se aprovizionează de la trăsurile coloanelor de subzistență (declarațiile unui cadet din Brigada a 8-a Munte și observările aeriene), apoi se întorc și aduc la trupă hrana și munițiile.

Pe Muntele Dobrei, se găsește un post fix, care face transbordarea proviziilor și munițiilor.

Evacuarea răniților și bolnavilor, se face tot pe această linie.

Coloanele din Oituz, merg de se aprovizionează din Bereczk, cap de etapă de cale ferată, după care aduc proviziile pe Muntele Dobrei. Este posibil, că parte din aprovizionamente și muniții să fie aduse din Kezdi Vasarhely până în Oituz și cu autocamioanele, care se găsesc în acel oraș (Erdzi Vasarhely).

Completările în oameni, urmează tot acest drum.

³⁴ Harta, nu a fost anexată documentului.

În Poiana Încărcătoarea, se găsesc barăci expres făcute pentru adăpostirea completărilor în trecerea lor peste front.

Divizia 218 [infanterie] germană și Divizia 1 Cavalerie k.u.k.³⁵ se aprovizionează și evacuează bolnavi și răniți pe linia de comunicație: Câmpurile - Soveja - Gelencze.

Proviziile și munițiile sunt aduse din Gelencze cu calea ferată îngustă și cu funicularul din Valea Gelencze până în Valea Putnei, iar, de aici (Cota 960), tot cu calea ferată îngustă până la Soveja și Câmpurile.

Din Soveja și Câmpurile, se transportă spre trupe cu căruțele trenurilor regimentare și cu calea ferată îngustă, făcute de germani spre nord, până în anumite puncte, de unde sunt împinse în spatele trupelor pe cai cu samare și oameni.

Divizia 1 Cavalerie k.u.k. și Reg[imentul] 204 Inf[anterie], pe drumul din Valea Lărguței și cu ajutorul căii ferate înguste, pe Valea Mirăoarei, în Valea Babei. Reg[imentul] 5 Ladw[er], pe drumul din Valea Șușiței.

Trupele din partea de sud a Sectorului Șușița, pe drumul Soveja-Vizantea Mânăstirească - Găurile. Completările în oameni, pentru aceste 2 divizii, vin pe jos din Gelencze până la Câmpurile, în trei etape. Marșul pe jos îl fac trecând din Valea Putnei - prin Lepșa - Soveja. Redăm în continuare documentul anexă care prezintă situația Grupului Gerok³⁶.

Șeful de Stat Major al Armatei a II-a,
General,
(ss) MĂRDĂRESCU³⁷.

Șeful Bir[oului] Informațiilor,
Lt. colonel,
(ss) GROZEANU.

[În continuare,
Anexa nr. ...: „Situția de efectiv a Grupului Gerok”, la „1/14 iulie 1917”.]

³⁵ Divizia 1 cavalerie austro-ungară.

³⁶ Arhivele Militare Române, fond Serviciul Istoric al Armatei, dosar nr. 715, p. 144-149.

³⁷ General de brigadă Gheorghe Mărdărescu.

Anexa N°

148

Situația de Efectiv a GRUPULUI GEROK
Forțele aflate în fața Armatei IIe la
1 Iulie 1917

UNITATEA	Batalioane	Escadroane	Mitraliere	Tunuri de tranșee	Arme grele mine, granate	Baterii			Geniu			Observațiuni.	
						Câmp	grele	Total	Companii	Pionieri	Esc. Tehnice		
<i>Divizia 71 k.u.k.</i>													
<i>Regimentul 82 Inf.</i>	2		20										
<i>Brigada 8 Munte</i>													
<i>Batalionul I/R. 15. I.</i>	1		8	2	2								
<i>" " II/R. 24. I.</i>	1		10	2	2								
<i>" " III/R. 35. I.</i>	1		10	2									
<i>" " IV/R. 58. I.</i>	1		8	2									
<i>" " 5 Viori B.H.</i>	1		10	2									
<i>Bateria 3/R. 71 Ob.</i>							1						
<i>" 3/R. 12. Ob.</i>							1						
<i>" 5/R. 4. Art. Gr.</i>								1					
<i>" 1,2,3,5/Reg. 12. A.</i>							4						
<i>" 1/Reg. 15. A.</i>							1						
<i>" 1/Reg. 15. Ob.</i>							1						
Total	7		66	10	4		8	1					
<i>Divizia 1 Cav. k.u.k.</i>													
<i>Brigada 6. Cavaler.</i>													
<i>Regimentul 7 Honvezi</i>		6	14	2						1	1		
<i>Regimentul 14 "</i>		6	20	2						1	1		
<i>Brigada 7 Cavaler.</i>													
<i>Regimentul 2 Honvezi</i>		6	14	2						1	1		
<i>Regimentul 5 "</i>		6	18	2						1	1		
<i>Regimentul 12 "</i>		6	16	2						1	1		
<i>Divizionul I Artilerie Calărească</i>							4						
<i>Bateria 5/R. 8 A. Băvarezi</i>							1						
<i>Bateria 6/R. 4. A. M^{te} Wurten.</i>							1						
<i>Bateria 1/R. 12 Ob.</i>							1						
<i>Compania 9/XII. Pionieri</i>										1			
Total		30	82	10			7			1	5	5	

UNITATEA	Batalioane	Escadroane	Mitraliere	Turnuri de tranșee	Aruncătoare de mine, grana	Baterii			Geniu				Observații	
						câmp	grele	Total	Companii Pionieri	Esc. Technice	Plutonă de legătură			
Divizia 218. Inf. G.														x) Companie aruncătoare de mine.- xx) Grupul a repartizat în mod neregulat la Divizia 180 aruncătoare de mine.-
Brigada 62 Inf.														
Regimentul 204 rez.	3		24	6	24									
Regimentul 5 Landw.	3		24	6	24									
Regimentul 4 Dragoni		2												
Regimentul 85 Art.							7							
Bater. 1/2 3, 5/R. 15 Ob.							1 1/2							
" 5/R. 61. A.							1							
" 6/R. 35 Ob.							1							
" 1/2 4/R. 72. RG.								1/2						
" 11/R. 4. A. Mte							1							
" 1/R. 16 Ob. Mte							1							
Batalionul 26 Pionieri									3					
Compania 388 "									1					
Compania 428 Arunc. mine					1 ^y									
Total	6	2	48	12	48	13 1/2	1/2	14	4	5	5			

Rezerva Grup. Gerok													
Din Divizia 117 Inf.													
Regimentul 157 Inf. ^{BH} I, II, III	2		12										
Detasam. Mitr. 68 și 77			18		24								
Din Divizia 70 Hovezi													
Batal. III/R. 315 Inf.	1		8										
Din Divizia 225 Inf.													
Batal. I/Reg. 37. R.	1		9										
Total Rezerv. Gerok	4		47		24								
Total General în fața Arm. II	17	32	243	32	100	29 1/2	32	5	5	5			

BIBLIOGRAFIE

A.M.R., fond *S.I.A.*, ds. 669.

A.M.R., fond *M.C.G.*, ds. 806.

CARP, Cornel, ȚUCĂ, Cornel, „Brigada 6 infanterie în „Bătălia” de la Mărăști”, în BUZATU, Gheorghe, DUMITRESCU, Horia (coord.) *Mărăști-Mărășești-Oituz: Ținut al jertfei și al biruinței*, Ed. Pallas, Focșani, 2007, pp. 70-87.

CIOBANU, Nicolae, „Triunghiul morții - Triunghiul vieții: Mărăști-Mărășești-Oituz”, în BUZATU, Gheorghe, DUMITRESCU, Horia (coord.) *Mărăști-Mărășești-Oituz: Ținut al jertfei și al biruinței*, Ed. Pallas, Focșani, 2007, pp. 58-69.

GLIGOR, Ioan, „Caracteristicile geografico-militare ale spațiului avut în vedere la elaborarea Planului de campanie pentru vara anului 1917 pe Frontul român”, în BUZATU, Gheorghe, DUMITRESCU, Horia (coord.) *Mărăști-Mărășești-Oituz: Ținut al jertfei și al biruinței*, Ed. Pallas, Focșani, 2007, pp. 50-57.

*** *Istoria militară a poporului român*, vol. V, Ed. Militară, București, 1988.

VOIEVOZEANU, Ion, „Situția geopolitică și geostrategică a celor două grupări beligerante pe teatrele de acțiuni militare europene în anul 1917”, în BUZATU, Gheorghe, DUMITRESCU, Horia (coord.) *Mărăști-Mărășești-Oituz: Ținut al jertfei și al biruinței*, Ed. Pallas, Focșani, 2007, pp. 28-40.

Cătălin BORTUN *

Abstract: *This study aims at presenting the key moments during the German occupation in Teleorman County from 1916 to 1918, through the medium of archival documents.*

Thus, the atrocities committed by the German, Turkish and Bulgarian troops from the early days of the occupation, at the end of 1916, as well as the deprivation and humiliation of the civilian population during 1917 and the most part of 1918, are highlighted in the current paper. Also presented are aspects of social life and corruption among the local administration in Teleorman County.

Finally, the study shows the first moments after the end of the war, culminating with the Great Unification.

Keywords: *1916, 1917, 1918, German occupation, Teleorman, civilian deprivation.*

Cuvinte cheie: *1916, 1917, 1918, ocupația germană, Teleorman, privațiunile civililor.*

Odată cu intrarea României în Primul Război Mondial, de partea Antantei, la 27 august 1916, expunerea ei pe două fronturi devenea inevitabilă.

În ceea ce privește județul Teleorman, primul său contact cu ororile războiului are loc în luna octombrie.

* Muzeul Județean Teleorman, str. 1848, nr. 10, cod poștal 140033, Alexandria, județul Teleorman; e-mail: bortun_cr@yahoo.com

La 25 octombrie se comunica „inamicul a bombardat Giurgiuul”¹, la 28 octombrie „pe Dunăre foc de artilerie”², pe 2 noiembrie „pe Dunăre schimb de focuri de artilerie pe tot lungul fluviului. În ultimele două - trei zile inamicul a desfășurat din nou o activitate deosebită. Aeroplane inamice au fost la Turnu-Măgurele – Zimnicea, regiunea Giurgiu, Tulcea... și au aruncat bombe...”³, pe 11 noiembrie, în condițiile debarcării inamice de la Zimnicea, comunicatul oficial preciza: „În tot lungul Dunării schimb de focuri de arme și bombardamente. Inamicul a debarcat la Izlaz și Zimnicea”⁴.

Pentru a ilustra cât mai bine vandalismul trupelor de ocupație bulgare (aliat cu Puterile Centrale) îl cităm pe istoricul C-tin Kirițescu: „Giurgiu fu ocupat de coloanele ce veneau dinspre Zimnicea și de alte trupe care trecuseră Dunărea pe la Rusciuk. Întâile trupe bulgare, care intrau în oraș, avură lupte sângeroase de stradă cu trupele românești, care se retrăgeau. Ocupând orașul pustiu, bulgarii se năpustiră asupra caselor și avutului locuitorilor. Când cel din urmă lucru fu ridicat, veni rândul ușilor, ferestrelor și a tot ce se putea demonta. Toată prada acestui jaf sălbatic era transportat cu căruțele la Rusciuk, pe podul de vase ce se aruncase între cele două orașe”⁵.

Primul Război Mondial inaugurează o nouă abordare a războiului și anume luptele și bombardamentele aeriene. Fiind o experiență inedită, fără să perceapă pericolul, oamenii nu se adăposteau atunci când vedeau avioanele germane. În aceste condiții numeroși locuitori ai orașelor și satelor au căzut victime ale bombardamentelor aeriene.

Astfel în primele luni ale intrării României în Război apar și primele victime ale acestor bombardamente. O listă cu persoanele omorâte în urma bombardamentelor aeriene în județul Teleorman ne dezvăluie identitatea și domiciliul acestora. Astfel figurează un locuitor din comuna Fântânele, doi locuitori din orașul Zimnicea, unul din comuna Bragadiru, cinci locuitori din orașul Alexandria și unul din comuna Voievoda⁶.

¹ *Monitorul Oficial*, nr. 168 din 26 octombrie 1916, p. 6934.

² *Idem*, nr. 170 din 29 octombrie 1916, p. 6939.

³ *Idem*, nr. 174 din 3 noiembrie 1916, p. 7070.

⁴ *Idem*, nr. 182 bis din 12 noiembrie 1916, p. 243.

⁵ C-tin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. I, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1989, p. 485.

⁶ Biroul Județean Teleorman al Arhivelor Naționale (B.J.T.A.N.), fond *Prefectura județului Teleorman*, ds. 3/1919, f. 16.

Pătrunderea trupelor germane pe teritoriul județului Teleorman s-a realizat atât pe cale pașnică, prin predarea orașelor de către autorități dar și prin întâmpinarea unei rezistențe armate înverșunate, din partea trupelor, române (luptele de la Schitu Poenari și Șarja de la Prunaru). Un document relevat al predării pașnice al orașului Roșiorii de Vede îl constituie Procesul -Verbal întocmit de Polițaiul orașului Roșiorii de Vede C. Jalova:

„Proces - Verbal

Astăzi 12 Noiembrie 1916, ora 7 p.m.

Noi C. Jalova, Polițaiul orașului Roșiori de Vede, din județul Teleorman, constat că astăzi la ora 9 a.m., intrând armata germană în Roșiori, m-am prezentat primelor trupe care au intrat în oraș și în lipsă în acel moment de Primar, sau alt reprezentant al Comunei, am predat orașul acestora, rugându-i al cruța, declarându-le că tot aparatul administrativ și Comunal, le suntem la dispoziție.

În urmă de care, la ora 6 p.m. conform ordinului verbal al domnului Comandant al primelor trupe, Domnul locotenent Von Ornim, am predat la Comandatură de Etape, următoarele, armătură și echipament, a sergenților din oraș, însă:

- 1) 43. patru zeci și trei revolvere
- 2) 68. șase zeci și opt tesace
- 3) 600. șase sute cartușe de revolver
- 4) 67. șase zeci și șapte centuroane
- 5) 67. șase zeci și șapte port tesace
- 6) 21. două zeci și una cartușiere
- 7) 43. patru zeci și trei tocuri de revolver
- 8) 42. patru zeci și două șnururi de piele
- 9) 37. trei zeci și șapte șnururi de bumbac

Pentru toată armătura și marele echipament, ce am predat nu s-a dat de către comandament nici o chitanță.

De modul operațiunii, am dresat prezentul, față de cei care astăzi, se mai găsesc în Poliție și în prezența cărora s-a efectuat această operație.

Polițai, ss C. Jalova

Director, ss C. Gh. Arinte”⁷

Acest Proces - Verbal ne pune în evidență deruta și lașitatea autorităților civile din Roșiorii de Vede, dezvăluind faptul că primarul și alte oficialități care trebuiau să predea orașul au dispărut fără urmă.

⁷ *Ibidem*, ds. 1/1917, f. 27

În Procesul - Verbal apare o a doua semnătură, adăugată probabil ulterior, a unui director (?). Lipsa acestuia din urmă la predarea orașului reiese explicit din respectivul Proces - Verbal.

Odată instalată armata de ocupație sunt semnalate nenumărate fapte de abuz grav săvârșite de aceasta.

Într-un tabel care prezintă „*violurile și siluirile săvârșite de către armatele inamice locuitorilor din județul Teleorman*” ne sunt prezentate numele persoanelor supuse acestor acte reprobabile, localitățile de domiciliu și naționalitatea soldaților care au săvârșit aceste orori. Astfel apar zece femei din comuna Năsturelu care au fost violate de către soldați bulgari, trei femei din comuna Frumoasa violate tot de către soldați bulgari, o femeie din Conțești, trei din Cervenia și cinci din comuna Bragadiru siluite tot de către soldați bulgari, una din comuna Nanov violată de către un soldat german, una din comuna Atârnați violată de către soldați bulgari și turci⁸.

Un alt tabel, relevă crimele săvârșite asupra civililor de către armatele inamice. Acesta ne prezintă numele victimelor, localitățile de domiciliu și naționalitatea soldaților care au săvârșit crimele. Astfel, au fost omorâți doi civili din localitatea Spătărei de către soldați turci, patru din Smârdioasa de către soldați bulgari, trei din Frumoasa de către soldați bulgari, unul din Fântânele de către soldați turci, trei din Bragadiru de către soldați bulgari și germani, doi din Poroschia de către soldați bulgari, doi din Țigănești de către soldați bulgari și turci, patru din Pielea de către soldați bulgari și turci, unul din Plosca de către soldați germani, unul din Atârnați de către soldați turci și doi din Brânceni de către soldați bulgari⁹.

În ceea ce privește tâlhăriile și schingiuirile săvârșite de soldații armatelor de ocupație avem următoarea situație: douăzeci și trei de civili din Voievoda, Spătărei, Năsturelu, Frumoasa, Fântânele, Cervenia, Bragadiru, Atârnați și Pielea au fost maltratați fizic de soldații inamici, în marea lor majoritate de naționalitate bulgară, printre aceștia găsindu-se și soldați turci, germani și austrieci.

Aceste fapte, enumerate mai sus, aparțineau soldaților armatelor de ocupație sub impulsul personal al satisfacerii unor dorințe reprobabile. În același timp însă, măsurile luate oficial de autoritățile de ocupație dublau suferința populației românești.

⁸ *Ibidem*, ds. 3/1919, f. 21.

⁹ *Ibidem*, f. 22.

Un tabel al amenzilor aplicate de către ocupanții germani locuitorilor din orașul Roșiorii de Vede ne dezvăluie rapacitatea acestora, aproape toate măsurile vizând secătuirea potențialului alimentar al populației. Astfel erau date amenzi pentru următoarele motive: „*a tăiat un porc*”, „*pentru că a scos covrigi*”, „*pentru că a vândut făină fără bon*”, „*pentru că a cumpărat țuică fără autorizație*”, „*pentru că a vândut 1 kg de cartofi peste prețul maxim*”, „*pentru că a fabricat brânză*”, „*pentru că l-a găsit cu carne de porc*”. Printre aceste amenzi găsim și una interesantă: „*pentru că nu a legat câinele*”. Se știe că sub ocupația germană locuitorii puteau să dețină maxim un câine iar acesta trebuia legat. În această perioadă fenomenul „*câinilor vagabonzi*” a dispărut¹⁰.

O amendă consistentă a fost impusă orașului Roșiorii de Vede (500000 lei) „*pentru că un civil a omorât un soldat german*”. Această amendă va da naștere unui episod deosebit de interesant. Orașul neavând banii necesari, a apelat la un industriaș cunoscut în urbe, Dumitru Arizan pentru plata acestei amenzi.

* * *

Pentru partea de Românie aflată sub ocupația puterilor centrale, anul 1917 reprezintă începutul unui lung șir de privațiuni materiale. Populația este supusă unui proces de spoliere inimaginabil, dus la perfecțiune de „*calitățile administrației*” germane.

Așa cum arăta Constantin Bacalbașa, „*într-o țară atât de rău administrată ca România, știința de a administra impresionează*”. Se emit bilete de identitate pentru întreaga populație, se înființează cartele pentru pâine, carne și combustibil. Mijloacele de deplasare (cai, trăsură, biciclete) au fost rechiziționate. A fost emis un număr impresionant de ordonanțe pentru declararea diferitelor bunuri: cantitatea de zahăr pe care o deținea fiecare, animal domestic, păsări, băuturi spirtoase și multe altele. Și interdicțiile sunt numeroase: nu se pot tăia animale, păsări, sunt interzise producerea de covrigi, cornuri, prăjituri sau... săpun, se limitează consumul de gaz sau electricitate.

Alexandria nu este ferită de astfel de măsuri de austeritate. În acest sens, rațiile de pâine, mălai și carne sunt aduse la cunoștința alexandrenilor prin intermediul unei „Publicațiuni” emise de primăria Urbei Alexandria la 27 ianuarie 1917.

¹⁰ *Ibidem*, f. 48.

„Publicațiune

Se aduce la cunoștința tuturor locuitorilor acestui oraș că începând din ziua de joi 1 Februarie a.c., pâinea și carnea necesară consumației publice, nu se va distribui de către brutării și măcelării decât în baza cartelei de pâine și de carne pe care trebuie să o obțină fiecare cap de familie de la primăria acestui oraș.

Cantitatea cea mai mare de pâine ce are dreptul a consuma fiecare persoană zilnic, este de 225 grame făină de grâu și 150 de grame mălai, din care se va face o pâine în greutate de 440 grame, pentru o zi, sau o pâine în greutate de 880 grame, pentru două zile.

Orice persoană care nu va întrebuința pâinea de mai sus are dreptul să consume zilnic cantitatea de 500 grame mălai.

Cantitatea cea mai mare de carne ce au dreptul a consuma fiecare persoană, săptămânal este de 150 de grame.

Carnea se va vinde în piața publică în zilele de marți, joi, sâmbătă și duminică, începând de la ora 7 dimineața.

Făina de grâu, mălaiul și vitele necesare consumației publice vor fi furnizate orașului, cu plată, de către Comandamentul Etapelor No. 275 din localitate.

Cantitățile de făină de grâu și mălai, ce se posedă de fiecare locuitor vor fi ținute în seamă, la liberarea cartelelor de pâine și carne.

Cantitățile de pâine și carne se vor distribui cetățenilor, cu începere din ziua de marți 30 ianuarie a.c. ora 9 a.m.

Primar D.V. Anghel

Secretar V.N. Popescu

N. 24 din 27 ianuarie 1917”¹¹

Între București și provincie existau unele mici diferențe în ceea ce privea cantitățile de alimente cartelate. Dacă în București cantitatea de mălai permis de cartele era de 750 de grame, abia în primăvara lui 1918 cantitatea scade la 500 de grame. În Alexandria aceasta era de 500 de grame începând cu 1 februarie 1917.

La fel se întâmplă și cu cantitatea de carne cartelată. În București, cantitatea de carne cartelată era de 220 de grame pe săptămână până la 1 aprilie 1917, după această dată rația reducându-se la 150 de grame săptămânal. În Alexandria, rația de 150 de grame fusese stabilită încă de la 1 februarie 1917.

¹¹ B.J.T.A.N., fond *Primăria Alexandria*, ds. 6/1917, f. 66.

O altă măsură aplicată de administrația germană a fost eradicarea câinilor vagabonzi și impunerea taxei pe câini.

În Procesul - Verbal al Consiliului Comunei urbane Alexandria din 2 septembrie 1917, la articolul 3, se stabilea taxa pentru posesorii de câini. Astfel, pentru un câine, taxa pe an, era de 5 lei, pentru doi câini de 10 lei, pentru 3 câini de 15 lei, pentru patru câini de 20 lei, pentru cinci câini de 25 de lei. La articolul 4 se stabilea ca „În străzile Călăraș, T. Vladimirescu, Golești-Maidanul, Cuza Vodă, Oborului, Negru Vodă, Mircea cel Bătrân, Vedeia, Unirea și Aurora nu se pot ține mai mulți decât cinci câini în aceeași locuință, în celelalte străzi nu se pot ține mai mult decât trei câini în aceeași locuință”.

Cei care nu respectau această ordonanță erau pedepsiți cu o amendă de până la 1500 lei sau închisoare între trei zile și șase săptămâni.¹²

De asemenea „fiecare locuitor să se afle la domiciliul său de la orele 10 seara până la orele 4 dimineața. Cei contravenienți vor fi aspru pedepsiți”.¹³

O altă măsură deosebit de frustrantă a fost rechiziționarea clopotelor bisericilor. În al său „Jurnal din vremea ocupației”, Vasile Cancicov nota „Miercuri 19 aprilie. La toate bisericile se operează ridicarea clopotelor. Ridicarea se face prin spargerea lor și se încarcă bucăți spre a fi transportate în Germania ca material de munițiuni. Stând afară în parc se aude în depărtări sunetul jalnic al ciocanelor ce sparg arama. Două ore au stat în grădină grupuri, ascultând muzica aceasta tristă a clopotelor ce ne părăsesc.”¹⁴

O astfel de situație era prezentă și în Alexandria. Astfel, clopotul mare al catedralei Sf. Alexandru a fost rechiziționat, dar din fericire nu a fost spart, iar după război a fost repatriat. Într-o adresă a parohiei Sfântul Alexandru către primărie este confirmat acest act de vandalism:

„Parohia Sfântul Alexandru din Alexandria
2 iulie 1917

Domnul Primar

Cu ocazia ridicării de către onor Administrațiunea militară a clopotului celui mare de la biserica catedrală Sfântul Alexandru s-a tăiat o

¹² *Ibidem*, ds. 7/1917, f. 51.

¹³ *Ibidem*, ds. 2/1917, f. 21.

¹⁴ Vasile Th. Cancicov, *Jurnal din vremea ocupației. Impresiuni și păreri personale din timpul Războiului României. Jurnal zilnic. 13 august 1916 – 13 august 1917*, Ed. Humanitas, București, 2015.

parte din zidăria de la fereastra turlei din față, situată în partea de miazănoapte; vă rog să luați dispozițiuni a se reface zidul, a se ridica balansierul și cum și a se curăța molozul și alte gunoaie căzute acolo.

Nu pierd din vedere a vă arăta că ceasornicul așezat în turlele din față este desfăcut în spate și stricat.

Domniei sa

Domnului Primar al urbei Alexandria. ”¹⁵

Un aspect deosebit al acestei perioade îl reprezintă efortul deosebit al primăriei urbei Alexandria, la cererea Administrației Generale a Spitalelor din Alexandria, de a asigura hrana și combustibilul necesare spitalelor. Pe lângă Spitalul comunal din Alexandria mai funcționa Lagărul de prizonieri români care cuprindea în februarie 1917, aproape 1500 de militari români.¹⁶ De asemenea alți soldați români răniți erau internați în Lazarete, spații sanitare (localuri publice sau particulare) pendinte de spitale. Astfel în Alexandria funcționau: Lazaret I - la Școala nr. 1, Lazaret II - la Școala nr. 2, Lazaret III - la Gimnaziu, Lazaret IV - Iacovache, Lazaret V - Cutimane, Lazaret V a - G. Noica, Lazaret V b - D. Ionescu, Lazaret VI - Paspale, Lazaret VII - Florescu.¹⁷

Pe lângă aceste unități sanitare mai funcționa și un spital al prostituatelor. Să nu uităm că în acea perioadă prostituția în România era legalizată și reglementată. Astfel găsim două adrese către Primăria Alexandria referitoare la acest spital:

„Nr. 73/2 Februarie 1917

Se va satisface cererea dându-se canapele din

Grădina publică și trei scaune

Domnule Primar

La spitalul prostituatelor necesitând 3 canapele și 3 scaune vă rog să binevoiiți a interveni pentru a ni se da cât se poate mai urgent pentru înființarea unei Cancelarii de consultațiuni

Doctor SS

S-a dat 2 canapele și trei scaune

D-sale Domnului primar al orașului Alexandria. ”¹⁸

¹⁵ B.J.T.A.N., fond *Primăria Alexandria*, ds. 12/1917-1918, f. 26.

¹⁶ *Ibidem*, ds. 3/1917, f. 88.

¹⁷ *Ibidem*, f. 94

¹⁸ *Ibidem*, f. 30.

„N. 103/5 februarie 1917

Se va elibera bon pentru două care de lemne

Primar D.V. Anghel

Eliberat bonul Primar D.V. Anghel

Domnule primar,

Deoarece lemnele spitalului prostituatelor sunt aproape de a fi terminate, cu onoare vă rog să binevoiți a dispune să se trimeată o nouă cantitate.

Medicul urbei SS

Domniei sale D^{lui} primar al urbei Alexandria.”¹⁹

De altfel, grija față de situația prostituatelor alexăndrene era manifestată, în mod deosebit, de Etappen Kommandatur germană din Alexandria. Astfel printr-o adresă, a Comandamentului german, trimisă (la 14 februarie 1917 cu numărul 275) primăriei Alexandriei, se cerea îmbunătățirea hranei prostituatelor. În consecință, primăria, dă o rezoluție, la 15 februarie 1917, cu numărul 189 care specifică: „*A se da mâncare bună prostituatelor, contrar se va procura de Comandament pe spesele Primăriei.*”²⁰

* * *

După armistițiul încheiat de România cu Puterile Centrale la Focșani (25 noiembrie-9 decembrie 1917) au urmat o serie de tratative de pace. În urma semnării păcii de către Rusia, la Brest-Litovsk (18 februarie - 3 martie 1918), guvernul român a fost obligat să accepte mai întâi preliminariile de la Bufta (5/18 martie) și apoi Pacea separată de la București (23 aprilie/ 7 mai 1918). Condițiile păcii au fost dezastruoase pentru România: cedarea Dobrogei (Cadrilaterul și o parte a județului Constanța anexate Bulgariei, iar restul sub Condominionul Germaniei, Austro-Ungariei, Bulgariei și Turciei), modificare semnificativă de frontieră pe Carpați, în favoarea Austro-Ungarei (5600 Km²), concesionarea petrolului, grâului, pădurilor și a altor surse importante ale țării prin convențiile economice înrobitoare, libera trecere a trupelor austro-ungare spre Odessa.

În aceste condiții și în județul Teleorman ocupația germană își punea pecetea tot mai puternic asupra populației civile. Toate resursele materiale trebuiau a fi puse în slujba ocupanților.

¹⁹ *Ibidem*, f. 43.

²⁰ *Ibidem*, f. 78.

Astfel, într-o adresă a Administrației plășii Alexandria către primarul orașului Alexandria se cerea:

„Administrația Plășii Alexandria

Jud. Teleorman

27 ianuarie 1918

Nr. 118

1918 februarie 26

Domnule Primar

În conformitate cu ordinul onor Biroului Economic, am onoarea, a vă comunica că în ziua de 30 Ianuarie 1918 urmează să transportați și să predați la gara Țigănești, din orașul dumneavoastră – 150 găini, 200 rațe și 100 găște în total 450 bucăți pentru administrația Militară.

Administrator SS

Secretar SS

D-sale

D-lui primar al Urbei Alexandria.”²¹

Ordinele de rechiziții și interdicții adresate de către administrația publică românească erau completate de nenumăratele „Publicațiuni” și „Înștiințări” ale administrației germane. O astfel de „Înștiințare” o avem în luna martie 1918:

„Kommandatura Etapei No. 245

Înștiințare

Din ordinul domnului Kommandant al districtului de la 9 Martie 1918 este interzisă transportarea de ouă din județul Teleorman în alt județ.

Contravenirii acestui ordin să pedepsesc cu amendă în bani până la lei 3000 și cu închisoarea până la 6 luni, sau cu una din aceste pedepse.

(SS) Klemm

Maior și Kommandantul Etapei.”²²

O altă măsură restrictivă privea „exportul” de ceapă:

²¹ *Ibidem*, ds.1/1918, f. 37.

²² *Ibidem*, f. 135.

„Turnu-Măgurele 28 iulie 1918

Proibire

Prin aceasta opresc exportul de ceapă din județul Teleorman în alt județ. Contravenți la această proibire se vor pedepsi cu amendă până la suma de 3000 lei sau cu închisoare până la 6 luni sau cu amândouă pedepse deodată

*Baronul de Bodenhausen
General de brigadă și Comandant*²³

Măsurile de austeritate privitoare la cantitatea de pâine permisă pentru consum, pe cartelă, luate la 27 ianuarie 1917 sunt înăsprite în 1918. Astfel, printr-o „Ordonanță” se stabilește noua rație de pâine:

„Roșiorii de Vede, 9 Martie 1918

ORDONANȚĂ

În baza ordonanței Domnului Guvernator Militar în 21.I.18, privitoare la modificarea introducerii cartelei de pâine, ordonanța comendaturei relativă la rațiunea de pâine se modifică precum urmează:

1. *Porțiunea zilnică de pâine se fixează la 350 de grame de persoană pe zi*

În locul pâinei se poate obține contra plată 150 gr. făină și 150g mălai pe zi. Soldații care își conduc singuri menajul primesc 600 gr. pe zi

2. *Se fabrică de aici înainte numai pâini de 700 gr. și anume din 300 gr. făină și 300 gr. mălai (porție pentru 2 zile). Prețul acestei pâini se fixează la 35 de bani. Prețurile stabilite pentru făină și mălai rămân în vigoare.*

3. *Brutarilor li se permite pe lângă vânzarea de pâine și vânzarea de făină și mălai.*

4. *Contravențiunile la această ordonanță se vor pedepsi cu amendă în bani până la 3000 lei sau cu închisoare până la 6 luni sau cu ambele pedepse deodată. În același timp se poate dispune confiscarea unei părți de făină sau a se închide brutăria pe un timp stabilit sau pentru totdeauna.*

5. *Această ordonanță intră la 11 Martie în vigoare.*²⁴

²³ B.J.T.A.N., fond *Primăria Roșiorii de Vede*, ds. 3/1918, f. 1134.

²⁴ *Ibidem*, f. 1128.

Pentru a susține aceste măsuri de austeritate, administrația românească își îndeplinea atribuțiile mai mult sau mai puțin cu competență. Astfel, fenomenul corupției nu lipsea, întâlnind cazuri de primari care în numele rechizițiilor ordonate de germani își rotunjeau veniturile. Un astfel de caz îl întâlnim în comuna Slăvești:

*„Administrația Plăși Slăvești
Județul Teleorman
No. 1681, 15 iulie 1918*

Domnule Prefect,

Primind numeroase reclamațiuni de la săteni din comuna Deparați-Hârlești de abuzurile comise de primarul acelei comune în timpul celor doi ani de mobilizare am mers personal la fața locului și cercetând am constatat că mai toate reclamațiunile lor sunt întemeiate, sus numitul Primar folosindu-se de împrejurarea că avea ordin să facă diferite rechizițiuni pentru armata Germană, a organizat un întreg sistem de speculă în tovarășie cu consilierii comunali Preda B. Voicu, S. S. Andreiaș și Ghe. Nedelea cu care împărțea beneficiile destul de grase realizate din vânzarea alimentelor rechiziționate în numele Comendaturei Germane.

Sus amintiții practicau acest comerț abuziv în modul următor: Consilierii sus arătați cumpărau de la săteni cu prețurile mici fixate de Comandatură, ouă, găini, rațe, găște etc. și chiar miei și carne și untură de porc și le vindeau cu prețuri foarte mari, la găinarii ambulanți din comunele Gârtești și Bolintin din județul Vlașca care veneau în fiecare săptămână și trăgeau în curte la ajutorul de Primar Gheorghe S. Andreeiaș.

Iată și câteva fapte incorecte, contestate de noi personal ca absolut adevărate:

1. *săteanul Gheorghe I. Bodancă a dat ouă în fiecare săptămână pretinse dar nu i s-a plătit de Primar nici un ban. Pentru ca să-l tolereze să taie un porc de Crăciun i s-a pretins de Primar și a trebuit să-i dea 20 lei și 30 Kilograme de carne și untură.*

2. *Susnumiții consilieri s-au prezentat la femeia Roda Stancu și i-a propus să le vândă lor găinile că vin Germanii și i le i-a pe nimic, femeia speriată le-a vândut 6 găini cu 4 lei una și 6 rațe cu câte 5 lei iar aceștia la rândul lor le-a vândut la găinarii din Bolintin trași în gazdă la ajutorul de Primar Gheorghe S. Andreeiaș.*

3. *Comerciantul Ion V. Sterea din Deparați ne-a afirmat că pe sus numiții consilieri i-a văzut strângând păsări pentru găinarii din Vlașca*

luând beneficiu câte doi lei de bucată peste prețul cumpărării iar Primarul îi da 100 lei pentru fiecare căruță de păsări.

4. De la săteanul Voicu B. Baboi, om foarte sărac i-a luat o iapă sub motiv că merge cu rechiziții la Roșiorii de Vede, în realitate însă băiatul primarului s-a dus la Roșiori pentru interesele sale particulare, gonind-o prea mult, iapa a murit și nu i s-a dat nici o despăgubire.

5. D-lui Proprietar Ioan A. Vetra, Primarul nu i-a plătit 9 oi luate de rechiziție încă din toamna anului 1917. De la fiecare sătean primarul, pretinde să i se dea două ouă pentru cartela de măcinat.

Pe lângă toate acestea și încă alte abuzuri de felul acestora sus numitul primar a încasat din Bugetul Comunei pe exercițiul 1917 următoarele sume de bani pe care și i-a însușit fără să-i întrebuițeze la scopul destinat.

a) 150 lei spre a se cumpăra var pentru dezinfectare în caz de epidemii și ajutoare de săraci

b) 150 lei pentru separațiuni și mobilier în localul Primăriei, nu s-a separat și nu s-a cumpărat nici un mobilier

c) 20 lei pentru separatul oborului comunal

Pe anul 1917 a încasat aproximativ 400 lei pe ausvaisuri și deși i s-a cerut cu ordinul Administrației plasei Slăvești

Domniei sale

*Domnului prefect al județului Teleorman.*²⁵

În consecință, prefectul decide să trimită cazul la Comendatura germană. O altă sesizare a Administrației Plășii Slăvești adresată prefecturii, era datată la 21 februarie 1918 și îl viza pe primarul comunei Netoți.²⁶

O sesizare asemănătoare se referea la președintele Comisiei interimare, din comuna Rădoiești:

„Administrația Plășii Alexandria

Județul Teleorman

No. 332, 1918 Februarie 26

Domnule Prefect,

În referire la raportul nostru No. 126 din 29 Ianuarie 1918 cu care n-am răspuns la ordinul Dvs. No. 203/918, am onoarea a raporta că

²⁵ B.J.T.A.N., fond *Primăria Alexandria*, ds.4/1918, f. 86-87.

²⁶ *Ibidem*, f. 37.

cercetând amănunțit, am constatat că într-adevăr Comandatura Etapei 275, care a plecat din localitate, a fost nemulțumită de președintele Comisiei interimare anume Dumitru Gh. Biba din Rădoiești, pentru următoarele motive:

- Locuitorii din acea comună, nemulțumiți de sus-numitul președinte, pentru diferite abuzuri, au reclamat sus menționatei Comandaturi, aceasta constatând vinovăția lui, a raportat onor Komandaturei Districtului.

Pentru a mă convinge și mai mult de felul, cum acest președinte se poartă cu populațiunea din comună am constatat:

1. În luna Mai 1917, s-a trimis la Comandatura locală 40 porci, care s-au predat la gara Țigănești. La împărțirea banilor la locuitori a oprit câte un leu de la fiecare locuitor, pretextând că a avut cheltuieli, ceea ce nu este adevărat.

2. A cumpărat țuică din comerț și a speculat-o vânzând-o din casa sa cu 10-12 lei kg la locuitorii care aveau nevoi la primărie.

3. Nici până în prezent nu a împărțit bani la locuitorii care au dat lapte pentru cășării

4. S-au furat din comună diferite vite, într-o noapte două care cu câte doi boi și s-au spart diferite case. Nu ne putem închipui cum se întâmplă aceste furturi decât cu învoirea acestui primar.

În ziua de 20 Februarie 1918, transportându-ne din nou în comuna Rădoiești, și am mai constatat pe lângă cele menționate mai sus că numitul Dumitru Gh. Biba ia câte cinci ouă de la fiecare locuitor, care vine la primărie să ceară cartele pentru măcinat, pe care le plătește cu câte 10 bani bucata, sub pretext că sunt pentru Comendatură. Aceasta obligatoriu, căci dacă nu aduc ouă nu se dă cartelă, așa că omul este nevoit să aducă cheag cumpărându-le cu prețuri mai mari. Am făcut socoteala câte ouă a strâns într-o lună și câte a predat la comandatură și am găsit că într-o lună a strâns 1500 ouă și la comandatură dă lunar numai 400. Diferența o vinde pe la diferiți precupeți cu preț mai mare.

A bătut fără vreo vină pe locuitorul Marin M. Bibilău din comuna Rădoiești.

Domniei Sale
Domnului Prefect al județului Teleorman. ”²⁷

²⁷ Ibidem, f. 42.

Am insistat asupra acestor sesizări pentru a ne face o imagine despre calitatea administrației locale impusă de ocupația germană. Președinții Comisiei Interimare erau de fapt primari impuși de administrația germană, ei nefiind expresia liberă a voinței alegătorilor.

Cu toate neajunsurile prilejuite de ocupația germană, cetățenii orașului Alexandria își doreau o stare de normalitate. În acest sens, la 8 septembrie 1918, ei organizau o sărbătoare populară:

„Proces Verbal

Subsemnații întrunindu-ne astăzi 1 septembrie 1918 orele 6 p.m. în localul primăriei am hotărât ca în seara zilei de 8 curent, să dăm în grădina publică a acestui oraș o serbare, din al cărei beneficiu să se poată în ajutorul copiilor orfani rămași pe urma războiului cu care ocazie am ales și comitetul însărcinat cu conducerea acestei serbări, care se compune din următoarele persoane:

<i>Domnul Prefect P. Polimeriade</i>	<i>Președinte de Onoare</i>
<i>Domnul Primar Al. Protopopescu - Roșiori</i>	<i>Președinte Activ</i>
<i>Domnul Ajutor de Primar Marin Cristescu</i>	<i>Casier</i>
<i>Domnul Jude I. Popescu</i>	<i>membru</i>
<i>Domnul Polițai Gr. Mihăilescu</i>	<i>membru</i>
<i>Domnul Ad-tor al Plășii S. Popescu</i>	<i>membru</i>
<i>Domnul Avocat Ilie Brătescu</i>	<i>membru</i>
<i>Domnul Traian Enescu</i>	<i>membru</i>
<i>D-șoara Victoria H. Macovei</i>	<i>membru</i>
<i>D-șoara Elena Grigorescu</i>	<i>membru</i>
<i>D-șoara Clemența Rădulescu</i>	<i>membru</i>

Serbarea se va compune dintr-o piesă de teatru jucată de băieții de liceu (diletanți), coruri vocale bărbătești și film cinematografic; programul acestei serbări se va anunța printr-un afiș special.

În acest scop am hotărât și tipărirea următoarelor bilete de intrare:

50 bilete a 10 lei 500 lei

300 bilete a 5 lei.....1500 lei

500 bilete a 3 lei.....1500 lei

800 bilete a 2 lei.....1800 lei

1650 bilete în valoare totală de 5100 lei, care se vor încredința Dlui Casier spre a le distribui membrilor comitetului și autorităților spre plasare.

De cele ce preced am dresat prezentul proces-verbal în dublu exemplar, spre a obține cuvenita aprobare de la cei îndrept.”²⁸

Jaful practicat de armata germană de ocupație nu este stăvilat nici măcar în preajma încheierii războiului. În acest sens există un ordin datat 22 octombrie 1918, către primăria orașului Alexandria. Acest ordin, redirectionat către Poliția locală arăta astfel:

„Poliției locale

No. 2136, 1918 Octombrie 23

Am onoarea a vă înainta o copie după ordinul Comandaturii locale No. 3760 și vă rugăm a forma și trimite de urgență tabloul cu persoane ce cere.

Pentru transportul de cai din România în Germania este nevoie de oameni care vor primi suma de 8 lei pe zi plus mâncare, este vorba numai de un drum de aici în Germania și îndărăt. Să întocmiți o listă cu toții oamenii, numele și domiciliul, care vor să meargă până în ziua de 26.10.2018. În curând vor primi ordin când se va afla de la Comandatură.”²⁹

Odată cu sfârșitul Primului Război Mondial la 11 noiembrie 1918 în România se vor petrece o serie de evenimente care vor culmina cu înfăptuirea României Mari.

Pe 30 noiembrie 1918 odată cu venirea trupelor franceze de peste Dunăre Prefectul de Teleorman le trimitea o circulară primarilor:

„Prefectura jud. Teleorman

Serviciul Administrativ

Nr. 6205 din 30 nov. 1918

Domnule Primar,

Conform ordonanței domnului General Berteleau, comandantul Diviziei de Dunăre al Armatei Franceze, apărută în ziare, vă invităm ca deodată a lua imediat următoarele măsuri în orașele și comunele din circ. Dvs.

1. Să faceți să dispară orice urmă a armatelor inamice germano-austro-ungară, otomană și bulgară manifestată prin firme, inscripțiuni etc.

²⁸ *Ibidem*, ds. 1/1918, f. 128.

²⁹ *Ibidem*, ds. 6/1918, f. 150.

Să faceți a eși din circulațiune timbrele fiscale și mărcile poștale cu încrustare străină.

2. *A aduce la cunoștință că moneda Franceză socotită în franci, hârtie sau argint (suta de lei contra 140 lei, monedă ce circulă astăzi).*

*Prefect
SS*

*Director
SS”³⁰*

De altfel, încă de pe 23 noiembrie 1918 apărea o adresă a Spitalului Civil Alexandria către Primăria Alexandria, cu o cerere aparent ciudată

*„Spitalul Civil Alexandria
No 444*

1918 Noiembrie 23

Domnule Primar

Deoarece armatele Franceze, în trecerea lor prin acest oraș ne trimit în căutarea acestui spital numeroși soldați bolnavi și deoarece la hrana lor urmează neapărat să li se dea și câte 500 grame vin pe zi de fiecare, cu onoare vă rog să binevoiți a interveni pe lângă Dl. Administrator al plășii, să ne elibereze din depozit pentru acești bolnavi, zilnic cantitatea de vin necesară, contra plată, a 3 lei litru căci Comerciul local nu-l putem găsi mai ieftin de 8 lei litrul.

*Medicul spitalului
SS”³¹*

Foarte repede după încetarea războiului, administrația românească începea să-și reintre în drepturi. În acest sens se încerca să se elimine pârgھیile Administrației de ocupație. Astfel avem o adresă a Ministerului de Interne, Direcțiunea Administrației generale către Prefect:

*„Ministerul de Interne
Direcțiunea Administrației
No 34834. 23 Noiembrie 918*

*Prefectura jud. Teleorman
No 5620.29 noiembrie 1918
Registratura*

*Urgent
Ne vom conforma
Prefect SS*

³⁰ *Ibidem*, f. 234.

³¹ *Ibidem*, ds. 2/1918, f. 113.

Domnule Prefect

Majoritatea consiliilor comunale și a Comisiunilor interimare din Oltenia și Muntenia au fost schimbate de autoritatea de ocupațiune.

Cum însă persoanele cu care au fost înlocuite nu sunt expresiunea liberă a voinței alegătorilor și nici locuitorii cei mai greu impuși și mai cu vază în comune, avem onoarea a vă ruga să binevoiți a lua cele mai grabnice măsuri cu Comisiile comunale și Comisiunile interimare care au fost schimbate în timpul ocupațiunii de autoritățile germane să fie reinstalate în funcțiune.

Tot deodată vă rugăm a ne răspunde de urmare, înaintându-ne cât se poate mai curând liste cu numele celor reinstalați în funcțiunile sus menționate.

*p. Ministru
SS*

*Director
SS*³²

În această atmosferă venea ziua cea mai așteptată de poporul român, ale cărui sacrificii nu fuseseră inutile. Și alexăndrenii urmau a sărbători acest eveniment de importanță covârșitoare. Acest fapt reiese dintr-o adresă a Președintelui Comisiei interimare (primarul de atunci A. Protopescu-Roșiori) către membrii comisiei.

*„Primăria Alexandria, Regatul României
N. 2420
1918 Noiembrie 29*

Domnilor Membrii

În ziua de 1 Decembrie curent, orele 10 1/2 dimineața, urmând a se sărbători, prin Te Deum, în biserica Sftu Alexandru, alipirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei la Patria Mamă; am onoarea a vă comunica despre aceasta și vă rog a lua și Dvs. parte la această serbare.

*Președinte,
Al. Protopopescu Roșiori*

*Secretar,
SS*

D-lor membri ai Comisiei interimare

*Loco*³³

³² B.J.T.A.N. fond *Prefectura județului Teleorman*, ds. 4/1918, f. 197.

³³ Idem, fond *Primăria orașului Alexandria*, ds. 4/1918, f. 145.

BIBLIOGRAFIE

- B.J.T.A.N., fond *Prefectura județului Teleorman*, ds. 1/1917, 4/1918, 3/1919.
- B.J.T.A.N., fond *Primăria Alexandria*, ds. 2/1917, 3/1917, 6/1917, 7/1917, 12/1917-1918, 1/1918, 2/1918, 4/1918, 6/1918.
- B.J.T.A.N., fond *Primăria Roșiorii de Vede*, ds. 3/1918.
- Monitorul Oficial*, nr. 168 din 26 octombrie 1916
- Monitorul Oficial*, nr. 170 din 29 octombrie 1916.
- Monitorul Oficial*, nr. 174 din 3 noiembrie 1916.
- Monitorul Oficial*, nr. 182 bis din 12 noiembrie 1916.
- CANCICOV, Vasile, Th., *Jurnal din vremea ocupației. Impresiuni și păreri personale din timpul Războiului României. Jurnal zilnic. 13 august 1916 – 13 august 1917*, Ed. Humanitas, București, 2015.
- KIRIȚESCU, Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. I, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1989.

Olga BARBU *

Abstract: *Based on archive documents this study highlights the contribution of Teleorman County inhabitants for sustaining the war effort.*

Although the county was under Central Powers army occupation, its inhabitants sought in various ways to support those behind the front, enduring a lot of deprivation and suffering.

At the same time the documents provide valuable information about the damage suffered by various institutions in the county during 1916-1918.

Keywords: *1916, 1917, 1918, Teleorman, Alexandria, Turnu Măgurele, war, requisitions, hospital.*

Cuvinte cheie: *1916, 1917, 1918, Teleorman, Alexandria, Turnu Măgurele, război, rechiziții, spital.*

Teleormănenii au fost alături de toți ceilalți români în lupta pentru făurirea statului național unitar român.

De-a lungul timpului, locuitorii acestui străvechi județ dunărean, au primit și ajutat pe mulți transilvăneni urmăriți de autoritățile Imperiului Habsburgic.

La momente din timpul revoluției de la 1848, din Teleorman, au participat și o serie de transilvăneni veniți aici cu ani înainte ca dascăli în primele

* Biroul Județean Teleorman al Arhivelor Naționale, Șos. Turnu Măgurele, nr. 5, cod poștal 140003, Alexandria, județul Teleorman; e-mail: barbuolga@gmail.com.

„Marea Unire și județul Teleorman în contextul evenimentelor din 1918”,
Lucrările Simpozionului Național, Alexandria – 4, 5 octombrie 2018, p. 109-120

școli înființate în acest județ. În fruntea acestui grup de dascăli transilvăneni s-a aflat profesorul Vasile Urzescu, de la școala din Rușii de Vede.¹

Această activitate politică avea să se cimenteze și mai mult într-un alt moment înălțător al istoriei naționale, războiul pentru neatârnamare (1877-1878), când pe teritoriul acestui județ s-a întrunit un detașament de 90 ardeleni gata să treacă Dunărea, printre ei aflându-se și legendarul Badea Cârțan.

Un rol deosebit în lupta pentru făurirea statului național unitar român l-a avut și „Liga pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor”, înființată în anul 1891. Popularitatea acestei ligi, ca și programul ei privind lupta pentru unitatea națională, a fost atât de mare și de profundă încât s-au înființat secții la Turnu Măgurele, Zimnicea, Alexandria, Roșiorii de Vede, chiar și în comunele Suhăia, Beuca ș.a.²

Teleormănenii au fost alături de frații lor din Transilvania, atunci când, în 1892, au declanșat acțiunea memorandistă, moment înălțător în lupta pentru reîntregirea națională. În ziua de 19 aprilie 1892, la Alexandria și Turnu Măgurele, au avut loc mitinguri de solidaritate și sprijin, de îmbărbătare și încurajare a memorandiștilor, unde au luat cuvântul intelectuali, țărani și meseriași. De la Alexandria, de altfel, au fost expediate numeroase telegrame de încurajare a doctorului Ioan Rațiu, conducătorul Partidului Național Român din Transilvania, implicat în procesul memorandiștilor care s-a judecat la Cluj în 1894³.

În Teleorman, la Alexandria și apoi la Turnu Măgurele, activa în acei ani (1892-1918), „în sprijinul luptei pentru unitate națională” profesorul Gheorghe Secășianu, originar din Transilvania, cel care înființase societatea patriotică „Iridenta Română” apoi societatea „Carpați” care avea deviza „Noi prin Noi”, iar printre membrii acestei societăți al cărei președinte a fost, s-au aflat și Mihai Eminescu, Ioan Slavici, D. A. Laurian⁴.

De asemenea, printr-o telegramă trimisă pe adresa congresului românilor de peste hotare (este vorba de românii din provincii aflate sub stăpânirea stăină), convocat la București în ziua de 15 martie 1915,

¹ Ion Bălă, Ion Moraru, *Pentru Patrie! Culegere de documente și amintiri privind participarea locuitorilor din județul Teleorman, la războiul pentru întregirea patriei* (1916-1918), București, Ed. Academiei, 1982, p. 10.

² *Ibidem*, p. 11.

³ *Ibidem*, p. 12

⁴ Idem, „Solidaritatea teleormănenilor cu memorandiști”, ziarul *Teleormanul* din 12 noiembrie 1988.

locuitorii orașului Zimnicea își exprimau atașamentul față de ideea centrală a congresului, aceea de a lupta pentru realizarea idealului unității naționale⁵.

Printr-o altă telegramă, prezentată la București, primită la 14 ianuarie 1916, Ion I. C. Brătianu, mulțumește alexăndrenilor pentru înaltele sentimente patriotice exprimate. [...] „În mijlocul grelelor și marilor împrejurări, mai mult decât oricând mă mișcă adânc sentimentele ce binevoiiți a manifesta. Nu mă îndoiesc că, uniți în dragostea noastră de țară vom putea să ne îndeplinim datoriile ce ne incubă.”⁶

Pe perioada de neutralitate, 1914-1916, România nu a fost deloc neutră, guvernul Brătianu începând din toamna anului 1914, tratative cu Antanta în vederea intrării în război și a stabilirii condițiilor acestor participări.

Teleormanul și-a adus contribuția sa de sânge dar și materială în acest război. Documentele de arhivă scot în relief implicarea populației civile în lupta cea mare a desăvârșirii unității naționale.

Pentru că nu s-a putut aduce în țară pânză de cămăși pentru oamenii de trupă și fire de bumbac pentru pânzeturi, iar aprovizionarea armatei cu asemenea furnituri se făcea cu mare anevoință, deoarece stocurile mai mari din astfel de mărfuri s-au împrăștiat în întreaga țară, Ministrul de Interne, prin Ordinul nr. 55 din 18 ianuarie 1916, solicită rechiziționarea pânzeturilor ce se găsesc în țară pentru confecționarea rufăriei pentru armată. Totuși, până la aplicarea acestei măsuri, onor. Minister de Război crede că mijlocul cel mai bun, pentru ca fiecare om mobilizabil să fie înzestrat mai degrabă, cu rufăria necesară completă, ar fi ca fiecare comună rurală și urbană din țară să dea sprijin statului, obligându-se ca prin ofrande particulare, cumpărături din propriile lor mijloace, apeluri la caritatea publică, să strângă cămăși, ștergere, obiele din pânză de cânepă pentru toți oamenii mobilizabili.⁷

La rândul său Prefectura județului Teleorman, prin adresa nr.1783 din 3 februarie 1916, înaintează primăriilor copii de pe Ordinul Ministrului de Interne nr. 55 din 18 ianuarie 1916 și solicită: „*facerea unui tablou al tuturor mobilizabililor din această comună... După facerea tabelului de mai sus, veți alege pe toți mobilizabili din comună, pe care-i cunoașteți că stau*

⁵ Ion Bălă, Ion Moraru, *Pentru Patrie!*, p. 12.

⁶ Biroul Județean Teleorman al Arhivelor Naționale (B.J.T.A.N.), fond *Primăria orașului Alexandria*, ds. 1/1916, f. 15.

⁷ B.J.T.A.N., fond *Primăria orașului Roșiorii de Vede*, ds. 1/1916, f. 14.

bine și pot să-și procure pe spesele lor câte 2 cămăși, 2 perechi de ismene, 2 ștergare și 2 perechi ciorapi sau obiele și le veți pune obligațiunea să le depună la primărie spre păstrare câte o serie din efectele arătate mai sus, în cazul unei eventuale mobilizări.

Pentru acei care, fiind săraci, nu-și pot procura pe spesele lor efectele arătate, veți face apel la caritatea publică, adresându-vă în special d-lor proprietari, arendași, comercianți, etc., cărora le veți arăta, că față de timpurile pe care le trăim nici un sacrificiu nu poate fi destul de mare pentru a conlucra cu toții în ajutorul Statului, care astăzi mai mult ca oricând simte greutatea sarcinii cu care este încărcat... ”

Prin procesul verbal din 23 februarie 1916, se arată că „în conformitate cu ordinul Domnului Prefect al Județului Teleorman nr. 2020 curent, urmat de decisiunea D-lui Ministru de Război cu nr. 32 din 25 ianuarie a.c. s-a trecut la rechiziționarea materialelor de către Dnu Primar al Urbei Roșiori de Vede, împreună cu delegatul Ministerului de Război, Dnu Locotenent Meltiade Popescu și Dnu T. Georgescu, subcomisar, delegat din partea poliției respective. Au fost rechiziționate: de la D.Florescu - 123 mosorele ață albă, I.T. Voivoseanu - 18 m pânză albă, I. Constantinescu 319 m pânză albă, Florescu și Vasilescu 134 m diferite pânze, N. Pânculescu 250 m pânză și 21 mosoare ață, ș.a.”⁸

Școala profesională de fete din Alexandria, prin adresa nr. 40 din 30 august 1916, anunță Prefectura județului Teleorman că s-au găsit un număr de doamne care să lucreze, în mod onorific, la confecționarea și repararea rufelor soldaților.⁹

Încă de la începutul războiului pe teritoriul județului Teleorman au fost înființate Spitale de companie pentru tratarea răniților care veneau de pe frontul de nord și bolnavilor. Astfel, județul Teleorman a devenit un mare centru spitalicesc în perioada 1916-1918. De exemplu, în Alexandria au existat încă de la începutul războiului șase lazarete și spitale, care au funcționat în localul Școlii nr. 1, localul Școlii nr. 2, Gimnaziul Alexandru Ghica, hotelurile Iacovache, Noica, Ionescu, Paspale, Florescu.¹⁰

Localul Scolii nr.1 a fost folosit întâi ca spital de către armata română, iar apoi, din toamna anului 1916, ca lagăr de prizonieri folosit de trupele Puterilor Centrale.¹¹ De altfel, și în celelalte orașe, școlile și

⁸ *Ibidem*, f. 13, 21.

⁹ B.J.T.A.N., fond Prefectura Județului Teleorman, ds. 11/1916, f. 11, 195, 212-222.

¹⁰ *idem*, fond Primăria orașului Alexandria, ds. 3/1917, f. 94.

¹¹ *Ibidem*, f. 139.

hotelurile au devenit spitale. În orașul Roșiorii de Vede, au existat spitalele nr. 69, 71/75, 77/79 și 78. La Brânceni, exista un spital de convalescenți, care începând cu 6 septembrie 1916 avea comandant pe locotenent în rezervă Dobrescu N. Gheorghe, din Regimentul 41 Infanterie, iar ca medic pe sublocotenentul Gheorghiu Constantin de la Ambulanța Diviziei a 7-a.

Nicolae Racottă, proprietar din comuna Ștorobăneasa, oferă pe tot timpul stării de război, găzduirea și întreținerea a șase paturi pentru ofițerii convalescenți în casa sa din susnumita comună, ca anexă la spitalul din comuna Brânceni.¹²

La 31 octombrie 1916, în spitalele din Alexandria existau peste 750 de răniți în grija unui singur medic, doctor Șerrer Solomon.¹³

Societatea Națională de „Cruce Roșie” România, filiala Alexandria, în toamna anului 1916, când a fost ocupat orașul, a trimis douăzeci surori de caritate pentru îngrijirea soldaților români.¹⁴

La 2 noiembrie 1916 Comitetul Regional Sanitar Teleorman solicită rechiziționarea caselor domnului căpitan Mihăilescu din Calea Carpaților, în care se va înființa un atelier de croitorie pentru spitale, condus de doamna Porumbița, director al Școlii Profesionale de fete din Turnu Măgurele.¹⁵

În spitalele din județul Teleorman, laptele distribuit pentru soldații români era de la particulari, pentru care aceștia primeau un preț derizoriu, iar proprietarii pădurilor private distribuiau lemne de foc spitalelor și lagărului de prizonieri, urmând ca plata pentru cantitatea predată de lemne să fie achitată la restabilirea păcii.¹⁶

Chiar în a doua zi de la intrarea României în război, pe 16 august 1916, tunurile de pe monitoarele austro-ungare aflate pe Dunăre și tunurile grele de la Șiștov au bombardat violent orașul Zimnicea. Populația din orașele Zimnicea și Turnu Măgurele, a fost evacuată în orașele Roșiorii de Vede și Alexandria, sau în localitățile învecinate la rude, unii locuitori însă au refuzat să-și părăsească locuințele.

Personalul Consiliului Comunal din Turnu Măgurele a fost dizolvat la 16 noiembrie 1916, autoritățile locale au fost evacuate în orașul Roșiorii

¹² B.J.T.A.N., fond *Prefectura județului Teleorman*, ds. 1/1917, f. 149, 150.

¹³ *Ibidem*, ds. 11/1916, f. 138.

¹⁴ B.J.T.A.N., fond *Primăria orașului Alexandria*, ds. 2/1918, f. 105.

¹⁵ *idem*, fond *Prefectura Județului Teleorman*, ds. 11/1916, f. 170.

¹⁶ *idem*, fond *Primăria orașului Alexandria*, ds. 3/1917, f. 88, 89, 115, 153.

de Vede. De exemplu, Poliția din Turnu Măgurele s-a mutat în prăvălia din str. General Manu, nr. 40.

Pe 12 noiembrie 1916, ora 9 a.m., armata germană a intrat și în orașul Roșiorii de Vede, iar polițaiul C. Jalova, în lipsa primarului, a predat orașul acestora.¹⁷

La 14 noiembrie 1916 a fost ocupat și orașul Alexandria. Iată ce spunea primarul orașului Alexandria, Anton Văcăreanu, într-un raport adresat Ministerului de Interne: „*La scurt timp după declararea războiului, orașul nostru a început să fie atacat de aeroplane inamice ce veneau de peste Dunăre pe motiv că aveau informații că orașul era un centru de aprovizionare al armatelor noastre de operații și un nod principal de cale ferată*”. În aceste atacuri, 21 la număr, au lansat asupra orașului 100-150 de proiectile distrugând clădiri și ucigând locuitori și vite. Au fost uciși: Stan Stancu Oană, Vasile Neagu Hristache, Ana V. Drăgănescu și Haritina Ștefan Gheorghe.¹⁸ Pe 16 noiembrie, orașul Alexandria a fost invadat de trupe compuse din germani, austro-ungari, turci și bulgari. În special bulgarii și turcii au început în mahalale jafuri în averea cetățenilor, siluiri, violuri și atentate, iar noaptea a fost un adevărat infern de orgiile săvârșite de aceste trupe barbare, care nu le-a rămas nimic nebatjocorit. Prăvăliile din centrul orașului au fost sparte și jefuite. Automobile și camioane încărcau mărfuri de prin prăvălii și averea din casele cetățenilor care de frică fugiseră în alte localități, lăsându-și totul la voia întâmplării.

După ocuparea teritoriului județului, de trupele inamice, întreaga viață economică, socială, culturală a județului a fost subordonată direct comandamentului german al județului. Acest lucru îl făcea cunoscut populației chiar prefectura județului într-o adresă circulară trimisă către administratorii de plăși, poliție, primari: „*Toate autoritățile de mai sus prefectura, tribunalul, administrația financiară sunt puse sub ordinele directe ale comandamentului militar de district, care-și are sediul în Palatul Justiției din Turnu Măgurele. Comandamentul militar al districtului Teleorman s-a constituit din colonel von Blakenburg, comandant general, secondat de căpitanul Massemann, în activitatea administrativă și căpitanul Cintjath, în activitatea economică, iar prefectul civil a fost numit de către guvernământul imperial german în persoana avocatului Petre Polimeride din Turnu Măgurele.*”¹⁹

¹⁷ idem, fond *Prefectura Județului Teleorman*, ds. 1/1917, f. 27.

¹⁸ idem, fond *Primăria orașului Alexandria*, ds. 1/1919, f. 29, 30.

¹⁹ Ion Bălă, Ion Moraru, *op. cit.*, p. 22.

Pentru jefuirea sistematică a bogățiilor de către autoritățile de ocupație, teritoriul județului a fost împărțit în trei comandamente de etape: Comandamentul de etapa numărul 280 Turnu Măgurele, Comandamentul 275 Alexandria, stabilit în clădirea Primăriei și 249 Roșiori de Vede, toate subordonate Comandamentului militar de district Turnu Măgurele.²⁰

În fața primăriilor, în centrele orașelor, dar și în mahalale au fost afișate ordonanțe ale primăriilor, prefectului, dar mai ales, ale Comandamentului de etapă german care fixa cotele obligatorii de cereale, furaje, vite, cât și sancțiunile care vor fi aplicate cetățenilor care nu se supuneau măsurilor luate de autoritățile civile și militare germane. Pentru o înțelegere clară a metodelor aplicate de autoritățile de ocupație prezentăm câteva documente:

1917 noiembrie 25, <Alexandria>. Primarul Alexandriei trimite poliției locale noi ordine de rechiziționare ale Comandaturii de etapă germană.

„Nr. 2335

1917 noiembrie 25

D-lui polițai local

Conform ordinului d-lui comandant al etapei locale, comunicat în ședința de la 24 curent, am onoarea a vă aduce la cunoștină cele ce urmează, pe care vă rog a lua măsuri să se execute și să se aducă la cunoștință populației.

Toate ordinele venite de la Comandatură sau alte autorități militare se vor executa la timp și cu strictețe...

Toți proprietarii de mașini de treierat vor aduce cerealele la Komandatură la (Weischafts) spre a se păstra pentru viitor.

Grâul rămas după semănătura de toamnă se va preda la gara locală.

Fiecare familie este obligată să predea la comandament câte un car cu paie de grâu, plătindu-i-se cu 15-125 lei, după cum este încărcat.

Se va îngriji ca zarzavatul de primăvară să se cultive cât se poate de mult.

Acei din agricultori care nu au făcut însă semănături de toamnă vor fi aspru pedepsiți de d-l colonel.

²⁰ *Ibidem*, p. 23.

Se vor curăța de omizi și vărui pomii fructiferi, iar viile se vor îngropa.

Cine are doi porci, unul îl va preda la comandament iar altul îl va tăia pentru sine. Cine are numai unul se va uni cu vecinul său și va preda jumătate la comandament (sau totul, în fine având un porc, va da jumătate).

Cei ce au predat până acum porci la comandament se vor prezenta pentru a li se da permis dacă a predat un porc să taie unul, sau dacă nu are să-și cumpere. Se pot cumpăra porci de cei ce au predat de la cei ce au doi porci slabi...²¹

*„Etappen komandatur- Lodwirt
Alexandria, 4 decembrie 1917*

Domnule primar Alexandria

Veți lua măsuri ca toți proprietarii, arendașii și țăranii ce posedă oleaginoase ca semințe de in, floarea soarelui și rapiță să predea, fără întârziere la administrația militară toate cantitățile ce mai posedă de astfel de semințe. De asemenea se pune în vedere arendașilor cât și țăranilor care posedă porumb din recolta 1917 că ciocălăii de porumb trebuiesc predați în schimbul prețului de 3 lei/tona.

Nu este permis a fi întrebuițat la ardere.

*Comandant,
s.s./indescifrabil.²²*

*„Etappen Komandatur nr. 275
Komandatur Landwirt
Nr.2785 din 20 Noiembrie 1917*

Domnului primar Alexandria

Veți face cunoscut tuturor locuitorilor orașului dvs. că începând de astăzi cartofii nu trebuiesc atinși de proprietari.

*Comandant,
s.s./indescifrabil.²³*

²¹ B.J.T.A.N., fond *Primăria orașului Alexandria*, ds. 11/1917-1918, f. 97.

²² *Ibidem*, ds. 11/1917-1918, f. 121.

²³ *Ibidem*

Comandaturile de etapă germane rechiziționau totul, de la cai, porci, păsări, unt, ouă, plante oleaginoase, paie, coceni, chiar și papură. Locuitorii județului afirmau: „*Ne-au luat totul până la blană*”.

Caii erau aduși pe centre la zile și ore fixe, unde autoritățile de ocupație îi rechiziționau pentru nevoile armatei imperiale germane. Centre de rechiziționare a cailor au fost în localitățile: 1. Bivolița, în ziua de 4 decembrie 1917, ora opt dimineața; 2. Centru Alexandria, în ziua de 5 decembrie, ora opt dimineața; 3. Centru Călinești, 6 decembrie 1917, la care erau arondate localitățile din plasa Alexandria.²⁴

Pentru vitele rechiziționate țăranilor li se plăteau prețuri derizorii. Iată ce a afirmat un martor ocular: „*La Turnu Măgurele în lungul șoselei ce ducea la Komandatură staționau azi de dimineață vreo patruzeci de care încărcate cu porcii vii legați de picioare. Ce este cu dv. oameni buni ? Suntem veniți cu porcii din Ciolănești. S-a dat ordin să îi aducem azi la Komandatură. Cum așa? Vii i-a pe degeaba? Ba ni-i plătește cu 0,70 lei kg. în viu. Un asemenea ordin s-a dat tuturor comunelor din județ. Însă zilele de executare diferă, azi a fost rândul comunei Ciolănești.*”²⁵

În cazul în care o localitate sau un locuitor nu se prezenta cu vitele la rechiziții sau nu putea preda la termen cantitatea de ouă impusă li se aplica pe loc amenzi deosebit de mari suportate atât de autoritatea comunală cât și de populația în cauză. Astfel cu ocazia unei rechiziții comuna Balaci a pierdut un cal. Pierderea acestui cal a fost evaluată prin amendă de 600 lei. Pentru că nu au putut preda la timp cantitatea de ouă impusă comunele Măgurele, Traianul, Putineiu, Băduleasa au fost amendate.²⁶

Amenzile aplicate județului, comunelor și locuitorilor pentru că nu au putut preda la timp produsele cerute a atras după sine amenzi „*de ordinul milioanelor*” care în cei doi ani de ocupație s-au ridicat la un total de 145963370,88 lei.²⁷

Comandaturile de etapă germane, dar și soldații bulgari și unguri au mers atât de departe încât au devastat unele biserici din localitățile județului. Biserica din comuna Conțești a fost devastată de soldații bulgari în frunte cu preotul lor militar al regimentului 25 infanterie. Preotul bulgar a luat un rând

²⁴ *Ibidem*, f.117.

²⁵ Ion Bălă, Ion Moraru, *op. cit.*, p. 24.

²⁶ B.J.T.A.N., fond *Primăria orașului Alexandria*, ds. 11/1917-1918.

²⁷ *idem*, fond *Prefectura Județului Teleorman*, ds. 3/1919, f. 17, 18.

de veșminte noi de mătase, două cruci de argint iar din sfintele vase potirul și lingurița.

La parohia bisericii „Sf. Dimitrie” din comuna Netoți, armatele dușmane au sosit marți, 12 noiembrie 1916, și după ce au ocupat casele și gospodăriile locuitorilor, au spart geamurile și ușile sfântului locaș și au introdus un număr de 30 de cai. Ca să poată caii să roadă liniștiți au bătut o drugă de fier în pardoseala bisericii. S-au furat obiecte în valoare de 8200 lei.

Biserica „Cuvioasa Paraschiva” din localitatea Netoții de Sus a fost transformată în grajd de cai. Pierderile suferite de aceasta de pe urma invaziei s-au ridicat la 9300 lei (arhiva bisericii a fost distrusă, au luat obiecte din argint, lumânări, untdelemn, căldări de alamă, veșminte etc.).

Prin ordinul nr. 1 din 8 mai 1917 al Protoieriei județului Teleorman, urmat după ordinul administrației militare, bisericile care dețineau două clopote, aveau obligația ca unul să îl predea Comandaturilor de etapă germane. Biserica Parohială din comuna Lisa, Biserica „Sf. Nicolae”, din comuna Peretu, Biserica Parohială din comuna Nenciulești, Biserica Parohială „Sf. Împărați” Năsturelu, Biserica Parohială „Înalțarea Sf. Cruci”, din comuna Poroschia, ș.a. au predat clopote administrației militare germane, pentru care primeau un preț derizoriu. De exemplu, pentru un clopot, Parohia nr. 1 Strâmbeni a primit ridicola sumă de 49 lei.²⁸ Preotul Alexandru Chilican fiind acuzat de nesupunere (nu a lăsat pe un plutonier german să ridice icoanele valoroase ale bisericii) și de uciderea unui soldat german a fost arestat, sechestrat și maltratat timp de șapte luni de zile.²⁹

În fața acestei situații acțiunile de împotrivire a populației din județul Teleorman și îndeosebi a țăranilor împotriva autorităților de ocupație s-au intensificat.

Pentru a opri valul de împotrivire al locuitorilor, autoritățile de ocupație „*au convocat la o consfătuire care a avut loc la Turnu Măgurele pe toți administratorii, învățătorii și preoții, atrăgându-le atenția, asupra necesității păstrării liniștii la sate.*”³⁰ Regimul de opresiune instituit de ocupanți era susținut de un aparat polițienesc bine organizat, înființând la Roșiorii de Vede un oficiu polițienesc cu raza de activitate în întreg județul Teleorman.

Formele de rezistență ale populației din județul Teleorman împotriva autorităților de ocupație au cunoscut o gamă largă de manifestare. Astfel,

²⁸ idem, fond *Protoeria Turnu Măgurele*, ds. 879/1917, ds. 894/1919.

²⁹ Ion Bălă, Ion Moraru, *op. cit.*, p. 217.

³⁰ *Ibidem*, p. 25.

una din primele forme a fost nepredarea cotelor de produse agro-alimentare către Komandatura etapelor germane. O altă formă de rezistență a fost deteriorarea liniilor telefonice ale armatelor germane. Locuitorii din comunele Bujoru, Drăgănești de Vede, Ciolăneștii din Vale, Tecuci-Kalinderu, Didești, Tătăraștii de Sus, Siliștea Gumești, Blejești, Scurtu au avut de suportat mari amenzi din partea trupelor germane din cauza deteriorării cablurilor telefonice. Unii muncitori în special ceferiștii de la depourile Roșiorii de Vede și Turnu Măgurele au refuzat să mai lucreze sub inamic. Din această cauză ei au fost arestați de autoritățile de ocupație.

În fața rezistenței tot mai îndârjite a populației civile, armatele de ocupație au recurs la crime, schingiuri, deportări. Numărul locuitorilor arestați de autoritățile Puterilor Centrale în județul Teleorman s-a ridicat la 700 de oameni, în majoritate țărani (Stancu Badea din Ciolănești, arestat pentru că a omorât un soldat german, Florea Beșliu din Ulmeni, pentru instigație, Petre Chițu din Crevenicu pentru că a sfătuit țăranii să-și ascundă vitele, Iorgu Mușat, Gheorghe Iliescu, Gheorghe Ionescu, Andrei și Paraschiv Noica ș.a. au fost ținuti sub stare de arest între 70 zile și doi ani pentru nesupunere la ordinele Komandaturii), al celor schingiuți la 23, iar al celor asasinați la 32.³¹

Unii locuitori ai județului nemaiputând suporta persecuția la care erau supuși de autoritățile germane s-au sinucis. Astfel: „*Sofia Haralambie, directoarea Școlii nr. 1 din Turnu Măgurele, împreună cu soțul ei medic, au fost jefuiți de bani și de haine și luați totodată ca prizonieri. Neputând suporta tratamentul aplicat s-au sinucis la 1 decembrie 1916, în comuna Drăgănești Vlașca.*”³²

Toți acești „*soldați fără uniformă*” și-au făcut datoria față de patrie, plătind cu libertatea sau chiar cu viața pentru atitudinea lor dârză, patriotică, dar nu a fost în zadar, în toamna anului 1918 armatele Puterilor Centrale fiind forțate, rând pe rând să încheie armistițiul, iar la 1 Decembrie 1918, teleormănenii vor fi martorii apariției României Mari.

³¹ *Ibidem*

³² *Ibidem*, p. 27.

BIBLIOGRAFIE

- B.J.T.A.N., fond *Prefectura Județului Teleorman*, ds. 11/1916, 1/1917, 3/1919.
- B.J.T.A.N., fond *Primăria orașului Alexandria*, ds. 3/1917, 11/1917-1918, 2/1918, 1/1919.
- B.J.T.A.N., fond *Primăria orașului Roșiorii de Vede*, ds. 1/1916, 2/1918
- B.J.T.A.N., fond *Protoieria Turnu Măgurele*, ds. 879/1917, 894/1919
- BÂLĂ, Ion, MORARU, Ion, *Pentru Patrie! Culegere de documente și amintiri privind participarea locuitorilor din județul Teleorman la războiul pentru întregirea patriei 1916-1918*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1982.
- BÂLĂ, Ion, MORARU, Ion, „Solidaritatea teleormănenilor cu memorandiști”, ziarul *Teleormanul* din 12 noiembrie 1988.

CÂTEVA ASPECTE ALE OCUPAȚIEI GERMANE ÎN JUDEȚUL TELEORMAN 1916 - 1918

Marius Adrian NEAȚU *

Abstract: *The Prefect of Teleorman County, in an address dated April 21, 1917, informed the payment officers, the city police, the urban and rural mayors that „All the above authorities: the Prefecture, the Tribunal, the Financial Administration are placed under the direct orders of the Military Commander district headquartered in Turnu Măgurele Palace of Justice”.*

In World War I, in Teleorman County, the schools were closed, some of them transformed into hospitals or shelters for prisoners. Some of the Teleorman schoolteachers were sent to the front, the men on the battlefield, and the women as charity sisters. Others took refuge in Moldova, in the unoccupied part of the country.

Keywords: *war, Teleorman County, buildings, public instruction, low, health service, occupation, commander.*

Cuvinte cheie: *război, județul Teleorman, clădiri, învățământ, lege, serviciu sanitar, ocupație, comandatură.*

CClădiri ocupate

Prefectul județului Teleorman, într-o adresă din 21 aprilie 1917, informa administratorii de plăși, polițaii de orașe, primarii urbani și rurali că „Toate autoritățile de mai sus: Prefectura, Tribunalul, Administrația

* Școala Gimnazială nr. 1 Islaz, str. Dunării, nr. 60, cod poștal 147160, com. Islaz, jud. Teleorman; e-mail: neatumarius79@yahoo.com

„Marea Unire și județul Teleorman în contextul evenimentelor din 1918”,
Lucrările Simpozionului Național, Alexandria – 4, 5 octombrie 2018, p. 121-128

financiară sunt puse sub ordinele directe ale Comandantului militar de district care-și are sediul în Palatul justiției din Turnu Măgurele."¹

În anul 1903, a început la Turnu Măgurele construcția unui edificiu cu destinație de tribunal, clădire care este și astăzi impresionantă prin proporțiile, armonia și funcționalitatea gândită de meșterii italieni care au ridicat-o. După Primul Război Mondial, în 1923 s-a mai adăugat un corp de clădire, îmbinat structural primului corp. Fațada clădirii este în stil neoclasic, cu colonade și frize, amintind de cele ale Partenonului și completată de o impunătoare scară de acces. „Sala pașilor pierduți” este de formă dreptunghiulară, din fiecare latură desprinzându-se drum către diferitele incinte funcționale.²

Această clădire a Tribunalului, numită în acea perioadă, Palatul Justiției din Turnu Măgurele, va fi folosită ca sediu al Comandamentului militar de district.

În Alexandria, clădirea școlii „Mihai Bravu” va fi folosită ca spital de către trupele române în vara și toamna anului 1916. După ocupație, trupele Puterilor Centrale îi vor schimba destinația din spital în lagăr de prizonieri. După retragerea germană, localul se găsea „într-o stare deplorabilă, cu aproape toate geamurile sparte, ușile stricate și lipsite de clanțe, sobele sfărâmate, gardurile de scânduri, ce despărțeau curtea directorului de curtea elevilor, complet distruse.”³

Clădirea Gimnaziului Alexandru Ghica, tot din Alexandria, va fi folosită și ea de către trupele Puterilor Centrale ca spital.⁴ Alte clădiri din Alexandria devenite spitale sau lazarete au mai fost: lazaretul de la Școlile nr. 1 și nr. 2, hotelurile Iacovache, Noica, Ionescu, Paspale, Florescu.⁵

În Roșiorii de Vede, hotelul Belitoreanu va fi folosit ca sediu al comandamentului german de etapă, iar localul Școlii nr. 1 va fi folosit ca spital de către trupele de ocupație.⁶

¹ Biroul Județean Teleorman al Arhivelor Naționale (B.J.T.A.N.), fond *Pretura plășii Alexandria*, ds. 632/1917, f.1

² Ministerul Justiției, *Portal Judecătoria Turnu Măgurele*, scurt istoric http://portal.just.ro/329/SitePages/acasa_default.aspx (accesat 15.08.2018).

³ Gheorghe Popa, Maria Georgescu, *Documente privind istoria Alexandriei, 1833-1982*, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1984, p. 281.

⁴ B.J.T.A.N., fond *Prefectura Județului Teleorman*, ds. 247/1919, f. 52.

⁵ *Ibidem*, f. 27.

⁶ *Ibidem*, f. 53.

Numărul clădirilor distruse, avariate și devastate în orașele județului Teleorman, de către armatele Puterilor Centrale este destul de însemnat:

- în Turnu Măgurele au fost distruse 1 cazarmă și 9 case particulare și avariate alte 4 case particulare;

- în Roșiorii de Vede au fost distruse o uzina electrică și 17 case particulare;

- în Zimnicea au fost distruse 2 școli și 157 de case particulare, au fost avariate 122 case particulare și devastate alte 260.⁷

În total, într-o situație întocmită de serviciul tehnic al Prefecturii Teleorman, în 1919, au fost distruse 60 de locuințe, 947 au fost devastate și 321 avariate.⁸

Școala, familia și locuința

Legea Instrucțiunii Publice, promulgată în noiembrie 1864, marchează o nouă etapă în evoluția învățământului românesc. Conform acestei legi, învățământul primar devine obligatoriu și gratuit. Structura învățământului era următoarea: 4 ani de studiu pentru învățământul primar, 7 ani pentru cel secundar (gimnaziul și liceul) și 3 ani pentru cel universitar. Instrucția primară, elementară era obligatorie pentru toți copiii, începând de la 8 la 12 ani.

În baza acestei legi se va dezvolta și învățământul teleormănean. Astfel, după 1864 au funcționat în județ câteva școli de învățământ secundar, printre care: Gimnaziul real din Turnu Măgurele, Școala reală și Gimnaziul clasic din Alexandria, alături de școlile primare de băieți și de fete sau chiar mixte, concomitent existând și școli particulare⁹.

La sfârșitul sec. XIX, în județul Teleorman, exista o singură școală privată, Pensionatul-externat de fete de la Turnu Măgurele, condus de Maria Magyar. Pe lângă ea funcționa o grădiniță de copii înființată în anul 1896.¹⁰

La începutul sec. XX, numărul de școli crește în mediul urban, ajungându-se în anul școlar 1901-1902, la 13, cu un număr de copii cu vârstă școlară de 4074.¹¹

⁷ *Ibidem*, ds. 217/1919, f. 71.

⁸ *Ibidem*, f. 51.

⁹ *Anuarul general al instrucțiunii publice din România pe anii 1863-1865*, pp. 83-86.

¹⁰ *Statistica Învățământului primar din România pe anul școlar 1896-1897*, p. 24.

¹¹ *Ibidem*, an școlar 1901-1902.

Apar noi școli în orașe: Școala de agricultură în anul 1903, Școala profesională de fete gr. I, în 1905, Școala normală de băieți, în 1915, la Alexandria; Școala profesională de fete I. C. Brătianu, în anul 1901, la Turnu Măgurele; Școala inferioară de meserii, în 1905, la Roșiorii de Vede.

În anul 1913, la sate, au fost înscriși în școală 38900 de copii. Tot în mediul rural, în ciclul primar, procentul de cuprindere a fost în anul școlar 1914-1915 de 52,33%. Dintre aceștia au urmat regulat cursurile 67,45%, iar procentul de promovare a fost de 5,23%.¹²

În primul război mondial, în județul Teleorman, școlile au fost închise, unele dintre ele au fost transformate în spitale sau adăposturi pentru prizonieri. O parte a dascălilor teleormăneni au fost trimiși pe front, bărbații pe câmpul de luptă, iar femeile ca surori de caritate. Alții au fost detașați în Moldova, în partea de țară rămasă liberă.

În Alexandria, localul școlii primare nr. 2, a fost rechiziționat de Ministerul de război, în vara anului 1916 și transformat în spital. În timpul ocupației germane localul școlii a servit ca spital, ca pe urmă să fie transformat în lagăr de prizonieri.

La sfârșitul războiului, clădirea se găsea într-o stare deplorabilă, cu aproape toate geamurile sparte, ușile stricate și lipsite de clanță, sobele sfărâmate, pardoseala de ciment spartă și gardurile de scânduri complet distruse¹³.

În Zimnicea au fost distruse de către ocupanți două școli, iar în Turnu Măgurele, o școală; în Roșiori localul școlii nr. 1 a fost folosit ca spital de trupele Puterilor Centrale¹⁴.

În Teleorman, funcționau și școli de adulți precum cea de la Zimnicea, apărută în 1896 și redeschisă în toamna lui 1915. Școli de adulți funcționau și la Alexandria, Turnu Măgurele dar și în mediul rural.

În anul 1915, aceste școli erau frecventate de 1886 cursanți.¹⁵

La Alexandria se va înființa Societatea de sport și gimnastică „Vigoarea” de către maestrul de gimnastică N. Rădulescu. La 31 mai 1914,

¹² B.J.T.A.N., fond *Reforma Agrară*, ds. 222/1919, f. 1, 2.

¹³ Proces-verbal din 09.12.1918 între directorul școlii, I. Antonescu și comisarul Gh. Iliescu, în Gheorghe Popa, Maria Georgescu, *op. cit.*, p. 243.

¹⁴ B.J.T.A.N., fond *Președintia Județului Teleorman*, ds. 217/1919, f. 71.

¹⁵ Nichita Adăniloiaie, *Istoria Învățământului primar 1859-1918*, Ed. Cris Book Universal București, 1998, pp. 356, 357.

echipa Maestrului este distinsă cu „medalia de aur la o competiție din Târgoviște”¹⁶.

La Turnu Măgurele, în 1913, se înființează de către Clubul Sportiv Colțea din București, o secție de atletism, oină, schi și bob, sub îndrumarea fraților Ion și Aurel Pavel.¹⁷

Gospodăriile locuitorilor de la sat erau bine construite și întreținute curat. Se construiau de obicei din pământ bătut, paiante și mai rar din cărămidă arsă. Înainte de război, clădirile aveau temelia de beton și erau acoperite cu tablă.

Casele, în general, erau acoperite cu table, cu stuf și paie.¹⁸

În orașul Alexandria se înființase o bancă populară, în anul 1904, cu numele de „Alexandru Ghica”, o cooperativă de consum și aprovizionare, șase biserici și un depozit de desfacerea fabricatelor.¹⁹ Exista o piață pentru desfacerea produselor alimentare, un obor de cereale și obor pentru vânzarea vitelor. Șoselele de comunicație erau în stare bună.²⁰

Ca activități profesionale pot fi identificate: profesorii, institutorii, medicii, infirmierii, preoții, veterinarii etc.

Serviciul sanitar

O descriere a situației din domeniul sanitar militar, regăsim la omul politic Constantin Argetoianu. Iată cum prezenta acesta atmosfera din Parcul Carol la 17/30 august 1916, când încă nu se încheiase jocul declarațiilor de război „*Un talmeș-balmeș de ambulanțe vechi și noi, de furgonete, de căruțe rechiziționate, de automobile hodorogite, de cuptoare și de bucătării de campanie, amestecate unele cu altele, în voia Domnului. O forfoteală de ofițeri, de gradați și de civili, zbierând și înjurându-se între ei ierarhic, blestemând cu toții organizarea (ar fi fost mai exact „dezorganizarea”), încurcau și mai rău, parcă înapoi, ceea ce fusese atât de bine încurcat în zilele precedente*”.²¹

¹⁶ Stan V. Cristea (coord.), *Monografia județului Teleorman*, Ed. Teleormanul liber, Alexandria, 1998, p. 160.

¹⁷ *Ibidem*, p. 449.

¹⁸ Gheorghe Popa, Maria Georgescu, *op. cit.*, p. 280.

¹⁹ *Ibidem*, p. 279.

²⁰ *Ibidem*

²¹ Leontin Stoica, *Serviciul sanitar al armatei române în perioada 1914-1919*, Teza de doctorat, Universitatea Pedagogică de Stat, Chișinău, 2012, p. 44.

Același memorialist făcea și o caracterizare generală a conducerii Serviciului sanitar, în anii neutralității și în primele zile de campanie din 1916. Șefii serviciilor sanitare civile și militare, medicii Vasile Sion și Mihai Călinescu, erau considerați „*oameni de treabă*” însă doar atât, fără nicio inițiativă, primul dintre ei trimis mai mereu în misiuni de aprovizionare în străinătate, iar cel de-al doilea menținut în funcție doar formal, întrucât nu se afla în grațiile guvernanților. Atribuțiile care în mod normal, ar fi trebuit să revină lui M. Călinescu au trecut, pentru zona interioară, Comitetului Central Sanitar creat în 1915 și compus din Nicolae Vicol, dr. Botescu și colonelul Popescu de la Marele Stat Major, iar pentru zona de luptă, lui Constantin Angelescu, ministrul Lucrărilor Publice, care „*a lucrat alandala*”.²²

În județul Teleorman, în orașul Alexandria, serviciul sanitar era reprezentat prin dispensarul comunal, spitalul județean și serviciul veterinar. Spitalul județean era condus de un medic ajutat de un subchirurg, un intendent, o moașă, o supraveghetoare, un preot, trei infirmieri, o bucătăreasă, o spălătoreasă și doi argați.²³ Evident că acest serviciu nu dispunea de personal suficient pentru a face față situației de război. Conform primarului Văcăreanu, serviciul sanitar ar mai fi avut nevoie de cel puțin un medic secund, doi agenți sanitari și un servitor²⁴. În perioada 1915-1916, bolile predominante au fost: tuberculoza, scarlatina, difteria, gripa, febra tifoidă, sifilis, pneumonia, plăgile contuze etc.²⁵

Din adresa medicului orașului Alexandria, dr. G. Ulieru, către primărie reiese că tuberculoza făcea ravagii. Drept soluție acesta propunea mutarea celor două oboare de cereale „*adevărate focare de infecție*” din centrul orașului și înlocuirea lor cu grădini. Strămutarea acestora se impunea cu atât mai mult cu cât erau încercuite de instituții publice ca Judecătoria, Gimnaziul de fete și două școli primare mixte, frecventate de peste o mie de elevi și eleve²⁶.

Dificultățile întâmpinate de spitalele teleormănene în timpul ocupației dar și după retragerea germană, reies și din comunicările făcute între Direcțiunea Generală a Serviciului Sanitar (D.G.S.S.), Biroul III din cadrul Ministerului de Interne și spitalul din Alexandria. Se constată lipsa

²² *Ibidem*

²³ Gheorghe Popa, Maria Georgescu, *op. cit.*, p. 241.

²⁴ *Ibidem*, p. 242.

²⁵ *Ibidem*

²⁶ *Ibidem*, p. 287.

personalului medical calificat, lipsa laptelui și a zahărului. Ceaiul de dimineața era înlocuit cu o supă falsă. Carnea era folosită doar o dată pe săptămână, fiecare pacient având dreptul la 150 g. O parte din personalul existent a fost numit de către ocupanții germani.²⁷

După retragerea germană, D.G.S.S. va solicita spitalului din Alexandria ca personalul numit în timpul ocupației germane să înceteze să funcționeze până la 15.12.1918.²⁸

Prin adresa nr. 4450/19.01.1919, se cerea spitalului județean să trateze toți bolnavii militari, atât cei ai aliaților cât și prizonierii de război. Vor fi tratați români, francezi, germani. Cu această ocazie se constată decesul soldatului francez Renault Eugene. Spitalul din Alexandria va trimite Consulatului francez efectele și banii acestuia.²⁹

În cimitirul eroilor, au fost ridicate morminte soldaților francezi căzuți la datorie în timpul Primului Război Mondial. Pentru îngrijirea acestor morminte, Franța, prin atașatul său militar în România, va trimite subvenții primăriei orașului Alexandria, așa cum reiese din adresa nr.621/10.02.1928 trimisă de Legațiunea Franței către primarul orașului.³⁰

²⁷ B.J.T.A.N., fond *Serviciul Sanitar al orașului Alexandria 1894-1949*, ds. 955/1918, f. 12.

²⁸ *Ibidem*

²⁹ *Ibidem*, f. 19.

³⁰ *Idem*, fond *Pretura plășii Alexandria*, ds. 772/1928, f. 5.

BIBLIOGRAFIE

- B.J.T.A.N., fond *Prefectura Județului Teleorman*, ds. 217/1919, 247/1919.
B.J.T.A.N., fond *Pretura Plășii Alexandria*, ds. 3/1917, 632/1917, 772/1928.
B.J.T.A.N., fond *Reforma Agrară*, ds. 222/1919.
B.J.T.A.N., fond *Serviciul Sanitar al orașului Alexandria 1894-1944*, ds. 955/1918.
- Anuarul general al instrucțiunii publice din România pe anii 1863-1865.*
Statistica Învățământului primar din România pe anul școlar 1896-1897.
Statistica Învățământului primar din România pe anul școlar 1901-1902.
- ADĂNILOAIE, Nichita, *Istoria Învățământului primar 1859-1918*, București, Ed. Cris Book Universal, 1998.
CRISTEA, Stan, V. (coord.), *Monografia județului Teleorman*, Alexandria, Ed. Teleormanul liber, 1998.
POPA, Gheorghe, GEORGESCU, Maria, *Documente privind Istoria orașului Alexandria, 1833-1982*, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1984.
STOICA, Leontin, *Serviciul sanitar al armatei române în perioada 1914-1919*, Teza de doctorat, Universitatea Pedagogică de Stat, Chișinău, 2012.
- Ministerul Justiției, *Portal Judecătoria Turnu Măgurele*, scurt istoric (http://portal.just.ro/329/SitePages/acasa_default.aspx).

SFÂRȘITUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL ÎN ORAȘUL ALEXANDRIA (1918 - 1919)

Steluța CHEFANI-PĂTRAȘCU *

Abstract: *This article presents the cohabitation of French soldiers with the citizens of Alexandria for several months at the end of the First World War.*

One interesting fact was that the city, defended by the French, was helped at the same time with food and clothes provided by France through the French Economic Bureau.

The problems with the bad conditions of accommodation and poor food are highlighted in the archive documents. Perhaps that was the cause of diseases and even the death of soldiers. Due to the lack of archive documents more precise causes of death are not revealed.

All the dead found peace in the cemetery of Alexandria, where an area of French military graves was established.

As an epilogue, our research aimed to show the care taken by the local authorities over time towards the memory of them and their homage during the ample events of Heroes Day (The Ascension Day).

Keywords: *French soldiers, World War, city of Alexandria.*

Cuvinte cheie: *soldatii francezi, Războiul Mondial, orașul Alexandria.*

Ultimele două luni ale anului 1918 aveau să aducă de la agonie la extaz populația României. Dacă în prima jumătate a anului, Puterile Centrale înregistraseră necontestate victorii pe plan diplomatic, datorită

* Muzeul Județean Teleorman, str. 1848, nr. 10, cod poștal 140033, Alexandria, județul Teleorman; e-mail: ela.patrascu@yahoo.com

„Marea Unire și județul Teleorman în contextul evenimentelor din 1918”,
Lucrările Simpozionului Național, Alexandria – 4, 5 octombrie 2018, p. 129-147

scoaterii din luptă a mării forțe a Rusie prin pacea de la Brest-Litovsk (3 martie) și să impună României a opri operațiunile militare încheind pacea de la Buftea-București, din 24 aprilie¹, tot cursul războiului avea să se schimbe, starea de dezamăgire din rândurile Puterilor Antantei avea să se transforme în bucurie prin schimbarea totală a desfășurării războiului din septembrie 1918.

După încheierea păcii de la Buftea, guvernul generalului Averescu avea să lase loc celui condus de conservatorul Al. Marghiloman, în data de 5 martie 1918. Au existat două înțelesuri ale evenimentelor de către oamenii politici contemporani: conservatorii avându-l în frunte pe prim-ministrul Al. Marghiloman, considerau că pot să ducă tratative cu germanii și să obțină condiții onorabile² și liberalii, care așteptau venirea americanilor, și schimbarea situație militare a fronturilor³. Intuiția oamenilor politici români privind faptul că implicarea forțelor S.U.A. avea să aducă Antantei victoria, iar pacea româno-germană avea să fie nulă, era reală dar puțin previzibilă în primăvară, și pentru aceasta țara avea nevoie de răgaz.

Momentul de cotitură a fost ruperea frontului la Salonic și capitularea Bulgariei la 16 septembrie 1918. Primul ministru al Franței Georges Clemenceau (1917-1920) a cerut „*Vreau să iau contact direct cu Brătianu, să-l pun în curent cu tot ce se petrece și să-i cer să i-a măsurile cuvenite pentru a relua armele. Trupele franceze vor înainta spre Dunăre, trebuie să opereze joncțiunea cu cele române și împreună izgonind pe Mackensen să pătrundă în inima Imperiului Hasburgilor. Austro-Ungaria odată doborâtă, Germania izolată și luată între două focuri – va trebui să capituleze fără întârziere*”⁴.

În condițiile ofensivei generale a Aliaților, și ca urmare a capitulării Germaniei la 1 noiembrie, România denunța tratatul de la București și decreta mobilizarea generală în data de 6 noiembrie 1918, anunțând reintrarea în război alături de Antanta. Mesajul lui Brătianu către armata română arăta că „*ceasul dreptății a sunat. Peste tot învins, pe alocuri*

¹ Nicolae Ciachir, *Marile puteri și România 1856-1947*, Ed. Albatros, București, 1996, pp. 178, 179. Condițiile impuse românilor au fost foarte grele.

² A se citi Alexandru Marghiloman, *Note politice*, Ed. Scripta, București, 1993.

³ Pentru această opinie a se citi Ion G. Duca, *Memorii*, Ed. Machiavelli, București, 1994, pp. 162-168.

⁴ *Ibidem*, p. 164.

zdrobit, dușmanul este peste tot în risipire. A venit ceasul să ardeți peticul de hârtie cu care s-a făcut silă de la București”⁵.

În timpul armistițiului, trupele franceze înaintază din sud și se găsesc la Dunăre în momentul reintrării în război a României.

La 6 noiembrie, Armata Dunării a generalului Berthelot se concentrează pe Dunăre între Ruse și Șiștov, iar în data de 9 noiembrie detașamentele din Regimentele 146 și 210 Tiraliori francezi trec brațul cel mare al Dunării și ocupă poziții în ostrovul Ramadan, pentru ca în 10 noiembrie să intre în orașul Giurgiu. Generalul Berthelot și-a instalat sediul în oraș iar Regimentul 210 infanterie, Tiraliori francezi, au staționat mai multe săptămâni în localitate.

Populația teleormăneană află în data de 7 noiembrie 1918 faptul că primele patrule franceze se aflau la Nicopole.

Locuitorii orașului Turnu Măgurele așteptau nerăbdători desfășurarea evenimentelor. Starea de suspiciune domnea în rândul locuitorilor, care credeau că nemții vor riposta la venirea francezilor, dar și în rândul germanilor care se așteptau să fie atacați de români. Singura măsură care s-a luat a fost instalarea unei „*mitraliere în grădina publică cu țeava îndreptată spre strada principală*.”⁶

Din păcate, anii lungi de război și de conviețuire și-au pus amprenta asupra cobeligeranților, blazarea fiind cuvântul care caracteriza pe români. Ei „*se plimbau și discutau ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic*” iar soldații nemți „*toată noaptea au robotit cu încărcatul și pornirea bagajelor*.”⁷

În data de 11 noiembrie, la ora 4,30 dimineața, armata franceză a pornit spre țărmul român al Dunării după ce în prealabil trăsese cu tunurile de pe dealurile Nicopolelui, iar nemții au dinamitat podul de fier al liniei ferate port-oraș. În aceeași zi, după-amiază, primele patrule franceze intrau în oraș iar nemții îl părăseau.

Marti, 12 noiembrie 1918, întreaga populație din Turnu Măgurele întâmpină în port batalionul II al Regimentului 58 infanterie francez comandat de maiorul Grabot.

⁵ *Ibidem*

⁶ Ion Bălă, Ion Moraru, *Pentru Patrie! Culegere de documente și amintiri privind participarea locuitorilor din județul Teleorman la războiul pentru întregirea patriei 1916–1918*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1982, p. 271.

⁷ *Ibidem*

Armata franceză a fost întâmpinată de elevii liceului din oraș cu *Marseilleza*, prefectul județului rostind o cuvântare, plină de patos, iar din partea armatei franceze maiorul Grabot a ținut un discurs⁸.

Din memoriile celor care au trăit evenimentele reiese faptul că malul românesc a fost inspectat în noaptea de 11 noiembrie de o patrulă franceză formată din locotenentul Metrad, Compania a șaptea a Regimentului 58 francez, subofițerul Serre, împreună cu patru soldați, care vor da semnalul pentru trecerea trupelor franceze⁹.

Istoria sfârșitului de război este deficitară pentru orașul Alexandria. Datele sunt lacunare. În căutările noastre prin documentele vremii am găsit puține răspunsuri și ne-au rămas multe întrebări. Am axat aceste căutări pe fondul Primăriei orașului Alexandria, pentru că aici au fost cazați militarii francezi și tot aici au fost îngropați cei care au murit, luând naștere cimitirul de onoare, o secție specială fiind dedicată lor.

În baza documentelor din arhive, încercăm să deslușim evenimentele care s-au petrecut între venirea militarilor francezi, noiembrie 1918, și plecarea lor, aprilie 1919. Scrierile contemporanilor sunt lacunare: „*la 6 noiembrie 1918 armata franceză sub comanda generalului Nérél, intră în Alexandria, în ovațiunile delirante ale populațiunii. Regimentul de infanterie comandat de colonel Durand, împreună cu alte patru regimente, ocupă Alexandria și împrejurimile petrecând întreaga iarnă, a acestui an, la noi*”¹⁰.

Data prezentată de oficialități ridică semne de întrebare. Cum se poate ca în orașul Alexandria să fi venit armata franceză mai repede decât în orașul Turnu Măgurele, port la Dunăre? Pare a fi o greșeală! Greșeala constă în deducerea, fără mențiuni, a faptului că armata franceză ar fi venit din Turnu Măgurele. O carte poștală din orașul Zimnicea ne-a spulberat această opinie. Pe ea se vede scris „Bulevardul Nérél”, iar aceeași carte poștală reeditată, poartă data de 18 septembrie 1929. Locuitorii, în cinstea generalului eliberator, au dat numele acestuia străzii principale a orașului, care de-a lungul timpului a avut și alte denumiri, „Strada Alexandria”, „Strada Romană” (**Figurile 1-3**).

⁸ *Ibidem*

⁹ Vezi amintirile lui I. Cucu Bănățeanu din Ion Bălă, Ion Moraru, *op. cit.*, pp. 268-271.

¹⁰ *Alexandria 100 de ani*, f.a., p. 180.

Figura 1. Strada Romană, Zimnicea (carte poștală din anul 1911, colecția C. Beda)¹¹.

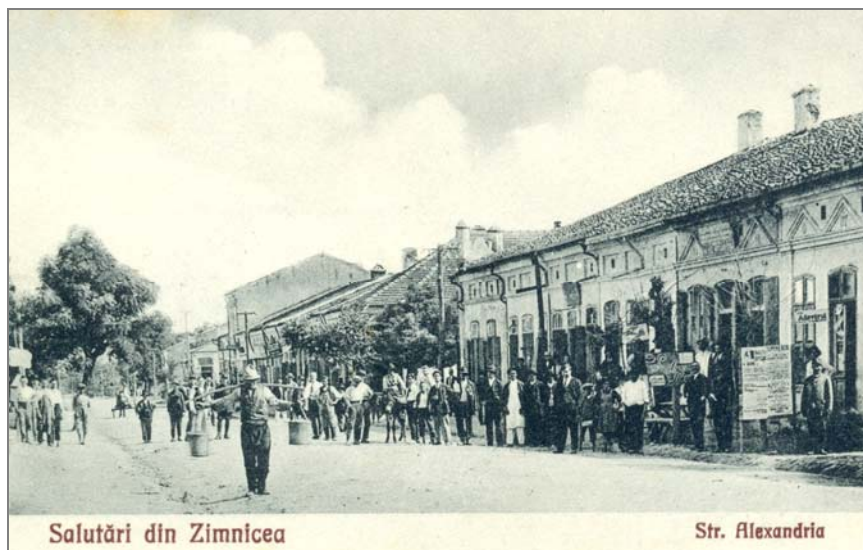

Figura 2. Strada Alexandria, Zimnicea (carte poștală din 1929, colecția C. Beda)¹²

¹¹ Corneliu Beda, *Orașul Zimnicea în 1000 de imagini și documente*, Ed. Stephanus, București, 2014, p. 156.

¹² *Ibidem*, p. 164.

Figura 3. Strada General Nérél, Zimnicea (carte poștală din anul 1929, colecția C. Beda)¹³

În entuziasmul primelor clipe, când oficialitățile orașului Alexandria îi întâmpină cu brațele deschise, flori și intonând Marseilleza de către toți elevii orașului, are loc imortalizarea momentului. În centru fotografiei se află primarul Alexandru Protopopescu-Roșiori (iunie 1918-8 decembrie 1918), generalul Nérél¹⁴ și colonelul Durand, în dreapta militari din Regimentul 58 Infanterie francez, în stânga celelalte oficialități, înconjurați de locuitorii orașului Alexandria, toți așezați pe treptele localului primăriei.

Fotograful H. Bubureanu realizează trei fotografii „*ce am executat cu materialul meu cu ocazia primirii trupelor franceze în luna noiembrie 1918*” pentru care cere primăriei să fie plătit cu suma de 45 de lei¹⁵. Din cele trei fotografii se mai găsește una singură, aflată în patrimoniul Muzeului Județean Teleorman¹⁶ (**Figura 4**).

¹³ *Ibidem*, p. 155.

¹⁴ Antoine Eugène Florent François Nérél (1859-1952). A fost numit general de brigadă în 1916 și general de divizie în 1923. A fost Marele Ofițer al Legiunii de Onoare.

¹⁵ Biroul Județean Teleorman al Arhivelor Naționale (B.J.T.A.N.), fond *Primăria orașului Alexandria*, ds. 1/1919, f. 73. Documentul certifică existența fotografiei!

¹⁶ Muzeul Județean Teleorman (M.J.T.), *Colecția Documente*, nr. inv. 129.

Figura 4. „Intrarea trupelor franceze în Alexandria” (sic!)¹⁷ (fotografie din colecția Muzeului Județean Teleorman).

După primirea entuziastă a militarilor francezi documentele vremii fac referire la conviețuirea teleormănenilor cu aceștia, la schimburi oficiale de scrisori, în timpul și după plecarea lor. Au rămas peste iarnă în orașul Alexandria militarii Regimentului 58 Infanterie francez subordonat colonelului Durand. O parte din cei veniți vor rămâne în pământul alexandrian îngropați în cimitirul eroilor, acest fapt ducând la menținerea legăturilor dintre autorităților române și cele franceze pentru întreținerea acestuia de-a lungul timpului.

Viața de zi cu zi în lunile iernii anului 1918-1919 a ridicat probleme organizatorice privind cazarea, hrana și încălzirea lor. Pentru început, trupele franceze au fost cazate „în chiar localul fabricii de făină C. Georgescu din Alexandria” aflată în proprietatea minorilor decedatului C. Georgescu.

Tutorele lor, farmacistul Constantin I. Marian cere primarului în data de 2 ianuarie 1919 ca „să binevoiți a dispune încartiruirea în chestiune să se facă într-un alt local din oraș” arătând că este un local impropriu de

¹⁷ Fotografie realizată pe treptele fostei Primării Alexandria.

locuire și de fapt „prezintă un iminent pericol de incendiu deoarece fabrica are foarte multe instalațiuni din lemn”. Petiționarul considera că: „de orice pericol și daune de incendiu, în caz când încartiruirea se va face în localul moarei, va răspunde primăria orașului Alexandria”¹⁸.

Soluționarea problemei cazării militarilor francezi a fost amânată mai multe luni, între timp aceștia continuând să locuiască la moara Georgescu în toată iarna anului 1918-1919. În data de 24 ianuarie 1919, comerciantul alexăndrean, Manu Morărescu ducea o cantitate de 6000 kg de lemne „predând trupelor franceze care sunt instalate la moară”¹⁹. (Figura 5)

Figura 5. Moara Georgescu, Alexandria (carte poștală din colecția Tedor Săceanu)

Militarii francezi au fost aprovizionați de comercianți locali cu lemne și hrană, tranzacțiile s-au efectuate prin primăria orașului Alexandria care, din fonduri proprii, au achitat, în data de 23 ianuarie 1919, cantitatea de 26 500 kg lemne de foc în valoare de 3312 lei²⁰, 24 ianuarie 1919 cantitatea de

¹⁸ B.J.T.A.N., fond *Primăria orașului Alexandria*, ds. 1/1919, f. 1.

¹⁹ *Ibidem*, f. 39.

²⁰ *Ibidem*, f. 37.

6000 kg lemne în valoare de 720 lei²¹, 11 februarie 1919 cantitatea de 31 360 kg lemne în valoare de 4704 lei²².

În ce privește hrana militarilor francezi, ea se baza pe rechiziționarea vitelor de la locuitori teleormăneni, plata urmând a se face mult mai târziu. Pe data de 15 martie 1919 casierul primăriei a depus „*recipisa administrației financiare de Teleorman nr. 9276/1919 în valoare de 1 342 lei, costul a patru boi, luați pentru tăierea de Regimentul 58 Infanterie francez, sumă depusă de domnul ofițer cu aprovizionarea aceluia regiment cu destinația a se consemna pe seama Ministerului de război*”²³, de unde urma a se primi banii.

Rezoluțiile tuturor notelor de plată înaintate de comercianții locali poartă semnătură primarului cu următoarea specificare: „*în bugetul acestei comune nu există prevăzut nici un fond pentru cheltuieli cu cantonamentul trupelor franceze; asemenea cheltuieli urmează a fi plătite din fondul sumelor rezultate din grâul ce a rămas orașului de la trupele germane*”²⁴.

Această plată s-a făcut după ce în prealabil s-a primit o adresă, în data de 11 februarie 1919, prin care Consilierul agricol al județului Teleorman cerea primarului orașului Alexandria să-i comunice „*domnului comandant francez: că comandamentul general al trupelor franceze, să nu se mai aprovizioneze cu vite și carne tăiată din țară*” și astfel „*deci a înceta ridicarea vitelor.*”²⁵

Întreaga populație română la sfârșitul războiului se confrunta cu spectrul foamei, datorită secetei mari din anul agricol 1918 și care „*a bântuit cu mare furie în special județul nostru după urma căreia azi suferă îngrozitor, înregistrând zilnic cazuri mortale din lipsa totală a alimentelor.*”²⁶ Foametea a venit după doi ani de ocupație, primăria orașului Alexandria depune în data de 20 ianuarie 1919 un raport în care detaliază pagubele suferite în timpul ocupației germane, care se ridicau la suma de 15395266 lei²⁷.

Pentru a veni în sprijinul populației române, Franța, aliata României, înființează în București, Biroul Economic Francez, organ oficial al Legației Franței și care avea ca atribuții în primul rând aprovizionarea țării și dezvoltarea relațiilor economice sub îndrumarea ofițerilor francezi

²¹ *Ibidem*, f. 39.

²² *Ibidem*, f. 54.

²³ *Ibidem*, f. 110.

²⁴ *Ibidem*, f. 37, 39, 54.

²⁵ *Ibidem*, f. 56.

²⁶ *Ibidem*, f. 62.

²⁷ *Ibidem*, f. 29, 30.

„specialiști pentru orice chestiune economică”. Atribuțiile biroului se extindeau „de asemenea la orice particular, comerciant sau industriaș român a se da relațiunile cu piețele țărilor aliate.”²⁸

Luând cunoștință de acest fapt, prin adresa Ministerului de Interne, primarul orașului Alexandria, C. Colicrava: „cu o deosebită satisfacție sufletească am aflat de înființarea acestui birou și scopul nobil și umanitar ce urmărește și vă rugăm a dispune să ni se procure în termenul cel mai scurt posibil următoarele alimente și obiecte de îmbrăcăminte de care populația orașului de aproape 18000 suflete se găsesc în mare lipsă: făină de grâu, făină de porumb sau porumb boabe, fasole, cartofi, grăsimi, măsline, pânză, bumbac sau postav, pielărie lucrată” justificând acest ajutor prin faptul că „anul expirat 1918 cu seceta lui cunoscută de întreaga țară, a bătuit cu mare furie în special județul nostru, după urma căruia am suferit îngrozitor, înregistrând zilnic cazuri mortale din lipsa totală a alimentelor.”²⁹

Ajutorul nu s-a lăsat multă vreme așteptat, după cererea înaintată Biroului Economic Francez din data de 24 februarie 1919, de către primarul orașului, pe data de 5 martie comandantul francez al Regimentului 37 colonial francez a „distribuit populației sărace” un vagon de făină iar banii încasați de 20694 lei au fost depuși în aceeași zi de către acesta la primăria orașului Alexandria³⁰.

Situația s-a schimbat în toamna anului 1919 datorită vremii prielnice, care a dus la o recoltă bogată. O scrisoare păstrată în *Colecția Documente* a Muzeului Județean Teleorman, datată 5 septembrie 1919, menționa ca singură lipsă îmbrăcăminte. Alecu, expeditorul scrisorii, se ruga de prietenul său: „te rog scrie-mi cam cu ce preț se vând pe acolo stofele de haine și cam cât ar costa o pereche de ghete, căci dacă vor fi prețuri convenabile, și mi-or permite buzunarele te voi ruga să-mi aduci ceva de pe acolo”. Problemele privind hrana păreau deja de domeniul trecutului pentru că același expeditor, Alecu, menționa: „timpul se menține frumos și suntem în timpul cel mai abundent al anului. Treieratul grâului nu se va termina nici la Anul Nou, iar porumburile sunt cum n-au mai fost demult. Pâinea se vinde cu 1 leu kg, cea albă și 0,80 de bani integrală și se găsește cât vrei, așa că am scăpat de cartele, de care ne amintim ca de un vis urât. Dar ceea ce este de mirare, este extraordinara mulțime de pepeni, care se vând în toate piețele și pe toate drumurile la orice oră, cu prețuri relativ ieftine, de

²⁸ *Ibidem*, f. 61.

²⁹ *Ibidem*, f. 62.

³⁰ *Ibidem*, f. 95.

la 0,50-1 leu obții un pepene de 5-6 kg. Sunt sute de care pe toate străzile. Asemenea este abundență de ceapă, varză, pătlăgele”.

Concluzia la care ajunge acesta este faptul că „*traiul s-a mai ieftinit în ceea ce privește alimentația, dar se menține scump în ce privește îmbrăcămintea*”³¹.

Cu toate eforturile de la nivel național, privind ajutorul și bunele relații interaliate, conviețuirea militarilor francezi alături de orașenii alexandreni a dat naștere la supărări și suspiciuni reciproce.

Militarii francezi după ce au stat ceva vreme în moara Georgescu, spre supărarea proprietarilor, au fost aduși și cazați în oraș în casele locuitorului Barbu Cristescu din str. Constantin Brâncoveanu, nr. 21. Acesta se plânge primăriei că trupele cantonate „*în cele două perechi de case ale domniei sale au făcut pagube de cai și catâri aflați acolo în valoare de 3000*”³².

În data de 7 martie 1919 locotenentul-colonel Durand, comandantul armatei franceze staționate în oraș înaintează o plângere primarului Alexandriei, în care atrage atenția că „*furturi din ce în ce mai numeroase sunt comise de către locuitorii români în prejudiciul militar al statului francez în locuințele ocupate de trupele franceze. În particular trei furturi de catâri sau comis în mod succesiv în timpul nopții și cu o extremă îndrăzneală*”³³.

Hotărârea comandantului Durand o transmite tot în această adresă, pentru că „*pe de altă parte poliția nu ne-a dat nici o indicațiune pentru a găsi pe făptuitor, am dat ordin pentru ca santinelele și patrulele să tragă cu pușca asupra tuturor locuitorilor, care se vor surprinde în timpul nopții în cantonamentele militare și vă rog a face cunoscut aceasta populației*”³⁴.

Se poate ca între proprietari și chiriași, nevorbindu-se aceeași limbă, să fi apărut neînțelegeri. Este posibil ca proprietarul să-și fi rezolvat singur problema salvând catării săi, cunoscând așa de bine terenul. De aici afirmația comandamentului francez de „*extremă îndrăzneală*”.

Soluția luată de autoritățile locale a fost de a „*face cunoscut prin bătaie de tobă în tot cuprinsul orașului să se aducă la cunoștința*

³¹ M.J.T., *Colecția Documente*, nr. inv. 8152.

³² B.J.T.A.N., fond *Primăria orașului Alexandria*, ds. 1/1919, f. 95.

³³ *Ibidem*, f. 71.

³⁴ *Ibidem*, f. 70.

populațiunii spre a se feri de a umbla prin cantonamente ca să nu fie împușcați” și totodată s-a afișat în localurile publice această hotărâre³⁵.

Perioada în care au fost încartiruite armatele franceze în oraș a fost din noiembrie 1918 până în aprilie 1919, data exactă a plecării nu este menționată în documente. Direct interesat de această îndelungată ședere a fost profesorul D. Mihăiescu, director al liceului de băieți *Alexandru D. Ghica* din Alexandria, care „pe timpul îndelungat al șederii trupelor franceze în localitate am adus serviciile mele comunei, poliției și subprefecturii cât și cetățenilor acestui oraș în raporturile acestora cu comandamentele și trupele. Pentru aceste cunoscute servicii, care durează de cinci luni de zile de la noiembrie până în prezent” cere „o justă plată a unui asemenea serviciu prelungit [...] Cred, domnule primar, că este bine și drept pentru bugetul din aprilie 1919 să înscrieți și echivalentul muncii mele, pentru atâta timp până în prezent, cât și pentru viitor, fiindcă serviciile mele îmi sunt și azi cerute”³⁶.

Rezoluția este favorabilă pentru translatorul de limbă franceză. Nu același lucru se întâmplă cu M. Goldenberg, translatorul de limbă germană, care depune în aceeași perioadă, martie 1919, o cerere de ajutor bănesc și este respins. Cererea o justifica prin faptul că pe perioada ocupării orașului de trupele germane, primise o dispensă de 100 de lei pe lună și pentru că „la plecarea lor din oraș am pus cea mai mare stăruință de am putut scăpa 25 vagoane de grâu fără nici o plată, cum și petrolul care dacă îl arunca în aer după cum îl minase ardea tot orașul”. Pentru aceste lucruri „față de serviciile aduse, de lipsă de ocupație și de greutatea existenței, apelez la bunăvoința d-voastră și vă rog a dispune să mi se vie în ajutor cu cât veți crede de cuviință”³⁷.

Din această perioadă (1918-1919) a staționării militarilor francezi datează un număr de 30 de militari francezi morți și îngropați în cimitirul eroilor alături de alții, de diferite naționalități, care au murit în timpul primul război. Date despre cauzele morții acestora nu avem pentru că „nu avem o statistică exactă decât de la anul 1920, din cauza distrugerii arhivei Serviciului Sanitar, în timpul războiului din 1916-1918.”³⁸

Informații despre cimitir sunt cerute în data de 18 februarie 1920 de prefectul județului și sunt date de primarul orașului Alexandria, Florea Georgescu: „acest cimitir a fost înființat în primăvara anului 1917 pe dealul

³⁵ *Ibidem*, f.74.

³⁶ *Ibidem*, f. 132.

³⁷ *Ibidem*, f. 133.

³⁸ *Alexandria 100 de ani...*, p. 124.

care domină orașul; este așezat lângă vechiul cimitir al orașului, de care este despărțit printr-un gard viu și la o distanță de 1,5 km de orice locuință. Nu există nici o locuință în jurul lui pe o rază de 1 km, iar apa se scurge foarte lesne fiind așezat pe deal. În acest cimitir au fost așezați atât prizoneri morți ce erau în spital, cât și soldații ce sau adunat din localitățile mai apropiate de oraș unde au fost lupte. Mormintele sunt așezate în rânduri bine aliniat și prevăzute cu cruci de stejar pe care s-au scris numele celor care au putut fi identificați”³⁹ (Figura 6).

Figura 6. Cimitirul din Alexandria (fotografie din colecția Tedor Săceanu).

Generalul Pétain, atașatul militar al Legației Franței în România, cu sediul în București se adresa primarului orașului Alexandria în data de 9 iunie 1920 cerând date concrete despre soldații francezi morți și îngropați aici, exemplificând modul cum urma a fi trecuți într-un tabel, răspuns pe care îl aștepta până în data de 20 iunie ajutându-l în pregătirea sărbătorii naționale din 14 iulie⁴⁰.

Primarul Alexandriei se conformează și în data de 12 iunie 1920 „ca rezultat al adresei d-voastră avem onoarea a vă înainta tabloul de numele soldaților supuși francezi morți și înmormântați în cimitirul militar din

³⁹ B.J.T.A.N., fond *Primăria orașului Alexandria*, ds. 2/1920, f. 2, 3.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 6, 7.

*acest oraș, aceste morminte, ca și acelea ale soldaților noștri sau ale altor națiuni, din care s-a format un cimitir aparte, denumit **cimitirul de onoare**, au fost și vor fi îngrijite în viitor de această primărie*⁴¹.

Tablelul conține un număr de 30 de soldați morți și îngropați în cimitirul din Alexandria printre care contele Folquese Caramty, înrolat în aviația franceză și restul soldați din regimentul infanterie colonial (vezi anexa).

Legăția franceză în data de 21 iulie 1920 adresează primarului orașului Alexandria mulțumiri pentru această „*frumoasă ceremonie*” desfășurată cu ocazia zilei de 14 iulie considerând ca un frumos omagiu adus Franței și totodată „*această sărbătoare pregătită cu atenție și emoție arată profundele legături care unesc Franța cu România*”⁴², pentru care aduce mulțumiri tuturor autorităților din Alexandria. (**Figura 7**)

Figura 7. Autoritățile așteptând defilarea în fața primăriei Alexandria (fotografie din colecția Ion Crantea).

În anul 1922, Societatea „Mormintele Eroilor căzuți în război” pornește un demers de centralizare a mormintelor acestora și anume exhumarea lor din mormintele împrăștiate „*pentru a fi centralizate în cimitire principale, cimitire de onoare*”⁴³. Acest lucru era prevăzut în

⁴¹ *Ibidem*, f. 7.

⁴² *Ibidem*, f. 15.

⁴³ *Idem*, ds. 5/1922, f. 1.

articolul 62, capitolul 8 al statutului societății și „*cu ocazia acestor exhumări se procedează – pe cât posibil – la identificarea fiecărui erou necunoscut, cercetând prin haine elementele necesare identificării. Sunt cazuri când ostașii sunt dați dispăruți, iar ei pot fi morți și îngropați fără știrea Corpului. Prin exhumare stabilindu-se uneori identitatea și faptul morții, acestea trebuie consfințite prin acte legale, aceste acte fiind absolut necesare familiilor acestor ostași, dați dispăruți, pentru stabilirea pensiilor*”⁴⁴.

În anul 1935, situația morților îngropați în cimitirul de la intrarea în Alexandria diferea de cea ce fusese la sfârșitul războiului „*marile și însemnatele lupte ce s-au dat împrejurul Alexandriei au semănat câmpiile învecinate, cu mii de cadavre. Astfel, a luat ființă vestitul cimitir militar, în care odihnesc de veci: 8 ofițeri români și 524 soldați; 5 ofițeri francezi și 54 soldați; 25 ruși; prințul de Reiss și 26 soldați germani; 9 turci; 3 bulgari și alții fără naționalitate, în total 666 de morți*”⁴⁵.

A continuat de-a lungul anilor corespondența între oficialitățile franceze și cele din orașul Alexandria, văzându-se în aceasta, atenția deosebită acordată eroilor morți din primul război mondial.

Căpitanul Perret, atașat militar pe lângă Legația Franței în România trimitea în martie 1927 suma de 1709 lei „*reprezentând contra-valoarea, în franci, pe cursul zilei, a subvențiunii pe care o acordă anual pentru întreținerea mormintelor militare franceze din cimitirul Alexandria.*” Cu aceeași ocazie îi mulțumea primarului pentru grija cu care întreținea „*mormintele soldaților noștri, căzuți pentru cauza Franței și a României, și vă rog să primiți, domnule primar, expresiunea considerațiunii mele cele mai distinse*”⁴⁶.

Alături de îngrijirea mormintelor, Ziua Eroilor, sărbătorită în anul 1927 pe data de 2 iunie, era prilejul ideal pentru organizarea de către primăria orașului Alexandria a unui program special acordat memoriei eroilor morți pe câmpurile de luptă. Programul zilei cuprindea o slujbă religioasă, procesiunea și o serbare culturală în parcul Vedeia.

Slujba religioasă se oficia între orele 9-10 dimineața la biserica Catedrală „Sf. Alexandru”, luând parte: armata cu tot efectivul și întreg corpul ofițeresc, toate autoritățile civile și tot corpul funcționarilor publici, întregul cler în odăjdii, societățile de binefacere și culturale, societatea

⁴⁴ *Ibidem*, f. 2.

⁴⁵ *Alexandria 100 de ani...*, p. 173.

⁴⁶ B.J.T.A.N., fond *Primăria orașului Alexandria*, ds. 6/1927, f. 3.

demobilizaților cu toți membri și Drapelul Societății, toate corporațiile și societățile aflate în localitate⁴⁷. (**Figura 8**)

Figura 8. Procesiune la Catedrala „Sf. Alexandru” (fotografie din colecția Teodor Săceanu).

Procesiunea începea la ora 10 urmând Bulevardul General Manu, de la biserică la cimitirul de onoare, cu următoarea componență și respectând ordinea: poliția, corurile și muzica, coroanele, coliva, clerul, autoritățile, societățile cu drapele, Școala de fete nr. 1, Școala de fete nr. 2, Școala de băieți nr.1, Școala de băieți nr.2, Școala de băieți nr.3, Școala mixtă nr.1, Școala mixtă nr.2, Liceul de fete, Liceul de băieți, Școala normală, Școala de agricultură, armata. Pe tot parcursul drumului corul și muzica „*vor intona cântece patriotice și religioase*”⁴⁸. La cimitir, după ce se oficia parastasul, urmau a se ține cuvântări ale autorităților locale: directorul liceului, comandantul garnizoanei și părintele protoieru al orașului.

Ziua eroilor se încheia cu o serbare culturală care avea loc la ora 16 în pădure însemnând „*diferite jocuri distractive executate de elevii și elevele tuturor școlilor secundare și primare unde va cânta și muzica militară. La ora 9 seara prin îngrijirea comandaturii se va face retragerea cu torțe*”⁴⁹.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 11.

⁴⁸ *Ibidem*

⁴⁹ *Ibidem*

Primăria orașului Alexandria va avea grijă de acest colț dedicat memoriei militarilor francezi, până în anul 2014, când cu ocazia activităților dedicate aniversării „Centenarului Primului Război Mondial”, Ambasada Franței la București a luat hotărârea centralizării osemintelor eroilor francezi în București. Astfel, „*parcela eroilor francezi din cimitirul bucureștean Bellu a început a fi reamenajat cu avizul Oficiului Național pentru Cultul Eroilor, în cursul lunii iulie 2014, responsabilul cu exhumări din cadrul Ambasadei Franței la București centralizând osemintele a 46 de eroi francezi, care au fost exhumate din cimitirul eroilor din municipiul Alexandria (Teleorman)*” alături de cei 136 de militari francezi, morți pe teritoriul României în perioada 1917-1919⁵⁰.

Pentru românii, contemporani ai primului război mondial, amintirile dureroase au fost depășite de bucuria și fericirea de a trăi în granițele unui stat întregit, al lor, prin unirea cu Basarabia, Bucovina și Transilvania. Generalul Nérél întors în Franța primește recunoașterea meritelor pentru activitatea depusă pe plan militar și este înaintat la gradul de general de divizie. A fost decorat cu Medalia Marelui Ofițer al Legiunii de Onoare, Croix de Guerre 1914 - 1918 și Placa Marii Cruci de Merit din Brazilia (**Figura 9**).

Figura 9. Generalul de divizie Nérél, în plan central, 1921 (fotografie din colecția Musée des Etoiles).⁵¹

⁵⁰ <https://once.mapn.ro/news/view/7> (accesat: 07.09.2018).

⁵¹ <http://museedesetoiles.fr/piece/general-de-division-nerel/> (accesat: 05.09.2018).

ANEXA

Nr. crt.	Numele și prenumele soldaților decedați	Nr. act	Data morții			Regimentul din care a făcut parte	Ținutul în care s-a născut
			Anul	Luna	Ziua		
1.	Contele Folgnese Caramy Tolozan	-	-	-	-	Aviația Franceză	-
2.	Amarola Sangan	365	1918	Aug.	16	6/4 Infanterie	Senegal
3.	Amachine Pogo	367	1918	Aug.	17	41/3 Infanterie	Senegal
4.	Mohamed Ben Insuf	368	1918	Aug.	17	8/18 Infanterie	Tunis
5.	Efmen Belmed	418	1918	Sept.	5	4/17 Infanterie	Tunis
6.	Djlab B. Kia	441	1918	Sept.	13	2/7 Infanterie	Algeria
7.	Mahomed Ben Ahmed	563	1918	Sept.	24	4 Infanterie	Tunis
8.	Abdulah Ketir	651	1918	Oct.	5	4 Infanterie	Tunis
9.	Mamendan Tone	662	1918	Oct.	8	40 Infanterie	Mamba
10.	Salm M. Kadem	686	1918	Oct.	14	8 Infanterie	Tunis
11.	Abdeslaz-eze M.	763	1918	Oct.	25	1 Infanterie	Tunis
12.	Renault Eugene	943	1918	Dec.	4	19 art. C.D.R.I. Grupa 1	
13.	Allala Beu Safi	935	1918	Dec.	5	8 Infanterie	Tunis
14.	Madochi	989	1918	Dec.	15	Rm. Colonii	Senegal
15.	Ali Curo	994	1918	Dec.	17	Rm. Colonii	Senegal
16.	Mezimal Ivseph		1918	Dec.	21	Reg. 210 R.I.	
17.	Asid Hem	118	1918	Mar.	25	Reg. 1 Infanterie	Algeria
18.	Zerzan Adela Ben Ali	135	1918	Apr.	2	Reg. 3 Infanterie	Buji Constantina Algeria
19.	Tarbil Mesand	150	1918	Apr.	10	Reg. 7 Infanterie	Comber
20.	Sa Teacada	158	1918	Apr.	14	Reg. 1 Infanterie	Boian Senegal
21.	Ero Iaton	234	1918	Mai	21	Reg. 41/3 Infanterie	Algeria
22.	Gegina Cosube	251	1918	Iunie	1	Reg. 5/27 Infanterie	Sudan
23.	Larben Beldaudi	259	1918	Iunie	6	Reg. 3/18 Infanterie	Algeria
24.	Bacoiu	272	1918	Iunie	12	Reg. 41/3 Infanterie	Algeria
25.	Bubekub Tann	275	1918	Iunie	18	Reg. 1/4 Infanterie	Algeria
26.	Mohamed Ben Silmen	279	118	Iunie	16	Reg. 4/4 Infanterie	Algeria
27.	Mehidge Sohman Ben Ahmed	289	1918	Iunie	27	Reg. 3/2 Infanterie	Algeria
28.	Nobl B. Nablj	315	1918	Iulie	17	Reg. 1/12 Infanterie	Algeria
29.	Aman Fali	317	1918	Iulie	19	Reg. 41/4 Infanterie	Algeria
30.	Sapami Favali	364	1918	Aug.	15	Reg. 31/3 Infanterie	Algeria

Tabel cu numele soldaților francezi morți și îngropați în Cimitirul Militar din Alexandria, județul Teleorman (România).

BIBLIOGRAFIE

B.J.T.A.N., fond *Primăria orașului Alexandria*, ds. 1/1919, 2/1920, 5/1922, 6/1927.

Muzeul Județean Teleorman, *Colecția Documente* nr. inv. 129, 8152.

Alexandria 100 de ani, (volum editat de Primăria Alexandria, cu ocazia centenarului orașului), f.a.

BEDA, Corneliu, *Orașul Zimnicea în 1000 de imagini și documente*, Ed. Stephanus, București, 2014.

CIACHIR, Nicolae, *Marile puteri și România 1856-1947*, Ed. Albatros, București, 1996.

DUCA, Ion, G., *Memorii*, Ed. Machiavelli, București, 1994.

MARGHILOMAN, Alexandru, *Note politice*, Ed. Scripta, București, 1993.

BĂLĂ Ion, MORARU Ion, *Pentru Patrie! Culegere de documente și amintiri privind participarea locuitorilor din județul Teleorman la războiul pentru întregirea patriei 1916–1918*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1982.

Musée des Etoiles, *Musée des Officiers Généraux Français Armes & Services* (<http://museedesetoiles.fr/piece/general-de-division-nerel/>).

Oficiul Național pentru Cultul Eroilor, *Cimitirul Eroilor din municipiul Alexandria* (<https://once.mapn.ro/news/view/7>).

Cătălin Ionuț FLOREA *

Abstract: *The contribution of Alexandria city to the First World War was an important one. The 705 soldiers who died on the battlefields in the country or abroad provide strong evidence. Central Powers troops on their way to Bucharest occupied Alexandria on November 1916. 150 bombs were launched over the city, destroying railway and fuel depots and resulted in civilian victims. The German occupants requisitioned the power plant, the communal baths, the technical service and the schools. The damage amounted to 217372 lei.*

The people who opposed the forced labour or the requisition of goods and animals received pecuniary penalties or were arrested. During the occupation the troops robbed and raped. Some citizens of Alexandria sabotaged the German communications and, because they were not caught, the City Hall paid a 2000 lei penalty.

With the victory of the Entente, the French Army troops lead by General Nérél passed through Alexandria. They were enthusiastically received by the population and authorities. After the battles, Romanian, French, German, Turkish and Bulgarian soldiers were buried in the Alexandria Cemetery of Heroes. A monument dedicated to the memory of the heroes of the First World War was built in 1934 near St. Alexander Cathedral.

Keywords: *First World War, contribution, requisitions, penalties, arrests, French military help, Monument of Heroes, Cemetery of Heroes.*

Cuvinte cheie: *Primul Război Mondial, contribuție, rechiziții, amenzi, arestări, ajutor militar francez, Monumentul Eroilor, Cimitirul Eroilor.*

* Școala Gimnazială nr. 7, str. 1907, nr. 60 bis, cod poștal 140012, Alexandria, județul Teleorman; e-mail: floreactln@yahoo.com

„Marea Unire și județul Teleorman în contextul evenimentelor din 1918”,
Lucrările Simpozionului Național, Alexandria – 4, 5 octombrie 2018, p. 148-179

În perioada Primului Război Mondial, județul Teleorman avea reședința la Turnu Măgurele, oraș port la Dunăre. Tinerii din orașul Alexandria s-au prezentat pentru încorporare la garnizoana militară din Turnu Măgurele și au fost repartizați la Regimentele 20 Dorobanți, 60 Infanterie și 4 Călărași.

Orașul Alexandria, înființat în 1834, se află pe șoseaua ce face legătura între capitala țării, București și Craiova, cel mai important oraș din Oltenia. La 35 de km Sud de Alexandria se află Zimnicea, oraș port la Dunăre, iar la 35 km Nord este Roșiorii de Vede. Transportul feroviar și transportul naval erau strategice pe timp de război, pentru deplasarea trupelor și a echipamentului militar.

Grupul Apărării Dunării, aflat sub comanda Generalului Iancovescu avea ca misiune stoparea debarcării germano-bulgare în zona Zimnicea - Turnu Măgurele.

Într-un document emis la 11 noiembrie 1916 de Comandantul Diviziei a 18-a, General Referendaru, către Brigada 43 însărcinată cu apărarea sectorului de Dunăre, se menționează că în momentul atacurilor trupelor germane în zona Ulmuț, lângă Zimnicea, la Alexandria staționau Brigada a 3-a Cavalerie și Artileria. Brigada de Cavalerie urma să trimită un escadron pentru supravegherea inamicului și din jumătate în jumătate de oră trebuia să raporteze colonelului Oproiu, ce staționa cu trupele la pădurea Larga, poziția inamicului. Oproiu comunica colonelului Referendaru datele, acesta staționând peste noapte la Primăria Smârdioasa. Aprovizionarea urma să se facă direct de la Alexandria.¹

La 13 noiembrie inamicul a trimis patrulă către Alexandria și Drăgănești, urmărind și atacând trupele risipite ale armatei române.

Aviația germană efectua raiduri deasupra orașelor din Teleorman, inclusiv asupra Alexandriei, oraș care nu a scăpat nebombardat, distrugându-se rețeaua feroviară în gara orașului și rezervoarele de combustibil. Au fost bombardate și locuințe ale locuitorilor.

Primarul orașului Alexandria, Anton Văcăreanu a anunțat Ministerul de Interne despre faptul că aviația germană a lansat 21 de atacuri, în urma cărora au fost lansate 150 de bombe. Mai multe case au fost deteriorate, înregistrându-se victime în rândul oamenilor și animalelor.²

¹ Gheorghe Popa, Maria Georgescu, *Documente privind istoria orașului Alexandria 1833 – 1982*, București, 1984, p. 247.

² Ion Bălă, Ion Moraru, *Pentru Patrie! Culegere de documente și amintiri privind participarea locuitorilor din județul Teleorman la războiul pentru întregirea patriei 1916-1918*, Ed. Academiei, București, 1982, p. 25.

Deoarece au debarcat trupe germano-bulgare la Zimnicea, îndreptându-se spre București, s-au concentrat trupe ale armatei române în zona Alexandria - Vitănești - Drăgănești Vlașca.³

Înzestrarea tehnică mai bună a ocupanților a dus la retragerea armatei noastre pentru apărarea capitalei țării, ulterior s-au retras în Moldova cu Regele, Guvernul și Parlamentul, germanii ocupând Țara Românească.

În noiembrie 1916 trupele germane au ocupat Alexandria, au organizat un centru de comandă în clădirea Primăriei. Feldmareșalul Makensen a fost încartiruit în casele avocatului și primarului C. Ionescu Firlea, conservator.

Înainte de a fi orașul ocupat, tinerii de 15-19 ani au fost trimiși în Moldova, ca rezervă pentru armata română. Au plecat pe jos, în cadrul Companiei a 2-a Subzistență, sub comanda căpitanului George Bădescu. Traseul a fost pe direcția: Alexandria - București - Urziceni - Slobozia - Buzău - Brăila - Galați. Unii nu au rezistat drumului greu, alții au reușit și au fost repartizați la spitalele militare din Huși, Vaslui, Iași, Roman. Ei aveau sarcina de a transporta medicamente, însoțirea răniților etc.⁴

Ocupantul german a impus o nouă conducere pentru oraș, primarul Anton Văcăreanu a fost schimbat cu D. V. Anghel. Pentru a asigura hrana trupelor inamice, alexândrenii erau obligați să predea cereale, furaje, vite. Cine nu accepta rechizițiile era amendat sau arestat.

Într-un document emis pe 25 noiembrie 1917 de Misiunea economică mixtă de pe lângă etapa nr. 275, Comandantul Etapei solicita primarului Alexandriei să-i anunțe pe proprietarii de batoze să predea cereale la Wirtschafts (departament economic). Fiecare familie era obligată să predea câte un car cu paie de grâu. Cine avea 2 porci trebuia să predea unul la Comandament, iar cei cu un porc trebuia să găsească un vecin cu un porc și să predea jumătate la Comandament.⁵

Într-un alt document emis pe 4 decembrie 1917 de Etappen Komandatur - Landwirt, primăria era obligată să impună proprietarilor, arendașilor și țăranilor care au semințe de in, floarea soarelui și rapiță să predea la administrația militară toată cantitatea de semințe care o au. Cocenii bătuți de porumb erau preluați de germani cu 3 lei/tonă, se interzicea arderea lor.⁶

³ Ion Bălă, Ion Moraru, *Alexandria pe treptele istoriei*, Ed. Academiei, București, 1984, p. 70.

⁴ Stan V. Cristea (coord.), *Alexandria 160 de ani – monografie*, Ed. Teleormanul liber, Alexandria, 1994, p. 37.

⁵ B.J.T.A.N., *fond. Primăria orașului Alexandria*, ds. 11/1917-1918.

⁶ *Ibidem*

La data de 24 noiembrie 1917 s-a interzis comercializarea prăjiturilor și a produselor de patiserie, vânzătorii care nu respectau ordinul erau condamnați la 6 luni închisoare și 400 lei amendă, închiderea prăvăliei și confiscarea mărfurilor. Măsura era pusă în aplicare de Comandanții Militari și Tribunalele Militare Germane.⁷ Ocupantul german a rechiziționat diverse lucruri de la uzina electrică, băile comunale, serviciul tehnic și de la școli, prejudiciul Alexandriei se ridica la 217372 lei.⁸

Comportamentul trupelor germano-bulgare la intrarea în orașul Alexandria a fost imoral, iată ce relatează primarul orașului către Ministrul de Interne la 25 ianuarie 1919 (raport nr. 353): „*Îndată ce au intrat în Alexandria, au început prin mahalale jafuri în averea cetățenilor, siluiri, violuri, un adevărat infern. Automobilele și camioanele încărcau mărfuri de prin prăvălii și averea din casele cetățenilor care de frică fugiseră lăsând totul la voia întâmplării, iar coloanele de muniții și subzistență au luat atât de la comună cât și de la locuitori, tot ce a fost mai bun, ca: boi, cai, trăsuri, căruțe, hamuri, fără ca în schimbul lor să le dea cel puțin bonuri, ca drept mulțumire sufletească.*”⁹

Catedrala „Sf. Alexandru” din Alexandria nu a scăpat nejeftuită, clopotul cel mare, care cântărea 1226 kg¹⁰ a fost trimis în Germania pentru a fi topit și transformat în muniție. Norocul alexândrenilor a fost că s-a terminat războiul și clopotul nu a mai apucat să fie topit. În urma tratatelor de pace Germania a fost obligată să restituie bunurile luate din alte țări, astfel, văzând germanii că pe clopot scria cu litere latinești „Sf. Alexandru – Alexandria”, l-au trimis în orașul Alexandria din Italia, italienii și-au dat seama de încercătură și l-au trimis în România, în orașul teleormănean, unde bate și astăzi.¹¹

Românii au efectuat acte de sabotaj asupra liniilor telefonice pentru a împiedica trupele germane să comunice, deoarece nu au fost prinși făptașii orașul a fost amendat cu 2000 de lei.¹²

Un caz interesant este al pedepsirii cu 7 luni de închisoare al preotului Alexandru Ghelican care a împiedicat un soldat german să

⁷ *Ibidem.*

⁸ Stan V. Cristea (coord.), *op. cit.*, p. 39.

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ Ioan Spiru, „Biserica Sf. Alexandru din orașul Alexandria”, *Glasul Bisericii*, XXIX, 9-10, 1970, p. 1006.

¹¹ Stan V. Cristea (coord.), *op. cit.*, p. 39.

¹² Gheorghe Popa, Maria Georgescu, *op. cit.*, p. 251.

rechiziționeze icoane valoroase din biserică. El a fost acuzat de uciderea soldatului german. În arest a fost anchetat și maltratată zilnic, cu toate acestea a rezistat eroic, având o atitudine curajoasă¹³.

Unii alexândreni nu acceptau rechiziția de cereale, vite și alte bunuri, ei opuneau rezistență, astfel 97 de persoane au fost arestate de autoritățile de ocupație și au stat în arest luni de zile. Printre aceștia amintim pe: Gheorghe Ionescu - avocat, Iorgu Mușat - C.F.R., Paraschiv Noica - moșier, Gheorghe Iliescu - șeful gării din Alexandria, ș.a.¹⁴

Și-au dat viața pentru patrie 11860 teleormăneni¹⁵, dintre care 726 alexândreni, iar din această cauză sute de copii au rămas orfani.

Trupele germano-bulgare s-au îndreptat către București, iar la Prunaru, în jud. Teleorman s-au dat lupte crâncene 15/28 noiembrie 1916. Șarja de la Prunaru a rămas în istorie prin jertfa eroică a ostașilor români conduși de gen. Alexandru Referendaru.

Capitala București a fost cucerită, iar linia frontului s-a stabilizat pe aliniamentul Galați - Focșani - Nămolosa. La bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oituz a apărut sloganul „*Pe aici nu se trece!*”.

Sprijinul militar francez, prin misiunea gen. Henri Berthelot a contribuit la rezistența României ca aliat al Antantei în lupta cu Puterile Centrale.

La 6 noiembrie 1918 (25 octombrie 1918, pe stil vechi), armata franceză sub comanda generalului Nérél, a intrat în orașul Alexandria fiind primită cu ovații. Militarii francezi, în frunte cu generalul Nérél și primarul Al. Protopopescu - Roșiori, alături de oficialități și locuitori ai orașului, au fost fotografiați pe treptele localului vechii primării.¹⁶

Avocatul Florian Georgescu, a ținut un discurs istoric în limba franceză, strigând la final „*Vive la France!*”, iar elevii de la Liceul Al. Ghica au intonat „*Marseilleza*”¹⁷.

Între decembrie 1918 și februarie 1919 în Alexandria a fost cantonat un regiment de infanterie aflat sub comanda colonelului Durand. Din regiment făceau parte soldați coloniali din țări africane (Senegal, Algeria și

¹³ Stan V. Cristea (coord.), *op. cit.*, p. 41.

¹⁴ *Ibidem*, p. 40.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Pavel Mirea (coord.), *Exponatul lunii - 100: un proiect de valorificare a patrimoniului muzeal teleormănean*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2017, p. 112.

¹⁷ Ion Moraru, „Militari francezi la Alexandria”, în ziarul *Teleormanul* din 22 octombrie 1993, p. 3.

Maroc) neobișnuiți cu frigul. Din această cauză mulți s-au îmbolnăvit și au murit. În cimitirul eroilor au fost înmormântați 80 de ostași români, 59 ostași francezi, 27 ostași germani, 25 ostași ruși, 9 turci și 3 bulgari.¹⁸

În memoria eroilor din Alexandria, căzuți în Primul Război Mondial, autoritățile au constituit un comitet de inițiativă, condus de judecătorul I. Ionescu. Monumentul urma să fie realizat de sculptorul Mățăoanu. Soclul a fost așezat la intrarea principală din parcul orașului, vis-à-vis de Catedrala „Sf. Alexandru”.

Sculptorul Mățăoanu a decedat, iar lucrarea a fost realizată de Spiridon Georgescu. În 1934, monumentul a fost așezat pe soclu, cu ocazia împlinirii unui secol de existență a orașului¹⁹.

Monumentul înfățișează un soldat român în echipament de luptă, cu un drapel în mâna dreaptă și pușca în mâna stângă. În laterale au fost montate basoreliefuli cu Regele Ferdinand și Regina Maria, stema regală și scene de luptă. În toamna anului 1993 monumentul a fost mutat în fața Prefecturii, unde se află și astăzi, iar în 1994 a fost restaurat în întregime. Monumentul nu are inscripționate nume de eroi.

Monumentul eroilor din Alexandria²⁰

¹⁸ Stan V. Cristea (coord.), *op. cit.*, p. 41.

¹⁹ *Ibidem*

²⁰ Fotografie din colecția foto digitală prof. Florea Cătălin Ionuț (fotografia originală, din anul 1947, aparține elevului Răchită Robert, cls. a VII-a, Școala Gimnazială. nr. 5 Alexandria).

**Listă cu eroii alexăndreni care și-au dat viața pentru realizarea
idealului național al românilor „Marea Unire”²¹**

Ofițeri

1. Popovici Nicolae - căpitan
2. Teodorescu Ion - căpitan
3. Văcăreanu Anton - căpitan
4. Anghel Ion - locotenent
5. Beculescu Gheorghe - E. ad-tie
6. Sima Paraschiv - E. ad-tie

Subofițeri

1. Popof Gheorghe - pl. major
2. Ungureanu Constantintin - pl. jand.
3. Tatu Radu - plt.
4. Chivu Nicolae - serg. instr.
5. Andrei Stănescu - serg
6. Badea Iacob - sergent
7. Beianu Constantin - sergent
8. Cătă Ion - sergent
9. Constantin Petre - sergent
10. Crăcănel Mihai - sergent
11. Cristea Petre - sergent
12. Feçșoreanu Marin - sergent
13. Georgescu Constantin - sergent
14. Gheorghiu Savu - sergent
15. Ioniță Petre - sergent
16. Marinescu Paraschiv - sergent
17. Mihai Costache - sergent
18. Necșulescu Eugeniu - sergent
19. Nicolae Filip - sergent
20. Nicu Pigoii Dumitru - sergent
21. Pârvan Iordan - sergent
22. Popescu Ștefan - sergent
23. Romete Eugeniu - sergent

²¹ Gheorghe Popa, Maria Georgescu, *Documente privind istoria orașului Alexandria 1833-1982*, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1984, pp. 260-275.
B.J.T.A.N, fond Primăria orașului Alexandria, dosar 750/1927, f. 1-14.

24. Roșu Ion - sergent
25. Stoian Marinică - sergent
26. Tănase Ștefan - sergent
27. Tincof Alexandru - sergent
28. Tomescu D-tru - sergent

Gradați

1. Albu Stancu - caporal
2. Anghel Petre - caporal
3. Barbu Constantin - caporal
4. Bomboe Ștefan - caporal
5. Bunea Mihai - caporal
6. Ciurea Nicolae - caporal, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1915
7. Condelescu Gherghe - caporal, Reg. 20 Infanterie
8. Constantin Toma - caporal, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1911
9. Constantinescu Ștefan - caporal, Reg. 3Olt, ctg. 1911
10. Dancu Marin - caporal, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1905
11. Dumitru Stan - caporal, Reg. 2 Artilerie, ctg. 1912
12. Geantă Stan - caporal, Reg. 45 Infanterie, ctg. 1905
13. Gheorghe Constantin - caporal, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1911
14. Gheorghe Ilie - caporal, Reg. 22 Artilerie, ctg. -
15. Gheorghe Ion II - caporal, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1901
16. Gheorghe Nicolae - caporal, Reg. 40 Infanterie, ctg. 1902
17. Ghețu Gheorghe - caporal, Reg. 2 Artilerie, ctg. 1915
18. Grozef Gheorghe - caporal, Reg. 20, ctg. 1917
19. Iatan Ion - caporal -
20. Ion Dumitru - caporal, Reg. 20, ctg. 1912
21. Iordan Ilie - caporal, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1908
22. Laslu Gheorghe - caporal, Reg. Ar. Av., ctg. 1905
23. Loghin Nicolae - caporal, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1905
24. Mareș Păun - caporal, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1903
25. Marinescu Gheorghe - caporal, Reg. Comp. II Sub., ctg. 1911
26. Marinescu M. Ion - caporal, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1905
27. Marinescu Marin - caporal, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1916
28. Mistode Marin - caporal, Aviația -
29. Nedelcof Șt. Ion - caporal, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1913
30. Nicolae Ilie - caporal, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1905
31. Pantelie Gh - caporal, Reg. 30 Mus., ctg. 1915
32. Pantelimon Rădulescu - caporal, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1896

33. Săndulescu Ion - caporal, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1912
34. Sima Gh. - caporal, Reg. 3 ar. G. r. , ctg. 1912
35. Stoian Petre - caporal, Reg. 2 Artilerie, ctg. 1914
36. Șerbănescu C-tin - caporal, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1910
37. Tatu P. Stan - caporal, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1910
38. Tănase Anghel - caporal, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1909
39. Trifu Lazăr - caporal, Reg. 20 Infanterie, ctg.-
40. Vasile Nicolae - caporal, Reg. 60 Infanterie, ctg.-
41. Zaghiu Nicolae - caporal -

Soldați

1. Andreescu P. Mihail - soldat
2. Andrei Paraschiv - soldat
3. Andrei Petre - soldat
4. Angearu Gheorghe - soldat
5. Angearu M. Anghel - soldat
6. Angearu Marin - soldat
7. Anghel Cristea - soldat
8. Anghel St. Dumitru - soldat
9. Apostol Vasile - soldat
10. Ariton Stoian - soldat
11. Armeanu I. Tănase - soldat
12. Arsene Gheorghe - soldat, Reg. 60 Infanterie
13. Avram Spirea - soldat
14. Avrănescu Petre - soldat
15. Babelca Petre - soldat
16. Baboi Șt. Ion - soldat
17. Baboi Șt. Petre - soldat
18. Badea Constantin - soldat
19. Badea Grigore - soldat
20. Badea Ion - soldat
21. Badea Nicolae - soldat
22. Bairam Curt - soldat
23. Balauru Gheorghe - soldat
24. Balauru Nicolae - soldat
25. Balauru Șt. Ștefan - soldat
26. Balănescu B. Stoica - soldat
27. Barbălată Marin - soldat
28. Baros Constantin - soldat

29. Basangae Dumitru - soldat
30. Baștea Simion - soldat
31. Bațăuș Tudor - soldat
32. Bădoi Petre - soldat
33. Bălăceanu M. Marin - soldat
34. Bănăseanu I. Gheorghe - soldat
35. Bănăseanu Marin - soldat
36. Bărbieru Șt. Petre - soldat
37. Becan I. Simion - soldat
38. Beleanu Ion - soldat
39. Bene P. Constantin - soldat
40. Bibiș I. Petre - soldat
41. Bică Dumitru - soldat
42. Bidigae N. Andrei - soldat
43. Bidigae Nicolae - soldat
44. Bidigae Petre - soldat
45. Bîrneăță Marin - soldat
46. Bîrsan Dragomir - soldat
47. Bîrsan Marin - soldat
48. Boancă T. Nicolae - soldat
49. Bobîrnea C. Nicolae - soldat
50. Bogdanof M. Petre - soldat
51. Bojin Velea - soldat
52. Boncanu I. Emil - soldat
53. Botorogeanu Marin - soldat
54. Botorogeanu Șt. Florea - soldat
55. Botorogeanu Șt. Gheorghe - soldat
56. Bragadireanu Gh. Dumitru - soldat
57. Bragadireanu Petre - soldat
58. Bratu Nicolae - soldat
59. Bucșan Dumitru - soldat
60. Bucureșteanu Grigore - soldat
61. Bulearcă M. Tănase - soldat
62. Bunea Alexandru - soldat
63. Bunea Anghel - soldat
64. Bunea N. Gheorghe - soldat
65. Bunea Stancu - soldat
66. Bunea Șt. Tudor - soldat
67. Burcea Anastase - soldat

68. Burcea D. Marin - soldat
69. Burcel Gheorghe - soldat
70. Buzatu Badea - soldat, Reg. H. și C., ctg. 1902
71. Buzoianu Gheorghe - soldat
72. Capră C-tin - soldat
73. Carabulea Florea - soldat, Reg. 20 Infanterie
74. Casapu I. Stan - soldat
75. Călin Iacob - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
76. Călin Stan - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1919
77. Călin Stoica - soldat, Reg. 4 Căl., ctg. 1913
78. Călinescu C-tin - soldat, A - țeă, ctg. 1904
79. Căluș M. Alexandru - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1911
80. Cernea Gheorghe - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
81. Chiar Șt. Andrei - soldat
82. Chiriță C. Gh. - soldat
83. Chiriță C. Marin - soldat
84. Chițu Ilie - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1917
85. Cimpoiu Dumitru - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1900
86. Cioacă P. Ilie - soldat
87. Cioacă Vasile - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1909
88. Cioatără Gheorghe - soldat, Reg. 60 Infanterie
89. Cîrcotă St. Dumitru - soldat
90. Cojocaru I. Ștefan - soldat
91. Constantin Constantin - soldat, Reg. 60 Infanterie
92. Constantin Gh. - soldat
93. Constantin Gheorghe - soldat, Reg. 22 Artilerie, ctg. 1900
94. Constantinescu Gh. - soldat
95. Conteșteanu C-tin - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
96. Conteșteanu Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1915
97. Costache Doncea Gh. - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1899
98. Coșoiu A. Gh. - soldat
99. Coteanu Marin - soldat, Reg. 68 Infanterie
100. Covrig G. Marin - soldat
101. Crăciun F. Florea - soldat
102. Crăciun Gh. - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1903
103. Crăciun Gheorghe - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1917
104. Crăciun Ilie - soldat, Reg. 45 Infanterie, ctg. 1898
105. Crăciun Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1914
106. Cristache Șt. Turcitu - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1902

107. Cristea B. Alexandru - soldat, Reg. 1 geniu, ctg. 1912
108. Cristea Camen - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1901
109. Cristea Cristea - soldat, Reg. 1 Cav., ctg. 1918
110. Cristea Roman - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1900
111. Cristea Ștefan - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
112. Cristoiu Nicolae - soldat, Reg. 20 Infanterie
113. Croitoru Mareș - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1903
114. Crudu G. Ion - soldat
115. Crudu Gheorghe - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1903
116. Cune T. Ion - soldat
117. Dancu Lință - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. -
118. Dancu Vasile - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1904
119. Dănilă Vasile - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1910
120. Deceff G. Gh - soldat
121. Delcea R. Ilie - soldat
122. Dencu Petre - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1907
123. Desculțu Gheorghe - soldat
124. Dica Scarlat - soldat, D. g-ral. Mob., ctg. 1916
125. Didu Gheorghe - soldat, Reg. 4 Roșiori, ctg. 1914
126. Dincă Șt. Ștefan - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1912
127. Dobre Gogu - soldat, Reg. 46 Infanterie, ctg. 1904
128. Dobre Ivan - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1908
129. Dobre Radu - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1897
130. Dobre V. Ion - soldat
131. Dobrescu M, C-tin - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1919
132. Dobrescu Tudor - soldat, Reg. 1Grăniceri, ctg. 1913
133. Dobrică D. Iordan - soldat
134. Dobrovolski C. Alfred - soldat
135. Dogaru A. Dumitru - soldat
136. Doncea Anghel - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1907
137. Doncea D. Ion - soldat
138. Dragne Petre - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1907
139. Dragne Radu - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1908
140. Dragne Savu - soldat, R. 1 gră. , ctg. 1916
141. Dragne Tudor - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
142. Dragomir Stan - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1917
143. Drăgan Andrei - soldat, 10 Ob., ctg. 1906
144. Drăgănescu Gavril - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1910
145. Drăgușin Dumitru - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1911

146. Drema F. C-tin - soldat
147. Droma Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1915
148. Duduveica Gh. - , ctg. 1900
149. Dumitrache Ion - soldat, Bat. M., ctg. 1896
150. Dumitrescu Anghel - soldat, - , ctg. 1915
151. Dumitrescu Ilie - soldat
152. Dumitru Alexandru - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1912
153. Dumitru Balauru - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1918
154. Dumitru Constantin - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1910
155. Dumitru F. Iacob - soldat
156. Dumitru Gh. Marin - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1913
157. Dumitru Gheorghe - soldat, Bat. Miliție, ctg. 1897
158. Dumitru I. Năstase - soldat
159. Dumitru Ignat - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1901
160. Dumitru Ion - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1918
161. Dumitru M. Petre - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1916
162. Dumitru Nicolae - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
163. Dumitru Nicolae - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1908
164. Dumitru Petre - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
165. Dumitru Radu - soldat, Bat. M., ctg. 1893
166. Dumitru Radu - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. -
167. Dumitru Stancu - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1910
168. Dumitru Ștefan - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1901
169. Dunca Anghel - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
170. Ene Dumitrache - soldat
171. Ene Tănase - soldat
172. Epure Florea - soldat
173. Filip I. Petre - soldat
174. Filip Nicolae - soldat, Reg. 20 Infanterie
175. Fîntînă Ion - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1900
176. Florea Constantin - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1905
177. Florea Feraru -
178. Florea Gheorghe - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1901
179. Florea M. Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
180. Florea Marin - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1903
181. Florea Radu - soldat, Reg. 20 Infanterie
182. Frailich I. Constantin - soldat
183. Frîncu Alexandru - soldat, ctg. 1919
184. Fulga I. Gheorghe - soldat

185. Furculeșteanu Lazăr- soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1904
186. Gancea F. Crăciun - soldat
187. Ganea Marin - soldat, Reg. 45 Infanterie, ctg. 1896
188. Ganea Stefan - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1908
189. Gartefan E. Tănase - soldat
190. Gartofan Stan - soldat, Reg. 2 Artilerie, ctg. 1901
191. Gasper Petre - soldat, Reg. Amb. II
192. Gârtofan B. Ion - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1903
193. Gârtofan O. Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1916
194. Gârtofan St. Petre - soldat
195. Geolfan Marin - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
196. Georgescu Gheorghe - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1917
197. Ghena Haralambie - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1913
198. Gheorghe Constantin - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1908
199. Gheorghe Dinu Tudor - soldat, Reg. 40 Infanterie, ctg. 1901
200. Gheorghe Dumitru - soldat, Reg. 10 Ob., ctg. 1898
201. Gheorghe Florea - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1900
202. Gheorghe Gheorghe - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1901
203. Gheorghe I. Crăciun - soldat
204. Gheorghe Ion - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1898
205. Gheorghe M. Stan - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1909
206. Gheorghe Marin - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1898
207. Gheorghe Marin - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1900
208. Gheorghe Marin - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1917
209. Gheorghe Marin - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1900
210. Gheorghe P. Nichita - soldat
211. Gheorghe Petre - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
212. Gheorghe Radu - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1910
213. Gheorghe Vișan - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1917
214. Ghicică Tudor - soldat
215. Ghiță A. Florea - soldat
216. Grigore P. Stoica - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1902
217. Groza Mocanu - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1915
218. Gurban M. Dumitru - soldat
219. Hristea G. Nicolae - soldat
220. Hristescu C. Elefteriu - soldat
221. Iane Marin - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1908
222. Iatan Dumitru - soldat, Reg. 4 Călărași, ctg. 1914
223. Iconaru I. Iancu - soldat

224. Icu Alexandru - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
225. Ignat Gheorghe - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1901
226. Ignat Paraschiv - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1907
227. Ilie Badea - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1900
228. Ilie C. Dumitru - soldat
229. Ilie Ion - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1902
230. Ilie Ivan - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1916
231. Ilie Petre - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1903
232. Iliescu A. Ion - soldat
233. Iliescu P. Alexandru - soldat
234. Iliescu T. Velea - soldat
235. Ion A. Anton - soldat
236. Ion Alexandru - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
237. Ion Badea - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
238. Ion Constantin - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1901
239. Ion Cristea - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1916
240. Ion Dionisie - soldat, Reg. 10 Ob., ctg. 1903
241. Ion Dumitru - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1901
242. Ion Gh. Petre - soldat
243. Ion Ilie - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1901
244. Ion Ion - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1916
245. Ion Lazăr - soldat, Reg. 4 Roșiori, ctg. 1916
246. Ion Marin - soldat, Batalion Miliție, ctg. 1918
247. Ion Nicolae - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
248. Ion Petre - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1905
249. Ion S. Marin - soldat
250. Ion Stan - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1919
251. Ion Stan - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1918
252. Ion Tudor - soldat, Reg. 1 Grăniceri, ctg. 1912
253. Ion Tudor - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
254. Ioncea T. Tudor - soldat, Reg. 1 Grăniceri, ctg. 1916
255. Ionescu D. Ionel - soldat
256. Ionescu Gheorghe - soldat, ctg. 1918
257. Ionescu M. Corneliu - soldat
258. Ionescu Stelian - soldat, Reg. 40 Infanterie, ctg. 1916
259. Ioniță Gheorghe - soldat, Batalion Miliție, ctg. 1895
260. Iordache Șt. Petre - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1905
261. Iordan Ion - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1900
262. Iordănică Tudor - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917

263. Iosef A. Gheorghe - soldat
264. Ivan Florea - soldat, Reg. 15 Infanterie, ctg. 1915
265. Ivan Ilie - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1903
266. Ivan Ilie Constantin - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1898
267. Ivan Ilie Saceanu - soldat, Reg. 26 Infanterie, ctg. 1893
268. Ivan Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
269. Ivan M. Nicolae - soldat
270. Ivan Marin - soldat, ctg. 1901
271. Ivan Petcu - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1898
272. Ivan Ștefan - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1900
273. Ivan Tudor - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1897
274. Joacălesne Alexandru - soldat
275. Joițoiu D. Marin - soldat
276. Joițoiu Dumitru - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
277. Kiriță M. Gheorghe - soldat
278. Kirovici V. Constantin - soldat
279. Kiru Gh. Marin - soldat
280. Kivu St. Ion - soldat
281. Lazăr Alexandru - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
282. Lazăr Florea - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1915
283. Lazăr Gheorghe - soldat
284. Lazăr Gheorghe - soldat, ctg. 1907
285. Lazăr Nicolae - soldat, Reg. Sp., ctg. 1896
286. Lazăr St. Tudor - soldat, ctg. 1917
287. Lăceanu Ion - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1920
288. Lăzărică Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
289. Lebeanu Dumitru - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1900
290. Lică G. Ion - soldat
291. Limbunof I. Constantin - soldat
292. Lina S. Marin - soldat
293. Loghin N. Toader - soldat
294. Luca R. Stancu - soldat
295. Lucea Gheorghe - soldat
296. Lucopolo C. Paul - soldat
297. Lungu Anghel - soldat
298. Lungu Constantin - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1918
299. Lungu Dumitru - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1903
300. Lungu Gh. Petre - soldat
301. Macavei Dumitru - soldat, Reg. 82 Infanterie

302. Macavei Nicolae - soldat
303. Macavei Tănase - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1903
304. Maciu Ion - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1903
305. Main Mihai - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1912
306. Manafu Florea - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1909
307. Manafu Ion - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1900
308. Manafu Ispas - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1906
309. Manafu P. Andrei - soldat
310. Manea M. Ion - soldat
311. Manea R. Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1913
312. Manolache St. Victor - soldat
313. Manolescu Ilie - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1914
314. Manolescu Ispas - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
315. Manolescu Velea - soldat, Reg. 20 Infanterie
316. Mardale Andrei - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1910
317. Mareș Gh. Radu - soldat
318. Mareș P. Constantin - soldat
319. Marin Alexandru - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
320. Marin Alexandru - soldat, Reg. 61 Infanterie, ctg. 1894
321. Marin Cristea - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1917
322. Marin Cristea - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1899
323. Marin Dionisie - soldat, Reg. 10 Observații, ctg. 1914
324. Marin Gheorghe - soldat
325. Marin Gheorghe - soldat, Reg. 20 Infanterie
326. Marin Gheorghe I - soldat, Batalion Miliție, ctg. 1896
327. Marin Ilie - soldat, Reg. 4 Roșiori, ctg. 1916
328. Marin Ilie - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1915
329. Marin Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1916
330. Marin Mihai - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1917
331. Marin Nicolae - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1900
332. Marin Ristache - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1895
333. Marin Tudor - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1894
334. Marin Tudor - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1893
335. Marin Vasile - soldat, Reg. 44 Infanterie, ctg. 1905
336. Marin Velea - soldat
337. Marinescu Dumitru - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
338. Marinescu Tudor - soldat, Reg. S. M. , ctg. 1893
339. Marinescu Vasile - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1913
340. Martin Alexandru - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1918

341. Matei I. Petre - soldat
342. Matei Marin - soldat, Reg. A. A., ctg. 1895
343. Mavrodineanu Gh. Ion - soldat
344. Măcanu Pandele - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1917
345. Mehedințu Petre - soldat, Reg. 82 Infanterie
346. Meilă Vasile - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1912
347. Memet Adir - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1918
348. Mihai Dumitru - soldat, Compania 5 D., ctg. 1903
349. Mihai Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1911
350. Mihai Toma - soldat, Reg. Pontonieri, ctg. 1917
351. Mihailidis Mihai - soldat
352. Mihailidis Nicolae - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
353. Militaru Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1910
354. Militaru Ion - soldat, Reg. 34 Infanterie, ctg. 1912
355. Mina Ion - soldat
356. Minciună M. Ștefan - soldat
357. Mincu Haralambie - soldat
358. Mirea D. Alexandru - soldat
359. Mirea I. Dumitru - soldat, Reg. 8 Roșiori, ctg. 1913
360. Mirea Ion - soldat, Reg. 10 Observații, ctg. 1918
361. Mirea Toader - soldat
362. Mirea Tudor - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1907
363. Mirică Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie
364. Mistode Badea - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
365. Mistode Marin - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1919
366. Mitea Constantin - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1903
367. Mitrea Ilie - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1899
368. Mocanu Andrei - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
369. Mocanu Constantin - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1918
370. Mocanu Dumitru - soldat
371. Mocanu Mihail - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
372. Mocanu St. Ion - soldat
373. Mogoș M. Gheorghe - soldat
374. Moncea Alexe - soldat, Reg. 7 Infanterie, ctg. 1902
375. Moncea Ilie - soldat
376. Monciu Atanase - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1903
377. Mone Ștefan - soldat, Compania II S.S., ctg. 1901
378. Muscalu Ruse - soldat
379. Muscalu Tudor - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1903

380. Nabarogu Ilie - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1911
381. Naciu Șt. Gh. - soldat
382. Nae Ene Camen - soldat
383. Naidin Camen - soldat, Reg. 10 Artilerie, ctg. 1905
384. Neagu Dumitru - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1918
385. Nedelea Dumitru - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1906
386. Nedeluș Dumitru - soldat, Reg. 2 Grăniceri, ctg. 1915
387. Negoilă Preda - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1919
388. Negreanu Petre - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1916
389. Negulescu Petre - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
390. Nemereală Vasile - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1918
391. Neteu Radu - soldat
392. Nicolae Anghel - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1917
393. Nicolae Boris - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
394. Nicolae Dumitru - soldat, Compania 5 Dorobanți, ctg. 1916
395. Nicolae Dumitru - soldat, Reg. 2 Artilerie, ctg. 1908
396. Nicolae Florea - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1916
397. Nicolae G. Ion - soldat, Batalion M., ctg. 1893
398. Nicolae Ilie - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1916
399. Nicolae M. Ion - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1901
400. Nicolae Mihai - soldat, Reg. 20 Infanterie
401. Nicolae T. Constantin - soldat
402. Nicolescu P. Marin - soldat
403. Niculae Ghiță - soldat, Reg. 4 Arg., ctg. 1909
404. Niculae Petre - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1907
405. Ninu I. Ilie - soldat
406. Niță Marin - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1900
407. Noica A. Dan - soldat
408. Oana M. Nicolae - soldat
409. Odivoianu Gheorghe - soldat, Reg. 60 Infanterie
410. Olteanu Petre - soldat, Reg. 10 Roșiori, ctg. 1914
411. Olteanu T. Marin - soldat
412. Oprea Cristea - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
413. Opreșcu St. Petre - soldat
414. Orbeșteanu D. Stan - soldat
415. Orbeșteanu I. Anghel - soldat
416. Orbeșteanu Stancu - soldat, Reg. 4 Călărași, ctg. 1914
417. Ovedenie M. Alexandru - soldat
418. Pană Marin, - soldat, ctg. 1917

419. Pană T. Florea - soldat
420. Pantilie Tudor - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
421. Paraschiv Nicolae - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1915
422. Paraschivescu M. Gheorghe - soldat
423. Pață Radu - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1903
424. Pavel Dumitru - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1898
425. Pavel Marin - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1901
426. Pavelescu A. Tudor - soldat
427. Păscălan M. Nicolae - soldat
428. Pătar Niculae - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1915
429. Pătruț Constantin - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
430. Păun Andrei - soldat, Reg. 60 Infanterie
431. Păun Dumitru - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1916
432. Păun Florea - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1907
433. Pârșoagă Gheorghe - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1914
434. Pârvan F. Gheorghe - soldat
435. Pena Tănase - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1910
436. Pencovici Ștefan - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1916
437. Pencu Alecu - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1909
438. Pencu Ilie Tone - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1909
439. Petcu Călin - soldat, Reg. 20 Infanterie
440. Petcu Gheorghe - soldat, Batalion Miliție, ctg. 1896
441. Petcu Iordan - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1907
442. Petrache Ion - soldat, Reg. Ar., ctg. 1893
443. Petre Cristea - soldat, Batalion Miliție, ctg. 1899
444. Petre Cristea - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1898
445. Petre Dumitru - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1908
446. Petre St. Ion - soldat, Batalion Miliție, ctg. 1896
447. Petre St. Ion, - soldat ctg. 1893
448. Petre Sterie - soldat, Reg. 2 Pionieri, ctg. 1896
449. Petre Voicu - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1901
450. Petrescu V. Gheorghe - soldat
451. Petrof Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
452. Petrof Spiridon - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1916
453. Petrof St. Nicolae - soldat
454. Pieleanu Ion - soldat, Reg. 4 Călărași, ctg. 1915
455. Pietreanu Gh. Ilie - soldat, Reg. 2 Infanterie, ctg. 1912
456. Pile Salvador - soldat, Reg. 21 Artilerie, ctg. 1911
457. Pipie Gh. Marin - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1913

458. Pîrvan Florea - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1905
459. Pîrvan T. Dumitru - soldat
460. Pîrvu Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1915
461. Popescu A. Ancu - soldat
462. Popescu Dumitru - soldat, Reg. 1 Artilerie, ctg. 1900
463. Popescu Dumitru - soldat, ctg. 1911
464. Popescu Mihail - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1916
465. Popescu S. Ștefan - soldat
466. Popescu Traian - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1918
467. Popof Stelian - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
468. Potcovaru I. Constantin - soldat
469. Preda D. Dumitru - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1911
470. Preda Dumitru - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1906
471. Preda Marin - soldat, Reg. 6 Vînători, ctg. 1909
472. Preda Tudor - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1918
473. Preda Vasile - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1905
474. Preoteasa Tudorache - soldat, Reg. 2 Infanterie
475. Prunaru Șt. Marin - soldat
476. Pușca Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1915
477. Pușcaciuc Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
478. Radu D. C-tin - soldat
479. Radu D. Ilie - soldat
480. Radu Gheorghe - soldat, Reg. 82 Infanterie
481. Radu I. Marin - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1908
482. Radu Ion - soldat
483. Radu Petre - soldat, Reg. 2 Av., ctg. 1898
484. Radu Radu - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1899
485. Raicu Cristea - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
486. Raicu Voicu - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
487. Raniște Marin - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1909
488. Rață Gh. Iancu - soldat
489. Rădulescu A. Gheorghe - soldat
490. Rădulescu I. Anton - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
491. Rădulescu T. Constantin - soldat
492. Răduț Stelian - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1919
493. Răstunel St. Gheorghe - soldat
494. Regulatu Tudor - soldat, Reg. 4 Pionieri, ctg. 1917
495. Ristache Ion - soldat, Reg. 2 Pionieri, ctg. 1894
496. Rizea M. Florea - soldat

497. Roșu Anghel - soldat, Batalion Miliție, ctg. 1903
498. Roșu Anghel - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1905
499. Roșu B. Tudor - soldat
500. Roșu M. Vasile - soldat
501. Roșu Marin - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1918
502. Rotaru Ion - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1902
503. Rotaru Radu - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1915
504. Rotaru Radu - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
505. Rotaru St. Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
506. Sache R. Ioniță - soldat, Reg. 2 Pionieri, ctg. 1902
507. Saileanu Dumitru - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
508. Saimeanu Florea - soldat, Reg. 3 Artilerie, ctg. 1916
509. Samuil Anghel - soldat, Reg. 4 Roșiori, ctg. 1915
510. Savici Stoian - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
511. Serețeanu Andrei - soldat
512. Sfirca Lazăr - soldat
513. Simion Bustea - soldat, Reg. 20 Infanterie
514. Simion Ion - soldat, ctg. 1899
515. Slăteanu Florea - soldat, Reg. 60 Infanterie
516. Slobozeanu Dumitru - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1912
517. Sotir Ivancea - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1907
518. Spătăreanu A. Marin - soldat
519. Spiridon Constantin - soldat, Reg. 2 Artilerie, ctg. 1901
520. Stan Dragomir - soldat, Reg. 5 Infanterie
521. Stan Florea - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1901
522. Stan Gheorghe - soldat, ctg. 1895
523. Stan M. Dumitru - soldat, Reg. 7 Infanterie, ctg. 1906
524. Stan Marin II - soldat, Batalion Miliție, ctg. 1897
525. Stan Petre - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1900
526. Stanciu Dumitru - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1912
527. Stancu C. Dumitru - soldat
528. Stancu Dobre - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1908
529. Stancu Ion - soldat, Batalion Miliție, ctg. 1894
530. Stancu Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
531. Stancu Marin - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1914
532. Stancu R. Marin - soldat, Reg. 20 Infanterie
533. Stancu Rizea Mihalache - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1893
534. Stancu Stan - soldat
535. Stancu Stan - soldat, R. Telegraf, ctg. 1916

536. Stancu Stan - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1903
537. Stancu Stoica - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1915
538. Stancu Ștefarn - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1899
539. Stavre Tencu - soldat, ctg. 1918
540. Stănescu Dumitru - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1905
541. Stănescu E. Ionel - soldat
542. Stănescu Gheorghe - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
543. Stănescu N. Paul - soldat
544. Stănescu T. Nicolae - soldat
545. Stănescu Vasile - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1903
546. Stârculescu Nicolae - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
547. Stoenescu Dumitru - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1915
548. Stoian Atanase - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1911
549. Stoian Gheorghe - soldat
550. Stoica Florea - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
551. Stoinescu Alexandru - soldat
552. Stroescu Ilie - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
553. Șoimeanu D. Nicolae - soldat
554. Ștefan Alecu - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1910
555. Ștefan D. Dumitru - soldat
556. Ștefan Ivan - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1900
557. Ștefan Rașcu - soldat, Reg. 6 Vânători, ctg. 1905
558. Ștefănescu A. Mircea - soldat
559. Ștefănescu C. Ștefan - soldat
560. Ștefănescu I. Stelian - soldat
561. Ștorobăneanu Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1913
562. Tabacu Petre - soldat, Batalion M., ctg. 1901
563. Tale Anghel - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1903
564. Tănase Marin - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1911
565. Tănase Nicolae - soldat, Batalion M, ctg. 1904
566. Tănase Tresteniceanu - soldat, Reg. 6 Artilerie, ctg. 1900
567. Tănase Tudor - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1911
568. Tătaru Gheorghe - soldat
569. Tecu Marin - soldat, Spital, ctg. 1892
570. Tiru M. Iordan - soldat
571. Tîmțăreanu D. Dumitru - soldat
572. Toader Ioan - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1907
573. Toader Nicolae - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1916
574. Toma C. Stan - soldat

575. Toma D. Gheorghe - soldat, Reg. 82 Infanterie, ctg. 1914
576. Toma Ilie - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1916
577. Tone Andrei - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1908
578. Tone Anghel - soldat
579. Tone Ioniță - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1905
580. Trandafir Iacovache - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
581. Trifu Gheorghe - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1917
582. Trifu Zlate - soldat, Reg. 4 Artilerie, ctg. 1898
583. Tudor Dane - soldat, Reg. 40 Infanterie, ctg. 1903
584. Turcu D. Iordan - soldat
585. Tutunaru Gh. Petre - soldat
586. Țecu P. Anghel - soldat
587. Țigăneșteanu A. Constantin - soldat
588. Ulmeanu Anghel - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1918
589. Ulmeanu I. Roman - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
590. Ulmeanu Ștefan - soldat
591. Ursan Ilie - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1919
592. Urucu Gheorghe - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
593. Vasile Gh. Petre - soldat
594. Vasile Ilie - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1914
595. Vasile Nicolae - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1918
596. Vasile S. Ilie - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1902
597. Vasile Traian - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
598. Vasile Vintilă - soldat, Reg. 4 C., ctg. 1916
599. Văițuș Petre - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
600. Văleanu Marin - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1895
601. Văleanu Teodor - soldat
602. Vâlcea Anastase - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1917
603. Vâlcea Bojin - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1901
604. Vâlcea I. Toader - soldat
605. Vâlcea P. Email - soldat
606. Velianovici Gheorghe - soldat, Reg. 10 Vânători, ctg. 1896
607. Velicu I. Marin - soldat
608. Vintilă Ion - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1918
609. Vișan Ilie - soldat, Reg. 4 Roșiori, ctg. 1913
610. Vlad Gh. Ion - soldat
611. Vlad Petre - soldat, Reg. 4 Călărași, ctg. 1914
612. Voicu Petre - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1907
613. Voicu R. Ion - soldat

614. Voicu Radu - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1899
615. Zamfir Curt - soldat
616. Zamfir T. Dumitru - soldat
617. Zarzără I. Ilie - soldat
618. Zarzără N. Petre - soldat
619. Zinca Gh. Marin - soldat
620. Zlate Trifu - soldat
621. Zlatovici Florea - soldat, Reg. 20 Infanterie, ctg. 1919
622. Zlăteanu Florea - soldat, Reg. 60 Infanterie, ctg. 1915

Pe lângă eroii menționați mai sus în lucrarea *Documente privind istoria orașului Alexandria*, de către Gheorghe Popa și Georgescu Maria, am identificat și alți eroi în lucrarea *Alexandria 160 de ani*, în capitolul realizat de prof. Ion Moraru, dar nu este precizat gradul lor:

1. Curpen Gheorghe
2. Văcăreanu Mihail (Verdun - Franța)
3. Angelescu Cristian (Verdun - Franța) - subofițer p.m.
4. Dumitru Simion
5. Văcăreanu Anton

Cristian Angelescu, s-a înrolat voluntar în armata franceză, a fost decorat pentru fapte de arme și avansat subofițer. A murit în luptele de la Verdun. Familia a solicitat repatrierea rămășițelor pământești care au fost aduse de doi ofițeri francezi.²²

La biserica „Sf. Nicolae” din Alexandria am identificat două liste pictate cu 67 nume de eroi din primul război mondial. După confruntarea cu listele din lucrările amintite, am descoperit încă 25 căzuți la datorie pentru țară, alții decât cei menționați în textul de mai sus. Aceștia sunt:²³

1. Cârнару M. Ion
2. Ciobanu V. Radu
3. Costache Florea
4. Cucă D. Radu
5. Dobre St. Cuca
6. Dobrescu Radu
7. Dumitru R. Anghel

²² Stan V. Cristea (coord.), *op. cit.*, p. 40.

²³ Alin Stângă (coord.), *Protoieria Alexandria, Monografie Album*, Ed. Biserica Ortodoxă, București, 2011, p. 75.

8. Eftimie Spiridon
9. Hristache Mihai
10. Iancu I. Petreanu
11. Ionescu Constantin
12. Iordache Ivan
13. Itriță Stan
14. Lazăr St. Grigore
15. Mosciu Tănase
16. Săndulescu Florea
17. Săndulescu Ion
18. Staicu Călin
19. Staicu Grigore
20. Stanciu N. Ion
21. Stancu Andrei
22. Stancu T. Petre
23. Stoian A. Nicolae
24. Tănase Ilie

Calculând numărul celor care au murit în Războiul pentru Întregirea Patriei, rezultă că Alexandria și-a adus o contribuție foarte importantă prin jertfa fiilor săi:

- 6 ofițeri
- 29 subofițeri
- 41 gradați
- 622 soldați
- 28 cu grade neidentificate

TOTAL = 726

Conform datelor de la Oficiul Național pentru Cultul Eroilor, în Alexandria a fost amenajat „Cimitirul eroilor” lângă cimitirul „Sf. Alexandru” în anul 1921 de către „Societatea Mormintelor Eroilor Căzuți în Război”. Cimitirul s-a organizat în morminte individuale și cripte comune pentru „Soldatul necunoscut”. Se estimează că au fost depuse osemintele a peste 650 de eroi de naționalitate română, austriacă, bulgară, germană, franceză turcă și rusă din Al Doilea Război Balcanic (militarii români ce aparțineau Regimentului 19 Artilerie, care au murit de holeră în 1913, în

lazaretul din Alexandria. Pentru ei s-a amenajat o cruce treflată în latura opusă intrării în cimitir) și din Primul Război Mondial.²⁴

Osemintele celor 34 de ostași francezi identificați și a 11 neidentificați au fost exhumate și reînhumate într-o parcelă special amenajată în cimitirul Bellu Militar din București, cu ocazia Centenarului declanșării Primului Război Mondial.²⁵

Există o listă cu 104 eroi înmormântați în Cimitirul Eroilor din Alexandria, publicată de Oficiul Național Pentru Cultul Eroilor. În urma analizării și comparației cu celelalte liste din lucrările amintite am observat că doar câteva nume se regăsesc: Popof Gheorghe - plutonier major, Tatu Radu - plutonier, Angelescu Cristian - subofițer, Georgescu Constantin - ?²⁶, Dumitru Constantin - soldat, Gheorghe Tudor - soldat, Marin Ion - soldat și Petre Ion - soldat. Scăzând pe cei 8 din 104, rezultă încă 96 de eroi. Cei 726 ale căror oseminte au rămas pe câmpurile de luptă sau în alte cimitire ale eroilor din țară sau străinătate și cei 96 identificați în cimitirul din Alexandria, demonstrează o contribuție de 822 de suflete românești ce s-au jertfit pentru țară și pentru Alexandria. La aceștia se mai adaugă 79 de soldați aliați (59 francezi și 25 ruși).²⁷

Listă cu morții de război români înmormântați în cimitirul eroilor „Sf. Alexandru” din Alexandria, alfabetic pe grade²⁸

Ofițeri

1. Georgescu Petre - ofițer
2. Iorgulescu Eugen - locotenent
3. Zamfir ? - locotenent
4. Costescu N. Gheorghe - sublocotenent (d.13.11.1916, la 36 ani, născut la Turnu Măgurele²⁹)
5. Vârnav Petre - sublocotenent
6. Sârbu Vasile - sublocotenent

²⁴ Oficiul Național Pentru Cultul Eroilor <https://once.mapn.ro>

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ În lista de la O.N.C.E. Georgescu Constantin apare ca soldat, iar în lista din lucrarea lui Gheorghe Popa apare ca sergent.

²⁷ Stan V. Cristea (coord.), *op. cit.*, p. 41.

²⁸ Oficiul Național Pentru Cultul Eroilor: <https://once.mapn.ro> (accesat 05.09.2018)

²⁹ La renovarea crucii din cimitirul eroilor, meșterul a trecut anul 1961 în loc de 1916.

Subofițeri

7. Angelescu Cristian - subofițer (menționat de prof. Ion Moraru)
8. Gheorghe ? - plutonier
9. Popof Gheorghe - plutonier (menționat de Gheorghe Popa)
10. Tatu Radu - plutonier (menționat de Gheorghe Popa)
11. Hidrogeanu Constantin - sergent
12. Iliescu Ilie - sergent
13. Marucara Gheorghe - sergent
14. Pascal Ion - sergent
15. Pușcașu Constantin - sergent
16. Urghidan Constantin - sergent

Gradați

17. Horneic T. - caporal
18. Mitrică Dumitru - caporal
19. Nicolescu Apostol - caporal
20. Ifessu Gheorghe - fruntaș

Soldați

21. Alexandroaiei Gheorghe - soldat
22. Alexandru - soldat
23. Ancuța Nicolae - soldat
24. Anghel Drăgan - soldat
25. Anton Gheorghe - soldat
26. Asanache - Lazăr - soldat
27. Bărbuță Gheorghe - soldat
28. Bobonaru Toma - soldat
29. Brăduț Ivan - soldat
30. Bulgaru Gheorghe - soldat
31. Carjos Ion - soldat
32. Catana Constantin - soldat
33. Catană Gheorghe - soldat
34. Chiru Gheorghe - soldat
35. Chitaru Toma - soldat
36. Chivei Petre - sergent
37. Cismaru Ștefan - soldat
38. Constandinache Ion - soldat
39. Constantin Ion - soldat

40. Corcodel Vasile - soldat
41. Costea Nicolae - soldat
42. Cosunjuk Simonic - soldat
43. Dima Grigore - soldat
44. Dochian Ion - soldat
45. Drăgan Dumitru - soldat
46. Dumitru Constantin - soldat
47. Ebrudu Gheorghe - soldat
48. Eliescu A. Diniță - soldat
49. Emil Mihai - soldat
50. Ene Iordan - soldat
51. Geoangă Ion - soldat
52. Georgescu Constantin - soldat?
53. Gheorghe Tudor - soldat
54. Gheorghe Vasile - soldat
55. Ghidibaca Nicolae - soldat
56. Ghidocea Ilie - soldat
57. Ghindaru Marin - soldat
58. Ghiță Nicolae - soldat
59. Grigore Florea - soldat
60. Grozeanu Tudor - soldat
61. Gurău Gheorghe - soldat
62. Ion ? - soldat
63. Koslev Filip - soldat
64. Kutiduckz Alex - soldat
65. Lăutaru Sandu - soldat
66. Lixandru ? - soldat
67. Macran Ion - soldat
68. Manolache Dumitru - soldat
69. Marin Ion - soldat
70. Măgăreanu Dumitru - soldat
71. Mihai Ion - soldat
72. Mirea Gheorghe - soldat
73. Mitu Vasile - soldat
74. Muska Iacob - soldat
75. Nedelea ? - soldat
76. Paraschiv Vasile - soldat
77. Pătrașcu Ion - soldat
78. Păunescu Marin - soldat

79. Pârvănescu Nicolae - soldat
80. Petre Ion - soldat
81. Petroiu Ion - soldat
82. Popescu Sevastian - soldat
83. Preda Ion - soldat
84. Purcel Dumitru - soldat
85. Radu Iacob - soldat
86. Repeșin Gheorghe - soldat
87. Schatalchiu Paul - soldat
88. Schuneman Mitu - soldat
89. Secuiu Constantin - soldat
90. Slabu Dumitru - soldat
91. Sota Constantin - soldat
92. Stan Anton - soldat
93. Stancu Gheorghe - soldat
94. Stănică Ilie - soldat
95. Stroe Arkan - soldat
96. Tiboacă Stoica - soldat
97. Tramza Florea - soldat
98. Țigănuș Tănase - soldat
99. Ulianu Gh. - soldat
100. Ungureanu Dumitru - soldat
101. Vasile Gheorghe - soldat
102. Vasile Jota Constantin - soldat
103. Vasile Mihai - soldat
104. Zamfir Florea – soldat

„Realizarea idealului nostru național a fost multă vreme considerată un vis frumos, întrezărit în negura unui viitor îndepărtat.

Prea eram mici și slabi, și prea puternici erau opresorii. (...) Prin ascuțimea minții, tăria brațului și sacrificiu s-a realizat idealul multiseclar al eliberării de sub stăpânirea străină într-un stat național unitar.”³⁰

Numai prin participarea la primul război mondial și sacrificiul suprem al fiilor țării s-a realizat idealul național al românilor, Marea Unire.

La 27 martie 1918, Sfatul Țării din Chișinău stabilea unirea Basarabiei cu România, la 15 noiembrie 1918, Congresul General al

³⁰ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916 - 1919*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 3.

Bucovinei, decidea unirea Bucovinei cu România, iar la 1 decembrie 1918, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, hotăra unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu Regatul România.

Prin realizarea Statului unitar român și adoptarea unor legi corespunzătoare: Legea electorală, prin care votul devenea universal (1918, 1926), Legea unificării monetare, prin care leul devenea moneda unică (1920), Legea agrară, prin care țăranii erau împroprietăriți cu pământ, din exproprierile parțiale efectuate de stat asupra moșierilor (1921), Constituția - legea fundamentală în stat (1923) societatea noastră a evoluat prin creșterea demografică și a capacității productive, prin întărirea economiei capitaliste și a sistemului politic democratic.

BIBLIOGRAFIE

B.J.T.A.N., fond *Primăria Alexandria*, ds. 11/1917-1918.

BĂLĂ, Ion, MORARU, Ion, *Alexandria pe treptele istoriei*, Ed. Academiei, București, 1984.

BĂLĂ, Ion, MORARU, Ion, *Pentru Patrie! Culegere de documente și amintiri privind participarea locuitorilor din județul Teleorman la războiul pentru întregirea patriei 1916-1918*, Ed. Academiei, București, 1982.

CRISTEA, Stan V. (coord.), MORARU, Ion, ȚÂNȚĂREANU, Ecaterina, POPA, Gheorghe, AVRAM, Dumitru, SPIRU, Ioan, *Alexandria 160 de ani - monografie*, Ed. Teleormanul liber, 1994.

KIRIȚESCU, Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916 - 1919*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989.

MIREA, Pavel (coord.), BORTUN, Cătălin, GHEORGHE, Luminița, OLARU, Claudiu, PĂTRAȘCU, Steluța, TORCICĂ, Ion, ȚÂNȚĂREANU, Ecaterina, *Exponatul lunii - 100: un proiect de valorificare a patrimoniului muzeal teleormănean*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2017.

STÂNGĂ, Alin (coord.), IONESCU, Mircea, TĂTULESCU, Laurențiu, *Protoieria Alexandria, Monografie Album*, Ed. Biserica Ortodoxă, București, 2011.

SPIRU, Ioan, „Biserica Sf. Alexandru din orașul Alexandria”, *Glasul Bisericii*, XXIX, 9-10, 1970, pp. 1001-1011.

Oficiul Național Pentru Cultul Eroilor (<https://once.mapn.ro>)

MONUMENTUL EROILOR DIN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL DIN ALEXANDRIA ȘI AUTORII LUI

Claudiu OLARU *

Abstract: *To honour the huge human sacrifice paid by the Romanian people during the First World War, it was imposed on the survivors, as a moral duty, the commemoration every year of those who died on the battlefield and the raising of monuments to the memory of the soldiers fallen on the battle field for the accomplishment of Great Romania.*

The gratitude to the heroic death of hundreds of soldiers from Alexandria who sacrificed themselves in the Great War for the Country Unification was concretized by the raising of a commemorative monument, created by two important Romanian sculptors: Dumitru Mățăuanu and Spiridon Georgescu.

The monument displays a Romanian soldier, on a pedestal base, in combat gear, advancing with the flag in his hand. The lateral sides have bas-reliefs representing King Ferdinand and Queen Maria, the royal coat of arms, as well as three episodes from the war of 1916-1918.

Keywords: *monument, heroes, Alexandria, First World War, sculptors, Dumitru Mățăuanu, Spiridon Georgescu.*

Cuvinte cheie: *monument, eroi, Alexandria, Primul Război Mondial, sculptori, Dumitru Mățăuanu, Spiridon Georgescu.*

După terminarea Războiului pentru Întregirea Patriei, în timpul căruia au căzut pe câmpul de onoare 678 de alexândreni, s-a pus problema

* Muzeul Județean Teleorman, str. 1848, nr. 10, cod poștal 140033, Alexandria, județul Teleorman; e-mail: mjt_claudiu@yahoo.com@yahoo.com

„Marea Unire și județul Teleorman în contextul evenimentelor din 1918”,
Lucrările Simpozionului Național, Alexandria – 4, 5 octombrie 2018, p. 180-195

ridicării unui monument în amintirea celor morți pentru făurirea acestui măreț ideal. În acest scop s-a constituit un comitet de inițiativă, condus de judecătorul I. Ionescu, care a luat legătura cu sculptorul Dumitru Mățăuanu în vederea ridicării monumentului eroilor alexandreni. Mățăuanu realizează soclul din piatră, soclu care va fi așezat în anul 1925, la intrarea principală din parcul orașului. Deoarece sculptorul Dumitru Mățăuanu se sinucide la 1 iulie 1929, comitetul de inițiativă este nevoit să apeleze la un alt sculptor pentru a termina monumentul. Va fi ales sculptorul Spiridon Georgescu, cel care va duce la bun sfârșit lucrarea prin realizarea și așezarea soldatului pe soclu, monumentul fiind inaugurat în anul 1934, cu ocazia sărbătoririi centenarului orașului.

Ilie Catalina descria acest monument în monografia dedicată orașului Alexandria, tipărită în 1934, astfel: „Este așezat la intrarea principală a grădinii publice, în str. A. Văcăreanu (**Figura 1**). Inițiativa a fost luată de D-nii C. Gâdea profesor și I. Ionescu judecător, în anul 1922, strângând primul fond prin colectă. Distinsul sculptor Mățăuanu a executat soclul din piatră. Pe fețele laterale, patru bazoreliefuli de bronz, închipuie scene din războiul cel mare. În timpul din urmă, s-a executat și soldatul monumentului, din bronz de către sculptorul Spiridon Georgescu și astfel s-a complectat, în anul 1933. Nu e desvelit nici astăzi”.¹

Alte informații legate de ridicarea acestui monument găsim în lucrarea intitulată *Documente privind istoria orașului Alexandria. 1833-1982*, tipărită în 1984, mai precis în două documente.

- Documentul nr. 235 - Proces-verbal nr. 28 din 17 august 1927 privind realizarea, achitarea și instalarea „Monumentului Eroilor” din Alexandria:

„Subsemnații membri în Comitetul „Monumentul Eroilor” din Alexandria întrunindu-ne astăzi la localul primăriei orașului, prin convocarea făcută de d-l președinte al comisiunii interimare am luat în discuțiune chestiunea amenajării monumentului pe soclul făcut de d-l Mățăuanu de un an și mai bine. Așteptând de câțiva ani ca monumentul să fie gata, socotind că întârzierea d-lui sculptor Mățăuanu cu aranjarea monumentului este nejustificată, întrucât d-nia sa a primit din costul monumentului suma de lei 293461 și n-ar mai avea de primit conform

¹ Ilie Catalina, *Orașul Alexandria - Monografie. 1834-1934*, Tipografia „Graiul Românesc”, București, 1934, p. 64.

ofertei sale decât lei 6539 se va interveni și pune în vedere d-lui să instaleze cât mai rapid monumentul.

În ceea ce privește pretențiunea d-lui Mățăuanu verbal de a i se mai acorda o sumă peste ofertă pentru oarecare cheltuieli făcute în plus, comitetul hotărăște ca să i se mai dea după instalarea monumentului peste suma de lei 293461 încă 25000. Acești bani este delegat să-i strângă d-l C. Banu de la obștea satească, societatea demobilizaților, liste de subscripție, d-l Mielu Capră garantând cu toată bunăvoința acoperirea sumei ce nu se va putea strânge.

*Președinte, Mihail N. Capră Membri, Dem. Traian Enescu, C. Barbu*²

- Documentul nr. 242 - Scrisoarea sculptorului Spiridon Georgescu către Primăria orașului Alexandria privind realizarea Monumentului Eroilor, din 18 iunie 1933, București:

„Stimate domnule primar

Am primit scrisoarea dv. la care vă răspund cât mai neîntârziat. Înțeleg foarte bine grija ce aveți cu executarea cât mai grabnică a statuii nu atât pentru dv. personal care ați văzut ce lucrare am făcut, cât pentru cancanurile care sunt în viața de provincie.

Statuia, cum au văzut și d-nii Ionescu și Constantinescu, este gata. De asemenea, sunt terminate două basoreliefuri și portretul regelui Ferdinand I. Mai sunt de executat portretul reginei Maria și un singur basorelief. Pe lângă toate acestea ar mai fi de făcut o placă de inscripție. Dedicajia ce voiți, să fie scrisă cât mai scurt. Această placă vă rog să mi-o trimiteți cât mai curând pentru a pune în lucru și această ultimă piesă.

Este drept, s-a cam întârziat cu această lucrare însă vă rugăm, atât eu cât și Rășcanu, să credeți că n-a fost cătuși de puțin rea voință. Din contră am lucrat cu entuziasm și inspirat de cel mai cinstit gând. Cred că nici la dv. n-a fost rea voință când n-ați putut să-mi trimiteți a doua rată, din care cauză am așteptat mai bine de trei săptămâni. Și iarăși consider, mai mult, sunt convins chiar, că nu-i rea voință când de o lună și jumătate nu mai puteți să-mi trimiteți restul de 10000 lei. A fost un concurs de împrejurări contrarii și absolut independente de voința noastră. În cursul săptămânii acesteia Rășcanu m-a asigurat că va ridica statuia de la mine

² Gheorghe Popa, Maria Georgescu, *Documente privind istoria orașului Alexandria. 1833-1982*, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1984, p. 295.

și o va pune imediat în lucru întrucât lucrările urgente ce le-am avut sunt pe terminate. Astfel fiind vă rugăm, d-le primar, aveți încă puțină răbdare și totul se va termina cu bine, iar la inaugurare cleveitorii care din această chestiune caută să-și facă o armă, vor rămâne rușinați și cu veninul răutății pe buze.

Totodată vă amintesc și vă rog să-mi trimiteți restul de 10000 lei.

Primiți cele mai distinse salutări.

Sculptor, Spiridon Georgescu”³

Monumentul reprezintă un soldat român în echipament de luptă, înaintând cu drapelul în mâna dreaptă și arma în mâna stângă. Pe părțile laterale au fost montate basoreliefuri reprezentând pe Regele Ferdinand și Regina Maria, stema regală (demonstate la instaurarea regimului comunist), precum și episoade din războiul din anii 1916-1918 (**Figura 7**). Sub stema regală se găsește o compoziție sculpturală alegorică iar pe spate plăcuța cu dedicația monumentului (**Figura 8**). În anii regimului comunist basoreliefurile și stema regală au fost demontate și distruse (**Figurile 2, 3**).

Deoarece configurația arhitectonică a zonei s-a schimbat foarte mult, conducând la închiderea oricărei perspective pentru monument (**Figura 4**), în toamna anului 1993, monumentul a fost mutat în fața sediului Palatului Administrativ al Județului Teleorman (**Figura 5**). Totodată, în primăvara anului 1994 s-a procedat la restaurarea sa completă, fiind refăcute și basoreliefurile cu Regele Ferdinand și Regina Maria, precum și stema regală (**Figura 6**). Toate acestea, desigur, pentru dreapta cinstire a eroilor alexândreni care s-au jertfit pentru întregirea neamului românesc.

* * *

Dumitru Mățăuanu s-a născut la 16 aprilie 1888, în Câmpulung-Muscel. Părinții săi au fost Toma și Maria Mățăuanu, originari din satul Mățău, aflat la circa 5 km sud-est de orașul Câmpulung-Muscel. Toma Mățăuanu a murit când Dumitru avea vârsta de 10 ani.

Dumitru a urmat școala primară și gimnaziul în Câmpulung-Muscel, unde a fost remarcat de profesorul de desen și sculptorul Dimitrie D. Mirea, care l-a îndrumat în arta modelajului. La sfatul lui Mirea, Dumitru Mățăuanu s-a înscris la Școala de Belle-Arte din București, pe care a urmat-

³ *Ibidem*, pp. 304, 305.

o în perioada 1904-1909, avându-l ca profesor pe sculptorul Dimitrie Paciurea. În acești ani, a fost medaliat de 14 ori pentru lucrările sale și, ca recunoaștere a valorii sale, Societatea femeilor Române, prin președinta sa, Sofia Andreescu, și secretara Elena Al. Mușatescu, i-a acordat o bursă de studii la Paris, la École Nationale Supérieure des Beaux-Arts (Școala Națională Superioară de Arte Frumoase), secția sculptură, unde a reușit la examenul de admitere al șaselea din 300 de concurenți.

A urmat 4 ani de studii la Paris, având ca profesori pe sculptorii Marius Jean Antonin Mercié și Ernest Henri Dubois. Într-un interviu apărut în săptămânalul „Clipa”, din 7 noiembrie 1926, Dumitru Mățăuanu declara că de la Ernest Henri Dubois a învățat „*a monta statui de proporții mari în cinci metode speciale*”.

La vârsta de 25 de ani și după opt ani de studii universitare de sculptură (1905-1913) s-a întors în România unde a fost numit profesor de sculptură la Școala de Belle-Arte din București. Curând după aceea, și-a deschis un atelier în strada Griviței nr. 22, care a devenit în scurt timp „*o adevărată școală a sculpturii acelor ani*”.

După ce realizează numeroase monumente dedicate eroilor din Războiul pentru Întregirea Neamului, în diverse localități din țară, sculptorul Dumitru Mățăuanu se sinucide la 1 iulie 1929, fiind înmormântat în Cimitirul Sfânta Vineri din București⁴.

În *Dicționarul sculptorilor din România*, Dumitru Mățăuanu este descris astfel: „*Debutază în 1909 la Salonul oficial de pictură și sculptură. Bun portretist, este cunoscut îndeosebi prin monumente de for public și sculptură funerară (la cimitirul Bellu din București se păstrează mai multe lucrări printre care sculptura capelei familiei Iordache-Minciulescu, monument funerar realizat împreună cu arhitectul A. Culina cu care execută de altfel și alte comenzi). Sculptură adesea convențională, stereotipă. Preferință pentru bronz, însă lucrează și în piatră și marmură*”⁵.

Tot în aceasta lucrare apare menționat ca autor al Monumentului eroilor din Zimnicea (inaugurat după moartea artistului, în 1930) precum și al Monumentului Eroilor din Primul Război Mondial din Roșiorii de Vede⁶.

⁴ https://ro.wikipedia.org/wiki/Dumitru_M%C4%83%C8%9B%C4%83oanu (accesat 01.09 2018).

⁵ Ioana Vlasiu (coord.), *Dicționarul sculptorilor din România. Secolele XIX- XX*, vol. II, lit. H-Z, Ed. Academiei Române, București, 2012, p. 127.

⁶ *Ibidem*, p. 128.

* * *

Spiridon Georgescu s-a născut la 28 decembrie 1887, în București. Părinții săi, Gheorghe și Elena, erau originari din comuna Posești, Prahova. La vârsta de 7 ani, Spiridon a rămas orfan de tată.

După ce a absolvit patru clase primare la Școala Golescu din București, mama sa l-a înscris la „Școala Superioară de Arte și Meserii“, deoarece fostul său director de școală susținea că „*avea un talent deosebit la desen*“. Cursurile au durat 6 ani, timp în care a avut ca profesori de desen pe sculptorul Ștefan Ionescu-Valbudea și pe Arcangelo Figini.

În 1906 a absolvit școala, la vârsta de 19 ani, și, la sfatul profesorilor săi, în iunie 1907 a plecat în Italia pentru perfecționare. După numai 6 luni, rămas fără bani, s-a întors acasă, unde a început să lucreze întâi sculptură în lemn și apoi modelaj în gips.

La 1 august 1911 a plecat din nou în Italia, unde s-a înscris la Academia de Belle-Arte din Carrara. Aici, timp de un an - în anul școlar 1911-1912 - la clasa profesorului sculptor Augusto Polina a învățat modelajul, desenul ca bază a sculpturii, atât în cadrul Academiei, cât și în atelierul profesorului. După absolvirea primului an, s-a înscris la Institutul Superior de Belle-Arte din Roma, unde timp de 2 ani a studiat în atelierul profesorului sculptor Cesaro Aureli, unde s-a perfecționat în special în arta modelajului. A promovat în iunie 1914, cu rezultate deosebite, și a revenit la București. Intenția de a se întoarce în Italia i-a fost zădărnicită de izbucnirea Primului Război Mondial.

În vara anului 1915, arhitectul Nicolae Nenciulescu, care realiza atunci Teatrul de vară - cinema Alhambra - i-a încredințat lui Spiridon Georgescu executarea celor două cariatide din dreapta și din stânga scenei.

În vara anului 1916 a fost încorporat, rămânând în armată până în 1918, perioadă în care a făcut schițe cu scene din război. Pe baza lor, a realizat peste 25 de lucrări în gips patinat, pe care le-a prezentat în cadrul unei expoziții personale deschise la 1 aprilie 1919 la Ateneul din București. Majoritatea lucrărilor aveau subiecte de război, ca de exemplu: „Gornistul“, „În timpul armistițiului“, „Lupta corp la corp“, „Avântul“, alegoria „Războiul“, „Capturarea unui tun inamic“, „Ștafete“, „Spre tranșee“, „Cruce roșie“, „Pe câmpul de luptă“, „Reflecții după luptă”.

Realizează numeroase monumente dedicate eroilor neamului căzuți pe câmpurile de luptă în Primul Război Mondial, dintre care cele mai cunoscute sunt:

- *Monumentul Eroilor Regimentului 21 Infanterie* - inaugurat cu mare fast în ziua de 9 ianuarie 1923 (în clădirea regimentului se află acum Muzeul Militar Național).

- *Monumentul Infanteristului*, statuie realizată de sculptor în 1930, amplasată în scuarul de lângă Podul Cotroceni și dezvelită cu mare fast în prezența regelui Carol al II-lea al României în 22 mai 1931.

- *Monumentul Eroilor din Arma Geniu* (zisă și *Statuia geniului „Leul”* sau, simplu „*Leul*”), inaugurată la 29 iunie 1929, este cea mai reprezentativă lucrare a sculptorului.

După o bogată și frumoasă activitate sculptorul Spiridon Georgescu se stinge din viață în anul 1974, la vârsta de 87 de ani⁷.

Dicționarul sculptorilor din România, pe lângă menționarea studiilor, expozițiilor și a operelor de artă publică, adaugă despre Spiridon Georgescu faptul că „a practicat un realism de factură academică. A lucrat și sculptură funerară. În anii 1930 a realizat o sculptură decorativă (*Justinian*) pentru fațada Facultății de Drept din București”⁸.

⁷ https://ro.wikipedia.org/wiki/Spiridon_Georgescu (accesat 01.09.2018).

⁸ Ioana Vlasu (coord.), *Dicționarul sculptorilor din România. Secolele XIX-XX*, vol. I, lit. A-G, Ed. Academiei Române, București, 2012, p. 231.

BIBLIOGRAFIE

- CATALINA Ilie, *Orașul Alexandria - Monografie. 1834-1934*, Tipografia „Graiul Românesc”, București, 1934.
- POPA Gheorghe, GEORGESCU Maria, *Documente privind istoria orașului Alexandria. 1833-1982*, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1984.
- VLASIU Ioana (coord.), *Dicționarul sculptorilor din România. Secolele XIX- XX*, vol. I, lit. A-G, Ed. Academiei Române, București, 2012.
- Dumitru Mățăuanu (https://ro.wikipedia.org/wiki/Dumitru_M%C4%83%C8%9B%C4%83oanu).
- Spiridon Georgescu (https://ro.wikipedia.org/wiki/Spiridon_Georgescu).

Figura 1. Monumentul eroilor din primul război mondial (1916-1918) din Alexandria la începutul anilor '40. Se observă medalionul cu Regina Maria (fotografie din colecția Muzeului Județean Teleorman).

Figura 2. Imagini ale monumentului de la începutul anilor '80. Se observă, în lateral, locul de unde a fost scos medalionul cu efigia Regelui Ferdinand (fotografie din colecția Muzeului Județean Teleorman).

Figura 3. Imagini ale monumentului de la începutul anilor '80. Se observă, în partea frontală, locul unde se afla stema regală (fotografie din colecția Muzeului Județean Teleorman).

Figura 4. Monumentul pregătit pentru mutare. Imagine din anul 1993 (fotografie din colecția Teodor Săceanu, Alexandria).

Figura 5. Monumentul pe actualul amplasament, în fața Palatului Administrativ, în anul 2018, cu vechile simboluri ale regalității refăcute (fotografie din colecția Muzeului Județean Teleorman).

Figura 6. Medalioanele refăcute cu efiile Regelui Ferdinand și al Reginei Maria și stema regală (fotografiile din colecția Muzeului Județean Teleorman).

Figura 7. Basoreliefuri cu scene de luptă (fotografiile din colecția Muzeului Județean Teleorman).

Figura 8. Compoziție sculpturală alegorică cu însemnele puterii regale și textul cu dedicația monumentului (fotografii din colecția Muzeului Județean Teleorman).

CERCUL STUDENȚILOR VLĂSCENI ȘI ACȚIUNILE DE CINSTIRE A EROILOR MARII UNIRI DIN 1918

Ștefan PĂUN *

Abstract: *This article presents the involvement of the Romanian intellectuals from former Vlașca County to commemorate the heroes of the First World War. Based on historical documents, our study first explains the Vlașca name and its importance for the Romanians. Second, based on archive documents and photographs, we present the Vlăsceeni students and intellectuals who played a decisive role in the building of the Vlăscean Monument, inaugurated on 28 of September 1930, in Drăgănești-Vlașca commune, dedicated to the heroes of the First World War who fought for the achievement of Great Romania.*

Keywords: *Circle of Students of Vlăsceeni, World War I, Intellectuals, Great Union, Initiative, Vlăscean Monument.*

Cuvinte cheie: *Cercul Studenților Vlăsceeni, Primul Război Mondial, intelectuali, Marea Unire, inițiativă, monument vlăscean.*

Un album comemorativ în cinstea eroilor care au murit pentru patrie în Primul Război Mondial începe printr-un emoționant îndemn: „Călătorule ce treci prin fața Monumentului ce străjuiește în fața Com. Drăgănești-Vlașca, lasă o lacrimă în suflet pentru cei ce au căzut pe locurile acestea, căci aici și împrejur, s-a jucat în anul de grație 1916, o

* Universitatea Hyperion din București, Calea Călărașilor 169, Sector 3, cod poștal 030615, București; e-mail: paunstefan2000@yahoo.com

„Marea Unire și județul Teleorman în contextul evenimentelor din 1918”,
Lucrările Simpozionului Național, Alexandria – 4, 5 octombrie 2018, p. 196-246

*mare dramă, a unui popor ce-și apără Pământul, Neamul și Graiul*¹.

Pornind de la acest îndemn am considerat necesară explicarea denumirii zonei Vlașca, din evul mediu până în prezent și comentarea albumului amintit, o carte de excepție referitoare la un monument dedicat eroilor care au luptat în Primul Război Mondial pentru apărarea ființei statului român și realizare României Mari. Albumul a fost realizat în 1932 după indicațiile locotenentului Paul Epureanu, scriitor din București, a fotografiilor realizate cu prilejul inaugurării Monumentului Vlăscean, la 28 septembrie 1930. Menționăm că în fondul special al Bibliotecii Academiei a fost o carte ținută la secret până în 1990. Cu toate acestea, există astăzi în unele biblioteci particulare din comuna Drăgănești-Vlașca.

Monumentul Vlăscean. Fotografia este realizată în 1930 cu ocazia dezvelirii monumentului (apud *Drăgănești-Vlașca, 1916-1918*).

¹ *Drăgănești-Vlașca, 1916-1919*, 28 septembrie 1930, București, 1932, p. 5.

România contemporană prin relief, structură, compoziția pământului, hidrografie, vegetație, poziție geografică, istorie, dar îndeosebi prin unitatea lingvistică constituie o țară puternic individualizată în zona sud-estului european. Istoria și civilizația românească au creat caractere etnice regionale care au trezit conștiința unei lumi aparte materializată în denumiri specifice influențate de numele locuitorilor, de numele regiunii și a unor râuri: Țara Bârsei, Țara Oltului, Țara Vrancei, Țara Moților, Țara Crișurilor etc. Diviziunile teritoriale, regionale în care s-au format poporul și limba română prin așezările rurale și târgurile așezate la marile drumuri comerciale au determinat moduri deosebite de viață socială în ceea ce privește tipurile portul, ocupațiile².

Aceste „*romanii populare*” cum erau numite de Nicolae Iorga au păstrat din epoca medievală până în prezent urme vii ale unor moduri de viață unitară în spațiul de formare al poporului român, cu diferențieri în ceea ce privește cultura materială și spirituală, a așezărilor în funcție de zonă, influențe geografice, interferențe.

Dintre aceste regiuni sau zone geografice, Vlașca constituie un teritoriu specific din Muntenia centrală care prin denumire înseamnă „ȚARA VLAHILOR”, țara românilor³. Nume dat populației autohtone românești, de slavi care s-au așezat începând cu secolul VI în acest spațiu geografic, când poporul român și limba română au fost constituite în elementele esențiale are o dublă semnificație, de populație autohtonă - țara vlahilor sau țara românilor - dar și de specificul unui spațiu geografic distinct în legătură cu denumirea dată populației autohtone românești de Vlahi⁴. Acest spațiu geografic - numit Vlașca - locuit intens de la sfârșitul secolului al VI-lea, de români, este cuprins în aria culturii românești de tipul „Dridu”⁵ și constituie unul dintre elementele semnificative ale continuității și etnicității românilor în spațiul Carpatodanbiano-pontic. Denumirea „Valah”, a demonstrat filologul Ilie

² Ion Simionescu, *Țara noastră*, București, 1937, *passim*.

³ Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor I*, Ed. Științifică, București, 1974, p. 17.

⁴ Florin Curta, *The making of slavs: History and Archaeology of the Lower Danube Region, c. 500-700*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001, *passim*.

⁵ Cultura Dridu după numele unei localități din județul Ialomița, (denumire dată de arheologi) este un ansamblu de cca. 2000 de obiective arheologice de pe teritoriul României și al țărilor vecine (ex. Balcic în Bulgaria) și pune în evidență continuitatea populației românilor între secolele III-XII. Aceasta se identifică cu culturile Sântana de Mureș-Cerneahov din secolele III-IV, Ipotești-Cândești, secolele V-VII și cultura Răducăneni din secolele XI-XII.

Gherghel într-un studiu din 1920, este întâlnită din secolul VI în numele unui cartier din Constantinopole din imperiul Bizantin sub forma „Blachernae” (Vlaherne). Acesta a fost o colonie de lângă capitala imperiului locuită de vlahi sau români⁶. Mai mult, în studiul menționat folosind scrierile lui Genesios⁷ și informațiile din Lexiconul Suidas⁸ cuvântul valah a apărut prima dată în Imperiul Roman de Răsărit și s-a răspândit în lumea germanică și slavă prin intermediul vikingilor care au intrat în contact cu imperiul⁹. După alte cercetări, denumirea de „Vlahi” apare pentru prima oară în anul 976 în scrierile cronicarului grec Ioan Skilites în contextul confruntării Bizantinilor cu Primul Imperiu Bulgar, în cadrul căruia romanicii erau desemnați cu această denumire în limba slavă. După Ioan Skilites, cuvântul „Vlahi” este folosit de Ghiorghios Kedrenos și de Nikita Honiatis relatând Răscoala Asăneștilor din 1185.¹⁰ Acesta menționa pe barbarii de la Muntele Haemus¹¹ cu numele, vlahi, care mai înainte se numeau „Missieni”. Vlașca este menționat ca județ, la 19 iulie 1498¹² într-un document al cancelariei lui Radu cel Mare (1495-1508). După această dată apare în documente de vânzării de moșii și nu numai¹³.

Menționarea ca județ și delimitarea administrativă este realizată de o serie de documente cartografice medievale sau lucrări de epocă:

Harta stolnicului Constantin Cantacuzin la 1700¹⁴;

Harta militara austriacă de la 1791-1792¹⁵;

⁶ Ilie Gherghel, *Câteva considerațiuni la cuprinsul noțiunii cuvântului „Vlach”*, Convorbiri Literare, București, 1920, pp. 4-8

⁷ Genesios, *On the reign of emperors*, Australian Association of Byzantine Studies, Canberra, 1998, p. 29

⁸ Charles Herbermann, „Suidas”. *Catholic Encyclopedia*, Robert Appleton, New York, 1913.

⁹ Ilie Gherghel, *op. cit.*, pp. 4-8

¹⁰ Pentru amănunte vezi: Madgearu, Alexandru, *Asăneștii. Istoria politico-militara a statului dinastiei Asan (1185-1280)*. Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2014.

¹¹ Munții Balcani de astăzi din Bulgaria.

¹² Domnitorul acorda Mănăstirii Rîncăcirov mai multe sate: „...și din județul Vlașca iarși din venitul domnesc din grâu și din orz, satele anume Băneștii și Dobrineștii și Vaideeștii și Găeștii și Străoști... și iarși de la acele sate, care mai sus sunt scrise, anume să le fie vămășitul domnesc. Apud Ancu Damian, Ion Bălan, *Giurgiu momente istorice*, București, 1995, p. 19.

¹³ Vezi în acest sens Direcția Generală a Arhivelor Statului, *Documente referitoare la istoria județului Teleorman 1411-1700*, Catalog, vol. I, București, 1989.

¹⁴ Constantin C. Giurescu, „Harta stolnicului Constantin Cantacuzino. O descriere a Munteniei de la 1700”, *Revista istorică română*, MCMXLIII, Fasc. I, p. 1-28.

¹⁵ Biblioteca Academiei Române, Serviciul *Hărți*.

Istoria Daciei de Dionisie Fotino¹⁶;

Harta rusă din 1835¹⁷;

Pentru perioada interbelică avem hărțile din 1930¹⁸ și din 1938. În 1950, județul Vlașca este desființat, țara fiind împărțită în regiuni și raioane de regimul comunist. Astăzi cuprinde o parte din județele Giurgiu și Teleorman. În contextul semnificației istorice a numelui, a denumirii de vlășceni pentru populația acestui spațiu geografic credem că acordarea denumirii județului Giurgiu de Giurgiu-Vlașca ar repara o mare nedreptate locuitorilor zonei care se numesc cu acest nume și istoriei naționale. Am prezentat aceste aspecte deoarece termenii vlașca, vlăscean sunt des întâlniți în cercetarea noastră privind Cercul studenților Vlășceni și Marea Unire din 1918.

Studenții din județul Vlașca, în general foști elevi ai gimnaziului „*Ion Maiorescu*” devenit identitatea culturală a orașului Giurgiu și județului Vlașca prin activitatea profesorului și directorului din Rășinari, Nicolae Droc Barcian¹⁹, stabilit în acest oraș în 1870, au organizat un Cerc Studențesc sub președinția lui Niculae Dăscălescu²⁰.

Nu cunoaștem data înființării dar avem informații din perioada dintre anii 1921-1930. Din puținele documente pe care le-am descoperit cercul a avut un rol important în promovarea culturii naționale și vlășcene, elogiarea evenimentelor

¹⁶ Dionisie Fotino, *Istoria Generală a Daciei sau a Transilvaniei, Țării Munteneste și a Moldovei* (traducere din limba greacă de George Sion), Ed. Valahia, București, 2008, „*La început de secol XIX județul Vlașca avea hotar în nord cu județele Muscel și Dâmbovița, la răsărit cu Dâmbovița și Ilfov, la sud cu raiaua Giurgiu și Dunărea, iar la apus cu județul Teleorman. Județul era străbătut de Câlniște care se varsă în Argeș și de Glavacioc tot în Argeș.*” (p. 567); „*Județul avea 9 plăși cu 120 de sate: plasa Cobia cu 15 sate, plasa Gălășeștilor cu 17 sate, plasa Izvorul cu 12 sate, plasa Grecilor cu 11 sate, plasa Ogrezenilor cu 11 sate, plasa Câlniștei cu 20 de sate, Frăsinetului cu 9 sate, Hodivoaiei cu 10 sate, Bălți cu 15 sate. Capitala a fost satul Găiești. Fiecare plasă avea o căpitănie, și o singură polcovnicie. Județul avea trei mănăstiri: Glavacioc, Căscioarele, și Comana și cinci metoace, Babele, Poenarul, Cobia, Libărești și Negru Vodă.*” Numărul bisericilor din județ, menționat de Dionisie Fotino, este de 214 care raportate la numărul de 120 de sate ale județului presupunea ca fiecare sat avea biserică și probabil și cătunele. Județul avea 7036 familii din care 4206 birnici, 13 postelnici, 17 neamuri, 29 mazili, 3 ruptași, 558 scutelnici, 641 poslușnici, 471 slujitori, 430 de preoți, 8 diaconi. 372 bulgari, 268 surugii (p. 568).

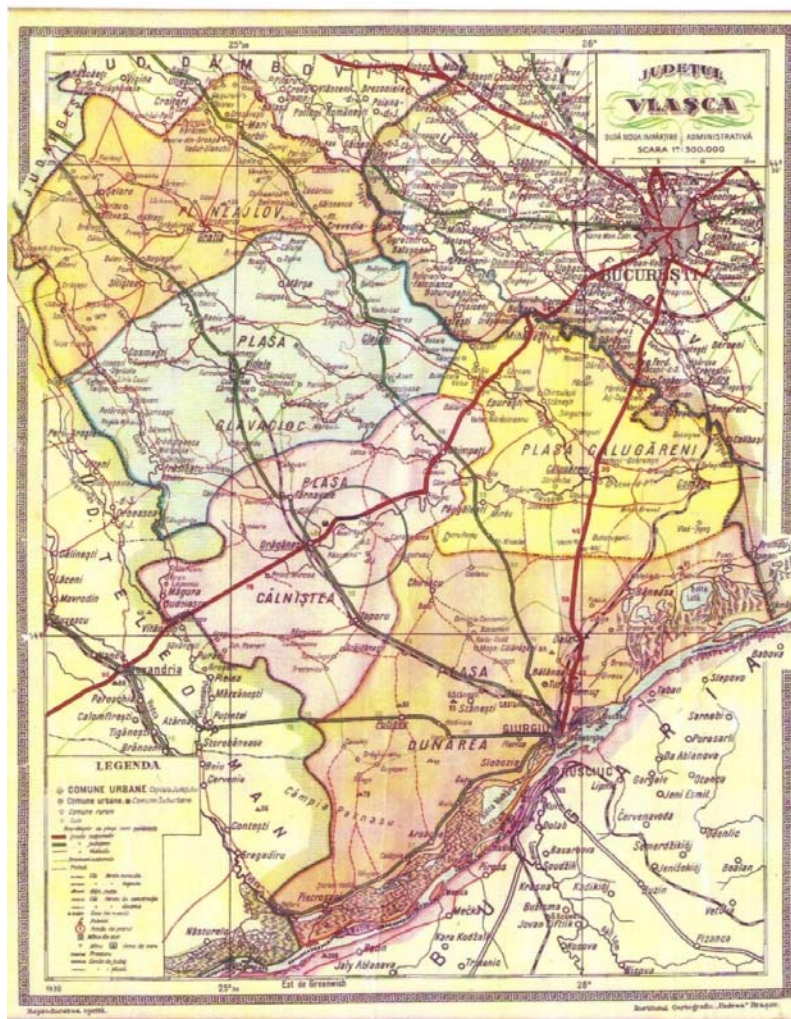
¹⁷ Constantin C. Giurescu, *Principatele Române la începutul secolului XIX*, Ed. Științifică, București, 1971.

¹⁸ Realizată de Institutul Cartografic „Unirea” din Brașov în 1930.

¹⁹ Ștefan Păun, *Nicolae Droc Barcian, Pedagog militant și luptător pentru emanciparea și unitatea națională a românilor*, Ed. Semne, București, 2018.

²⁰ Niculae Dăscălescu, fiul învățătorului I. R. Dăscălescu, care a activat la Școala din Drăgănești-Vlașca, până în 1919.

din istoria românilor cu caracter patriotic, dezvelirea unui monument în cinstea eroilor din Primul Război Mondial căzuți pentru apărarea Bucureștiului și salvarea statului român în zona Drăgănești-Vlașca, Prunaru. Monumentul a fost considerat de presa vremii²¹ simbolul județului Vlașca.

Hartă editată de Institutul Cartografic „Unirea” Brașov, 1930

Harta județului Vlașca la 1930 (Biblioteca Academiei, *Serviciul Hărți*).

²¹ Articole despre inițiativa studenților vlăscești au apărut în „Universul” din 17 septembrie 1930, din 19 septembrie 1930, 25 septembrie 1930 și 27 septembrie 1930. Vezi în acest sens: *Drăgănești-Vlașca, 1916-1918*, pp. 78, 80, 82.

Reproducem știrile despre inițiativă, inaugurare, și aprecierile despre eveniment din presa vremii, ziarele *Universul* și *Dimineața* din septembrie-octombrie 1930 (publicate în Albumul *Drăgănești-Vlașca, 1916-1919*).

Presă și Monumentul Vlășcean

Monumentul din comuna Drăgănești-Vlașca, ridicat în amintirea eroilor căzuți în luptele de pe Neajlov

Monumentul este făcut din inițiativa Cercului Studențesc și va fi inaugurat în ziua de 28 Septembrie a. c.

Universul 225 din 17 Sept, 1930.

Comitetul pentru ridicarea Monumentului Eroilor Vlășceni, monument ridicat în Drăgănești, roagă stăruitor pe D-nii comandanți de regimente cari au luat parte la marea bătălie de pe Neajlov și Argeș, în localitățile: Drăgănești, Târnavele, Prunaru, Naipu, Ghimpași, Balarea, Videle, Blejești, Clejani, Stâlpu, Epurești, Bulbucata, Grădiște, Călugăreni, etc., să trimită delegați ca să asiste la desvelirea monumentului ridicat eroilor căzuți în aceste lupte, Duminică 28 Septembrie, orele 11 dimineața.

Universul 227, 19 Sept. 1930.

Un monument al eroilor în Comuna Drăgănești-Vlașca

Duminică 28 Septembrie, orele 11 dimineața, se va face inaugurarea „Monumentului Vlășcean“, ridicat din inițiativa cercului studențesc, în comuna Drăgănești-Vlașca.

Seara la ora 8, se va da o serbare studențească urmată de dans, în saloanele școlii noi din localitate, în vederea strângerei de fonduri.

Comitetul roagă stăruitor pe toți D-nii comandanți de unități, cari au luat parte la marile bătălii dela Neajlov și Argeș în localitățile: Drăgănești, Târnavele, Prunaru, Naipu, Ghimpași, Bălării, Videle, Blejești, Stâlpu, Epurești, Bulbucata, Grădiștea, Călugăreni, etc., să trimită delegați spre a asista la

desvelirea monumentului ridicat eroilor căzuți în aceste lupte. Primirea participanților se va face de către Comitet. Gara apropiată e Drăgănești pe linia Giurgiu—Videle.

Dimineața 8535, 25 Sept. 1930.

GIURGIU. — *Inaugurare*. Duminică 28 Septembrie se va face, cu mare solemnitate, desvelirea monumentului Eroilor Vlăsconi, ridicat în comuna Drăgănești.

Serviciul religios va fi săvârșit de un sobor de preoți.

Comitetul roagă pe bunii români să participe la sărbătoare.

Universul 235 din 27 Sept. 1930.

Monumentul Eroilor Vlăsconi din comuna Drăgănești-Vlașca, inaugurat Duminica trecută, a fost executat de sculptorul Ion Pantazi.

Universul 241 din 3 Octombrie 1930.

Desvelirea Monumentului Eroilor Vlăsconi

Duminică dimineața a fost în comuna Drăgănești-Vlașca, solemnitatea desvelirii monumentului ridicat în amintirea eroilor căzuți pe plaiurile județului Vlașca, în războiul pentru întregirea neamului 1916—1919.

Monumentul e ridicat din inițiativa Cercului studențesc din județ, iar execuția a fost încredințată unui comitet sub președinția d-lui avocat Nicolae I. Dăscălescu. Monumentul e situat la intersecția șoselei naționale București—Alexandria cu șoseaua județeană Giurgiu—Pitești.

La ora 10 autoritățile, invitații și sătenii s'au îndreptat spre biserică, unde un sobor de preoți a făcut slujba religioasă pentru ostașii căzuți, răspunsurile fiind date de elevii școlii din comună. A urmat desvelirea monumentului, care reprezintă un ostaș cu arma și drapelul în mână avântându-se în luptă.

Au luat cuvântul d-nii: Alex. Cartojan, prefectul județului Vlașca; colonel Nae Dumitrescu din partea Corpului II armată, maior Fotescu din partea Soc. Cultul Eroilor, Popescu Zorică, Oprișan din partea Educației poporului, apoi d-l Nicolae I. Dăscălescu care, printr'o inimoasă cuvântare, a relevat și preamărit jertfele ostașilor vlăsceni, pentru realizarea victoriei și a unirii.

D-l Const. Târnăcop, primarul comunei, mulțumește celor cari au contribuit la înfăptuirea acestui frumos monument și declară că-l va păstra cu sfințenie.

A urmat defilarea trupelor și a școalei.

Universul 239 din 1 Oct. 1930.

Desvelirea Monumentului Eroilor Vlășceni

Duminică dimineața a avut loc, cu o deosebită solemnitate, desvelirea monumentului eroilor căzuți pe câmpiile din jud. Vlașca.

Monumentul e ridicat din inițiativa Cercului studențesc din Vlașca, iar execuția încredințată unui comitet în frunte cu d-l avocat Nicolae I. Dăscălescu, reprezintă un ostaș cu arma și drapelul în mână avântându-se în luptă.

După oficierea parastasului s'a făcut desvelirea monumentului, care este situat la întretăierea șoselei naționale București—Alexandria și șoseaua județeană Giurgiu—Pitești.

Au luat apoi cuvântul d-l Alex. Cartojan, prefectul jud. Vlașca, colonel Nae Dumitrescu din partea Corpului II armată, maior Fotescu dela Societatea „Cultul Eroilor“, Popescu Zorică, deputat, Oprișan din partea Educației Poporului și Nicolae I. Dăscălescu care, printr'o frumoasă cuvântare, a arătat însemnătatea acestui monument, care este o mărturie vie a vitejiei ostașului român.

La urmă, d-l Constantin Târnăcop, primarul comunei, a mulțumit comitetului de inițiativă pentru frumoasa operă ce-au dăruit comunei, declarând că va ști să prețuiască și să păstreze acest monument, care este o frumoasă pildă, pentru generațiile viitoare.

Dimineața 854 din 1 Oct. 1930.

În ședința din 24 ianuarie (8 februarie 1921) membrii Cercului studențesc au hotărât subscrierea *Actului constitutiv cu privire la ridicarea Monumentului Vlășcean*²². Studenții semnatari sunt prezentați în facsimilul de mai jos conform Albumului comemorativ realizat în 1932.

²² *Drăgănești-Vlașca, 1916-1919*, p. 69.

Membrii Cercului Studențesc Vlăscean, cari au participat la ședința extraordinară de la 24 Ianuarie (6 Februarie) 1921 sub președinția D-lui Nicolae Dăscălescu, Președintele Cercului, cari au hotărât și subscris actul constitutiv cu privire la ridicarea „Monumentului Vlăscean“

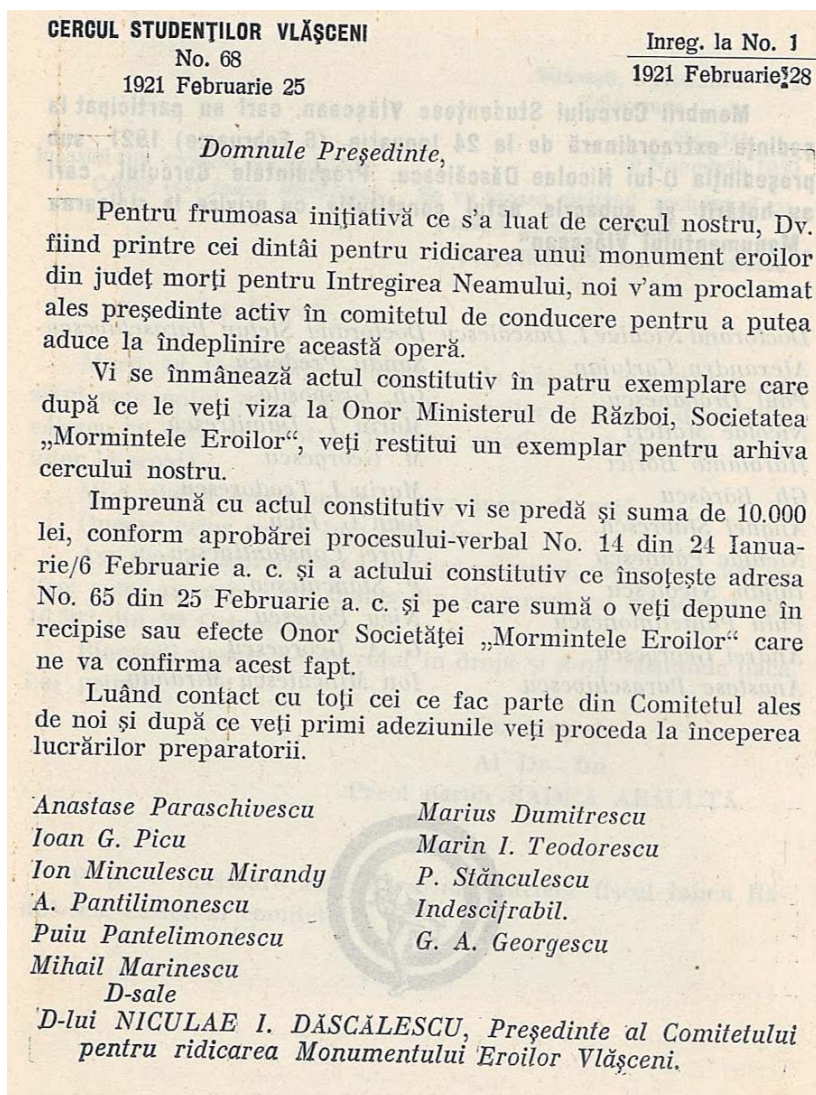
<i>Doctorand Nicolae I. Dăscălescu</i>	<i>Doctorand Ștefan Paraschivescu</i>
<i>Alexandru Cartoian</i>	<i>Sandu Predescu</i>
<i>Paul Drăgănescu</i>	<i>Gh. Groșilă</i>
<i>Nicolae Maitert</i>	<i>Marin T. Dumitrescu</i>
<i>Haralamb Borici</i>	<i>M. Georgescu</i>
<i>Gh. Bărăscu</i>	<i>Marin I. Teodorescu</i>
<i>Anghel Stavrescu.</i>	<i>Ioan G. Picu</i>
<i>Nicolae Păunescu</i>	<i>Aurel Constantinescu</i>
<i>Iulian Nicolescu</i>	<i>P. Stănculescu</i>
<i>Puiu Pantelimonescu</i>	<i>Nicu Popescu</i>
<i>Andrei Georgescu</i>	<i>G. A. Georgescu</i>
<i>Anastase Paraschivescu</i>	<i>Ion Minculescu Mirandy</i>

Membrii Cercului studențesc care au participat la ședința extraordinară din 24 ianuarie 1921, care au hotărât și subscris Actul constitutiv cu privire la ridicarea „Monumentului Vlăscean” (apud *Drăgănești-Vlașca, 1916-1918*, p. 69).

Membrii Cercului Vlăscean se adresează Președintelui Nicolae Dăscălescu la 25 februarie 1921 spunându-i că a fost „proclamat președinte activ în comitetul de conducere pentru a putea aduce la îndeplinire această operă.”²³

²³ *Ibidem*, p. 70.

Adresa către președintele cercului, Nicolae Dăscălescu prin care este proclamat președinte activ pentru ridicarea monumentului Vlășcean (apud *Drăgănești-Vlășca, 1916-1919*, p. 70).

Nicolae Dăscălescu în cuvântarea la inaugurarea monumentului avută loc la 28 septembrie 1930 spunea: „*Am plecat la luptă însoțit de o mână de oameni inimoși, ca să făureze un bronz care să poarte pe viitor faima județului*”. Specifica prin cuvântarea la dezvelirea monumentului avocatul Nicolae Dăscălescu: „*Am întâmpinat greutăți mari dar toate se par*

vise, acum când cea mai mare greutate, ziua de astăzi, ziua dezvelirii Monumentului Vlăscean a trecut grație Științei depuse de comitet, de concursul nelimitat de „Cultul Eroilor”, Comitetul Central, Primăria Drăgănești și al Băncii Populare „August Treboniu Laurian” s-a putut înfăptui această operă. Nu am decât o singură dorință, ca primarul satului să-l îngrijească, ca preotul să-l prohodească la zilele mari, și ca învățătorii să-și aducă copiii, aici la începutul fiecărui an școlar să le citească pagini din luptele date pe pământul acestui județ și să îngenuncheze o clipă, să se roage pentru ei, pentru eroii căzuți pe pământul județului Vlașca.

Dumnezeu să-i odihnească”²⁴

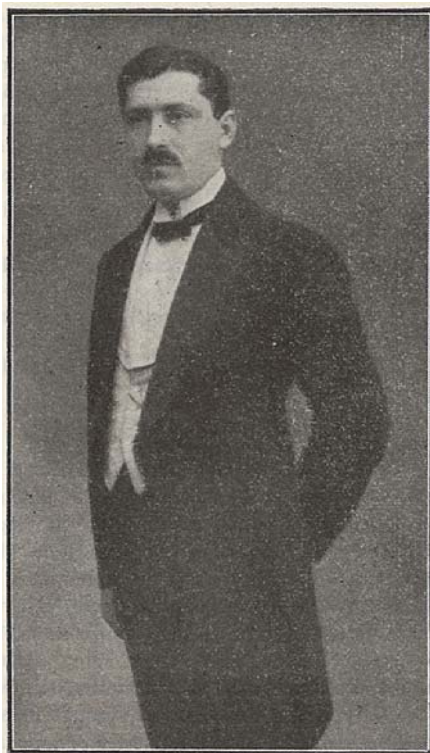

Discursul avocatului Nicolae Dăscălescu, Președintele Comitetului pentru ridicarea Monumentului Vlăscean, 20 septembrie 1930 (apud Biblioteca Academiei Române).

Această inițiativă, din 1921, s-a materializat în 1929-1930, după 9 ani, printr-un alt Comitet de inițiativă, în care un rol hotărâtor l-a avut avocatul Nicolae Dăscălescu, prefectul de Vlașca, profesorul Alexandru Cartoian, primarul satului Drăgănești, Constantin I. Târâncop. Aceștia, prin influența în societatea vlăsceană, asupra locuitorilor Comunei Drăgănești, în rândul marilor proprietari sau la organele administrative ale județului, au contribuit la strângerea fondurilor necesare.

²⁴ *Ibidem*, p. 60.

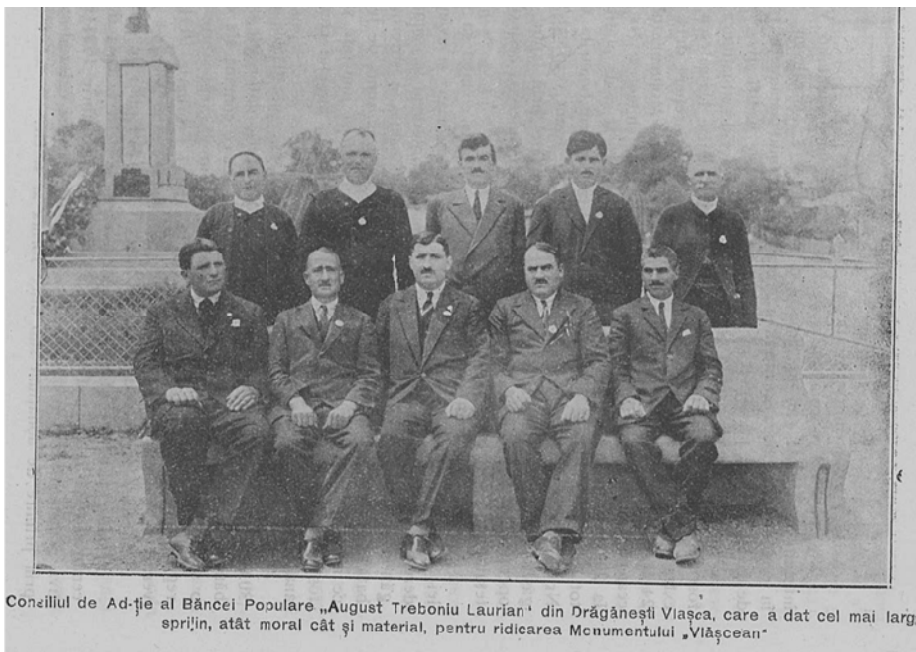
În perioada de timp de la inițierea Actului constitutiv pentru ridicarea Monumentului Vlăscean, din 1921 unii dintre semnatari au reușit să ajungă în funcții importante, de exemplu Alexandru Cartoian, prefect al județului Vlașca, Niculae Dăscălescu, avocat, în București, cum am menționat, Haralamb Borici, medic de renume, specialist în boli pulmonare, primar al orașului Giurgiu²⁵. Din pozițiile sociale, politice sau economice după terminarea facultății nu au uitat crezul de început, ca tineri studenți și au depus eforturi în continuare pentru materializarea obiectivului - Monumentul Vlăscean - închinat eroilor care au apărat statul român și au realizat România Mare.

Avocatul Niculae Dăscălescu, Președintele Comitetului pentru ridicarea Monumentului Vlăscean (apud *Drăgănești-Vlașca, 1916-1918*).

Avocatul Niculae Dăscălescu și Alexandru Cartoian sunt primii semnatari ai inițiativei Cercului studențesc din județul Vlașca în 1921 așa cum am amintit. Din aceste considerente prezentăm pentru fiecare, aspecte privind activitatea profesională, socială, politică în perioada interbelică și regimul comunist.

²⁵ Constantin Enache, *Giurgiu, Compendiu monografic*, Ed. Universul familiei, București, 2005, p. 558.

Consiliul de administrație al băncii populare „August Treboniu Laurian”, din Drăgănești. Primul rând în picioare: C. Micu, Gh. R. Glăvan, P. Tănase, Andrei Moraru, Tudor. I. Pe bancă: C. Târâncop, I. Rădulescu, N. Dăscălescu, M. Glăvan, Chiriac Delcea (apud *Drăgănești-Vlașca, 1916-1919*, Georgeta Dragomir, Petrică Ivan, Ștefan Dragomir, *op. cit.*, p. 200)

Niculae I. Dăscălescu a fost unul din cei 10 copii ai învățătorului I. R. Dăscălescu, care a funcționat la școala Drăgănești Vlașca între 1885-1919²⁶. La 12 februarie 1921, a luat inițiativa înființării „Casei de citire”, prima bibliotecă sătească din comuna natală²⁷ cu un dulap cu cărți într-o cameră a Băncii Populare „August Treboniu Laurian”²⁸ din localul

²⁶ I. Dăscălescu (n. 1864 în comuna Crov, Vlașca la 2 noiembrie 1864 – d. 12/25 aprilie, 1919, înmormântat în cimitirul comunei Drăgănești-Vlașca). A fost absolvent al Școlii Normale a Societății pentru învățătura Poporului Român din București.

²⁷ Georgeta Dragomir, Petre Ivan, Ștefan Dragomir, *Drăgănești-Vlașca – file de monografie*, Ed. Tipoalex, 2002, p. 168.

²⁸ Banca Populară „August Treboniu Laurian” a fost înființată de învățătorul Ioan R. Dăscălescu în 1905 și a fost condusă de acesta până în 1919 când a decedat. În memoria președintelui băncii și activității ca învățător, elevii și banca au ridicat o statuie inițiatorului la 29 iunie 1930 (*Statutele Băncii Populare „August Treboniu Laurian”*, București 1905, Georgeta Dragomir, Petrică Ivan, Ștefan Dragomir, *op. cit.*, p. 196).

Primăriei Drăgănești. După 1919, anul morții tatălui său, devine președintele Băncii cu un consiliu de administrație format din: C. Târnăcop²⁹, I. Rădulescu, Marin Glăvan, Chiriac Delcea, Constantin Micu, Gheorghe R. Glăvan, Petre Ionescu, Andrei Moraru, Tudor I. Mitrea, pe care îi întâlnim în comitetul de inițiativă pentru ridicarea Monumentului Vlăscean, prezentat, din 1929-1930.

Profesorul Alexandru Cartojan³⁰ a devenit prefectul județului Vlașca în 1928, funcție pe care o deține până în aprilie 1931. Pentru perioada de care ne ocupăm, a fost profesor la Liceul „Ion Maiorescu” din Giurgiu și parlamentar de Vlașca din partea Partidului Național Țărănesc. În calitate de prefect nu a uitat hotărârea din 1921, de ridicare a Monumentului Vlăscean, în acest sens a acționat pentru realizarea acestui obiectiv împreună cu avocatul Niculae Dăscălescu. Majoritatea Comitetului din 1929-1930 a fost format din membrii ai acestui partid³¹.

A fost fiul învățătorului Gheorghe din comuna Vida-Cartojani care descindea din strămoșii de moșneni³², împrăștiți de domnitorul Șerban Cantacuzino³³. Tatăl său, conducătorul răscoalei țăranilor din 1907, a fost condamnat la 5 ani de închisoare. Mama sa, Cleopatra, a fost casnică, soră cu Emilia, căsătorită cu Nicolae Niculescu din Comuna Vida-Cartojani. Școala primară o urmează la Vida, liceul la Turnu Măgurele și Vaslui.

A urmat Universitatea București, secția istorie, unde a devenit un timp asistentul lui Nicolae Iorga. A editat cu M. Kandel³⁴ și A. Balotă, cursul de 1005 pagini de Istorie a Evului mediu, predat de N. Iorga la universitate. Apoi editează cursul de Etnografie, predat de S. Mehedinți în 1920. Apropiat de discipolul său devine membru al Partidului Național (condus de N. Iorga) între 1920-1924.

²⁹ Constantin Târnăcop, proprietarul morii Drăgănești.

³⁰ Alexandru Cartojan, (n. 14 ianuarie 1901 în comuna Vida-Cartojani, jud. Vlașca, astăzi jud. Teleorman – d. 8 sept. 1965 în casa din str. Gh. Dumitrov, nr. 9 din Giurgiu).

³¹ Marin Glăvan, Constantin Târnăcop, menționați în comitet au fost membrii ai P.N.Ț iar Chiriac Delcea la P.N.L. (Ștefan Păun, Floarea Bălan, Ion Bălan, *Viața politică vlăsceană în perioada interbelică*, Ed. Cartea Universitară, București, 2001, p. 65).

³² Țărani liberi în Țara Românească. Nume dat și unor sate din fostul județ Vlașca, de exemplu, satul Moșteni (în prezent comuna Moșteni, județul Teleorman).

³³ Șerban Cantacuzino (n. 1640 – d. 28 octombrie 1688). A fost domnul Țării Românești între 1678-1688, fiul postelnicului Constantin Cantacuzino, frate al marelui cărturar Constantin Cantacuzino. Întemeietorul Academiei Domnești din București după scrierile lui Iorga, Nicolae Bănescu, A. D. Xenopol și cel care a tipărit Biblia care îi poartă numele.

³⁴ M. Kandel, profesor la Universitatea din București.

A satisfăcut serviciul militar la Regimentul 3 Dorobanți - Vlașca, a luat parte la campania din răsărit din iunie 1941-august 1944, și a fost avansat căpitan în rezervă la 20 martie 1943.

Între 1922-1928 și 1934-1938 a ocupat catedra de istorie a liceului „Ion Măiorescu”, Giurgiu. În 1924 publică cu elevii săi revista „Lanuri”.

S-a căsătorit cu Elena Mirescu, născută în 1909, profesor de geografie la liceul ortodox „Alexandrina Cantacuzino” din Giurgiu. Activează în organizația de Vlașca a Partidului Național Țărănesc (P.N.Ț) unde a fost secretar între 1930-1931, vicepreședinte apoi președinte în 1935. Organizația județeană de Vlașca îl alege președinte în 1945, iar în 1947, pentru 15 zile a fost secretarul general al PNT. Prefect de Vlașca între 1928-1931 și 1932-1933, deputat de Vlașca între 1933-1937 și 1946-1947 a avut preocupări importante pentru modernizarea județului și în primul rând a comunelor rurale. Nașul său a fost D.R. Ioanițescu³⁵. Cu Ion Mihalache³⁶ și Nicolae Titulescu³⁷ opta pentru o democrație de stânga. A fost suspectat de vederi comuniste de siguranța statului, mai ales că avea în bibliotecă cărțile lui Marx³⁸ și Engels³⁹.

A organizat cu colegul M. Kandel, *Centenarul liberării Giurgiului în 1929*, publicând o broșură comemorativă în acest sens⁴⁰. Cu această ocazie este realizat și un film care poate fi vizionat on-line⁴¹. În calitate de parlamentar de Vlașca a publicat în broșuri: *Discurs la mesaj, 1934*, *La legea administrației în 1934* și *Probleme de politică socială, 1934*. Scrie articole de fond în ziarul *Vlașca nouă* care a apărut între 1935-1938 și 1944-

³⁵ D. R. Ioanițescu, Președintele Organizației de Vlașca a P.N.Ț.

³⁶ Ion Mihalache (n. 3 martie 1882 – d. 5 februarie 1963, Râmnicu-Sărat) învățător, fondatorul Partidului Țărănesc, după Războiul Mondial, vicepreședinte al P.N.Ț. după fuziunea cu Partidul Național din Transilvania în 1926.

³⁷ Nicolae Titulescu (n. 4 martie 1882, Craiova - d. 17 martie 1941, Cannes, Franța). A fost diplomat, jurist profesor, în repetate rânduri Ministru al afacerilor străine, în perioada interbelică, președinte al Ligii Națiunilor. În 1935 devine Membru titular al Academiei Române.

³⁸ Karl Marx (n. 5 mai 1818 – d. 14 martie 1883). A fost întemeietorul, alături de Engels, al marxismului, o antropologie filozofică, o teorie a istoriei și un program economic, în general utopice.

³⁹ Engels (n. 28 noiembrie 1820 – d. 5 august 1895), filozof politic german din secolul XIX, co-fondator al Marxismului cu Marx, creatorul materialismului istoric.

⁴⁰ *Centenarul liberării Giurgiului (1829-1929)*, Giurgiu 1929.

⁴¹ Centenarul Eliberării Giurgiului: <https://www.youtube.com/watch?v=kCkI9ZqRFkI> (accesat: 19.09.2019)

1945. În 1941 la editura Scrisul Românesc din Craiova publică monografia despre Petru Cercel⁴².

Cu ocazia Plebiscitului din 12 noiembrie 1941 a votat NU războiului de peste Nistru. În 1942 primește moștenire casa din Vida-Cartoiani, naționalizată în 1948, ocupată de Securitatea Videle. Din pământul moștenit, donează femeii care i-a asigurat menajul casei 25 ha de pământ.

În 1943, contribuie la Monografia județului Vlașca cu „*Elemente de geopolitică și istorie*”⁴³. La Congresul organizației de Vlașca din 26 februarie 1945 este ales președinte al organizației cu toate că avocatul Alexandru Calotă⁴⁴ îi îndeamnă să treacă la Frontul Plugarilor⁴⁵. În martie 1945, este vizitat la Giurgiu de Gheorghiu Dej⁴⁶, Petre Constantinescu-Iași⁴⁷ și Mihai Ralea⁴⁸ aduși cu mașina de Șerban Nedelcu⁴⁹ pentru a fi convins a intra în guvernul dr. Petru Groza⁵⁰.

La 8 noiembrie 1945 a avut loc la Giurgiu o manifestație de simpatie și solidaritate cu Regele Mihai, soldată cu incidente datorate unor provocatori comuniști. Profesorul Cartoian considera că elevii nu trebuie antrenați în acțiuni politice. În 1948 este mutat de la liceul din Giurgiu într-o comună din Dâmbovița. Refuzând oferta a rămas fără ocupație la vârsta de 47 de ani. În 1949 fuge la Videle la sora sa, fiind urmărit de securitate. În noaptea de 15-16 august 1949, organele de securitate vin să-l aresteze.

⁴² Alexandru Cartoian, *Petru Cercel, viața, domnia și aventurile sale* și Mircea Dem Rădulescu, *Serenada din trecut* (ediție îngrijită de Dan Mucenic), colecția Biblioteca Giurgiuveană, Ed. Semne, București, 2016.

⁴³ Vezi în acest sens *Monografia județului Vlașca*, 1943.

⁴⁴ Alexandru Calotă, parlamentar al P.N.Ț., trecut la comuniști după 1946.

⁴⁵ Frontul Plugarilor, partid politic sub influența comuniștilor.

⁴⁶ Gheorghe Gheorghiu-Dej (n. 8 noiembrie 1901 – d. 19 martie 1965). Liderul comunist al României (al regimului totalitar) din 1948 până în martie 1965.

⁴⁷ Petre Constantinescu-Iași (n. 25 noiembrie 1892 – d. 1 decembrie 1977). A fost om politic român, comunist, istoric, ales titular al Academiei Române în 1948.

⁴⁸ Mihai Ralea (n. 1 mai 1896 – d. 17 august 1964, Berlin). Filozof, eseist, psiholog, sociolog și diplomat român. Profesor la Universitatea din Iași, director al revistei *Viața Românească* din 1933, membru al Academiei Române.

⁴⁹ Șerban Nedelcu (n. 1911 în com. Putineiu, Vlașca). Învățător în comuna natală și la școala din Stănești. În toamna anului 1944 devine secretar al organizației Partidului Comunist de Vlașca până în 1946. Gazetar la „*Vlașca Nouă*”, „*Vestea Satelor*”, „*Frontul plugarilor*”, „*Scânteia satelor*”, „*Agricultura nouă*” și „*Albina*”. Este autor al romanelor: *Pe marginea Dunării*, *Furtuna stârnește valurile*, „*Drum deschis*”, *Învățătorii*” (Constantin Enache, *op. cit.*, pp. 636, 637).

⁵⁰ Dr. Petru Groza (n. 7 decembrie 1884 – d. 7 ianuarie 1958, București). A fost omul care a condus primul guvern comunist din România.

Pleacă pe ușa din spate și se refugiază la Sanda Gheorghe din satul Baci, comuna Poșta, văduvă, fostă servitoare la sora lui. La 15 septembrie se mută la Vida în casa lui Gheorghe Ciobanu, un bătrân de 70 de ani, al cărui fiu a fost cunoscut de profesor.

În 1949, un grup de elevi sunt arestați la Giurgiu. Profesorii Condeescu și Kandel l-au sfătuit să iasă din clandestinitate. Mauriciu Kandel s-a întâlnit cu Dumitru Șincan, căpitan de securitate originar din Botoroaga - Târnavele, absolvent al liceului Ion Maiorescu din Giurgiu și care avusese profesor pe Cartoian. Șincan, absolvent de drept a fost recomandat de Cartoian lui Maniu⁵¹ și acesta generalului Aldea care l-a numit șef de cabinet. A trădat și a trecut în tabăra comuniștilor. Elena Cartoian s-a dus la Șerban Nedelcu, fost învățător în comuna Stănești. Acesta l-a trădat pe Cartoian și la 19 decembrie 1950 este arestat de securitate. Prin decizia Ministerului Afacerilor Interne din 1950 a fost încadrat în colonia de muncă „Ocele Mari”.

Considerat cu manifestări dușmănoase împotriva regimului prin decizia Ministerului de Interne din 23 aprilie 1953 i se majorează pedeapsa cu 36 de luni și e transferat la Mărgineni. În 1954 este arestat din nou și dus la Jilava.

La 16 decembrie 1964 primește un nou mandat cu învinuire de „*uneltire împotriva clasei muncitoare*” care rezulta din declarațiile martorilor Popescu Savin, Gazetovici Marcel, Lare Toma, Lupea Ilie și Călinescu Nicolae. Declarațiile sunt scrise de anchetatori, martorii numai semnează. La 16 decembrie 1954 este examinat de medicul penitenciarului care constată că suferă de arterită și hipertensiune.

Martorii acușării au fost: Dumitru Niculae, mecanic, Gazetovici Marcel, librar, Ioniță Dumitru, ajutor mecanic, Radu Stan, cazangiu, Georgescu Florea, cazangiu, Zanfirescu Mihai, muncitor, Docu Nicolae, sobar, Lare Toma, șef mecanic, Calotă Alexandru, avocat, Popescu Savin,

⁵¹ Iuliu Maniu (n. 8 ianuarie 1873, Bădăcin – d. 5 februarie 1953, Sighetul Marmăției). A fost un om politic român, deputat român de Transilvania în Dieta de la Budapesta, în timpul stăpânirii austro-ungare, de mai multe ori prim-ministru al României (noiembrie 1928-iunie 1930; iunie 1930-octombrie 1930; octombrie 1932-ianuarie 1933), președinte al P.N.Ț. (1926-1933, 1937-1947), deținut politic după 1947, decedat în închisoarea Sighet. În 1919 este ales membru de onoare al Academiei Române.

profesor⁵², Călinescu Nicolae, comerciant, Lupea Ilie, coafor. Prin sentința din 28 iunie 1955, Tribunalul Teritorial București îl condamnă pe profesorul Nicolae Cartoian la 8 ani detenție grea și confiscarea averii. La 6 octombrie 1955, Tribunalul București prin președinția generalului maior de justiție Petrescu Alexandru îi reduce pedeapsa la 5 ani de detenție grea. Prin decretul din 1955 este grațiat și eliberat la 11 octombrie 1955. În 1959 i s-a naționalizat casa din Giurgiu din strada Gh. Dumitrov, nr. 9. În 1962, Elena Cartoian se afla ca profesoară în comuna Oltina din Dobrogea. La 24 ianuarie 1962 este arest din nou și în urma procesului înscenat este condamnat la 7 ani temniță grea sub învinuirea că a sfătuit pe finii săi să nu intre în Gospodăria Agricolă Colectivă. Soția divorțează de el în 1963. Datorită stării de sănătate și în baza decretului 551 a fost pus în libertate la 19 septembrie 1963. În 1965 a fost internat la spitalul Colentina, după care, revenit într-o bucătărie din casa din Giurgiu, a fost îngrijit de familia dr. Mândreanu. A murit la 8 septembrie 1965. Serviciul divin a avut loc la Catedrala Adormirii Maicii Domnului din Giurgiu, unde au asistat puțini oameni: avocatul Dinu Achim, învățătorul Florea Joian și Titole un om infirm de un picior. Mormântul se află în cimitirul Sf. Haralambie (Ceair) din Giurgiu⁵³.

Acesta a fost omul, profesorul, prefectul, parlamentarul de Vlașca, istoricul, politicianul Alexandru Cartoian, care în calitate de student propunea construirea monumentului Vlăscean în 1921, iar în 1930 în calitate de prefect al județului Vlașca aproba rectificarea bugetară pentru comuna Drăgănești pentru a se da sumele necesare terminării construirii monumentului. Mai mult, Cuvântarea la inaugurarea monumentului este un model de patriotism pentru perioada respectivă dar și pentru prezent.

„Solemnitatea de astăzi este o înălțătoare sărbătoare națională, fiindcă ne dă prilej de reculegere morală și de evocarea faptelor de arme încununare cu jertfa vieții atâtor martiri - eroi care cu moartea pre moarte călcând au dat viața liberă atâtor milioane de Români adânciți în mormântul robilor de veacuri. În fața acestui monument care va aminti

⁵² Popescu P. Nicolae Savin (n. 16 martie 1894 la Giurgiu, în familia unui negustor de confecții – d. 1965) Studii: Școala primară nr. 1 „Ion Zalomit”, Giurgiu, 1905-1909, gimnaziul Ion Maiorescu, 1909-1913 Liceul Sf. Petru și Pavel din Ploiești, 1913-1916, Facultatea de științe a Universității București, licența în 1920, fizică-chimie, 1916 cursurile Școlii Militare de Geniu. Activitatea profesională: 1920-1923, profesor la Liceul militar „Mihai Viteazul” din Târgu Mureș, 1922-1965 profesor la Liceul „Ion Maiorescu” din Giurgiu unde a fost director între 1925-1948 și septembrie-noiembrie, 1949, inspector școlar al județului Vlașca 1948-1949., președinte al Societății de Științe matematice și fizice între 1949-1962, apud Grigore Buduru, *Enciclopedia Maioresciană. Monografia Colegiului Național „Ion Maiorescu” Giurgiu*, Partea I, Giurgiu, Ed. Cronos, 2004.

⁵³ Grigore Buduru, *op. cit.*, pp. 288-298.

deapururi „plinirea vremii” - vorba cronicarului - prin eroismul de epopee al generației înfăptuitoare a României întregite, în fața acestui simbol al virtuții românești, rostesc astăzi rugăciuni și înalță imn de pomenire și de slavă preoți și sfinți ai Țării, mai marii oștilor, Țărani cumiți și harnici, părinți care nu și-au mai văzut feciorii, nume îndurerate că nu au depus ultimul sărut pe fața fără de viață a copilului lor, copii care nu și-au cunoscut părinții și nu s-au împărtășit din bucuria mângâierii tatălui lor, toți într-o simfonie sublimă rostim cântece de viteji, de glorie și biruință. Și de bună seamă, în clipele acestea ale rugii noastre, duhurile luptătorilor de la Târnavele, Crevenicu, Drăgănești, Prunaru și Bălării, adunate în jurul eroului între eroii, voievodul conducător la moarte și biruință, Ferdinand I cel Mare, ne privesc și se bucură că-i glorificăm după dreptă și creștinească cuviință. Și în stolul lor roiesc aici deasupra-ne duhurile Voievozilor ctitori de țară și apărători ai Libertății ei, ale vlădicilor rugători de biruință și binecuvântători de oști, ale cărturarilor mânuitori ai slovei deșteptătoare a conștiinței naționale, ale Răzeșilor și Țăranilor mulți și jertfelnici pentru apărarea gliei strămoșești. Ei, alături de noi, binecuvântează pe eroii epopeii naționale din 1916-1917, cari au încununat și înfăptuit truda și idealul veacurilor de unire a tuturor românilor într-un singur Stat unitar, național și dinastic. Deapururi nepieritoare va fi pilda jertfei noastre, scumpe și fără de prihană eroi al Neamului Românesc”. Deapururi și binecuvântată și nepieritoare fivă amintire. Dormiți în pace frații mei. Somn dulce. Guvernul țării se închină eroilor Vlăsceeni și rostește-prin mine-cuvântul de îndemn pentru supraviețuitorii lor de a se strădui să păstreze neștirbită - prin muncă și unire - scumpa moștenire care este România tuturor românilor de astăzi și de todeauna.”⁵⁴

Studenții care au participat la dezvelirea monumentului Vlăscean au fost: Băjenaru Alexandru, Burcă Gheorghe, Băjenaru, I., Colțan Eliad, Constanda Radu, Cocoru Radu, Ciocoiu Paraschiva, Dăscălescu I. Floarea, Iancu Gheorghe, Iliescu Stela, Lupu Dumitru, Lăzărescu Sava, Marinescu Marin președintele Cercului, Mănuclu Ilarie, Mihalcea Mihai, Mirescu, Niculescu Gheorghe, Petrescu Eugenia, Popescu Mimi, Pavelescu Viorica, Popescu Agata-Drăgănești, Popescu Aurora-Drăgănești, Popescu Ion, Popa Ion, Popescu Spirea, Rădulescu Gheorghe, Stănescu Ion, Săndulescu Vasile, Tănăsescu Margareta, Theodorescu Dan, Tămășescu Emil, Vârbănescu Ilie⁵⁵.

⁵⁴ *Drăgănești-Vlașca, 1916-1919*, pp. 44, 46.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 43.

Alexandru Cartoian, prefectul județului Vlașca, rostindu-și cuvântarea la inaugurarea Monumentului Vlăscean. 28 septembrie 1930 (apud *Albumul prof. Pena George*).

Într-un proces verbal din 21 mai 1930 „Noi membrii Comitetului pentru ridicarea monumentului „Vlăscean” întruniți fiind în ședință, sub președenția d-lui Nicolae I. Dăscălescu, președintele comitetului, în urma propunerilor și discuțiilor ce au avut loc, hotărâm: se aprobă cheltuielile făcute cu ocaziunea

*punerii pietrei fundamentale și a ridicării soclului, în sumă de lei 11489,89 conform situației înregistrată la nr. 197 din 19 martie 1929.*⁵⁶

Procesul verbal amintit menționează în afară de acest lucru și următoarele aspecte și hotărâri legate de realizarea și inaugurarea monumentului vlăscean:

- Aprobarea cheltuielilor cu ocaziunea facerii borduri de beton necesară grilajului;

- Se ia act de încasările cu ocazia serbărilor din 6 ianuarie și 21 aprilie 1930 pentru strângerea de fonduri, în urma cărora s-au încasat 2551 lei și respectiv 5327 lei;

- Se ia act de încasările realizate prin strădania „domnului președinte Niculaie I. Dăscălescu” și anume în sumă de 320807,01 lei precum și de plățile efectuate în sumă de 326271,80 lei;

- Se ia act de împrumutul făcut de comitetul de inițiativă la Banca Populară „August Treboniu Laurian ” în sumă de lei 80000 (opt zeci de mii lei) „sumă dată în numele comitetului și iscălită fără nici o excepție de toți membrii”;

- S-a intervenit de dl președinte (Niculae Dăscălescu) pe lângă primăria satului Drăgănești pentru a se realiza o rectificare bugetară deoarece fusese omisă suma de 25.000 lei pentru monument, de la venituri extraordinare, pentru a se putea achita o parte din costul grilajului;

- S-a aprobat oferta casei „Bianchi” ca cea mai avantajoasă cu înlesniri de plată;

- După treieriş se vor convoca cetățenii satului Drăgănești pentru a li se comunica data inaugurării monumentului, la 28 septembrie 1930, când se va putea face parastase, oferi ofrande și a ajuta pentru a se acoperi din sumele cheltuite pentru inaugurare;

- Se fixează data de 28 septembrie pentru inaugurarea monumentului;

„Pentru aceasta domnul Președinte va lua toate măsurile dictate de împrejurări. Va face toate intervențiile atât către Prefectură cât și către comunele din județ invitându-le să participe la inaugurare”. Procesul verbal încheiat în 24 mai 1930 continua cu următoarele aspecte:

- Amenajarea grădiniței cu flori de la monument și angajarea unui om pentru udarea acestora;

⁵⁶ *Ibidem*, p. 5.

- Se aprobă tipărirea a 1000 de bilete de bal cu intrare la ceremonia inaugurării;
- Domnul președinte va alcătui Programul de inaugurare și va stabili personal și în mod definitiv inscripțiunile ce se vor săpa pe plăcile de marmură;
- Va aranja ca întreaga ceremonie să fie fotografiată iar colecția întreagă va fi pusă în tablouri mari care se vor așeza în localul Băncii Populare „August Treboniu Laurian”, al școlii și al primăriei din satul Drăgănești;
- Se va fotografia monumentul pentru a se scoate cărți poștale cu vederea lui pentru a fi vândute în vederea strângerii de fonduri;

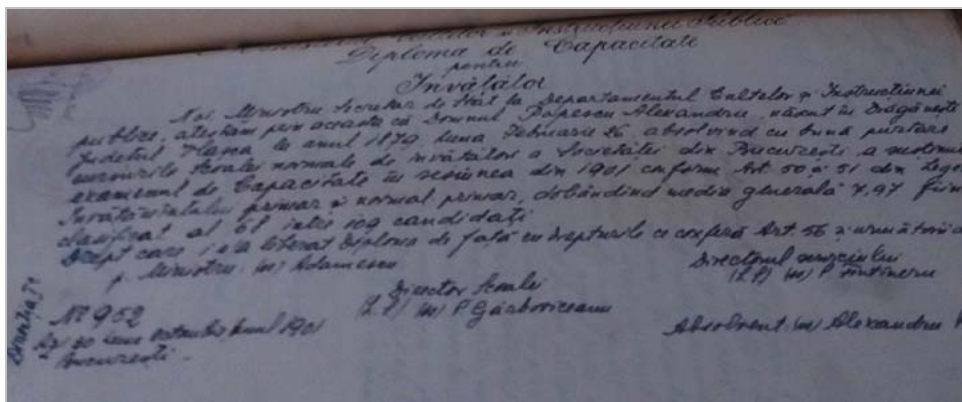
Adunarea Comitetului din 21 mai 1930 a mai hotărât desemnarea lui Octavian Dăscălescu⁵⁷, Petre Ionescu și Chiriac Delcea cu organizarea bufetului la școală după terminarea inaugurării cât și seara cu ocazia organizării serbării, aceasta fiind organizată după cum aminteam de Cercul studenților Vlăsconi condus de Marinescu în 1930, după programul amintit mai înainte. Domnii Mihai Ionescu, judecător, Panait Nedelescu, prim pretor și Iancu Leoleanu, erau însărcinați cu primirea invitațiilor, dl Andrei Moraru notarul comunei Drăgănești cu prezentarea pergamentului pentru a fi iscălit de asistență, dra Stela Iliescu, Florica I. Dăscălescu, studente și Alexandrina I. Dăscălescu cu organizarea chetei. Dl Pascu, șeful secției Drăgănești, se ocupa cu încartiruirea invitațiilor, dl președinte Niculae I. Dăscălescu și Constantin P. Târâncop cu organizarea inaugurării, și tot dl președinte cu dl lt. Paul Epureanu, publicist, director Alexandru Popescu și controlor fiscal Iancu Rădulescu cu aranjarea serbării de seară. Mai mult, procesul verbal amintit stabilește și ordinea cuvântărilor: din partea clerului, din partea armatei, guvernului, din partea societății Cultul Eroilor, comitetului central, din partea Educației Poporului, dl președinte al comitetului de inițiativă Niculae I. Dăscălescu care va preda monumentul și primarul Constantin Târâncop care va prelua monumentul istoric și îl va înscrie în averea comunei. Procesul verbal amintit a fost semnat de Niculae I. Dăscălescu, președinte, casier I. Rădulescu⁵⁸ și următorii membrii: Octavian Dăscălescu, Al. Cartoian, Alex. Popescu, Constantin Târâncop, Gogu R.

⁵⁷ Octavian Dăscălescu, primar al Comunei Drăgănești în 1930 fratele avocatului Niculae Dăscălescu, membru în comitetul de înființare a Căminului Cultural din Drăgănești în 1930. (*Drăgănești-Vlașca, 1916-1919* și Dragomir Georgeta, Petrică Ivan, Ștefan Dragomir, *op. cit.*).

⁵⁸ I. Rădulescu, membru în consiliul de Administrație al Băncii Populare „August Treboniu Laurian”, membru în comitetul de inițiativă din 14 octombrie 1930 pentru înființarea Căminului Cultural din Comuna Drăgănești-Vlașca.

Ionescu, Marin Glăvan, Iancu Leoneanu, Petre Ionescu, Eremia B. Eremia, Gheorghe Trișcoiu⁵⁹, Gheorghe R. Glăvan, Andrei Moraru, Ion Țigău, Chiriac N. Delcea⁶⁰.

Un rol important l-a avut învățătorul Alexandru Popescu⁶¹, directorul școlii din Drăgănești din anul 1930, membru în comitetul pentru ridicarea monumentului. Alexandru Popescu s-a născut la 26 februarie 1879, în comuna Drăgănești-Vlașca⁶², fiind fiul preotului Ioan Paraschivescu⁶³.

Diploma de Capacitate pentru Învățător a lui Alexandru Popescu născut Paraschivescu (apud BJGAN, fond *Revizoratul Școlar Vlașca*, ds. 89).

După absolvirea Școlii Normale de Învățători a Societății pentru Cultura Poporului Român din București și-a susținut examenul de capacitate în sesiunea din iunie 1901, a fost repartizat învățător în același an la Școala din satul Vieri-Vlașca. În 1904 se căsătorește cu Elena Popescu din Putineiu fiica lui Ioan Popescu comerciant. În 1907 s-a transferat la Școala din Drăgănești-Vlașca⁶⁴. În 1910 se înființează *Cercurile culturale din Județul Vlașca*. Învățătorul Alexandru Popescu are un rol important în organizarea și desfășurarea acestora. La 31 octombrie 1910, la Școala din Drăgănești întrunirea Cercului didactic

⁵⁹ Gheorghe Trișcoiu, profesor inginer la Școala Agricolă din Drăgănești-Vlașca înființată în 1927.

⁶⁰ *Ibidem*

⁶¹ A decedat la 18 octombrie 1949 și este înmormântat în cimitirul din Drăgănești-Vlașca.

⁶² Biroul Județean Giurgiu al Arhivelor Naționale (BJGAN), fond *Revizoratul Școlar Vlașca, Dosare Personale*, ds. 89.

⁶³ Preotul Ioan Paraschivescu (n. 16 ianuarie 1853- d. ?, absolvent al seminarului inferior), a fost numit preot la 15 ianuarie 1904. (*Anuar. Administrațiunea Anuarul Casei Bisericii*, București, 1909, p. 21. Vezi și Georgeta Dragomir, Petrică Ivan, Ștefan Dragomir, *op. cit.*, p. 190).

⁶⁴ *Ibidem*

Drăgănești a avut două obiective: „o lecție practică de scris la clasa a II-a unde dl Alexandru Popescu face o lecție de scris-citit. S-a desfășurat în verbe, silabe și sunete trei propozițiuni care au fost scrise de pe modelul arătat pe tablă și după dictat de către elevi. A urmat critica, și a rezultat că lecțiunea a fost bine tratată afară de orice greșeli de fond”⁶⁵.

Al doilea obiectiv a fost stabilirea în ședința de după amiază a activităților Cercului Cultural în viitor. Alexandru Popescu va susține o nouă lecție demonstrativă la Asan Aga, în decembrie 1922 și o comunicare despre cursurile complementare. În 1928 a fost președintele Cercului Cultural. În 1931 funcționa la Școala de agricultură din Comuna Drăgănești-Vlașca⁶⁶, înființată în anul 1927⁶⁷.

Interesantă este descrierea monumentului din Albumul publicat în 1932.

I. Pe placa din față (cu vedere de pe șoseaua națională București-Alexandria) este inscripționată poezia poetului Mircea Dem Rădulescu⁶⁸:

*Viteji, ce-ați căzut pentru țară,
Ostași ai credinței, soldați
Vă fie țărâna ușoară
Viteji, ce-ați căzut pentru țară
Sub vremea ce trece fugară
Ori unde-n morminte voi stați,
Vă fie țărâna ușoară,
Ostași ai credinței soldați.*

MĂRIRE CELOR CĂZUȚI PENTRU ROMÂNIA ÎN RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI 1916-1919

⁶⁵ Elena Păun, Ștefan Păun, *Monografia comunei Bujoreni, județul Teleorman*, Ed. Victor, București, 2012, p. 255 și urm.

⁶⁶ BJGAN, fond *Revizoratul Școlar Vlașca, Dosare Personale*, ds. 89.

⁶⁷ Georgeta Dragomir, Petre Ivan, Ștefan Dragomir, *op. cit.*, p. 163.

⁶⁸ Mircea Dem Rădulescu, (n. 29 iulie 1889, Giurgiu – d. 6 iunie 1946). Studii primare la Giurgiu și București, urmează studii la Facultatea de drept fără a o termina. Este angajat la Ministerul Industriilor și ca inspector la Ministerul Artelor. În 1943 a primit premiul Național pentru teatru. Opera: *Petronius*, comedie în patru acte și cinci tablouri în versuri, București, Cultura Națională, f. a., 124 p.; *Serenadă din trecut*, comedie istorică în 4 acte în versuri București 1921, 141 p.; *Sufletul Patriei*, poezii, 1914-1920, București, Cartea Românească, f. p.; *Bizanț*, Dramă istorică în 4 acte în versuri, Ed. Socec, 1924, 140 p.; *Leii de piatră*, *Priveliști mondene*, *Povestea firului de argint*, Ed. Socec, 1924, 150 p.; *Rapsodii românești*, *Rapsodii de toamnă*, *Aripi spre soare*, *Un vis pe țărmul mării*, București, Ed. Casa Școalelor, 1928, 183 p.; *Cântarea eroilor*, *Patria*, *Pasărea Măiastră*, București, 1933, 160 p.; *Episoadele din trecutul domniei lui Petru Cercel*, *Barbă roșie*, *Poveste în versuri*, București, 1940, 83 p. (*Dicționarul Personalităților giurgiuvene*, p. 284 și urm.).

II. Pe placa dinspre răsărit (spre canton șoseaua județeană Giurgiu - Videle):

În amintirea Eroilor căzuți în războiul pentru Întregirea Neamului Românesc, în campania 1916-1919 și a luptelor ce s-au dat pe aceste plaiuri. Înfăptuită din inițiativă studențească, prin subscripție publică și cu sprijinul comunei Drăgănești, al Băncii Populare „August Triboniu Laurian” și al asociației „CULTUL EROILOR” COMITETUL CENTRAL. 1928-1930.

Președintele Comitetului de inițiativă și execuție
NICULAE I. DĂSCĂLESCU

III. Pe placa dinspre apus (spre Alexandria):

BĂTĂLIA NEAJLOV ȘI ARGES
1916

27 noiembrie Prunaru Regimentul 2 Roșiori

28 noiembrie Zlotești, Negrești, Purani, Blejești, Drăcești, Divizia 2/5, Clejani, Divizia 9/19

30 noiembrie, Fotăchești, Videle-Cartojani, Tămășești, Naipu, Copaciu, Ghimpați, Divizia 9/19, Bălăria, Divizia 21, Călugăreni, Reg. 7, 8, 14 Inf. și 4 Vânător.

1 decembrie, Târnavale, Drăgănești, Valea Călniștei, Pădurea Grozea, Tunari, Copăceni, Divizia, 2/5, Stîlpu, Epurești, Reg. 9 Vânători.

3 Decembrie, Bulbucata, Grădiștea

IV. Pe placa dinspre miază noapte (șoseaua comunală):

COMITETUL:

Niculae I. Dăscălescu, Iancu Rădulescu, Octavian Dăscălescu, Alexandru Cartojan, Alexandru Popescu, Ștefan Paraschivescu, Constantin Târnăcop, Gogu Ionescu, Marin Glăvan, Iancu Leoneanu, Petre Ionescu, Eremia B. Eremia, Gheorghe Trișcoiu, Gheorghe R. Glăvan, Andrei Moraru, Ion Țigău, Chiriac M. Delcea

Donatori:

Niculae I. Dăscălescu, Simona Lahovary, Ecaterina N. Dăscălescu, Ana Al. Zănescu, Emanoil Constantinescu, Dimitrie F. Popescu, Ilie Bătrânu, Elena Nicolau

Placa din față cu vedere de pe șoseaua națională București-Alexandria.

Placa dinspre răsărit (spre canton șoseaua județeană Giurgiu-Videle).

Placa dinspre miazănoapte (șoseaua comunală) - Comitetul.

Comitetul de inițiativă din 1930 care au realizat și inaugurat Monumentul Vlăscean (apud *Album prof. Pena George*).

Cu ocazia dezvelirii Monumentului Vlăscean, *Cercul Studenților Vlăscești* condus de Marinescu Marin, organizează în localul școlii noi din Drăgănești-Vlașca o serbare artistică și culturală după următorul program⁶⁹:

1. *Cutul Eroilor - loct. Paul Epureanu*⁷⁰
2. *Mărășești de Mircea Dem Rădulescu - Eliad Colțan*
3. *Decebal către popor de G. Coșbuc - Eliad Colțan*
4. *Arii spaniole - Săndulescu și Georgescu*
5. *Solo de voce - Sava Lăzărescu*
6. *Tabloul istoric România Mare - Elevii școlii primare sub conducerea directorului școlii Alexandru Popescu.*

Locuitorii comunei Drăgănești și din satele vecine în costume naționale, de Vlașca, prezenți în fața școlii, la 28 septembrie 1930, cu ocazia ianagurării monumentului Vlăscean (apud *Album prof. Pena George*).

⁶⁹ *Ibidem*

⁷⁰ Paul Epureanu, scriitor: *10 minute pe zi exerciții libere de gimnastică* (1924); *Amintiri din viața sportivă*, (1924), *Cinstește invalizii*, (1941), *O copilărie frumoasă*, (1935), *Din paginile eroice ale învățătorilor căzuți pe câmpul de luptă*, (1937), *Drăgănești-Vlașca* (1932), *Un erou al copilăriei* (1938), *Icoane de război* (1927), *Jocul de foot-ball*, (1924), *La munca de folos obștesc* (1939), *Mamă viu să te apăr* (1932), *Metoda de a învăța și perfecționa înotul*, (1936), *Povestea unei gamele*, 1932, *Rezervistul de la Compania I*, (1936), *În ținută de paradă* (1931), *Într-o zi de sărbătoare* (1943), *Povești pentru cercetași*, Tipografia României Unite, apud Biblioteca Academiei Române.

Scoala a fost construită în 1927 din zid de cărămidă cu 4 săli de clasă, antreu, prispă și două cancelarii, cu dușumele de scândură de brad, încălzită cu sobe de teracotă. Această instituție a fost un important focar de cultură, prin Cercurile didactice organizate, prin conferințele ținute în fața sătenilor pe diverse teme, obștești, sanitare, culturale⁷¹.

Primarul Constantin I. Târăncop în momentul discursului și primirii Monumentului Vlăscean în patrimoniul comunei Drăgănești Vlașca (apud *Album prof. Pena George*).

Locotenentul Paul Epureanu prezent la manifestare în albumul publicat în 1932 realizează un reportaj extraordinar, pe care noi îl ilustrăm cu cu fotografiile realizate în acel moment aniversar.

„La Drăgănești Vlașca 28 septembrie 1930

Aurora unei dimineți frumoase de toamnă se legăna pe aburul nopții și se ridica ușor deasupra pământului, învăluind ca o cunună sfântă câmpiile și dealurile unui colț din ținutul vlăscean, chemând la o zi de sărbătoare osemintele celor ce în urmă cu paisprezece ani mureau pe brazda plugului, ce gemeau sub călcâiul dușmanului. Un dangăt de clopot se răsfrângea dinspre apus, spărgându-se molcum și prelung în valea satului. Soarele își înfîngea razele lui, din ce în ce mai îndrăzneț, încununând cu aurul lor credincioși ce

⁷¹ Dr. Ștefan Paraschivescu, *Monografia sanitară a comunei Drăgănești-Vlașca*, 1935, *passim*.

urcau cu pași smeriți cărăruia dealului ce ducea la sfântul locaș al Bisericii. Câteva bătrâne purtau tăvi cu pomana sufletească a celor slăviți întru veșnică pomenire a martirilor Neamului Românesc.

Participanții la parastasul eroilor căzuți în Primul Război Mondial în momentul inaugurării Monumentului Vlăscean (apud *Album prof. Pena George*).

În crucea drumului ce tăia satul Drăgănești, într-un loc îngrădit frumos, o pată de curori roșii și galbene, joacă voioșia florilor semețe ce râd în dezmierdarea soarelui, luând și ele parte la măreția unei zile. În mijlocul lor se ridică un postament de piatră, învelit în giulgiul alb, peste care se aștern impunător culorile Țărei Românești: roșu, galben și albastru.

Aici este monumentul „Vlăscean” semnul recunoștinței și al nemuririi, clădit din sudoarea țăranului, din munca fără preget a luminătorilor lui, intelectualii satului, la care s-a atașat un suflet de femeie, dna Simona Lahovary⁷², figură măreață a vechilor boieri milostivi, care a încununat făptura simbolului dăruind locul, care este astfel așezat, încât din cele patru colțuri ale câmpiei Muntenestești, călătorul care va trece pe aici, va ridica ochii către soldatul de bronz, ce ține cu dreapta steagul Țărei, în semn de biruință, strângând însă cu cealaltă mână, oțelele armei, amintind

⁷² Simona Lahovary (n. 1881 – d. 1936) a fost soția omului politic Alexandru N. Lahovary. O parte din moșia Drăgănești a fost proprietatea familiei. Locul pe care s-a amplasat Monumentul Vlăscean a fost donat de aceasta în 1929-1930.

tuturor că pe laurii biruinței, trebuie să ai tăria TA, muncind mai mult și neabătându-te niciodată din drumul „DREPTĂȚII” și al „LIBERTĂȚII”.

Când soarele se ridică de vro două suliți, un vuiet de goarne se porni din dealul Bisericii, răzbătând până în dealurile Dunării, iar poporul înșirat după pasul soldaților, coboară de la cimitirul eroilor unde se sfințise colivele lor, spre piața monumentului. În același timp famfara Regimentului 4 Roșiori, pornea în pași vioi din curtea școlii celei noi, ducând cu ia puii de Români, fete și băieți, elevii școalelor primare din prejurul Comunei Drăgănești, răspunzând și ei la marea chemare a Nemului Românesc. Văzduhul parcă se înfioară.

Împrejurul monumentului, smeriți și tăcuți se adunaseră încă din zori, sătenii comunelor învecinate, veniți să aducă prinosul lor, de recunoștință celor ce s-au jertfit pentru pământul lor.

Slujba parastaselor (fotografii din albumul realizat cu ocazia inagurării monumentului, puse la dispoziția autorului de profesorul Pena George, Directorul Căminului Cultural Drăgănești-Vlașca din perioada 1968-1976).

Mulțime de locuitori ai comunei Drăgănești și din satele vecine prezentă la festivitatea de inaugurare a Monumentului Vlăscean (apud *Album prof. Pena George*).

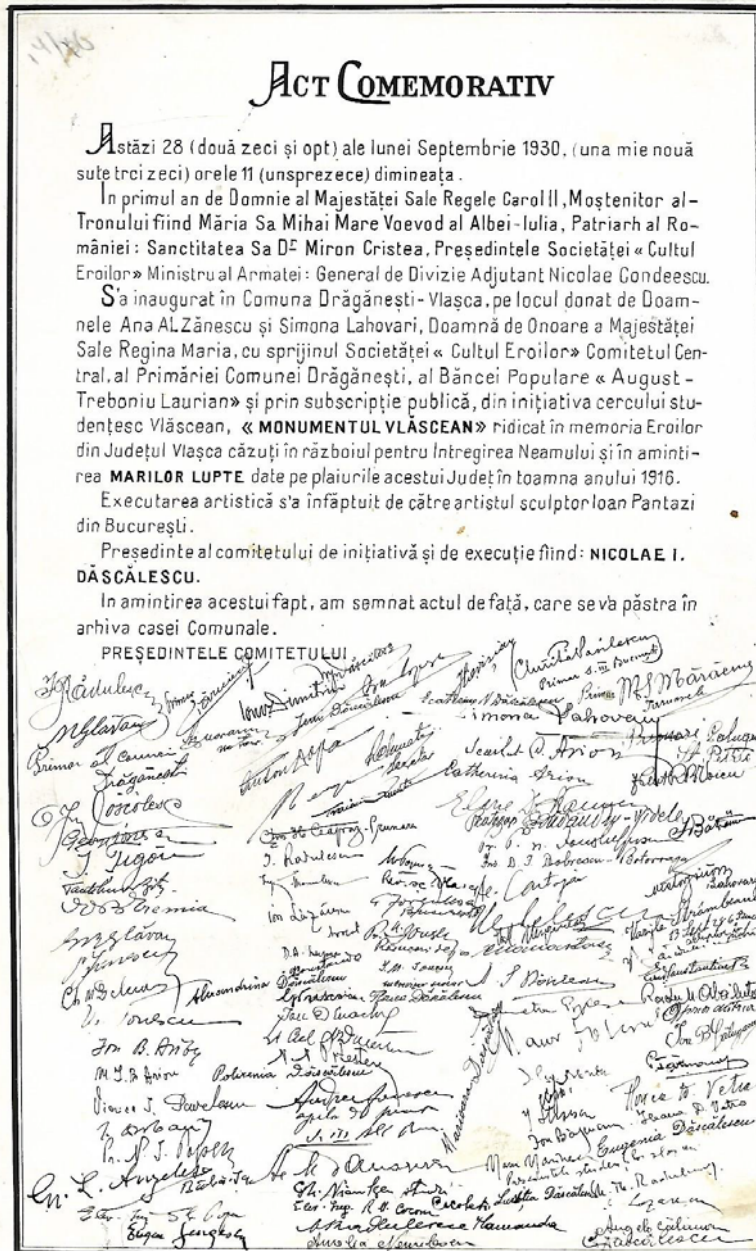
Mulțime de locuitori ai comunei Drăgănești și din satele vecine prezintă la festivitatea de inaugurare a Monumentului Vlăscean (apud *Album prof. Pena George*).

Mulțime de locuitori ai comunei Drăgănești și din satele vecine prezentă la festivitatea de inaugurare a Monumentului Vlăscean (apud *Album prof. Pena George*).

Sfințirea Monumentului Vlăscean 28 septembrie 1930 (apud *Album prof. Pena George*).

Act comemorativ din 28 septembrie 1930 cu ocazia inaugurării Monumentului Vlăscean (apud Album prof. Pena George).

Preoții care au sfințit Monumentul Vlăscean (apud *Album prof. Pena George*).

dreapta steagul Țărei, în semn de biruință, strângând însă cu cealaltă mână oșelele armei, amintind tuturor că pe laurii biruinței, trebuie să ai tăria „Ta“, muncind mai mult și neabătându-te niciodată din drumul „Dreptății“ și al „Libertății“.

Când soarele se ridică de vreo două suliți, un vuet de goarne se porni din dealul Bisericii, răsbatând până în dealurile Dunării, iar poporul înșirat după pasul soldaților, coborâ de la cimitirul Eroilor unde se sfințise colivele lor, spre piața monumentului. În același timp fanfara Regimentului 4 Roșiori, pornea într'un marș vioi din curtea școalei cele noi, ducând cu ea puii de Români, fete și băieți, elevii școalelor primare dimprejurul Comunei Drăgănești, răspunzând și ei la marea chemare a Neamului Românesc. Văzduhul par'că se înfioră.

Imprejurul monumentului, smeriți și tăcuți se adunaseră încă din zori, sătenii comunelor învecinate, veniți să aducă prinosul lor de recunoștință celor ce s'au jertfit pentru pământul lor. Deodată un glas profund și mișcător descoperi capetele și aținti ochii tuturor pe mărețul soclu de piatră.

Pânza ce acoperea soldatul de bronz se dădea în lături, în timp ce muzica militară își tremura notele în „Pentru Rugăciune“. Soborul de preoți, începu slujba cea sfântă a morților, îngenunchind în fața monumentului, simbolul „Eroilor Vlăsconi“ căzuți pentru Neamul Românesc. Apoi îl sfinți, stropind cu aghiasmă, arama chipului de soldat să fie una cu sufletul Sfinților din cărțile Bisericii.

Protoereul Alexandru Bădănoiu deschide seria cuvântărilor arătând legătura între Neamul Românesc și Credință. Urmează Prefectul Jud. Vlașca, d-l Alex. Cartoian, care vorbește în numele Guvernului; d-l Col. Nae Dumitrescu, din partea armatei ca delegat al Corpului II Armată; d-l Maior Fotescu din partea Soc. „Cultul Eroilor“; d-l Scarlat Arion, mare proprietar;

„[...] Deodată un glas profund descoperi capetele și aținti ochii tuturor pe mărețul soclu de piatră. Pânza ce acoperea soldatul de bronz se dădea în lături, în timp ce muzica militară își tremura notele în „Pentru rugăciune“. Soborul de preoți, începu slujba cea sfântă a morților, îngenunchind în fața monumentului, simbolul „Eroilor Vlăsconi“ căzuți pentru „Neamul Românesc“. Apoi îi sfinți, stropindu-i cu aghiasmă, arama chipului de soldat să fie una cu chipul Sfinților din cărțile Bisericii.

Protoereul Alexandru Bădănoiu deschide seria cuvântărilor arătând legătura între Neamul Românesc și credință. Urmează Prefectul Jud. Vlașca, Alex. Cartoian, care vorbește în numele guvernului; dl Colonel Nae Dumitrescu, din partea armatei ca delegat al Corpului II armată; dl maior Fotescu din partea Soc. „Cultul eroilor”; dl Scarlat Arion, mare proprietar; dl Popescu Zorică, deputat de Ilfov, dl I. G. Opreșan din partea Educației Poporului, dl N. Dăscălescu, avocat și Președintele comitetului de inițiativă, care dă citire telegramii trimise de Casa Majestății Regale, Carol al II-lea, acoperită de urale în timp ce muzica intonează Imnul Regal. Apoi într-o frumoasă cuvântare arată însemnătatea luptelor pe Neajlov și pe Argeș, marea bătălie a armatei române din perioada I a războiului și care s-a dat pe pământul Vlăscean, pentru comemorarea căreia s-a ridicat acest Monument în comuna Drăgănești- Vlașca.”

În continuare, ilustrăm în facsimil desfășurarea inaugurării Monumentului Vlăscean și numele participanților la festivitate prezentat în reportajul amintit.

D-l N. I. Dăscălescu dă apoi monumentul în primirea satului Drăgănești, reprezentat prin primarul său, d-l Const. Târăncop. D-sa printr-o înimioasă cuvântare mulțumește d-lui Niculae Dăscălescu și întregului comitet, pentru munca depusă fără preget și pentru contribuția dată de d-sa, precum și tuturor aceluia cari au luat parte morală și materială la înzestrarea comunei cu acest monument impunător, făgăduind că-l va păstra și îngriji cu sfințenie, pentru ca memoria celor căzuți pentru Patrie să fie pururea vie în ochii generațiilor viitoare.

Monumentul Eroilor Vlăscești ridicat în comuna Drăgănești-Vlașca este opera tânărului sculptor I. Pantazi și a fost ridicat cu ajutorul material al publicului, al sătenilor și intelectualilor din comuna Drăgănești, al Băncii Populare „August Treboniu Laurian”, al Primăriei comunei Drăgănești, precum și al Soc. „Cultul Eroilor” — Comitetul Central.

La această solemnitate, au asistat pe lângă sătenii din vecinătatea comunii, școlile primare dimprejur, și următorii invitați:

D-na Simona Lahovary cu d-ra, d-l N. Dăscălescu cu d-na; Scarlat Arion cu d-na; Alex. Cartoian prefectul județului, Chiriță Vasilescu primarul Sectorului III Albastru din Municipiul București, Avocat Andrei Ionescu Ajutor de Primar Sectorul III

Albastru, Iorgu Anghelescu mare proprietar Băbăița, Alex. Tănăsescu cu d-na București Sect. III Albastru, Judecător Mihail Ionescu cu d-na, d-rele Dăscălescu, C. Anastasiu Primar Giurgiu, Col. Nae Dumitrescu Giurgiu, Căp. de jandarmi Udrea; Prim Pretor Panait Nedelescu, Avocat Alex. Mândreanu, Ionel B. Arion cu d-na; Președinte Traian Mircescu-Ghimpați; Revizor școlar Marin Popescu cu d-na; Preoterul Circ. Videle Alex. Bădănoiu; Confesorul Garnizoanei Giurgiu, Preot Nicu Popescu; Preoții: Ioan Paraschivescu, Petre Ionescu, Ioan Popescu-Lahovary, Ioviță Simescu, D-na Elena I. Dăscălescu; Dr. Ștefan Paraschivescu cu d-na; Constantin Bantaș-Vilara cu d-na; G. Trișcoiu cu d-na; Octavian Dăscălescu cu d-na; Gogu Ionescu cu d-na; Iancu Rădulescu cu d-na; D-na și d-rele Vetra, d-l Capralik cu d-na; I. Leoneanu cu d-na; C. Târăncop cu d-na; Avocat Ernest Maitert Videle; I. G. Oprișan; Dimitrie Popescu și Petre Neagu Sect. III Albastru; Doja Anton București; Ajutor de judecător Dorobanțu; Alex. Popescu cu d-na; G. Iorgulescu București cu d-na; Marin Glăvan etc.

Din partea Soc. „Cultul Eroilor“ — Comitetul Central, a luat parte reprezentantul ei, d-l Maior Folescu.

Studentimea Vlășceană în frunte cu președintele ei d-l Marinescu, în avântul ei tineresc a ținut să ia parte cu tot sufletul la această măreață serbare, contribuind la reușita ei.

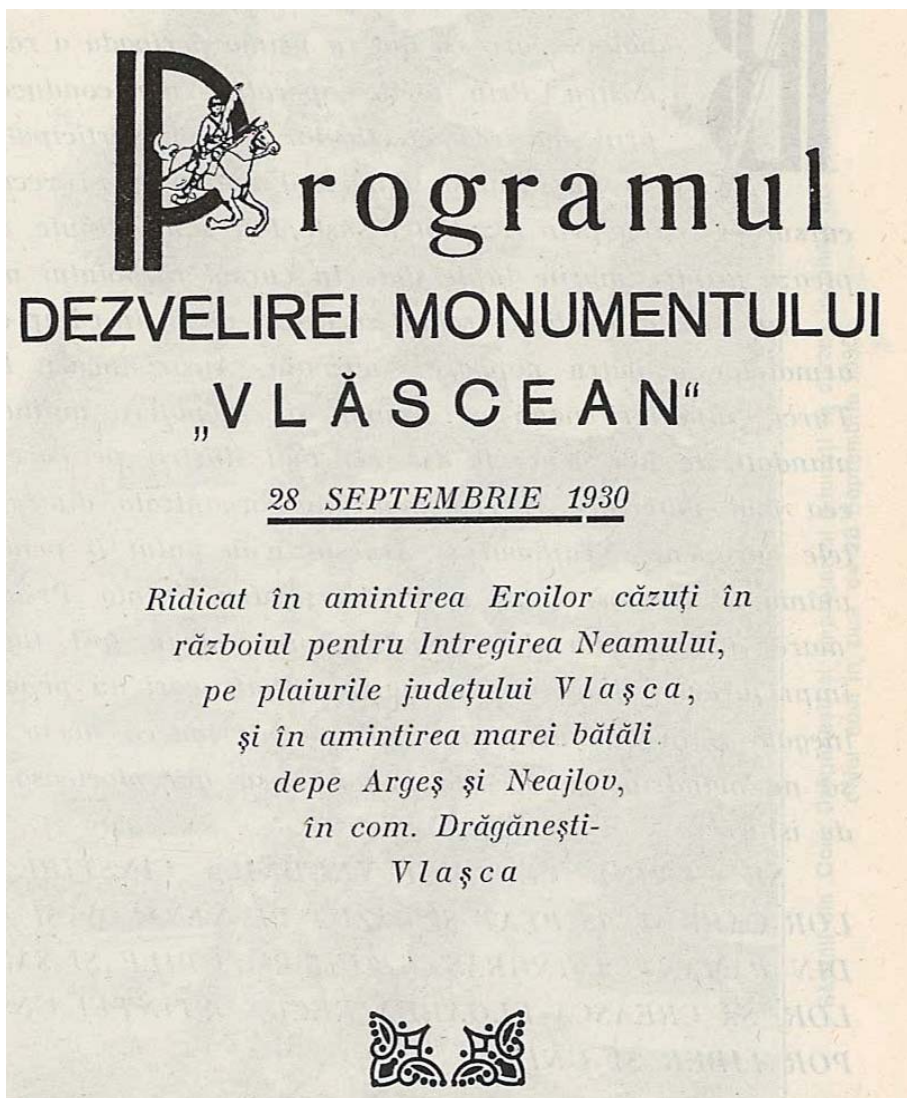
Onorurile militare au fost date de un detașament din Regimentul 5 Inf. și muzica Regimentului 4 Roșiori.

E un monument falnic, pildă frumoasă și înălțătoare, simbol de recunoștință pentru cei ce au murit apărându-și pământul strămoșesc.

R.

Mulțimea adunată la inaugurarea monumentului Vlăscean (apud *Album prof. Pena George*).

Programul dezvelirii Monumentului Vlăscean (apud Drăgănești-Vlașca, 1916-1919).

PROGRAMUL

DESVELIRII MONUMENTULUI „VLĂȘCEAN“
28 SEPTEMBRIE 1930, ORA 11 a. m.

ORA 10 a. m.

dunarea sătenilor din comuna Drăgănești-Vlașca în localul școlii celei noi.

ORA 10—10,30

Primirea Înalților oaspeți.
(În timpul acesta Muzica Militară și Corul Școlii Primare vor cânta în localul Școlii, cântece Patriotice și Naționale).

ORA 11

Pornirea cortegiului la Monumentul Vlășcean și Desvelirea Monumentului.

ORA 11,30

Slujba religioasă oficiată de un Sobor de Preoți cu răspunsurile date de Elevii Școlilor Primare și sfințirea parașelilor pentru Eroii căzuți.

ORA 12

Cuvântări ocazionale.

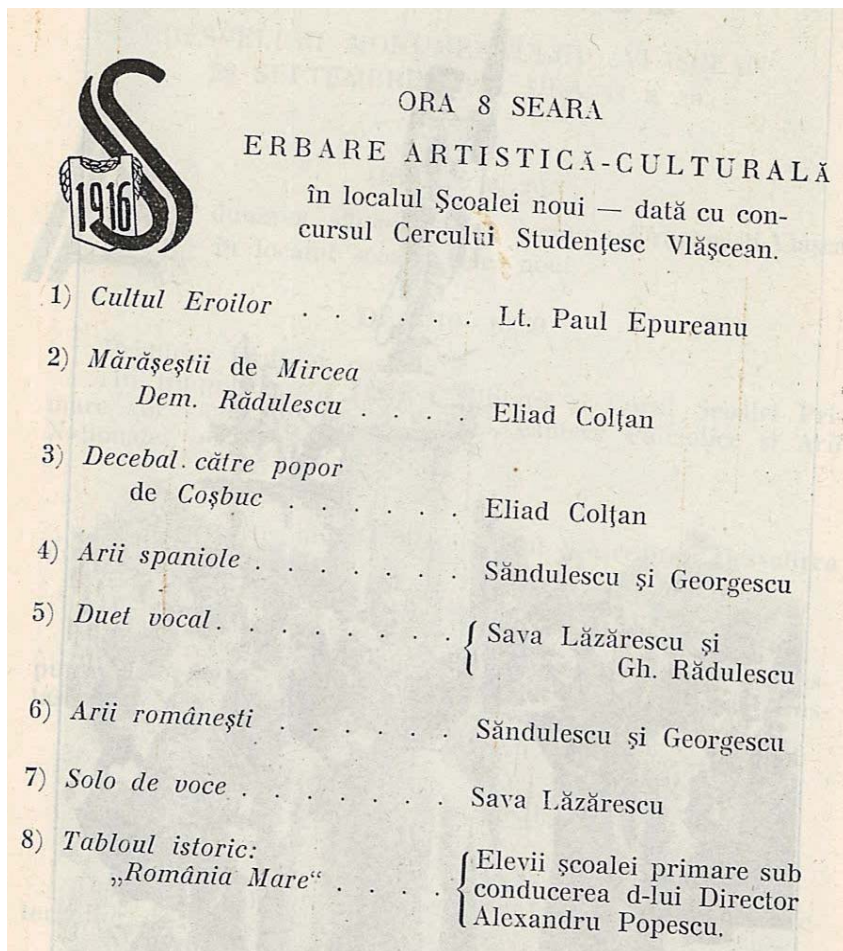
ORA 12,30

Defilarea Trupelor, Școlilor, Văduvelor, Invalizilor și Veteranilor de Război.

ORA 1 (13) p. m.

Reîntrunirea invitaților în localul școlii noi.

Programul dezvelirii Monumentului Vlășcean - activitățile pe ore (apud Drăgănești-Vlașca, 1916-1919).

Serbarea Artistică culturală în localul Școlii Noi din Comuna Drăgănești-Vlașca (apud *Drăgănești-Vlașca, 1916-1919*).

* * *

Acest eveniment istoric deosebit din 1930 trebuie cunoscut, popularizat, prin mesajele transmise spre viitorime, prin patriotismul manifestat, pentru istoria românilor. Din aceste motive, autorul consideră că efortul este bine meritat și că va conștientiza toți românii care vor citi acest articol, indiferent de culoare politică, pregătire profesională, urcuș și coborâș pe scara socială, să acorde atenția cuvenită istoriei naționale, respectării înaintașilor, a valorilor acestora.

BIBLIOGRAFIE

- B.J.G.A.N., fond *Revizoratul Școlar Vlașca, Dosare Personale*, ds. 89.
B.J.T.A.N., fond *Primăria comunei Drăgănești-Vlașca*,
Biblioteca Academiei Române, Serviciul *Hărți*.
- Anuar. Administrațiunea Anuarul Casei Bisericii, București, 1909.
Direcția Generală Arhivelor Statului, *Documente referitoare la istoria județului Teleorman 1411-1700*, Catalog, vol. I, București, 1989.
- BUDURU, Grigore, *Enciclopedia Maioreșciană. Monografia Colegiului Național Ion Maiorescu, Giurgiu*, Partea I, Cronos, 2004.
- CARTOJAN, Alexandru, *Petru Cercel, viața, domnia și aventurile sale și RĂDULESCU, Mircea Dem, Serenada din trecut*, ediție îngrijită de Dan Mucenic în colecția Biblioteca Giurgiuveană. Seria Scrieri din trecut, Ed. Semne, București, 2016.
- Centenarul liberării Giurgiului (1829-1929)*, Giurgiu 1929.
- CURTA, Florin, *The making of slavs: History and Archaeology of the Lower Danube Region, c. 500-700*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.
- DAMIAN, Ancu, BĂLAN, Ion, *Giurgiu momente istorice*, București, 1995
- DRAGOMIR, Georgeta, PETRE Ivan, DRAGOMIR, Ștefan, *Drăgănești-Vlașca – file de monografie*, Ed. Tipoalex, 2002.
- Drăgănești-Vlașca, 1916-1919*, 28 septembrie 1930, București, 1932.
- ENACHE, Constantin, Giurgiu, *Compendiu monografic*, Ed. Universul familiei, 2005.
- FOTINO Dionisie, *Istoria Generală a Daciei sau a Transilvaniei, Țării Muntenesti și a Moldovei* (traducere din limba greacă de George Sion), Ed. Valahia, București, 2008.
- GENESIOS, *On the reign of emperors*, Australian Association of Byzantine Studies, Canberra, 1998.
- GHERGHEL, Ilie, *Câteva considerațiuni la cuprinsul noțiunii cuvântului „Vlach”*, București, Convorbiri Literare, 1920.
- GIURESCU, Constantin C., GIURESCU, Dinu C., *Istoria românilor I*, Ed. Științifică, București, 1974.
- GIURESCU, Constantin C., „Harta stolnicului Constantin Cantacuzino. O descriere a Munteniei de la 1700” în *Revista istorică română*, MCMXLIII, Fasc. I, p. 1-28.

- GIURESCU, Constantin C., *Principatele române la începutul secolului XIX*, Ed. Științifică, București, 1971.
- HERBERMANN, Charles, „Suidas”. *Catholic Encyclopedia*, Robert Appleton, New York, 1913.
- MADGEARU, Alexandru, *Asăneștii. Istoria politico-militară a statului dinastiei Asan (1185-1280)*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2014.
- Monografia județului Vlașca*, Giurgiu, 1943.
- PARASCHIVESCU, Ștefan Dr., *Monografia sanitară a comunei Drăgănești-Vlașca*, 1935.
- PĂUN, Ștefan, BĂLAN, Floarea, BĂLAN, Ion, *Viața politică vlăsceană în perioada interbelică*, Ed. Cartea Universitară, București, 2001.
- PĂUN, Ștefan, *Nicolae Droc Barcian pedagog militant și luptător pentru emanciparea și unitatea națională a românilor*, Ed. Semne, București, 2018.
- PĂUN, Elena, PĂUN, Ștefan, *Monografia comunei Bujoreni, județul Teleorman*, Ed. Victor, București, 2012.
- PĂUN, Ștefan, BĂLAN, Floarea, BĂLAN, Ion, *Viața politică vlăsceană în perioada interbelică*, Ed. Cartea Universitară, București, 2001.
- SIMIONESCU, Ion, *Țara noastră*, București, 1937.
- Statutele Băncii Populare „August Treboniu Laurian”*, București 1905.

CONTRIBUȚIA REGINEI MARIA LA ÎNFĂPTUIREA MARI UNIRI

Monica CÎRSTEA*

Abstract: *On the 1st of December 1918 the centenary dream of Romanians - the Great Romania - became reality. Our gratitude for all those who have contributed to the realization of the national ideal (the unification of Romanian historical provinces - Bessarabia, Bucovina and Transylvania - with Romania in 1918) must be eternal.*

Queen Mary is undoubtedly one of the greatest personalities who contributed to realize the Great Union in 1918. But who was Queen Mary?

Maria Alexandra Victoria of Saxa-Coburg-Gotha, princess of Great Britain and Ireland, was born on 29th of October 1875 in Eastwell-Park, Kent County. Her parents were: Alfred Duke of Edinburg, son of Queen Victoria, and Maria Alexandrovna Romanov, Russian great duchess, the only daughter of Tsar Alexander the Second. Mary was a beautiful woman, elegant, intelligent, brave and efficient, the most influential Romanian queen. She was a gifted writer, author of novels, poetry and children's literature as well. Her autobiography, named "The story of my life" and published in the mid-1930s, brought her international fame. Her biography reveals a noble soul devoted to the Romanian people she loved until the end of her life. Over the years, Mary gets to know Romanian people, its culture, traditions and customs, its villages and especially its aspirations which became hers too. During King Ferdinand I's reign (1914-1927), she was his every day assistant, supporting all his important decisions.

Queen Mary was deeply touched by the courage and sufferance of the soldiers and she got actively involved in helping them. She coordinated the collaboration with the Red Cross, she organized campaign hospitals and

* Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, str. Toma Caragiu, nr. 10, cod poștal 100042, Ploiești, județul Prahova; e-mail: monik_boom@yahoo.com

„Marea Unire și județul Teleorman în contextul evenimentelor din 1918”,
Lucrările Simpozionului Național, Alexandria – 4, 5 octombrie 2018, p. 247-289

fundraised for the ambulance service, she daily visited the wound soldiers in hospitals and she went to meet wounded soldiers in the train stations, on the front or in the trenches. In 1916, the queen wrote a book named "My country", published in England and the money obtained was used in order to help the Romanian Army.

People used to name her "Mother Queen", "Mother of the Wounded", "Queen-Soldier". She also engaged in many diplomatic activities supporting the Romanian cause. Celebrating 100 years after the accomplishment of the Great Romania, we can say that Queen Mary was one of the most important female personalities of the first half of the 20th century, through her devotion to her country and people. By her special contribution to the accomplishment of the Great Romania, Queen Mary left a great lesson of patriotism.

Keywords: *Queen Mary, contribution, historical provinces, Great Union, Great Romania.*

Cuvinte cheie: *Regina Maria, contribuție, provincii istorice, Marea Unire, România Mare.*

La 1 decembrie 1918, visul de veacuri al tuturor românilor - România Mare devenea realitate pentru toți românii. În fiecare an la 1 decembrie, când sărbătorim Ziua Națională, ziua înfăptuirii Marii Uniri și cu prilejul diferitelor aniversări, precum și cu prilejul „zilei eroilor” trebuie să ne amintim de jertfa ostașilor noștri care și-au dat viața pe câmpul de luptă, în Războiul de Întregire Națională, de stăruința neobosită a întregului popor, a oamenilor politici și, nu în ultimul rând, a Regelui Ferdinand și a Reginei Maria. Pentru fiecare dintre cei care și-au adus propria contribuție la înfăptuirea idealului național al tuturor românilor prin unirea provinciilor istorice românești Basarabia, Bucovina și Transilvania cu România în 1918, recunoștința noastră trebuie să rămână veșnică, așa cum aprecia și Nicolae Iorga: „Fără a uita pe nimeni din cei care au colaborat la marea faptă a Unirii, de la general și de la fruntaș, până la ultimul ostaș și țăran, omagiul recunoștinței noastre să se îndrepte azi către poporul acesta întreg de oriunde și din toate veacurile, martir și erou”.

Una dintre personalitățile ce și-au adus contribuția la înfăptuirea Marii Uniri din anul 1918, este neîndoielnic Regina Maria. Prin rândurile ce

urmează, reamintim rolul covârșitor jucat de ea în perioada Războiului de Întregire Națională și după încheierea acestuia. Până la a menționa contribuția Reginei Maria din perioada războiului, se necesită un răspuns la întrebarea: Cine a fost Regina Maria?

Maria a fost o femeie frumoasă, elegantă, inteligentă, plină de curaj, eficientă și cea mai influentă regină a României. A rămas în istoria neamului românesc drept una dintre cele mai importante personalități feminine din prima parte a secolului al XX-lea. Despre Regina Maria, omul politic liberal Ion G. Duca nota în amintirile lui politice: „*Este strălucitoare la fizic ca și moral, încât îți ia văzul, nimeni nu o poate întrece. Frumoasă de o frumusețe încântătoare, nu cred să fi fost în Europa multe femei care să se fi putut asemui cu dânsa. Inteligentă, fermecătoare, plină de talent pentru pictură, pentru călărie, pentru scris, o conversație scilpitoare, vervă, humor, spontaneitate de gândire, originalitate de expresie, curaj – cine nu a văzut-o la Iași în mijlocul epidemiilor mergând acolo unde primejdia era mai mare? Dragostea de adevăr, de frumos, de bine, nimic nu i-a lipsit. Adăugați la aceasta o sinceritate împinsă până la cinism, o hotărâre neșovăielnică, o bunătate izvorâtă dintr-o reală pricepere a naturii omenеști și o indulgență pe care experiența o dă tuturor sufletelor alese*”¹. Ea a fost de asemenea un scriitor talentat, fiind autor de romane, nuvele, poezie și literatură pentru copii. Despre primele încercări literare, ea notează: „*Nu știam nimic despre scris, despre stil și compoziție, ori despre regulile jocului dar știam să conjur frumusețea și emoția. Și mai aveam și un vast depozit de cuvinte*”². Publicarea autobiografiei la mijlocul anilor '30, în trei volume, cu titlul *Povestea vieții mele* i-a adus recunoașterea internațională. Răsfoindu-i autobiografia descoperi un suflet sensibil, devotat poporului român, pe care a învățat să-l iubească și pe care l-a iubit foarte mult, până la sfârșitul vieții. De-a lungul anilor Maria ajunge să cunoască poporul român, cultura sa, tradițiile și obiceiurile sale, regiunile rurale, dar mai ales aspirațiile sale, care au devenit și ale ei.

Maria Alexandra Victoria de Saxa-Coburg-Gotha, prințesă a Marii Britanii și a Irlandei, s-a născut la 29 octombrie 1875 în Eastwell-Park, comitatul Kent. A fost fiica lui Alfred duce de Edinburg, fiul reginei

¹ Ion G. Duca, *Amintiri politice*, vol. I, Colecția „Memorii și mărturii” Jon Dumitru-Verlag, München, 1981, p. 122.

² Diana Mandache, *Regina Maria a României. Capitele târzii din viața mea. Memorii redescoperite*, vol. IV (continuarea seriei: Regina Maria, *Povestea vieții mele*), Ed. ALLFA, București, 2007, p. XIII.

Victoria a Angliei, și a Mariei Alexandrovna Romanov, mare ducesă a Rusiei, unica fiică a țarului Alexandru al II-lea. Missy cum era alintată învață în familie, descurcându-se bine cu limbile străine, cu literatura și istoria, fiind deasemenea o mare iubitoare de muzică. Despre copilăria ei viitoarea regină avea să noteze în memoriile sale: „*Copilăria noastră a fost o copilărie fericită și fără griji, copilăria unor copii bogați și sănătoși, feriți de loviturile și de asprele realități ale vieții*”³.

În 1891, Maria îl cunoaște pe Ferdinand Victor Albert Meinrad, principe de Hohenzollern-Sigmaringen, principele moștenitor și viitorul Rege al României (1914-1927), iar în mai 1892, este celebrată la Potsdam, logodna celor doi. Pe 10 ianuarie 1893, la Castelul Sigmaringen, sub privirile lui Wilhelm al II-lea, împăratul Germaniei și în fața unui număr mare de prinți germani, ruși și englezi, Maria s-a căsătorit cu Ferdinand. Prin căsătoria cu un catolic, Maria a pierdut orice drepturi la tronul Angliei. La 11 februarie 1893, tânăra pereche a intrat în România prin Transilvania. Românii o primesc în noua sa patrie cu manifestări spontane de afecțiune pe noua prințesă moștenitoare. „*Ajunseserăm la Predeal, pe atunci granița între România și Ungaria. Steaguri, gardă de onoare, muzică, multă lume, urale. Persoane oficiale în frac și joben ținură discursuri, pe când muzica militară cânta din răspuțeri imnul național. Sute de țărani cu școlile lor veniseră din satele învecinate. Zgomotul era îngrozitor, amețeam văzând atâtea chipuri omenești. Nando (principele Ferdinand) și cu mine stăteam în picioare la fereastra vagonului, privind în jos la manifestările însuflețite și zgomotoase care se repetară la fiecare gară, de-a lungul drumului. Era un frig cumplit, iar țărani, bărbați și femei, erau acoperiți cu mantale lungi, înflorate în culori diferite; femeile purtau pe cap văluri albe sau basmale viu colorate. Mă încântau, nu-mi luam ochii de la acest popor în costume ciudate, atât de diferit de tot ce văzusem până atunci*”⁴. Toți au fost uluiți de tânăra de 17 ani, blondă și cu ochi albaștri. „*Foarte uimită de ovațiile ce nu mai conteneau, copleșită de mii de flori care amenințau să-i păteze hainele cele noi, Maria a început să înțeleagă importanța pe care o reprezenta pentru națiune*”⁵. Împreună cu Ferdinand, Maria a avut șase copii: Carol – viitorul rege Carol al II-lea (1893), Elisabeta – viitoarea regină a Greciei (1894), Maria (Mărioara sau Mignon) – viitoarea regină a

³ Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. I, Ed. „Moldova”, Iași, 1990, p. 8.

⁴ Eadem, *Povestea vieții mele*, vol. II, Ed. „Moldova”, Iași, 1991, pp. 9-10.

⁵ Hannah Pakula, *Ultima romantică. Viața reginei Maria a României*, Ed. Lider, București, 2003, p. 99.

Iugoslaviei (1900), Nicolae – viitor regent al României (1903), Ileana (1909) și Mircea (1913).

Cu ocazia căsătoriei principesei Maria, Prințesa Eufrosina Catargi a oferit o casetă, ca dar de nuntă, cu un mesaj evocator dar și premonitoriu pentru viitoarea Regină a României Mari: „*Primește, o Doamnă, inima femeii românce, că iubirea ei fosta talismanul care în curgerea de optsprezece sute de ani a ținut în picioare în mijlocul groaznicelor furtuni pe români și le-a oțelit brațul în luptă și a făcut să nu se înstrăineze de țară, s-o iubească, să-i vorbească mereu și cu drag dulcea limbă română și să moară războind pentru Ea și Tron*”. Frumoasele cuvinte cu sentimentele lor înălțătoare au fost întruchipate aievea de către tânăra principesă care a reușit să se identifice într-un mod miraculos, repede și deplin, cu toate aspirațiile țării și mai ales cu marile idealuri naționale, cu visul de veacuri, România Mare⁶.

Principesa Maria, încă de la venirea sa în țară, s-a simțit legată de destinele acesteia, de viitorul tuturor românilor. De la bun început, Missy constituie o prezență insolită la Curtea Regală a României. Iubește viața de societate, este cochetă, ceea ce-l contrariază pe sobrul și rigidul rege Carol I. Cu toate acestea regele Carol I o simpatiza. „*Într-un colțișor al măștii sale de oțel exista o oarecare simpatie pentru tânăra anglo-saxonă a cărei voință nu o putea înfrânge. Nu mă aproba, eram permanent motiv de neliniște, dar, împotriva voinței sale, mă plăcea*”⁷. În toamna anului 1897 „într-un moment de slăbiciune”, Regele Carol I a numit-o pe Maria comandant de onoare al unui regiment de cavalerie, Regimentul 4 Roșiori⁸. Despre această numire, Maria spunea: „*Când eram tânără de tot, bătrânul Rege m-a făcut colonel onorific al unui regiment de roșiori, cinste la care am fost foarte simțitoare și care mi-a dat unele din ceasurile cele mai plăcute ale vieții*”⁹.

Anul 1914 a adus nu doar începutul unui război cumplit – Primul Război Mondial, ci și începutul domniei lui Ferdinand și al Mariei, care de acum înainte va fi regina românilor. Spre deosebire de Regina Elisabeta, Maria a jucat și un important rol politic. În tot timpul domniei Regelui Ferdinand I, i-a fost colaboratoare de fiecare zi, participând la marile decizii, hotărâtoare pentru

⁶ Nicolae Petrescu, *Regina Maria și Vânătorii de Munte în războiul întregirii neamului*, Ed. Oscar Print, București, 2008, p. 5.

⁷ Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 129.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Maria, *Regina României, Țara mea* (traducere din engleză de Nicolae Iorga), Ed. Foi „Neamul Românesc”, Iași, 1917, p. 64.

poporul român. Despre momentul depunerii jurământului în Parlament a noului rege, Ferdinand I, Maria nota în jurnalul său: „*Stam amândoi în picioare în mijlocul Camerei deputaților. Noul rege își depunea jurământul în fața poporului său; plin de toate nădejtile supușilor săi, sta în fața lor, pe pragul unei vieți noi. Era ca o carte necitită încă; nimeni nu-i știa gândurile, dar întrupa, poate, zorile unei mari înfăptuiri; că avea să fie cel ce va îndeplini un vis îndelung visat... Eu stam puțin deoparte, cu copiii în jurul meu... Abia deslușii glasul regelui și cuvintele lui, însă auzii aclamările care le întâmpinară*”¹⁰. După recunoașterea noului rege, mulțimea o aclamă pe Maria. „*O aclamare prelungă ce mă umplea de fiori, izbucni din sute de inimi: regina Maria... Și ne privirăm față în față, poporul meu și eu. Acesta a fost ceasul meu, un ceas ce n-a fost dat multor ființe pe lume, căci în acel ceas, scumpii mei români nu aclamau numai o idee, o tradiție sau un simbol, ci aclamau și o ființă pe care ajunseseră s-o înțeleagă. Străina venită de peste mări, nu mai era străină. Era a lor...*”¹¹. „*Ca Prințesă Moștenitoare, fusese populară; Regină era și mai iubită*”¹², spunea Prințesa Callimachi. Regina Maria a fost mândră, dar conștientă de încercările care o așteptau. „*Eram Regină! Regina unui popor care învățase să mă cunoască cu timpul. Regină în momentul în care toată Europa era un rug ale cărei flăcări ne atingeau deja frontierele. Eram regină! O nouă pagină amenințătoare se deschidea în fața mea, impresionantă prin posibilitățile neștiute, încărcată de amenințări necunoscute*”¹³.

Înainte de urcarea pe tron, în august 1914, Maria, s-a opus participării la război a României, alături de Puterile Centrale, susținând alianța cu țările Antantei în vederea unirii provinciilor românești aflate sub stăpânirea Imperiului Austro-Ungar. Astfel în împrejurările dramatice de după izbucnirea conflagrației mondiale, Regina Maria îl sprijină pe Ferdinand I în decizia angajării țării de partea Antantei, alături de Anglia, Franța și Rusia. „*Rolul Reginei în apropierea României de Aliați a fost evidențiat de Brătianu. Faptul că era înrudită cu toți a încălzit apele diplomatice*”¹⁴. Ea își amintește: „*Țarul Rusiei și Regele Angliei fiind amândoi verișorii mei primari, era ușor pentru mine să am legături neoficiale cu ei și desigur că eram gata să-mi servesc țara pe orice cale. Având în vedere că atât regele, cât și primul ministru aveau deplină*

¹⁰ Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. II, Ed. „Moldova”, Iași, 1991, p. 371.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 223.

¹³ Guy Gauthier, *Missy, Regina României*, Ed. Humanitas, București, 2000, p. 169.

¹⁴ Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 233.

*încredere în mine, eram mai inițiată în secretele de stat decât se obișnuise pentru o regină. Mă considerau un ajutor prețios și așteptau de la mine să-mi îndeplinesc datoria*¹⁵. „Aceasta implica a scrie Regelui George și Țarului Nicolae scrisori în stilul propriei sale proze plină de vervă, cu excentrica ei punctuație și ortografie, dar compuse pentru a-i face pe plac primului-ministru Brătianu”¹⁶. Pregătită de Brătianu cu un bagaj de date istorice și geografice despre România, Regina Maria a susținut prin corespondența sa cu regele George al V-lea al Marii Britanii și cu Țarul Nicolae al II-lea al Rusei, interesele României. Maria scria într-una din scrisori: „Chiar înainte de moartea Unchiului (Regele Carol I), țara începuse să mă privească ca pe un sprijin puternic al visului ei național”¹⁷. Dacă românii au apreciat sprijinul reginei în luarea deciziei intrării României în război de partea Antantei, au fost însă și persoane care au acuzat-o că datorită încrederii ei nebunești în aliați a îndemnat la război. Una dintre aceste persoane este Ducesa de Coburg, mama sa. Dintr-o scrisoare primită de Maria, de la Ducesă, la începutul lunii decembrie 1916 aflăm: „Oh! De ce, de ce ai început acest război?” întreba acuzator Ducesa. „...dintre toate, răul cel mai mare este că ei te acuză pe tine în mod special ca fiind elementul principal care a determinat izbucnirea lui!”¹⁸

După doi ani de neutralitate și după negocierea convențiilor politice și militare, România intră în război de partea Antantei pe 14/27 august 1916. Omul politic conservator Constantin Argetoianu nota în memoriile sale: „Intrarea României în Război fusese hotărâtă pentru ziua de 14 august 1916. În dimineața acelei zile a fost întrunit la Palatul Cotroceni Consiliul de Coroană ce trebuia să decidă formal declararea Războiului. Întrunire de pură formă, pentru acoperirea Regelui și a Guvernului, căci totul era deja pregătit în secret pentru intrarea trupelor noastre în Ardeal în chiar seara acelei zile, prin trei puncte: pe la Predeal, pe Valea Oltului și pe Valea Trotușului”¹⁹. Ziua intrării României în război este și ziua când Regina Maria începe să-și țină jurnalul cu titlul „Însemnări zilnice”, început la moartea Regelui Carol I (27 septembrie/10 octombrie 1914), atunci când devenise regină și abandonat la numai câteva zile (2/15 octombrie 1914). Din

¹⁵ Diana Mandache, *op. cit.*, p. XXV.

¹⁶ Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 234.

¹⁷ Diana Mandache, *op. cit.*, p. XXV.

¹⁸ Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 269.

¹⁹ Constantin Argetoianu, *Memorii*, vol. III-V, partea a V-a, 1916-1918, Ed. Machiavelli, București, 2008, p. 7.

august 1916, va scrie zilnic până în iulie 1938, aproximativ 100 de caiete în limba engleză. Regina notează totul – despre situația din spitale, despre moralul populației, munca nu întotdeauna ușoară pe care o face, situația de pe front, despre copiii ei, despre conducerea militară, despre români în general, despre Regele Ferdinand, pe care îl laudă sau îl critică, despre Brătianu și guvern, despre oamenii politici, toate acestea făcând din jurnal un document istoric deosebit. În acest jurnal Regina Maria, despre ziua intrării României în război nota: „*M-am trezit de dimineață știind ce va veni – știu de multe săptămâni – sunt printre pușinii care știau, am purtat secretul groaznic în mine și nu am vorbit de el, fiindcă nu trebuia să mai știe nimeni. Am râs și am făcut planuri și m-am prefăcut că totul era ca întotdeauna, dar știu. Ce dimineață frumoasă, cât de tăcut și de liniștit era totul, dar eu știu că va fi război. Război! Vreme de doi ani a fost evitat, vreme de doi ani lungi, iar acum vine – războiul! Soarele strălucește și va fi război!*”²⁰

Din motive de siguranță, odată cu începerea războiului, Regina Maria, împreună cu cei cinci copii mai mici, pleacă din capitală și se mută la Buftea. Barbu Știrbey îi cedase propriul castel, iar el și familia lui s-a mutat într-o casă mai mică de pe același domeniu. „*Regele Ferdinand s-a stabilit la Scroviștea, în pavilionul construit de Carol I (îl luase cu el și pe Principele Moștenitor Carol), iar de aici venea cu automobilul în București pentru a lucra cu miniștri, sau mergea la Periș unde se instalase Marele Cartier General Militar, în clădirile Domeniilor Regale din jurul gării*”²¹. De la Buftea regina merge când la București, să facă turul diferitelor spitale, când la Scroviștea, ca să vadă pe rege. Între timp „*a început să-și pregătească propriul spital în Palatul Victoria al Regelui Carol I, ordonând să fie văruițe în alb sălile vechi de banchet și utilizându-le pe cheltuiala sa*”²². „*Spitalul meu nu era încă gata, căci nu îndrăznisem să încep pregătirile înainte să se declare războiul, însă cu ajutorul prințului Știrbey și al colonelului Ballif, îmi adunasem în taină, de mai multă vreme, obiectele trebuincioase*”²³.

Intrarea României în război de partea Antantei, în august 1916, nu le-a determinat și pe statele aliate să-și respecte angajamentele inițiale, iar Maria a intuit pericolul care pândea statul român, deoarece acesta risca să fie prins de inamici ca într-un clește. Îngrijorată, Regina Maria a trimis o

²⁰ Maria, Regina României, *Povestea...*, vol. I, p. 101.

²¹ Ioan Scurtu, *Regele Ferdinand I*, Ed. Enciclopedică, București, 2016, p. 70.

²² Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 247.

²³ Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. III, Ed. „Moldova”, Iași, 1991, p. 49.

scrisoare în Anglia vărului George. Aceasta îi spunea printre alte politețuri: „A fost dureroasă pierderea Turtucaiei, dar poporul nostru e atât de înflăcărat de Transilvania încât e ispitit să nu ia destul în seamă marea primejdie din partea bulgarilor, care sunt buni oșteni și ne urăsc de moarte. Tot ce nădăjduiesc e că Rusia își va ține făgăduiala și că nu ne va lăsa în încurcătură. Ar fi o mare nenorocire pentru noi și pentru Antantă dacă n-ar fi biruiți... Dar vreau să înțelegi bine, că, în clipa asta, privesc numai cauza tuturor: bulgarii trebuie învinși. Aceasta ar însemna căderea Constantinopolului și mântuirea Serbiei, armatele aliate pe Dunăre și cercul închis din ce în ce mai strâns în jurul puterilor centrale... Aceasta e o scrisoare confidențială, de la vară la vară, rău și în grabă scrisă. Sunt de văzut și de făcut atâtea lucruri, pe care trebuie să le fac singură. Vreau să-ți mai spun o dată cât sunt de fericită că suntem alături în aceste vremuri grele și grozave. Lasă-mă să simt întotdeauna că la nevoie putem să ne întoarcem spre voi, căci vom avea poate de înfruntat vremuri cumplite. Nu mi-e frică, însă sunt plină de grijă. Trimit lui May toată dragostea mea. Cu toată afecțiunea vara ta, MISSY (Buftea, 30 august/12 septembrie 1916)”²⁴.

Izbucnirea războiului schimbă rutina zilnică a Reginei Maria. „Pierzându-și răbdarea cu lungile întruniri la care „toți vorbeau deodată”, ea pleca repede, «indiferent de reguli și aparențe», nestânjenită de doamnele de onoare și însoțită doar de aghiotantul ei, colonelul Ballif. Se concentra asupra acelor prieteni pe care se putea bizui cu adevărat...”²⁵. Merge zilnic la București vizitând spitalele și adesea la gară să întâmpine trenurile încărcate de soldați. „Am fost în oraș mai toată ziua, să aranjez spitalul și să mă întâlnesc cu mai mulți prieteni, Maruka (Cantacuzino), Cella (fiica scriitorului Barbu Delavrancea), Sybille și soțul ei (Jean Chrissoveloni)...”²⁶. „M-am trezit devreme, am cules o mulțime de flori ca să merg la gară și să văd trenurile cum trec încărcate de soldați... M-am întors acasă cu mașina, însoțită de Ballif, tocmai la timp ca să prind unul din trenurile militare. I-am acoperit pe soldați cu flori, le-am umplut mâinile cu tutun, în timp ce Știrbey-ii le dădea să bea lapte”²⁷. Ion G. Duca, amintește în memoriile sale despre regină, următoarele: „Regina era plină de curaj, cum a fost dealminteri în tot timpul războiului, și plină de

²⁴ *Ibidem*, pp. 50-52.

²⁵ Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 249.

²⁶ Maria, Regina României, *Jurnal de război*, vol. I: 1916-1917, Ed. Humanitas, București, 2014, p. 110.

²⁷ *Ibidem*, p. 117.

inițiative. Orice greșeli ar fi comis înainte și după, în timpul războiului atitudinea ei a fost admirabilă. Se ocupa de răniți instalați în spitalul ei din Palatul Regal, ceea ce o silea să vie și să fie mereu la București. Optimismul ei era comunicativ, pe unde trecea descurajările dispăreau și speranțele renășteau”²⁸.

Pentru a obține fonduri pentru activitatea Crucii Roșii engleze din România, în toamna anului 1916, regina a scris o carte intitulată *My country*, în traducere românească *Țara mea*, unde descrie o parte din țara noastră, în special viața la țară. „Regina unei țeri mici!... Țara aceasta e mică, e nouă, dar e o țară care mi-e dragă. Îmi trebuie ca și altora să li fie dragă; de aceea ascultați câteva cuvinte despre dânsa. Îngăduiți-mă să zugrăvesc câteva icoane, să fac câteva schițe așa cum le-am văzut, cu ochii întâiu, apoi cu inima”²⁹. Cu aceste cuvinte își începea Regina Maria prima sa carte care a fost publicată în Anglia. „Odată eram pentru acest popor o străină; acum sunt una dintre ei, și, pentru că viu atât de departe, am fost mai mult în stare să-i văd cu însușirile lor bune și cu neajunsurile lor. Țara e rodnică, cu șesurile întinse...”³⁰. „Cu mândrie scriu aceste cuvinte, și mândră sunt aducându-mi aminte, că din ziua întâia a venirii mele între ei, prietenă li-am fost!”³¹ Cartea a adus bani și ajutor pentru armata română. „Ziarul **Neamul românesc**, începând de la 17 ianuarie 1917 a publicat în mai multe numere sub titlul: **Regina despre Țara și Poporul ei**, traducerea din englezește, făcută de d-l Nicolae Iorga, a scrierii Majestății Sale, publicată în anul trecut în Londra sub numele de: **My Country**, ceea ce înseamnă **Țara Mea**”³². Publicarea ei la Iași este bine primită de români: „Nu-mi trecea prin gând că poporul meu va fi atât de înduioșat pentru că descriu cu așa dragoste țara lui. Se pare că aceasta îi mișcă pe toți până în suflet”³³. „Cella, mi-a spus că traducerea lui Iorga după **My Country** au fost foarte bine primite și apreciate, chiar și printre domnii în vârstă ai lumii literare”³⁴. Despre cartea Reginei Maria, pomenește și președintele francez Raymond Poincaré în discursul său de la Sorbona din aprilie 1919:

²⁸ Ion G. Duca, *Memorii*, vol. III - *Războiul* - partea I (1916-1917), Ed. Machiavelli, București, 1994, p. 27.

²⁹ Maria, Regina României, *Țara mea*, p. 3.

³⁰ Vasile Bianu, *Însemnări din războiul României Mari*, Tomul I, Ed. Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1926, p. 82.

³¹ Maria, Regina României, *Țara mea*, p. 73.

³² Vasile Bianu, *op. cit.*, Tomul I, p. 81.

³³ Maria, Regina României, *Povestea...*, vol. III, pp. 175-176.

³⁴ Eadem, *Jurnal...*, vol. I, p. 342.

„...cei mai buni scriitori profesioniști i-ar invidia onoarea d-a fi compus acea delicioasă cârtică ce s-a vândut în folosul Crucei Roșii engleze și în care sunt întrunite atâtea schițe frumoase și tablouri emoționante: sate românești, ascunse în verdeața câmpiilor sau prinse pe coastele munților ca niște cuiburi de ramurile copacilor; graba veselă a populației care aleargă cu duiumul la sunetul clopotelor în fața reginei; vizitarea mănăstirilor unde timpul a aburit icoanele și a tocit pietrele mormintelor; lângă stații în zăpadă de la țară; pioase opriri în pacea bisericilor și a cimitirelor; sălașe de țigani cu fața arămie și dinții sclipitori; luminoase viziuni ale lucrului câmpului și gloria toamnei românești...”³⁵.

Pierderile României în campania militară din anul 1916, au fost din ce în ce mai mari atât din punct de vedere numeric cât și din punct de vedere teritorial. Regina Maria este profund emoționată de curajul soldaților și de suferința acestora și se implică activ. Ea a coordonat colaborarea cu Crucea Roșie, a organizat spitale de campanie și a strâns fonduri pentru serviciul de ambulanță. „Am întrunit comitetul pentru ambulantele mele – Constantin Porcu (Alexandru Constantinescu, supranumit Porcu, om politic liberal), ministrul Angelescu (Constantin Angelescu, om politic liberal), Brâncoveanu (Constantin Basarab-Brâncoveanu, om politic conservator), Mișu Cantacuzino, Barbu Știrbey, Henri Catargi (mareșal al Palatului și diplomat), Jean Chrissoveloni (patron al Băncii Chrissoveloni) și Carol. Eu am dat 50.000 de franci, Carol 50.000, Mișu 20.000, Brâncoveanu 20.000, Jean Chrissoveloni 500.000! Frumoasă sumă într-o singură zi! Ambulanțele (automobile și săli de operație mobile) le-a comandat deja Jean Chrisso., care e, în fond, inițiatorul întregului proiect!”³⁶ Veghează la buna funcționare a serviciului de ambulanțe și cu riscul vieții merge în fiecare zi la spitale, merge chiar pe front pentru a fi mai aproape de soldați și pentru a-i încuraja, așa cum o făcuse încă din timpul războiului balcanic din 1913, prin lagărele de holerici. „Urmând modelul folosit în războaiele balcanice, Maria nu îngrijea ea însăși bolnavii, dar împărțea hrană, dulciuri, țigări și cuvinte de îmbărbătare soldaților spitalizați. Regina purta o uniformă de Cruce Roșie (**Figura 1**) în care se fotografiase ca să trimită fotografia supușilor săi. Principele Nicolae își însoțea adesea mama în vizitele ei, iar «grasele ei fiuce», așa cum le numea ea pe Elisabeta în vârstă de douăzeci și doi de ani și Mărioara de șaisprezece ani, duceau tăvile cu masa de prânz și

³⁵ *Universul*, nr. 153, din 19 aprilie 1919.

³⁶ Maria, Regina României, *Jurnal...*, vol. I, pp. 114, 115.

de seară și vorbeau cu soldații”³⁷. „Fetele mele, grăsunele, ajută și ele destul de mult și arată bine, fiecare în felul ei, în uniforma de soră. Uniforma aceasta îți dă un aer foarte curat și ordonat... Cu cât mai simplu e împodobită femeia, cu atât mai frumos arată ca soră de caritate!”³⁸

Vizitele reginei în spitale sunt așteptate cu drag, sunt emoționante și aceasta este întâmpinată cu bucurie de soldații răniți. „Toți mă salută cu o bucurie emoționantă, de aceea cred că vizitele mele nu sunt inutile. Le aduc flori, dulciuri și țigări. Cu cei grav răniți stau mai mult. Nu se plâng mai deloc. Un lucru mă zguduie mai mult decât aș putea spune și îmi aduce lacrimi în ochi: când îi întreb dacă suferă, îmi spun «Da, sufăr, dar nu contează – fie să ajungi Domnia Ta împărăteasa tuturor românilor», acesta e refrenul etern, fiecare viață mărunță și umilă e gata să-și dea și ultima picătură de sânge, numai să ajung eu «Împărăteasa tuturor românilor»... Domnul să le binecuvânteze strădania și suferința și fie să nu fie în zadar!”³⁹ Acest refren „să ajungi împărăteasa tuturor românilor”, o urmărește pe regină, peste tot în spitalele în care merge. Tot în spitale soldații răniți îi spun „Mama Regina”, care, într-un fel vag, reprezintă toate mamele României⁴⁰. La acestea se mai adaugă și supranumele de „Mama răniților” sau „Regina-soldat”, datorită contribuției sale pe front.

După lupte grele, armata română a fost nevoită să se retragă din Transilvania, apoi din Oltenia, Muntenia și Dobrogea. În toamna anului 1916, pe lângă tot ce se întâmplă în țară, Regina Maria trăiește o dramă personală, fiul ei cel mic, Mircea, e bolnav. Însemnările din cele două săptămâni de boală ale micului prinț sunt sfâșietoare. Dacă inițial părea a fi doar o răceală, ulterior s-a dovedit a fi febră tifoidă. Micuțul Mircea după o lungă agonie moare, pe 20 octombrie/2 noiembrie 1916, fiind îngropat la biserica de la Cotroceni. În acele zile teribile regina găsește puterea de a scrie în jurnal, descriind acele clipe. Cu toată îngrijorarea pentru Mircea, regina își continuă activitățile zilnice, vizitele la spitale din București, la cele de campanie de la Fetești și la „scumpii mei soldații din Regimentul 4 Roșiori”⁴¹. După această tragedie, urmează la nici o lună după moartea

³⁷ Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 249.

³⁸ Maria, Regina României, *Jurnal de război*, vol. I, p. 145.

³⁹ *Ibidem*, p. 129.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 161.

⁴¹ *Ibidem*, p. 180.

prințului Mircea, pierderea capitalei, moment în care familia regală e nevoită să plece la Iași.

Despre tăria și sentimentele reginei vizavi de situația din țară în toamna anului 1916, Nicolae Iorga evocă în paginile uneia din cărții sale: „*Îndată după sentința secretarului de la Război am găsit-o în rândul de sus al Vechiului Palat Regal, unde, în fruntea unor femei... îngrijea de răniți și, cu siguranța care i se cunoaște în tăioasa privire albastră, ea îmi vorbea de aprecierile reprezentanților militari ai aliaților apuseni, că totul nu este pierdut și, liniștită, își continua opera de milă omenească, și de patriotică muncă*”⁴². Conform spuselor Contelui de Saint-Aulaire, ministrul francez în România, „*Regina a îmbrățișat cauza războiului precum alții, o religie*”⁴³.

Eșecul armatei române în campania militară a anului 1916 a avut mai multe cauze: lungimea frontului (1500 km), superioritatea inamicului în tehnica de luptă, neonorarea angajamentelor luate de Antantă față de România, modul defectuos în care a fost conceput planul de acțiune, dotarea necorespunzătoare a armatei, deși Guvernul a avut la dispoziție doi ani (perioada neutralității). „*Pierderile suferite de România în cele patru luni de război au fost majore, 250.000 de soldați fiind uciși, răniți sau luați prizonieri, aproape o treime din forța mobilizată în august 1916*”⁴⁴, la care se adaugă pierderea unei importante cantități de material de război (puști, mitraliere și tunuri). Mai mult de jumătate din teritoriul țării, care cuprindea regiunile agricole și centrele industriale cele mai importante, fusese ocupat de inamic.

După ocuparea capitalei în noiembrie 1916 de către inamic, regina a luat calea refugiului la Iași (12/25 noiembrie 1916), dar a participat la toate durerile poporului cauzate de război. Despre plecarea din București regina nota: „*Așadar aici am ajuns... Suntem siliți să fugim!*”⁴⁵ „*Deci totul e pierdut, tot ce ne-a fost casă, tot ce ne-a fost drag. Nu ne mai rămân decât Moldova și o părticică din Dobrogea*”⁴⁶. Maria împreună cu copiii a plecat cu trenul la Iași, unde a ajuns după aproape două săptămâni, instalându-se în casa comandamentului militar. Regele Ferdinand a călătorit împreună cu ofițerii din Cartierul General și s-a stabilit la Zorleni, lângă Bârlad. De aici venea la Iași, unde locuia în casa lui Alexandru Ioan Cuza (astăzi Muzeul

⁴² Nicolae Iorga, *Supt Trei regi. România contemporană de la 1904 la 1930*, Ed. PRO 1999, p. 195.

⁴³ Auguste Félix Charles de Beauvoir Saint Aulaire, *Confession d'un vieux diplomate*, Flammarion, Paris, 1953, p. 399.

⁴⁴ Keith Hitchins, *Scurtă istorie a României*, Ed. Polirom, București, 2015, p. 174.

⁴⁵ Maria, Regina României, *Povestea...*, vol. III, p. 80.

⁴⁶ Eadem, *Jurnal...*, vol. I, p. 246.

Unirii). Parlamentul și-a ținut lucrările în clădirea Teatrului Național din Iași, iar actualul sediu al Primăriei Iași (Palatul Roznovanu) a găzduit sediile unor ministere.

Retragerea spre Moldova s-a făcut fără nici un plan și sprijin din partea autorităților. „*Prima grijă a fiecăruia, cum sosea la Iași, era să găsească unde să se culce și unde să mănânce. Invasia Iașului nu s-a făcut dintr-o dată, sosirile s-au întins pe vreo 15 zile, căci lumea plecase succesiv din București și din localitățile dintre București și front, și mulți se mai opriseră pe drum și prin orașele din Moldova, în căutarea unui adăpost*”⁴⁷. Viața în Moldova a fost pentru majoritatea populației, inclusiv pentru ostași un adevărat calvar (mai mult de 1500000 de suflete veniseră aici din teritoriile ocupate). Problema spațiului de locuit a fost dramatică, în condițiile în care populația Iașului crescuse de cinci ori. Extraordinara aglomerație din Iași, lipsa condițiilor elementare de igienă a dus la apariția unei epidemii de tifos exantematic, care a răpus zeci de mii de vieți omenești.

Fiind singura membră a familiei regale ușor accesibilă supușilor ei, Regina Maria a avut o perioadă grea în primele zile ale șederii la Iași. „*Toți veneau la mine, și ieșenii și străinii, și toți aveau un motiv de care să se plângă sau pentru care să protesteze... tot ce puteam face era să nu-mi pierd capul... și eu însumi eram o refugiată fără locuință proprie, cu majoritatea posesiunilor lăsate la Cotroceni, iar ceea ce aveam cu mine era încă împachetat în cufere mari în tren... Eu, Regina, nu aveam unde să mă duc, deci cum puteam eu da ajutor?*”⁴⁸ Cu toate acestea, la Iași, Maria se dedică cu devotament absolut poporului său. Conte Charles de Saint-Aulaire, trimisul Franței în România povestește: „*În fiecare dimineață, Regina, în uniformă de infirmieră, însoțită de o doamnă de onoare și de un grup de brancardieri voluntari se ducea la gară pentru a-i primi pe răniți. Uneori, când se deschidea ușa unui vagon, se constata că nimeni nu mai mișca. Soldații răniți sau refugiații bolnavi au murit de frig. Regina înfruntă moartea și ceea ce este fără îndoială cel mai greu, depășește oboseala unei zile nu de opt ore ci a unei zile care se întinde până noaptea târziu, cu șaisprezece, șaptesprezece sau optsprezece ore de muncă, pe cât de respingătoare pe atât de periculoasă, în mijlocul emanațiilor infecte ale cangrenelor. Când este vorba de Regină nu ne referim la curaj. Curajul*

⁴⁷ Constantin Argetoianu, *op. cit.*, vol. III-V, p. 60.

⁴⁸ Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 265.

presupune teamă și energia de a învinge. Sentiment necunoscut pentru o suverană a cărei îndrăzneală aduce a invulnerabilitate”⁴⁹.

Despre curajul mamei sale, principesa Ileana avea să scrie: „Când se întorcea seara târziu, acasă la Iași, partea de jos a rochiei era de culoare gri-cenușie, ca și cum ar fi fost de praf, dar nu era praf, erau păduchi. Astfel, mergea direct în odaia ei de baie, se băga în cada de baie, cu rochia pe ea și se dezbrăca acolo. Toți cei din jur erau înspăimântați și o îndemnau să-și facă injecții ca să fie protejată împotriva tifosului exantematic care făcea ravagii, dar mama protesta spunând: eu nu am timp să fiu bolnavă, și atâta timp cât România are nevoie de mine, Dumnezeu o să mă ocrotească, nu pentru mine, dar pentru că țara are nevoie de mine. În timpul războiului nu a luat nici un medicament preventiv și Dumnezeu într-adevăr a păzit-o”⁵⁰. Pentru a se răsplăti eforturile personalului medical din timpul războiului, femei și bărbați, a fost instituit Ordinul „Crucea Regina Maria”, prin decret regal⁵¹ la data de 5 februarie 1917 și ratificat la 17 martie același an, care avea trei clase și a fost acordat în timpul Primului Război Mondial și în cel de-al Doilea Război Mondial.

Ceea ce a îngrozit-o pe regină când a ajuns în Iași a fost „triajul” din gări. „Treceam printr-un șir de barăci întunecoase, în care zăceau pe jos, înghesuiți unul lângă altul, bolnavii și muribunzii; uneori eram nevoită să trec peste câte un cadavru ca să ajung la cei care întindeau mâinile spre mine. Nu exagerez când spun că erau de sus până jos plini de păduchi... Și acești păduchi, după cât se spunea, duceau pretutindeni molima tifosului”⁵², nota Maria în martie 1917. Cu ajutorul doctorului Ioan Cantacuzino și a câtorva alții, se izbuteste dezinfectarea locului. După insistențele Reginei doctorul Cantacuzino a fost numit în fruntea Sănătății Publice și cu o muncă supraomenească se reușește îmbunătățirea condițiilor de la „triajul” din gări și în spitale. „Am plecat... la zona de triaj de la gară, unde lucrurile sunt în sfârșit aproape cum trebuie, nu se compară cu iadul pe care l-am găsit acolo ultima oară. Am satisfacția de a ști că sunt într-o oarecare măsură răspunzătoare de îmbunătățirea aceasta, fiindcă am insistat iar și iar să se rezolve problema...”⁵³, scria Regina Maria în jurnalul său în data de 5 mai 1917.

⁴⁹ Auguste Félix Charles de Beauvoir Saint Aulaire, *op. cit.*, p. 360.

⁵⁰ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947)*, vol. II: *Ferdinand I*, Ed. Enciclopedică, București 2011, p. 34.

⁵¹ *Enciclopedia României*, vol. I - *Statul*, Imprimeria Națională, București, 1938, p. 89.

⁵² Maria, Regina României, *Povestea...*, vol. III, p. 145.

⁵³ Eadem, *Jurnal...*, vol. I, p. 474.

Despre activitatea Reginei Maria la Iași, Constantin Argetoianu nota în memoriile sale: „*La Iași, fiindcă vorbim de Iași, Regina și-a îndeplinit cu prisosință îndatoririle ei. A fost cât a putut mai mult în mijlocul celor care aveau nevoie de mângâiere, de o îmbunătățire a soartei sau a traiului. O găsim în tranșee printre combatanți, în rândurile înaintate; o găsim în spitale și în toate posturile sanitare; printre răniți, printre bolnavi, o găsim de față la toate adunările care încercau să facă puțin bine. N-a cunoscut frica de gloanțe și de bombe, cum n-a cunoscut teama și scârba de molimă sau nerăbdarea față de eforturile așa de des inutile provocate de dorința ei de mai bine. Regina Maria și-a îndeplinit datoria pe toate fronturile multiplei sale activități, dar, înainte de toate, pe acela al îmbărbătării și al ridicării morale a celor ce trăiau în jurul ei și aveau să hotărască, în cele mai tragice clipe, de soarta țării și a neamului. Se poate afirma că, în răstimpul pribegiei noastre în Moldova, Regina Maria a întrupat, și a întrupat frumos, aspirațiunile cele mai înalte ale conștiinței românești*”⁵⁴. Vizitele Reginei în spitale sunt menționate și de Mareșalul Averescu în notițele lui din război: „*Ieri (10.IV.1917), Regina a fost la Roman ca să viziteze spitalele, între altele și pe acela al soției mele*”⁵⁵; „*Am însoțit-o pe M. S. Regina de la Bacău la Piatra Neamț. În cursul dimineții (12. VIII.1917) au fost vizitate spitalele Crucea Roșie și Casa franceză din Piatra. Ora 11,30, Regina a vizitat sanatoriul «În Carpați», iar în urmă a luat masa la sanatoriu. După amiază am însoțit-o pe Regină la spitalul rus din Piatra Neamț și apoi la centrul de triaj Gârleni*”⁵⁶. „*La ora 11 (25.VIII.1917) s-au decorat numeroși răniți din spitalul Coțofenești. Decorațiile au fost puse pe pieptul lor, personal, de M. S. Regina*”⁵⁷.

Remarcabil este faptul că alături de Regină în activitățile caritabile se implică și copiii ei. Din însemnările ei aflăm: „*Toată dimineața am umblat cu fetele și cu Nicky din spital în spital, vizitând răniții; suferințe cumplite, imagini cumplite. Mereu mă surprinde că Nicky cere să vină cu mine: nu-i e groază de spitale și întotdeauna se oferă să mă însoțească și să mă ajute*”⁵⁸. Medicul Vasile Bianu nota în însemnările lui din război: „*...buna noastră*

⁵⁴ Constantin. Argetoianu, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. III, partea a V-a (1916-1917), Ediție și indice adnotat de Stelian Neagoe, Ed. Humanitas, 1992, p. 109.

⁵⁵ Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război*, vol. 2 (1916-1918) *Războiul Nostru*, Ed. Militară, București, 1992, p. 125.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 164.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 170.

⁵⁸ Maria, Regina României, *Jurnal...*, vol. I, p. 297.

Regină, însoțită de A. S. R. Prințul Carol, a vizitat spitalele de contagioși (**Figura 2**), mergând de la bolnav la bolnav, fără frică de primejdie, și împărțind daruri la toți și mângâind pe toți; iar la întoarcere la toți soldații pe care i-a întâlnit în drum le-a dat merinde și tutun, de cari era plin automobilul. Așa înțelege iubita noastră Suverană iubirea deaproapelui”⁵⁹. Chiar și fiica cea mica își ajută mama: „Ileana iese în fiecare zi cu pâine, pesmeți și un termos cu ceai pentru nenorociții ce-i întâlnește pe stradă... văzând cum încerc să ajut lumea în toate părțile, vrea și ea să fie de folos. După prânz se duce adesea și Mignon cu ea, pentru că dimineața Mignon lucrează într-un spital. Niciodată nu-mi mănânc pâinea acum, ci o pun deoparte pentru bieții înfometaji”⁶⁰. Princesa Ileana povestește despre acea perioadă în memoriile sale: „Urmăream atent munca mamei mele cu oamenii din spital, astfel încât m-am apropiat de aceștia într-un fel care nu ar fi fost posibil în împrejurări normale. Pe când aveam doar șapte ani, am început să-mi petrec mult timp împreună cu colonelul Anderson, șeful Crucii Roșii americane în România, și am fost tare mândră să fiu interpretă atunci când distribuia provizii și organiza acțiuni de binefacere în orașe și sate”⁶¹.

Deasemenea în Moldova regina merge să viziteze și trupele armatei române: „După dejun, pornii cu Carol și cu Mignon să vizităm un regiment încartiruit într-un biet sătuleț nenorocit... Mignon a fost adânc îndurerată de tot ce vedea, însă copiii mei mă însoțesc fără a tângui”⁶². Mareșalul Averescu nota: „După masă, pe la ora 16 a sosit (14.VIII. 1917) și M. S. Regina pe care am însoțit-o călare până la P. C. Straja, de unde i-am putut arăta frontul (**Figura 3**). Apoi am trecut împreună la detașamentul din Batalionul de vânători de munte, din care urmau să fie decorați, pentru bravura arătată în ajun, câțiva ofițeri și soldați. M. S. Regina a pus chiar personal decorațiile pe pieptul soldaților”⁶³. Aceste vizite ale reginei la soldați sunt memorabile, pentru că aceasta ajunge pe linia frontului, până în tranșeele cele mai avansate, aproape de pozițiile inamice. „...am lăsat drumul și am intrat în tranșee, un întreg labirint de tranșee, alunecoase, prin care ne era greu să înaintăm, cu multe suișuri și coborâșuri... Soldații au fost uimiți și încântați să mă vadă. M-am strecurat în fiecare mic

⁵⁹ Vasile Bianu, *op. cit.*, Tomul I, p. 102.

⁶⁰ Maria, Regina României, *Povestea...*, vol. III, p. 133.

⁶¹ Ileana, Princesă de România, Arhiducesă de Austria, *Trăiesc din nou*, Ed. Humanitas, București 1999, p. 37.

⁶² Maria, Regina României, *Povestea...*, vol. III, pp. 139-140.

⁶³ Alexandru Averescu, *op. cit.*, p. 165.

adăpost și le-am împărțit țigări și multe vorbe bune. M-au primit cu cea mai adâncă și mai sinceră bucurie. Am fost TARE fericită că m-au lăsat să vin. Toate conversațiile se purtau în șoaptă, fiindcă eram foarte aproape de dușman. Ca să-mi arate cât de apropiate sunt tranșeele dușmane, un ofițer a început o conversație în germană, din tranșeea noastră către tranșeele boches (poreclă data de francezi germanilor în Primul Război Mondial, de la caboche), iar neamțul a răspuns! Dar, dacă unul sau celălalt și-ar fi ridicat capul, s-ar fi tras în el imediat”⁶⁴. În aceste vizite regina încerca să le ofere soldaților săi mângâiere, încurajare, mâncare, dulciuri, țigări, îmbrăcăminte, cruciulițe pe care să le poarte la gât sau icoane.

Revenind la Iași, pe toată perioada refugiului reginei aici, aceasta a mers constant și în mahalalele orașului cu alimente și îmbrăcăminte: „După prânz am mers cu Lisabetta, cu automobilul încărcat, în cele mai sărace cartiere din oraș și am împărțit multe lucruri, hrană, zahăr și îmbrăcăminte: mănuși, ciorapi, fulare și cămăși. Am ajuns în niște locuri incredibile, unde lumea parcă se sfârșea în noroi”⁶⁵. „Cred că sunt puține regine care au văzut asemenea priveliști și care au călcat în locuri pline de atâta înfiorătoare și neînchipuită mizerie... Am văzut bătrâni de 70 de ani care-mi ziceau: «mamă!» Toți mă chemau în toate părțile... Din zori până în amurg umblam printre ei, pretutindeni, oriunde ar fi fost, prin orice murdărie sau primejdie de infecție. Niciodată nu mi-am astupat urechile în fața unui strigăt de ajutor. Nu știu cum se făcea că nu mă prindea oboseala... nu dădeam înapoi decât în împrejurări rare”⁶⁶.

În demersurile ei privind strângerea de alimente, îmbrăcăminte, medicamente și alte lucruri necesare în spitale, Regina a fost ajutată de Crucea Roșie a aliaților, iar ajutoarele veneau prin Rusia, din Anglia, S.U.A.: „...mi-aduc aminte, cu recunoștință, cu câtă dărnicie am fost ajutată pentru aceasta de Crucea Roșie a aliaților mai ales de a rușilor, care întotdeauna au fost darnici până la risipă... Puseserăm la cale transporturi regulate cu provizii din Rusia, care dintr-o pricină ce nu mi-o pot lămuri, n-au încetat să-mi sosească mult timp după izbucnirea revoluției (februarie 1917)”⁶⁷.

Constantin Argetoianu în memoriile lui menționează un alt rol jucat de regină la Iași, pe lângă cel de mamă a răniților și de alintătoare a

⁶⁴ Maria, Regina României, *Jurnal...*, vol. II, p. 243.

⁶⁵ Eadem, *Jurnal...*, vol. I, p. 369.

⁶⁶ Eadem, *Povestea...*, vol. III, pp. 144-145.

⁶⁷ *Ibidem*, pp. 146-147.

suferințelor. „Regina a mai jucat la Iași – cu câtă inteligență și cu cât farmec – rolul de agent de legătură între țară și Alianții din depărtare, și pe alt plan, între Rege și Misiunea franceză. Mulțumită ei, raporturile cele mai cordiale au domnit între Ferdinand de Hohenzollern și generalul Berthelot. Mulțumită ei un Saint-Aulaire, un Robert de Flers, un Luynes și câți alții au fost constant printre intimii palatului regal, intimitate care a dus direct la toată publicitatea din Paris, la articole asupra lui Ferdinand le Loyal (Ferdinand cel Loial), asupra Reginei cu Crinul alb în mână, asupra jertfelor și nenorocirilor noastre – publicitate care ne-a salvat situația după pacea de la București din 1918 și... la Conferința de pace din 1919”⁶⁸.

Tot la Iași regina începe să scrie articole pentru ziare, articole ce erau un fel de încurajare pentru soldați. „Pe lângă îndeletnicirile mele din afară și audiențele ce le dădeam neconținut, mai scriam și articole pentru ziarul soldaților, precum și o carte minunată: **Țara mea**. Deosebit de toate acestea îmi țineam la zi jurnalul, cu multă sârguință...”⁶⁹. „Mi-au cerut mai multe ziare să scriu pentru ele, dar România (ziar scos de Marele Cartier General, publicat special pentru cei de pe front) mă interesează în primul rând, fiindcă ajunge pe front și scriu îndeosebi pentru soldații mei”⁷⁰. „Primesc o mulțime de telegrame cu mulțumiri de la toate regimentele. Deabia când le primesc îmi dau seama câte lucruri am trimis, iar emoționant e faptul că în multe se face aluzie la articolele pe care le-am scris, ceea ce îmi arată că au fost citite peste tot”⁷¹. „Pe lângă articolele pentru diferite ziare din țară, cât și din afara țării, Maria definitivă al doilea volum al unei cărți de călătorie sentimentală prin România, intitulată **Țara pe care o iubesc**”⁷².

Începând din septembrie 1917, în satele cele mai sărace din Moldova, regina a înființat cantine pe cheltuiala sa, pentru a da de mâncare celor mai nevoiași, iar acestea au fost numite „Principele Mircea”. Despre cantine, Maria nota în memorii: „Mi-am pus în minte să întocmesc astfel de cantine în câte sate voi putea, până la venirea iernii”⁷³.

Primăvara lui 1917, adusese revoluția în Rusia, iar acest lucru a neliniștit numeroși politicieni care s-au temut de răspândirea ei în Moldova. Sub presiunea evenimentelor din Rusia, Regele Ferdinand I a hotărât să plece

⁶⁸ Constantin Argetoianu, *Memorii*, pp. 97-98.

⁶⁹ Maria, Regina României, *Povestea...*, vol. III, p. 169.

⁷⁰ Eadem, *Jurnal...*, vol. I, pp. 389-390.

⁷¹ *Ibidem*, p. 385.

⁷² Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 277.

⁷³ Maria, Regina României, *Povestea...*, vol. III, p. 241.

pe front, pentru a se pune în siguranță și sub presiunea evenimentelor, la 23 martie/5 aprilie 1917, a emis o proclamație către trupele sale, prin care promitea pământ țăranilor și dreptul la vot după încheierea războiului. Prin reluarea războiului pe frontul moldovenesc, în luptele desfășurate în iulie-august 1917 la Mărăști, Mărășești (**Figura 4**) și Oituz, armata română a oprit înaintarea inamicului. Cu toate acestea, evenimentele revoluționare din Rusia au amenințat stabilitatea frontului din Moldova. Despre aceste evenimente jurnalul reginei consemna în ziua de 13 iulie 1917: „*Zi de îngrijorare din ce în ce mai mare. Nando a venit pe neașteptate la dejun, rechemat de pe front de Cartierul General care a pus capăt ofensivei noastre, căci se pare că în Rusia se întâmplă lucruri grozave. Am aflat că frontul lor dă înapoi peste tot în fața unei armate dușmane de patru ori mai puțin numeroasă ca a lor, se retrag în masă fără a lupta. Vestea aceasta e pentru noi îngrozitoare, dezastroasă... mă tem că de data asta va fi sfârșitul tuturor nădejdlor... Ne urmărește nenorocul! Dacă nu vor rușii să se lupte, putem fi copleșiți de dușmani în câteva zile... Rușii ne strâng de gât*”⁷⁴. Retragerea soldaților ruși a determinat soldații români să abandoneze cuceriri obținute cu greu pentru a susține în nord unitățile ruse ce erau aproape distruse. „*Deși rușii ne-au dat un prost exemplu pentru că mulți dintre ei, deveniți bolșevici, își părăseau zilnic posturile cu miile, soldații noștrii, prost hrăniți, înarmați insuficient, lăudați rareori, veșnic obosiți, au rămas credincioși Regelui, de neclintit în mijlocul debandadei foștilor lor aliați. Am trăit printre ei pretutindeni, în spitale, pe front, chiar și în tranșee, i-am văzut înfomețați, scheletici, renăscând la viață, redevenind ființe sănătoase și puternice. Juraseră să reziste ca un zid pentru a apăra ultima părticică de pământ românesc care era încă al Nostru*”⁷⁵. Cu aceste cuvinte omagia Regina Maria soldații români, după luptele din vara anului 1917.

În ciuda curajului armatei române, victoriile din vara anului 1917 nu vor avea rezultate din cauza dezertării Rusiei. Pentru că rușii s-au retras fără să lupte, situația României ajunsese la limită. „*Fără ruși, românii nu puteau să înainteze. Germanii, care furnizaseră ajutor financiar, propagandistic și arme bolșevicilor, au contribuit la demoralizarea armatei ruse. În câteva luni Lenin va lua comanda, iar România și Regina ei se vor afla complet izolați de aliații lor*”⁷⁶. Cucerirea puterii de Partidul Comunist (bolșevic), condus de Vladimir Ilici Lenin la 25 octombrie/7 noiembrie 1917, a scos

⁷⁴ *Ibidem*, pp. 194-195.

⁷⁵ Guy Gauthier, *op. cit.*, p. 211.

⁷⁶ Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 282.

Rusia din război. Revoluția din Rusia a schimbat situația pe Frontul de Est, unde era cuprins și frontul românesc. Acest lucru a forțat oficialitățile române în luarea unei decizii, iar cuvântul regelui în condițiile date era foarte important. Despre acest lucru Regina Maria nota la 3/16 noiembrie 1917: „*Nando e abătut și deznădăjduit. Mă tem că se află în pragul unei adevărate năruiri. Ultimele vești din Rusia au fost atât de desperate și atât de îngrozitoare pentru noi, încât Nando spune că vede apropiindu-se sfârșitul cu pași uriași. Eu încerc să-l îmbărbătez, să-i dovedesc că nădejdea nu e încă pierdută, dar nu pot lupta împotriva veștilor precise și rele... Rușii au luat hotărârea să ceară pace și încearcă să ne silească să facem și noi la fel, iar dacă nu vrem, declară că vor lua familia regală prizonieră, împreună cu guvernul*”⁷⁷.

În fața noii situații create de retragerea Rusiei din război, Regina Maria este aproape singura care se opune încheierii unui armistițiu sau unei păci separate. „*Motivul principal al îngrijorării Reginei era că Antanta se va folosi de o pace separată pentru a eluda angajamentele teritoriale*”⁷⁸. „*Dacă ne e scris să murim*”, nota ea în 25 noiembrie/8 decembrie 1917, „*să știe cel puțin aliații că nu murim ca niște neghiobi legați la ochi, ci ca eroi conștienți, care-și dau seama c-au fost vânduți și trădați. În clipa când frontul nostru a rămas fără folos din pricina năruirii altora, marii noștri protectori au început să se tocmească cu noi ca la târg, ca să vadă dacă vor fi în stare să țină măcar una din făgăduințele date în timpul când eram încă înfloritori, până să nu ne gătuie revoluția rusească*”⁷⁹. În aceste momente de cumpănă pentru țară și familia regală, Maria primește vizita unui fost ofițer din regimentul său - Goe Odobescu. Cuvintele acestuia, relatate de ea în însemnările sale ne arată prețuirea de care se bucura aceasta. „*Îți mulțumesc pentru modul cum ai iubit țara, cum ai ajutat-o și cum ai suferit pentru ea. Poate că ai ajuns la sfârșitul muncii măriei tale, iar noi cu toată iubirea și jertfa noastră, noi soldații măriei tale, nu putem să te mântuim pentru binele țării, nici să mântuim țara pentru binele măriei tale. Toate acestea le simt ca un om care bâjbâie prin întuneric, căci nimic nu ne-a fost lămurit, dar am vrut pentru ultima oară să mă aflu în fața reginei mele și să-i spun: Și măria ta ai fost un ostaș, și te cinstim ca pe unul dintre cei mai viteji din rândurile noastre*”⁸⁰. „*Înțelesei în acea clipă ca niciodată până atunci, cât de temeinic eram eu legată de*

⁷⁷ Maria, Regina României, *Povestea...*, vol. III, p. 263.

⁷⁸ Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 288.

⁷⁹ Maria, Regina României, *Povestea...*, vol. III, p. 282.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 283.

poporul meu și cât de mult mă simțeam a lui. A mă smulge de pe acest pământ, s-ar chema să mă smulg din rădăcini”⁸¹.

Cu toată opoziția reginei la 26 noiembrie/9 decembrie 1917 s-a încheiat la Focșani, armistițiul dintre România și Puterile Centrale, acesta fiind consecința noilor condiții politico-militare de pe frontul de est, în urma armistițiului ruso-german de la Brest-Litovsk din 22 noiembrie/5 decembrie 1917. După încheierea armistițiului Regina Maria izbucnește: „*Cred că acest armistițiu este una dintre cele mai mari trădări pe care le-am suportat...*”⁸².

După încheierea armistițiului Puterile Centrale au făcut presiunii asupra României pentru semnarea unei păci definitive. „*În fața iminentei semnări a păcii cu Puterile Centrale din 1918, Regina s-a opus, afirmând că există o singură cale pentru a păstra onoarea în fața unei păci infame și aceea era abdicarea, ceea ce nu s-a întâmplat datorită evenimentelor ulterioare*”⁸³.

În această atmosferă incertă și dramatică pentru țară, în ziua de 27 decembrie 1917/9 ianuarie 1918, Regina Maria și Regele Ferdinand au serbat 25 de ani de căsătorie. Despre acest lucru Regina Maria nota: „*Astăzi Nando și cu mine, mână în mână, ne mărturisim unul altuia că în ceasul de față în contra nenorocirilor noastre, sau mai bine zis, mulțumită lor, am ajuns cei mai temeinici prieteni din lume și că suntem legați de țara noastră așa cum nu e dat multor suverani să fie. Suntem una cu poporul nostru și cu toată dezbinarea trecătoare, poporul nostru e una cu noi*”⁸⁴.

În ianuarie 1918, în momentele acelea dramatice prin care trecea țara, Regina Maria a avut parte de o bucurie fiind aleasă membru corespondent al Institutului Franței, Académie des Beaux-Arts. În jurnalul său regina în data de 9/23 ianuarie 1918, nota: „*La prânz l-am avut invitat pe St. Aulaire. Am fost aleasă membră a Académie des Beaux-Arts de la Paris și vreau să-i mulțumesc pentru numire și să-mi exprim plăcerea, dar, lucru de necrezut, am uitat cu desăvârșire să-i vorbesc despre asta*”⁸⁵.

După un ultimatum la 13/26 ianuarie 1918, guvernul sovietic rupe relațiile diplomatice cu România. În nota semnată de Lenin se mai preciza că tezaurul României aflat la Moscova era confiscat. Tezaurul Băncii

⁸¹ *Ibidem*.

⁸² Guy Gauthier, *op. cit.*, p. 215.

⁸³ Diana Mandache, *op. cit.*, p. XXVII.

⁸⁴ Maria, Regina României, *Povestea...*, vol. III, p. 299.

⁸⁵ Eadem, *Jurnal...*, vol. II, p. 352.

Naționale, a arhivelor și a altor valori de patrimoniu fuseseră transferate în Rusia în decembrie 1916 și în vara anului 1917. Pe lângă acestea s-au transportat și numeroase obiecte personale ale celor care doreau să-și pună averile la adăpost. Printre cei care au trimis obiecte de valoare în Rusia a fost și Regina Maria care și-a trimis toate bijuteriile, în valoare de 7 milioane de lei aur. Autoritățile române prin această decizie au încercat să pună la adăpost de Puterile Centrale bunurile de valoare ale țării și ale unor persoane. Despre confiscarea tezaurului Regina Maria nota: „*Azi, 18/31 ianuarie 1918 am primit vestea că bolșevicii ne-au declarat război și-au pus mâna pe tezaurul nostru și pe toate bijuterile mele, care sunt la Moscova*”⁸⁶.

Profitând de această situație Puterile Centrale exercită noi presiuni asupra României. La 28 ianuarie/10 februarie 1918, neavând o altă soluție, România acceptă începerea tratatelor de pace cu Puterile Centrale. După întrevederea din 14/27 februarie 1918 de la Răcăciuni (jud. Bacău) dintre Regele Ferdinand și Ottokar Czernin, ministrul de externe al Austro-Ungariei, Regina Maria a declarat: „*Condițiile de pace sunt cu neputință de primit, dar dacă nu ne învoim cu ele, trebuie după părerea lor, să fim șterși de pe fața pământului. Țara noastră trebuie să dispară, trebuie să fie împărțită între Austria, Germania, Bulgaria și Turcia*”⁸⁷. Condițiile de pace prezentate Regelui, sub formă de ultimatum erau sintetizate în nouă puncte: Dobrogea, Dunărea – fluviu german, Severinul, Broșteni-Mircești, Trecătorile, Dezarmarea armatei, Drumurile de fier, Trecerea germanilor prin țară contra rușilor, Petrolul pe 80 de ani.

Regina Maria s-a opus categoric încheierii păcii separate, considerând că România trebuie să continue lupta. Aceasta a avut discuții aprinse cu Regele Ferdinand în ceea ce privește încheierea păcii. Printre altele regina, în culmea disperării a spus: „*Dacă ne e scris să murim, să murim cu fruntea sus, fără să ne mănjim sufletul, iscăbind cu numele nostru osândirea la moarte. Să murim rămânând dârji, strigând lumii întregi indignarea noastră față de nemernicia ce se așteaptă de la noi*”⁸⁸. În ciuda opoziției reginei, negocierile de pace și-au continuat cursul.

Pe 20 februarie/5 martie 1918 se semnează, la Buftea, Tratatul preliminar de pace între România și Puterile Centrale, pe baza căruia încep la București, la 9/22 martie 1918, tratativele în vederea încheierii păcii, pe

⁸⁶ Maria, Regina României, *Povestea...*, vol. III, p. 304.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 321.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 324.

următoarele baze: cedarea Dobrogei până la Dunăre, Puterile Centrale urmând să amenajeze un drum comercial între România și Constanța; rectificări de frontiere în favoarea Austro-Ungariei; impunerea unor grele condiții economice; demobilizarea a cel puțin opt divizii ale armatei române; sprijinirea trupelor Puterilor Centrale, în trecerea lor prin Moldova și Basarabia spre Ucraina; concedierea și repatrierea ofițerilor Antantei⁸⁹.

Pe 8 martie 1918, în ajunul plecării misiunilor aliate din România, regina a organizat o serată de adio. În seara zilei de 9 martie 1918, în gara din Iași Regina Maria, Regele Ferdinand și copiii i-au condus pe Generalul Berthelot și Misiunea franceză la ultimul tren. Despărțirea a fost dureroasă pentru ambele părți, iar la Regina Maria au venit să-și ia rămas bun unul după altul oameni de rang mare sau mic, ofițeri și doctori. În jurnalul său regina nota: „...*au venit chiar și cei pe care nu-i cunoșteam, cerându-mi din suflet fotografii pe care să le ia cu ei - o amintire de la această regină care a devenit puțin și regina noastră, în care vom vedea de-a pururi țara aceasta românească*”⁹⁰. Cei care și-au luat la revedere de la regină i-au spus același lucru cu cuvinte diferite: „*Iubim România Domniei Voastre, sărmana, sărmana de ea - și vă iubim pe Domnia Voastră, rămâneți drapelul lor implântat în pământul românesc, în numele Domniei Voastre și al amintirii dumneavoastră vom lupta pentru țara Domniei Voastre acolo*”⁹¹.

După plecarea Misiunilor Aliate, Regina Maria a stat în pat două zile neputând accepta situația prin care trecea. Maria era printre puținii oameni care aveau convingerea că rezistența ar fi fost singura cale. Zilele până la semnarea păcii de la București din 24 aprilie/7 mai 1918 au fost foarte tensionate pentru Regina Maria, aceasta se simte înfrântă, umilită și deznădăjduită. Aceasta nu se putea împăca cu situația în care se afla România, iar în momentul depunerii jurământului de către guvernul Marghiloman mărturisea: „*Nu mă consider câtuși de puțin o Regină înfrântă, ci conducătorul unei glorioase armate care nu a fost înfrântă, ci a trebuit să se supună unei păci înfiorătoare și absurde, pentru că a fost trădată de aliatul ei, Rusia*”⁹².

În aceste zile grele pentru România, alipirea Basarabiei în 27 martie/9 aprilie 1918, pricinuieste Reginei Maria o mare bucurie:

⁸⁹ *Istoria României în date*, coordonator Acad. Gheorghe Platon, Ed. Enciclopedică, București, 2003, p. 345.

⁹⁰ Maria, Regina României, *Jurnal...*, vol. II, p. 440.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 298.

„...e netăgăduit un mare eveniment pentru țara noastră” – nota Maria. „E primul pas înspre Unirea visată de România... Pentru mine orice bucurie e înăbușită de mâhnirea acestei grozave păci și de teama cu care pândesc desfășurarea politicii noului nostru guvern”⁹³.

Cu toată situația din țară, regina își face curaj să meargă în spitale printre bolnavi și răniți, în orfelinat organizate în zone rurale. Aceasta este primită cu mare bucurie peste tot și împarte adulților țigări și cărți, iar copiilor dulciuri: „...am avut multe dulciuri de împărțit tuturor, iar copiii mi-au oferit multe buchete de floricele albastre”⁹⁴. De asemenea continuă să scrie zilnic în jurnalul său, face vizite prietenilor și primește audiențe.

Tratatul de pace a fost semnat într-o zi de Paști. „În ziua a treia de Paști, zi dureroasă de doliu național, s-a semnat pacea la București, la ora 12, în Palatul de la Cotroceni; pacea care ne lasă scumpa noastră țară trunchiată și îngenunchiată, cu datorii de războiu cari trec peste puterile noastre, cu sute de mii de morminte închise de curând, peste tot atâtea vieți tinere, jertfite pentru un mare și sfânt ideal”⁹⁵. Despre semnarea tratatului de la București regina nota: „Crima a fost înfăptuită! S-a terminat! Am semnat că ne cedăm libertatea, nădejdiile, bogățiile, onoarea, visul. Suntem sclavi, suntem mutilați, ciopârțiți, cu economia distrusă și de parcă nu era de ajuns, cei care ne-au făcut asta se așteaptă să le zâmbim – vorbesc despre stabilirea de relații prietenești cu România”⁹⁶.

În urma păcii de la București, starea de război a fost înlocuită cu starea de ocupație, iar exploatarea țării până în noiembrie 1918, va secătui Muntenia și o parte din Moldova de resursele sale. „După ce au preluat terenurile petrolifere, râurile și fermele agricole, germanii au luat în stăpânire căile ferate, serviciile poștale, telegrafice, izolând complet România de lumea din afară, și au cerut urmărirea sau deportarea tuturor oamenilor politici care susținuseră Antanta. Ei au răspândit pamflele incendiare împotriva Regelui Ferdinand, a Reginei Maria și a guvernului lor... Din rândul țăranilor, femeile și bărbații între paisprezece și șaiszeci de ani erau obligați să depună muncă forțată; nesupunerea ducea la deportare, întemnițare sau moarte”⁹⁷. Într-un articol publicat de revista americană *Literary Digest*, după semnarea păcii se spunea: „Maria, Regina României, iubită de poporul ei a refuzat să

⁹³ Maria, Regina României, *Povestea...*, vol. III, p. 352.

⁹⁴ Eadem, *Jurnal...*, vol. II, p. 476.

⁹⁵ Vasile Bianu, *op. cit.*, Tomul I, p. 387.

⁹⁶ Maria, Regina României, *Jurnal...*, vol. III, p. 93.

⁹⁷ Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 305.

recunoască tratatul de pace dintre mica ei țară și Germania”⁹⁸. După încheierea păcii Regina Maria a continuat să ridice moralul poporului său. Pentru a-și revedea soldații, s-a deplasat în repetate rânduri pe locurile numite fostele fronturi și a găsit alimente pentru țăranii din Moldova. La diferite intervale Maria își lua fiica cea mică și se retrăgea la țară. „*Adevărata mea tovarășă era Ileana. Ea mai mult decât oricine împărtășea dragostea mea pentru țărani și pentru căsuța din bârne (casa de la Coțofenești, botezată de Regină Casa celor patru vânturi)...*”⁹⁹.

Din iulie până în octombrie 1918, pentru a se îndepărta din calea germanilor familia regală s-a mutat la Bicaz, unul dintre domeniile Coroanei pe valea râului Bistrița. În timpul șederii aici, regele se plimba, iar regina îmbrăcată în haine specifice locului ajuta țăranii locali cu hrană și alimente. De la Bicaz în 12/25 iulie 1918, regina nota: „*Umblu cât e ziua de lungă, zi de zi, în costumul meu românesc, cu fusta de un roșu aprins, plisată, cămașa veche, cu broderie bogată, și broboada groasă și albă. E foarte comod și îi încântă pe localnici. Am luat cu mine țigări și biscuiți ca să le dau tuturor celor pe care i-am întâlnit pe drum*”¹⁰⁰. Maria a intrat în contact cu acest port țăranesc când era logodită cu Ferdinand. Regele Carol I venind în vizită la bunica sa Regina Victoria în Anglia „*adusese logodnicei nepotului și surorilor ei, prea frumoasele costume țărănești... Erau minunate cusute cu fir de mătase și ne găteam cu ele, pentru plăcerea celor doritori să afle în ce fel de țară mă duceam; dar nu știu dacă acele podoabe atât de pitorești făceau să le răsară în minte o imagine mai clară a hărții Europei*”¹⁰¹. Aceasta a iubit și a purtat cu mare drag costumele populare, cât a fost principesă și apoi regină. Reginei Elisabeta i se datorează adoptarea la curte a modei costumului tradițional românesc, însă Regina Maria a fost cea care la „promovat” de la port popular la stil de modă. Pasiunea Reginei pentru straiile țărănești a creat un stil vestimentar și a fost o sursă de inspirație în rândul tinerelor din familiile boierești. Despre șederea familiei regale la Bicaz un articol din ziarul *Neamul Românesc* în august 1918 menționa: „*În munții de la Bicaz, M.S. Regele, Regina și Domnițele – toate în portul de la țară – se găsesc în mijlocul frumoasei și așa nenorocitei populații de la munte. Regele românesc străbate munții dragi inimii lui. Regina împarte hrană sătenilor, aduși pe alocuri a să hrăni numai din fructe. Cutare*

⁹⁸ *Ibidem*, p. 298.

⁹⁹ Maria, Regina României, *Povestea...*, vol. III, p. 373.

¹⁰⁰ *Eadem, Jurnal...*, vol. III, p. 226.

¹⁰¹ *Eadem, Povestea...*, vol. I, p. 246.

bătrână vede intrând în casa ei pe mândra femeie necunoscută care-i aduce mângâierea mult dorită”¹⁰². Prin satele unde mergea regina cu fetele erau primite cu mare ospitalitate și bucurie, în ciuda sărăciei.

Odată încheiată pacea, reprezentanții Puterilor Centrale nu au renunțat la luptă, scopul lor următor a fost să-l forțeze pe regele Ferdinand să ratifice Tratatul de la București înainte de încheierea ostilităților. Cu toată presiunea acestora, tratatul nu a fost ratificat nici de Parlament, nici de Rege. *„Mulțumită ei, aproape numai mulțumită ei Regele Ferdinand a refuzat lui Marghiloman și amânat ratificarea păcii de la București, pe care nemții o cereau cu o insistență amenințătoare... Numai Regina l-a împiedicat să cadă în ispită și s-a așezat astfel pentru a doua oară (întâia dată, cu prilejul intrării noastre în Război) ca ctitorită a României întregite și ca una dintre cele mai mari figuri ale Istoriei noastre naționale – nu o putem spune îndeajuns*”¹⁰³.

În toamna anului 1918 situația pe fronturile de operațiuni militare se schimbă în favoarea Aliaților. Puterile Centrale intră în defensivă fiind cu resursele epuizate. Rând pe rând statele ce făceau parte din Puterile Centrale capitulează. Destrămarea Monarhiei Austro-Ungare în octombrie 1918, favorizează reintrarea României în luptă alături de Antantă. Generalul Berthelot pe 15 octombrie 1918, trimite în acest sens o telegramă de la Salonic contelui de Saint-Aulaire care se afla la Iași cu regele și regina. Conținutul acesteia era: *„Este obligatoriu ca România să pună din nou mâna pe arme și să se alăture trupelor noastre pentru a arăta fidelitatea de neclintit față de Antantă, pentru a-și elibera teritoriul și a obține noi drepturi în vederea aspirațiilor sale naționale*”¹⁰⁴.

La 28 octombrie/10 noiembrie 1918, Regele Ferdinand a ordonat mobilizarea generală a armatei române. *„Cu mari eforturi se reușește mobilizarea Diviziilor 7 și 8 infanterie (Corpul 4 armată) și Divizia 1 vânători, în total cca. 90.000 de oameni. Trupele române primesc ordin să treacă simultan în Transilvania, Muntenia și Dobrogea*”¹⁰⁵.

Pe 29 octombrie/11 noiembrie 1918, se semnează armistițiul de la Compiègne, între Puterile Antantei și Germania, astfel se încheia Primul Război Mondial. Între altele, Germania recunoaște ineficacitatea Tratatului

¹⁰² Vasile Bianu, *op. cit.*, Tomul II, p. 48.

¹⁰³ Constantin Argetoianu, *Memorii*, p. 557.

¹⁰⁴ Guy Gauthier, *op. cit.*, p. 225.

¹⁰⁵ *Istoria României în date*, coordonare Dinu C. Giurescu, Ed. Enciclopedică, București, 2003, p. 350.

de pace de la București și este obligată să-și retragă armata din România. „*Reintrarea armatei române în război și victoria Aliaților asupra Puterilor Centrale au facilitat procesul întregirii statale, inițiat de forurile de conducere ale provinciilor istorice, aflate sub dominația directă a Monarhiei Autro-Ungare*”¹⁰⁶.

Regina Maria s-a întors de la Bicz la Iași în ziua semnării armistițiului, 11 noiembrie 1918. La sosirea în gara din Iași a avut parte de o primire deosebită, fiind de față regele, generalul Coandă, Cotele de Saint-Aulaire, francezii rămași în Iași, doamne bătrâne și tinere, profesori, studenți, ofițeri și o delegație de transilvăneni. În semn de prețuire pentru curajul și devotamentul ei, regina Maria a primit din partea autorităților franceze „*La Croix de Guerre*”. Despre această onoare în jurnalul său în data de 29 octombrie/11 noiembrie 1918, Maria nota: „*Zi plină de evenimente. Când am plecat de la Piatra, Ballif a venit să-mi spună că vom ajunge la zece fără un sfert, nu la nouă fără un sfert. Eu am spus «prea bine», presupunând că schimbarea se datora mobilizării și mișcării trupelor, nu mi-a trecut o clipă prin minte motivul adevărat. Motivul adevărat era că mi se pregătise o primire cu mare fast! O, ce primire și ce entuziasm!... S-a făcut liniște, cu mare greutate, apoi St. Aulaire a ținut un discurs foarte frumos compus și mi-a oferit Crucea de război în numele Franței, pentru că am fost o regină curajoasă și o prietenă de o loialitate de nezdruncinat, la fel de credincioasă la ceas de restriște ca și la ceas de izbândă. Eram copleșită, nimic nu m-ar fi putut mișca mai mult decât să fiu tratată ca un soldat care și-a făcut datoria cu curaj*”¹⁰⁷. Despre acest eveniment a scris și Nicolae Iorga în memoriile sale: „*Primirea reginei la gară. Foarte multă lume amestecată... Regina, foarte veselă... Saint-Aulaire vorbește cu glas destul de tare, prezintând Reginei, care plânge de emoție, Crucea de războiu franceză. Mulțimea aclamă*”¹⁰⁸. De asemenea Alexandru Marghiloman menționează acest episod în notele lui politice: „*Regina s-a întors azi dimineață. Ovațiune la gară; D. de Saint-Aulaire a făcut un speech și a remis M. S. Medalia Militară franceză. De față*

¹⁰⁶ *Istoria românilor*, vol. VII, tom II, coordonator Acad. Gheorghe Platon, Ed. Enciclopedică, București, 2003, p. 453.

¹⁰⁷ Maria, Regina României, *Jurnal...*, vol. III, pp. 390-391.

¹⁰⁸ Nicolae Iorga, *Memorii*, vol. II (6 mai 1918 - 26 martie 1920), Ed. „Națională” S. Ciornei, București, 1931-1939, p. 104.

guvernul, miniștrii străini, Brătianu”¹⁰⁹.

Sfârșitul Primului Război Mondial aducea pentru România înfăptuirea idealului pentru care intrase în război, România Mare, năzuință de secole a poporului român. Despre aceasta regina nota: „*Nici nu-mi vine să cred că va fi, cu adevărat, România Mare! Idealul cu care am pornit acum doi ani și care, nu demult, părea cu totul și cu totul imposibil*”¹¹⁰.

După întoarcerea la Iași, Maria nu are o clipă liberă, aceasta primind în audiență aproape toată ziua ofițeri, diferite doamne, delegații, scrie scrisori, trebuie să ia diferite hotărâri și notează zilnic în jurnalul său. Printre celelalte îndatoriri, deși nu prea are ocazia, regina încerca să scrie capitole la cartea *Icoane din timpul resboiului*¹¹¹. În toată această agitație Maria era nerăbdătoare să revină la București. „*Intrarea noastră în București e hotărâtă pentru duminică (ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918)! Pare de necrezut, acum că e atât de aproape. Îmi e puțin teamă de ea, dar mi se umple inima de bucurie și mândrie când mă gândesc la încântarea și entuziasmul pe care le va pricinui*”¹¹².

În această așteptare a revenirii la București, Maria are parte de o altă bucurie. Întrunit la 15/28 noiembrie 1918, Congresul General al Bucovinei a votat, în unanimitate: „*Unirea necondiționată și pentru vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru cu Regatul României*”¹¹³. Maria în însemnarea din 16/29 noiembrie 1918 nota: „*Azi Bucovina s-a declarat oficial una cu România, necondiționat, sub sceptrul lui Ferdinand I. La 11 și jumătate am primit o delegație numeroasă de bucovineni, veniți să anunțe faptul împlinit*”¹¹⁴.

Anul 1918 a debutat într-o atmosferă sumbră, însă sfârșitul lui a fost unul fericit, cel mai important din istoria țării. Dacă în noiembrie 1916, retragerea din București în Moldova s-a făcut într-un mod haotic și fără nici un plan, revenirea în capitală a fost pregătită, pentru a fi un triumf.

¹⁰⁹ Alexndru Marghiloman, *Note politice*, vol. IV (1918-1919), Ed. Institutului de Arte Grafice „Eminescu” S.A., București, 1927, p. 131.

¹¹⁰ Maria, Regina României, *Jurnal...*, vol. III, p. 415.

¹¹¹ *Ibidem*, p. 405.

¹¹² *Ibidem*, pp. 411-412.

¹¹³ *Istoria românilor*, p. 506.

¹¹⁴ Maria, Regina României, *Jurnal...*, vol. III, p. 417.

Plecarea din Iași a avut loc în data de 17/30 noiembrie 1918, în toate gările pe unde trecea trenul cu familia regală a fost întâmpinat cu mare sărbătoare de o mulțime de oameni, soldați în urale și cântece.

Pe 18 noiembrie/1 decembrie 1918, la gara Mogoșoaia familia regală a fost așteptată de generalul Berthelot, alți generali români, ofițeri francezi și toate doamnele de companie ale reginei. Acest eveniment este descris de Regina Maria în însemnările ei: „*Ne-am întors! Cu adevărat ne-am întors acasă după un surghiun de doi ani. Să îndrăznesc oare să rostesc marele cuvânt? Ne-am întors triumfători!*”¹¹⁵ De la gară regina, regele, prinții Carol și Nicolae, generalul Berthelot și ceilalți au urcat pe cai și a urmat marșul pe Calea Victoriei frumos împodobită. Regele o invitase să călărească alături de el în fruntea trupelor române și aliate: „*Nu aș fi cerut niciodată să mi se permită acest lucru, dar este... de departe, cea mai mare onoare care mi se putea face, pentru că, dacă vreodată o Regină a fost una cu armata ei, Regina aceea sunt eu!*”¹¹⁶

În această zi memorabilă regina a fost îmbrăcată în uniformă militară. Intrarea triumfală a Suveranilor în București a fost descrisă atât de regină în însemnările sale zilnice, cât și de alte personalități contemporane cu ea. „De la ferestrele filialei bucureștene a Ministerului nostru al Afacerilor Străine, am privit glorioasa întoarcere în capitală a trupelor noastre biruitoare. În fruntea lor, Ferdinand I cel Leal, cu bravul general Berthelot în dreapta și Regina Maria în stânga, toți călare. Coloanele de ostași treceau prin aclamațiile uriașe ale populației, purtând pancarte mari pe care stăteau scrise numele ținuturilor românești reîntregite: Moldova, Muntenia, Transilvania, Basarabia, Bucovina, Dobrogea de Nord și Sud, Oltenia, Banatul, Crișana, Maramureșul. La fiecare din ele, puternice urale... și lacrimi de emoție, lacrimi de fericire în ochii tuturor”¹¹⁷. „*Înfățișarea Suveranilor era mândră și strălucitoare de fericire. Regele, la mijloc, călare, mulțimea publicului surâzând. Regina în uniformă de colonel de roșiori, era deasemenea călare deasțanga Regelui, veselă, strălucitoare de sănătate și de voie bună. La dreapta, numai în tunică, era generalul Berthelot, marele nostru prețin și pe care l-a aclamat lumea. Prințul Nicolae ținea cu multă siguranță frânele calului său și sta la stânga Mamei sale*”¹¹⁸. Despre ceilalți copiii regina a scris: „*Carol era în fruntea*

¹¹⁵ Eadem, *Povestea...*, vol. III, p. 431.

¹¹⁶ Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 326.

¹¹⁷ Raoul Bossy, *Amintiri din viața diplomatică (1918-1940)*, vol. I, 1918-1937, Ed. Humanitas, București 1993, p. 40.

¹¹⁸ Vasile Bianu, *op. cit.*, Tomul II, p. 129.

regimentului lui, fetele mele trecuseră mai înainte, într-o trăsură deschisă, cu patru cai negri rusești”¹¹⁹.

Primirea din partea populației a fost emoționantă și i-a umplut inima de bucurie reginei. „*Tot orașul era în delir. Lipsiserăm doi ani, cunoscuseră toate ororile ocupației, cu tot ce aduce ea, iar acum ne întorceam victorioși, în ciuda nefericirilor, ne întorceam după ce împliniserăm Visul de Veacuri, Visul de Aur al României. Ne întorceam cu România Mare – ne întorceam ca regele și regina tuturor românilor! E aproape de necrezut, dar adevărat!*”¹²⁰

În ziua revenirii Suveranilor în București, românii din Ardeal au votat la Alba Iulia unirea cu Regatul român. Astfel în ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918 în Casina militară din Alba Iulia are loc Adunarea Națională, cu participarea a 1228 de delegați (deputați) aleși în circumscripțiile electorale, precum și de diferite instituții și organizații politice, culturale, profesionale, de învățământ, religioase, militare, de femei, de sindicat ș.a. Cei prezenți au votat în unanimitate următoarea Rezoluție, care începe cu cuvintele: „*Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România. Adunarea Națională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul, cuprins între Mureș, Tisa și Dunăre*”¹²¹. După unirea Basarabiei și Bucovinei, prin unirea Transilvaniei, ultima provincie istorică, cu România se desăvârșea visul de veacuri al tuturor românilor – România Mare.

În lunile care au urmat regele s-a ocupat de înfăptuirea reformelor agrare pe care le promisese țăranilor, iar regina își continuă activitățile ei de ajutorare, acum asupra veteranilor, invalizilor, a văduvelor și orfanilor. Diminețile scria o oră sau două, iar după-amiezile vizita satele sărace din jurul Bucureștiului. „*Obișnuită fiind, încă de la Iași să merg de una singură peste tot, îmi făcusem obiceiul de a conduce prin zonele sărace pentru a afla direct care erau necazurile oamenilor. Aveam la mine mereu pungi cu zahăr pentru copii, care, pe timpul ocupației fuseseră lipsiți de un asemenea lux. Așa am intrat în legătură cu foarte mulți dintre cei care demobilizați fiind acum, mă cunoșteau din spitalele de pe front și peste tot pe unde mergeam eram primită*

¹¹⁹ Maria, Regina României, *Jurnal...*, vol. III, p. 421.

¹²⁰ *Ibidem*.

¹²¹ *Istoria românilor*, p. 520.

cu exclamații de bucurie. Figura mea era familiară tuturor”¹²². „Acea amintire plină de iubire a poporului meu a fost partea cea mai fericită a imaginii de după război: căldura, partea însorită, partea sufletească”¹²³.

Actele de Unire de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia, trebuiau recunoscute și pe plan internațional. La Conferința de pace, deschisă la 18 ianuarie 1919 la Paris, reprezentanții celor 32 de state (27 de state învingătoare, printre care și România și 5 state învinse) discută organizarea lumii după Primul Război Mondial. Printre participanți se află și delegația română condusă de Ion I. C. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri. La Paris, Brătianu nu se descurcă prea bine în susținerea cauzei României și ajunge la dispută cu conducătorii conferinței. „Lăsând la o parte nedreptățile procesului, Brătianu era un diplomat dificil, așa că în decurs de câteva săptămâni de la sosirea sa la Paris, relațiile sale cu Consiliul suprem ajunseseră în impas. Curând a devenit evident că delegația română avea nevoie de întăriri din afară – cineva care să se simtă ca acasă în saloanele cu covoare... cineva care să vorbească în tonurile calme, de clopoțel, ale Occidentului. Cine altcineva decât frumoasa verișoară a Regelui George al V-lea al Angliei?”¹²⁴ Nu se știe cu precizie cine a avut ideea de a o trimite pe Regina Maria la Paris. Conte de Saint-Aulaire susține în „confesiunile” lui¹²⁵ că el a avut ideea, iar regina în însemnările sale îl menționează pe Brătianu ca fiind cel cu ideea trimiterii la Paris. Regina avea să scrie despre această misiune: „Într-o bună zi, pe neașteptate regele m-a întrebat dacă aș fi de acord să plec în străinătate pentru a pleda acolo cauza noastră. M-am întrebat dacă voi avea destul curaj să iau asupra mea această răspundere. Brătianu era cel care avusese ideea... să fiu aleasă pentru a-mi apăra țara! Mă cuprinsese o stare de emoție ușor de explicat. Trebuia să plec în străinătate cu o asemenea misiune! Mă duceam chiar în mijlocul evenimentelor. De aceea mă simțeam puțin amețită, și chiar aveam nevoie de timp pentru a-mi aduna gândurile. Regele mi-a zâmbit cu bunătate; el a înțeles gradul de presiune în care mă aflam, și pentru a mă calma a început să-mi explice care era planul, astfel că, pe măsură ce-mi vorbea am început să-mi revin, să văd drumul mai clar, să cântăresc în liniște dificultățile, să-mi adun toate puterile.

¹²² Diana Mandache, *op. cit.*, p. 13.

¹²³ *Ibidem*, p. 15.

¹²⁴ Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 337.

¹²⁵ Guy Gauthier, *op. cit.*, p. 236.

*Da, voi merge, am spus – o să fac tot ce pot. Era o misiune pe care o puteam îndeplini, mă simțeam capabilă s-o fac, nu eram nervoasă și nici speriată. Îmi făcea chiar plăcere...*¹²⁶.

În consecință, chiar dacă războiul se sfârșise și se realizase Marea Unire, rolul Reginei Maria nu se încheiase. Aceasta pe lângă rolul jucat în anii războiului și-a adus o contribuție însemnată și la recunoașterea Marii Uniri. *„Regina a fost pregătită minuțios pentru rolul ei. După ce s-a familiarizat în amănunt cu faptele și cifrele, i s-a spus să ia legătura cu toți conducătorii Conferinței pentru a-i convinge să onoreze Tratatul din 1916 și să-i facă să înțeleagă legitimitatea cererilor României*¹²⁷.

La Conferința de pace de la Paris din 1919, a avut rolul ei, evident neoficial, deoarece Constituția nu-i acorda nicio putere politică. În calitatea sa de regină a românilor și sfetnic al Regelui Ferdinand I, Maria a pledat, la Paris, pentru cauza românilor, reamintindu-le aliaților occidentali sacrificiul enorm al armatei române. Astfel între 5 martie - 16 aprilie 1919, Regina Maria însoțită de cele trei fiice ale sale, a desfășurat o bogată activitate de recunoaștere internațională a României Mari la Paris și Londra.

Pe toată perioada vizitei în străinătate toți ziariștii de pe glob forfotesc în jurul reginei. Articole pe larg despre ceea ce face neoficial Regina Maria la Paris și Londra, au apărut atât în presa din țară, cât și în presa europeană. La Paris a fost interviuată, fotografiată, invitată pretutindeni unde i se face o primire călduroasă. Toate aceste lucruri o copleșesc pe regină, care este urmărită peste tot și primește buchete de flori unul după altul. Despre sosirea la Paris regina nota: *„Din momentul în care am pus piciorul pe peron am intrat într-o alertă sălbatică pe care n-o să fiu capabilă s-o descriu vreodată! Fețe, fețe și flori în cantități enorme care aproape mă îngropau, și toată lumea vorbea, discuta, fiecare dintre ei dorea să-mi spună noutățile lui, să-mi împărtășească informațiile sale speciale, fiecare potrivit punctului său de vedere, și în timpul acestor conversații ușa se deschidea continuu și erau aduse din ce în ce mai multe flori, păduri întregi de liliac, trandafiri, cale, orhidee, iriși, narcise, frezii, violete, încât puteau să facă pentru mulți ani o expoziție de flori... Toată lumea roiește în jurul meu. Sunt tratată ca un fel de eroină și trebuie să încerc să fiu la înălțimea rolului acesta neașteptat care mi-a fost încredințat*¹²⁸.

În sejurul petrecut la Paris, regina s-a bucurat de o mare simpatie și popularitate. A fost primită de președintele francez Raymond Poincaré la

¹²⁶ Diana Mandache. *op. cit.*, p. 18.

¹²⁷ Hannah Pakula, *op. cit.*, p. 338.

¹²⁸ Diana Mandache *op. cit.*, p. 25.

Palatul Elyseé, unde a trecut în revistă Garda de onoare, fiind prima regină care a avut această onoare. De asemenea a primit Marele Cordon al Legiunii de Onoare de la președintele francez, iar pe 8 martie 1918, Maria participă la primirea oficială ca membru corespondent al Academiei de Belle-Arte. La Paris regina mai are întrevederi cu prim-ministrul francez, Georges Clemenceu, cu prim-ministrul englez, Lloyd George și cu președintele american Woodrow Wilson, iar la Londra cu vărul său Regele George al V-lea și cu ministrul de Război, Sir Winston Churchill, fostul tovarăș de joacă din copilărie de la Osborne. Maria prin aceste întrevederi cu conducătorii politici ai Franței, Angliei și S.U.A., ori articole publicate în diferite ziare și reviste europene, s-a străduit să prezinte cât mai bine interesele României. *„După ce a cucerit un număr mare de oameni politici și de afaceri, Regina Maria a fost sfătuită să părăsească Parisul în culmea succesului... Când trenul ieșea din gară, se spunea deja că Regina Maria «pusese România pe hartă» la Conferința de pace – o apreciere măgulitoare la care Regina însăși contribuise din toată inima”*¹²⁹.

De la Paris, Maria s-a mai întors cu ceva: *„Așa cum promisesem am adus cu mine câteva vagoane cu provizii pentru bolnavi și cei nevoiași – toate darurile prețioase adunate cât am fost plecată în străinătate”*¹³⁰.

Ajunsă la București de la Paris reginei i s-a făcut o primire entuziastă din partea populației, deoarece se răspândise vestea că a fost trimisă într-o misiune specială și a vorbit pentru România. *„Această recunoaștere a eforturilor mele de a-mi ajuta țara mi-a încălzit și umplut inima de mândrie și bucurie”*¹³¹.

Întoarsă în țară Regina Maria invită presa română la Palatul Cotroceni pentru a pune singură la curent poporul român despre cum și-a îndeplinit misiunea specială la Paris și Londra. Regina povestește ziaristilor că prin tot ce a vorbit nu a făcut decât să reprezinte cauza românească: *„Am apărat România din toate punctele de vedere făcând lumină, cerând dreptate, amintind sacrificiile poporului ca și ținuta hotărâtă a mea și a regelui, care a tras sabia luptând împotriva a lor săi... Am expus marilor noștri aliați ceasurile de durere profundă pe care poporul român le-a trăit, jertfele extraordinare pe cari le-a făcut pentru atingerea țelului său, lacrimile pe care toți le-am vărsat. Am arătat marilor noștri aliați căroră avem toate motivele să le fim cu desăvârșire recunoscători, că o singură*

¹²⁹ Hannah Pakula, *op. cit.*, pp. 359-360.

¹³⁰ Diana Mandache, *op. cit.*, p. 88.

¹³¹ *Ibidem*, p. 90.

*preocupare ne animează acum: aceea a reconstituirii, a consolidării țării noastre. Cum să vă caracterizez munca mea acolo?... Am căutat și cred că am reușit să fac să ne fie recunoscută dreptatea*¹³².

În timpul și după Primul Război Mondial a fost cel mai eficace ambasador al României. Presa de pretutindeni a scris articole despre Regina Maria, aceasta fiind cea mai admirată și mediatizată, dintre monarhii României. De asemenea în memoriile diplomaților, politicienilor și scriitorilor vremii este prezentată într-o lumină favorabilă.

Maria ca principesă și regină, prin activitățile caritabile întreprinse a continuat activitatea începută de Regina Elisabeta, în timpul Războiului de independență. Astfel de activități în cadrul Crucii Roșii au efectuat și reginele, prințesele și ducesele din Europa, însă ceea ce a deosebit-o pe Regina Maria în timpul Războiului de Întregire Națională, față de celelalte a fost curajul său de a merge în mijlocul bolnavilor de tifos exantematic și a-i ajuta, nepurtând mănuși de protecție sau haine speciale, lăsându-i pe aceștia să se apropie de ea și să-i sărute mâna, de a merge pe front și în tranșeele cele mai apropiate de inamic. Mărturiile în acest sens aflăm din însemnările zilnice ale Reginei și din memoriile participanților la acest război, români și străini.

La doi ani de înfăptuirea Marii Uniri, la 1 decembrie 1920, ca o recunoaștere a meritelor sale excepționale în făurirea României Mari, Consiliul orășenesc Brașov prin glasul primarului, dr. Karl Schnell¹³³, a dăruit Castelul Bran reginei Maria.

În 15 octombrie 1922, Maria are bucuria de a fi Încoronată alături de Regele Ferdinand I ca Regină a României Mari în Catedrala ortodoxă din Alba Iulia.

Într-un articol din 25 iulie 1938, scris după dispariția reginei, Patriarhul Miron Cristea evoca personalitatea acesteia din timpul războiului: *„A fost cea dintâi care a stat ca o stâncă, cu sufletul neclintit în convingerea biruinței finale. Ca un înger păzitor a menținut moralul trupelor în cercul central al aspirațiilor naționale de unde toată lumea românească aștepta orientare și îndemn. În acele clipe critice, a fost un mare noroc pentru noi, pentru demnitatea noastră și a dinastiei noastre, că am avut-o*¹³⁴.

Prețuirea de care s-a bucurat Regina Maria din partea poporului său, a rămas statornică până la trecerea în eternitate, la data de 18 iulie 1938.

¹³² *Universul*, nr. 157 din 1 mai 1919.

¹³³ Narcis Dorin Ion, *Castele, palate și conace din România*, vol. I, Ed. Fundației Culturale Române, București, 2001, p. 58.

¹³⁴ *Universul*, nr. 199 din 25 iulie 1938.

Mărturie sunt și versurile lăsate de G. C. Baisan, unul din eroii Războiului de Întregire Națională:

Majestății sale Reginei Maria a României

*Te-ai stins din viață, bună Mamă,
Cu lacrimi grele țara plânge;
Plâng clopotele de aramă
Și soarele-i scăldat în sânge.*

*În vremuri grele de război
Ne-ai fost un Înger de lumină
Când coborai din zbor la noi
În haina zilei de hermină.*

*Iar când în șanțuri ne priveai
Cu raza ochilor albastră,
În orice suflet pătrundeai
Ca o lumină prin fereastră.*

*Și-ai îndurat cu noiurgia
Subt vișor groaznic de obuz
Și ne-ai văzut și vitejia
În luptele de la Oituz.*

*Cu roua lacrimii în ploape
Ne-mbărbătai pe toți la rând
Și Te-am fi vrut cât mai aproape
Ca să murim cu Tine-n gând.*

*Te duci acum, Regină bună,
Zadarnic inima ne-o frângem;
Plâng clopotele de aramă
Și noi, ostașii Tăi, Te plângem¹³⁵.*

Reamintindu-ne această perioadă grea a anilor de război, de condițiile potrivnice prin care a trecut România și poporul ei, putem să

¹³⁵ Nicolae Petrescu, *op. cit.*, p. 40.

înțelegem zbulciumul reginei în fața tuturor situațiilor prin care a trecut ea personal și poporul mult iubit. Acum la ceas aniversar, când vom sărbători la 1 Decembrie 2018, 100 de ani de la înfăptuirea Marii Uniri putem spune că Regina Maria a rămas una dintre cele mai importante personalități ale istoriei românești, prin devotamentul ei față de țară și față de poporul ei.

Ajunsă în România prin căsătorie, a știut să se identifice cu interesele și aspirațiile poporului român, rămânând nemuritoare în inimile românilor. *„Am venit în țara aceasta ca fetiță blândă și nevinovată, supusă, sfiasă, iubitoare, încrezătoare în dreptul meu la fericire. Dar viața m-a prins, m-a lovit și m-a batjocorit: mi-a poruncit să duc luptele mele, să stau dreaptă și singură și să-mi croiesc legile după cugetul meu”*¹³⁶. *„Dar, mai presus de toate, un lucru mi-era sfânt: iubirea pentru țara aceasta, pe care mi-o apropiasem prin lacrimi și suspine”*¹³⁷.

De la venirea pe meleagurile românești, Regina Maria și-a mărturisit dragostea față de România și poporul său, prin fapte, însemnări, articole și cărți, dar a făcut-o și printr-o ultimă scrisoare adresată poporului român, aceasta fiind testamentul său, scris încă din anul 1933:

„Țării mele și Poporului meu,

Când veți ceti aceste slove, Poporul meu, eu voi fi trecut pragul Tăcerii veșnice, care rămâne pentru noi o mare taină. Și totuși, din marea dragoste ce ți-am purtat-o, aș dori ca vocea mea să te mai ajungă o dată, chiar de dincolo de liniștea mormântului.

Abia împlinisem 17 ani, când am venit la tine; eram tânără și neștiutoare, însă foarte mândră de țara mea de baștină, și am îmbrățișat o nouă naționalitate, m-am strădui să devin o bună Româncă. La început n-a fost ușor. [...] Am devenit a voastră prin bucurie și prin durere. [...] Poate de mine vă veți aminti deoarece v-am iubit cu toată puterea inimei mele și dragostea mea a fost puternică, plină de avânt: mai târziu a devenit răbdătoare, foarte răbdătoare. [...]

Eu am ajuns la capătul drumului meu. Dar înainte de a tăcea pentru veșnicie vreau să-mi ridic, pentru ultima dată, mâinile pentru o binecuvântare.

Te binecuvântează, iubită Românie, țara bucuriilor și durerilor mele, frumoasă țară, care ai trăit în inima mea și ale cărei cărări le-am cunoscut toate. Frumoasă țară pe care am văzut-o întregită, a cărei soartă mi-a fost

¹³⁶ Maria, Regina României, *Dinainte și după război*, Extras din „Convorbiri Literare” 1, 1924 și 1, 1925, Librăria SOCEC & Co. S.A., București, 1925, p. 8.

¹³⁷ *Ibidem*, p. 10.

îngăduit să o văd împlinită. Fii tu veșnic îmbelșugată, fii tu mare și plină de cinste, să stai veșnic falnică printre națiuni, să fii cinstită, iubită și pricepută [...] Acest testament a fost făcut scris, datat și semnat cu mâna mea la Tenka – Juvah, Balcic, astăzi joi 29 iunie 1933”¹³⁸.

Prin deosebita contribuție la înfăptuirea Marii Uniri și la recunoașterea acesteia, Regina Maria ne-a lăsat o uriașă lecție de dragoste de țară.

¹³⁸ <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/testamentul-reginei-maria>

BIBLIOGRAFIE

- ARGETOIANU, Constantin, *Memorii*, vol. III-V, partea a V-a, 1916-1918, Ed. Machiavelli, București, 2008.
- ARGETOIANU, Constantin, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. III, partea a V-a (1916-1917), Ediție și indice adnotat de Stelian Neagoe, Ed. Humanitas, București, 1992.
- AVERESCU, Alexandru, *Notițe zilnice din război*, vol. 2 (1916-1918) *Războiul Nostru*, Ed. Militară, București, 1992.
- BIANU, Vasile, *Însemnări din războiul României Mari*, tomul I și tomul II, Ed. Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1926.
- BOSSY, Raoul, *Amintiri din viața diplomatică (1918-1940)*, vol. I, 1918-1937, Ed. Humanitas, București, 1993.
- DUCA, Ion G., *Amintiri politice*, vol. I, Colecția „Memorii și mărturii” Jon Dumitru-Verlag, München, 1981.
- DUCA, Ion G., *Memorii*, vol. III, *Războiul - partea I (1916-1917)*, Ed. Machiavelli, București, 1994.
- Enciclopedia României*, vol. I, *Statul*, Imprimeria Națională, București, 1938.
- GAUTHIER, Guy, *Missy, Regina României*, Ed. Humanitas, București, 2000.
- HITCHINS, Keith, *Scurtă istorie a României*, Ed. Polirom, București, 2015.
- ILEANA, Prințesă de România, Arhiducesă de Austria, *Trăiesc din nou*, Ed. Humanitas, București, 1999.
- ION, Narcis Dorin, *Castele, palate și conace din România*, vol. I, Ed. Fundației Culturale Române, București, 2001.
- IORGA, Nicolae, *Memorii*, vol. II (6 mai 1918-26 martie 1920), Ed. „Națională” S. Ciornei, București, 1931-1939.
- IORGA, Nicolae, *Supt Trei regi. România contemporană de la 1904 la 1930*, Ed. PRO, 1999.
- Istoria României în date*, coordonare Dinu C. Giurescu, Ed. Enciclopedică, București, 2003.
- Istoria românilor*, coordonator Acad. Gheorghe Platon, vol. VII, tom II, Ed. Enciclopedică, București, 2003.
- MANDACHE, Diana, *Regina Maria a României. Capitale târzii din viața mea. Memorii redescoperite*, vol. IV, continuarea seriei Regina Maria *Povestea vieții mele*, Ed. ALLFA, București, 2007.

- MARGHILOMAN, Alexandru, *Note politice*, vol. IV (1918-1919), Ed. Institutului de Arte Grafice „Eminescu” S.A., București, 1927.
- MARIA, Regina României, *Țara mea* (traducere din engleză de Nicolae Iorga), Ed. foii „Neamul Românesc”, Iași, 1917.
- MARIA, Regina României, *Dinainte și după război*, Extras din „Convorbiri Literare” 1, 1924 și 1, 1925, Librăria SOCEC & Co. S.A., București, 1925.
- MARIA, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. I, Ed. „Moldova”, Iași, 1990.
- MARIA, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. II-III, Ed. „Moldova”, Iași, 1991.
- MARIA, Regina României, *Jurnal de război*, vol. I, 1916-1917, Ed. Humanitas, București, 2014.
- MARIA, Regina României, *Jurnal de război*, vol. II, 1917-1918, Ed. Humanitas, București, 2015.
- MARIA, Regina României, *Jurnal de război*, vol. III, 1918, Ed. Humanitas, București, 2015.
- PAKULA, Hannah, *Ultima romantică. Viața reginei Maria a României*, Ed. Lider, București, 2003.
- PETRESCU, Nicolae, *Regina Maria și Vânătorii de Munte în războiul întregirii neamului*, Ed. Oscar Print, București, 2008.
- SAINT AULLAIRE, Auguste Félix Charles de Beaupoil, *Confession d'un vieux diplomate*, Flamarion, Paris, 1953.
- SCURTU, Ioan, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947)*, vol. II: Ferdinand I, Ed. Enciclopedică, București, 2011.
- SCURTU, Ioan, *Regele Ferdinand I*, Ed. Enciclopedică, București, 2016.

Universul (aprilie – mai 1919)

Universul (iulie 1938)

<https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/testamentul-reginei-maria>

Figura 1. Regina Maria a României, îmbrăcată în uniformă de soră medicală a Crucii Roșii; fotografie cu semnătura în original a reginei (colecția Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Prahova, nr. inv. 34 – 102384).

Figura 2 „Mama sufletelor noastre” M.S. Regina Maria în costum de soră de caritate vizitând spitalele de contagioși, 1917 (colecția Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Prahova, nr. inv. 34 – 105266).

Figura 3 Regele Ferdinand I, Regina Maria și Principele Carol pe frontul din Moldova, 1917 (colecția Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Prahova, nr. inv. 34 – 105204).

Figura 4 Regina Maria a României și generalul Eremia Grigorescu pe frontul de la Mărășești, 1917 (colecția Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Prahova, nr. inv. 34 – 105170).

IULIU MANIU ȘI UIMITOARELE ACȚIUNI CARE AU PRECEDAT MAREA UNIRE

Dan BOTEZ*

Abstract: *Second Lieutenant in the Imperial Army, in the autumn of 1918, Iuliu Maniu leaves the Italian battlefield and comes to Vienna where he organizes the rest of the army from the regiments of Romanian soldiers. For 55 days he will have to ensure order in the imperial capital, paralyzed by the revolutionary riots.*

Some of these forces will be sent to Alba Iulia to ensure the optimal deployment of the Great National Assembly on December 1st 1918. Subsequently, organized as National Guards, they will assure the taking over of the political and administrative power by the Romanian authorities from the Hungarian authorities.

Keywords: *Iuliu Maniu, Romanian National Council, National Assembly of Alba Iulia, the unionist resolution, Great Union.*

Cuvinte cheie: *Iuliu Maniu, Consiliul Național Român, Adunarea Națională de la Alba Iulia, rezoluția unionistă, Marea Unire.*

Iuliu Maniu s-a născut la 8 ianuarie 1873 la Șimleul Silvaniei, în familia unui magistrat. Pe linie paternă era descendent din Simion Bărnuțiu, iar pe linie maternă din Iuliu Coroianu, oameni de cultură și patrioți care au luptat pentru emanciparea națională a românilor din Transilvania.

Studiile liceale le-a făcut la Zalău – la liceul reformat – apoi a studiat dreptul la Cluj, Budapesta și Viena, iar în 1896 a devenit doctor în drept.

* Alexandria, jud. Teleorman; e-mail: botezdso@yahoo.com

„Marea Unire și județul Teleorman în contextul evenimentelor din 1918”,
Lucrările Simpozionului Național, Alexandria – 4, 5 octombrie 2018, p. 290-299

Angajat în viața politică încă din anii studenției, a devenit membru al Partidului Național Român. Printre obiectivele fundamentale ale partidului se numărau: recâștigarea autonomiei Transilvaniei; introducerea dreptului de folosire a limbii române în toate ținuturile, în administrație și justiție; acordarea votului universal; lupta împotriva maghiarizării practicate de guvernanții de la Budapesta.

Pe scena politică, Iuliu Maniu a debutat în 1891, ca susținător al *Replicei* inițiată de Aurel C. Popovici, ca răspuns la adresa tineretului universitar maghiar, care încercase să justifice pactul dualist. Maniu a participat și la întemeierea Societății Academice „Petru Maior” a studenților români din Transilvania, fiind ales președintele acesteia.

În octombrie 1898, după terminarea studiilor, Iuliu Maniu a devenit jurisconsult al Mitropoliei Române Unite de la Blaj, funcție pe care a îndeplinit-o până în 1915. Datorită calităților sale politice și morale, la vârsta de 24 de ani – în 1897 – a fost ales în Comitetul PNR, devenind unul dintre liderii politici ai românilor transilvăneni. El s-a remarcat prin tact și răbdare, prin capacitatea de a rezolva diferendele apărute între liderii politici, multe alimentate de oficialitățile de la Budapesta. În opinia sa, omul politic era asemenea „*cu călătorul care vrea să atingă vârful unui munte. Dacă vrea să ajungă la scop, va trebui să țină seama și de vârf, și de bulgării și stâncile ce-i stau în cale.*”¹

După moartea lui Ioan Rațiu (decembrie 1904), președinte al PNR a devenit Gheorghe Pop de Băsești, iar Iuliu Maniu a fost ales vicepreședinte, devenind la numai 31 de ani o personalitate de prim rang a vieții politice românești.

Maniu a candidat la alegerile parlamentare din ianuarie 1905 în circumscripția electorală Vințu de Jos (comitatul Alba), însă datorită ingerinței autorităților și lipsei de unitate a românilor cu drept de vot, nu a fost ales. În aprilie 1906 a candidat din nou și a fost ales, devenind astfel reprezentant al românilor în cel mai înalt for politic al Regatului Ungariei.

Ura oficialităților ungare față de români a dus la distrugerea, în noiembrie 1908, a unor monumente simbol – *Crucea lui Iancu și piatra de pe Câmpia Libertății de la Blaj care evocau Revoluția de la 1848*. Față de aceste acte de barbarie, Iuliu Maniu s-a adresat judecătoriei din Blaj, fără nici un rezultat. A ridicat, de asemenea, problema și în Parlamentul ungar, declarând: „*Sunt sigur că dacă atentatul acesta nu s-ar fi întâmplat cu*

¹ Iuliu Maniu, *Testament moral politic*, Ed. Gândirea românească, București, 1991, p. 17.

monumentele noastre, ci cu ferestrele unui maghiar, de mult s-ar fi găsit făptuitorul”².

Maniu era un om politic incomod pentru guvernul maghiar și de aceea autoritățile de la Budapesta au făcut tot posibilul – recurgând chiar la abuzuri – ca să nu mai fie reales în 1910 în Parlament.

Strângerea legăturilor cu oamenii politici din regatul României a fost una din preocupările importante ale lui Maniu. În acest context el a avut – în perioada 1912-1913 – discuții cu Regele Carol I și cu președintele Partidului Național Liberal, Ion I.C. Brătianu, prezentându-le situația reală a românilor din Transilvania, greutățile cu care aceștia se confruntau, stabilind modalități comune de acțiune.

Atacarea Serbiei de către Austro-Ungaria, în iulie 1914, a declanșat Primul Război Mondial. Alături de alți fruntași ai Partidului Național Român, Iuliu Maniu nu a semnat declarația cerută de guvernul maghiar prin care se solicita intrarea României în război alături de Austro-Ungaria, refuzând și semnarea declarației de fidelitate față de Regatul Ungariei.

Nedorind să se confrunte cu autoritățile, care-l puteau trimite la închisoare, Maniu a preferat să plece pe front. El nu a acceptat nici să treacă granița în România, așa cum făcuseră mulți lideri ardeleni.

La mijlocul lunii octombrie 1918, Maniu era la Viena, locotenent de artilerie în Regimentul 64 Orăștie, ce număra 5000 ostași, din care 80-85% erau români. El a inițiat organizarea militară a românilor din armata imperială.

Guvernul Austriei a făcut apel la Iuliu Maniu pentru a restabili ordinea în rândul armatei austriece, care se afla într-un proces de dezagregare, recurgând la jafuri și abuzuri. El a acceptat această solicitare, dominând în toamna anului 1918 situația din capitala vechiului imperiu.

La Budapesta a luat ființă, la 18/21 octombrie 1918, Consiliul Național Român Central, care peste câteva zile s-a mutat la Arad, stabilindu-și sediul în casa lui Ștefan Ciceo Pop, de unde a condus întreaga acțiune de eliberare a Transilvaniei de sub dominația maghiară și de unire cu România.

La 15 noiembrie 1918, Consiliul Național Român Central (cunoscut și sub numele de Marele Sfat Național Român) a anunțat hotărârea de convocare la Alba Iulia a Marii Adunări Naționale, care urma să decidă soarta românilor din Transilvania. Au fost aleși apoi delegații (deputații) pentru Adunarea Națională. Pentru cercul electoral Vințu de Jos a fost ales

² Idem, *Trei discursuri* (selectate, prezentate și adnotate de Alexandru S. Morariu), Ed. Anima, București, 1991, p. 12.

delegat Iuliu Maniu. El a avut un rol activ în elaborarea *Rezoluției* care trebuia votată de Marea Adunare Națională.

La 1 decembrie 1918 s-a întrunit la Alba Iulia Marea Adunare Națională, alcătuită din 1228 deputați, reprezentanți ai tuturor straturilor sociale și categoriilor profesionale. Președinte a fost Gheorghe Pop de Băsești, iar Vasile Goldiș a rostit „discursul solemn” și a dat citire actului de Unire elaborat de Consiliul Național Român Central. Din partea Partidului Național Român **Rezoluția** a fost susținută de Iuliu Maniu, iar din partea Partidului Social-Democrat de Iosif Jumanca.

Rezoluția prezentată a fost votată în unanimitate, iar Adunarea Națională a ales Marele Sfat Național, format din 150 de membri, care a desemnat, la 2 decembrie 1918, Consiliul Dirigent. Acesta avea misiunea de a asigura administrarea treburilor în Transilvania până la întrunirea Adunării Naționale Constituante a României. Iuliu Maniu a fost ales președinte al Consiliului Dirigent.³

La sfârșitul anului 1918 și pe tot parcursul anului 1919, Maniu s-a preocupat de preluarea întregii administrații a Transilvaniei de la unguri și de instalarea autorităților statului român, asigurarea ordinii și liniștii publice, a vieții și averii cetățenilor.⁴

* * *

În condițiile în care frontul italian era deja rupt și monarhia austro-ungară se afla în pragul sfârșitului, începând cu a doua jumătate a anului 1918, zeci de mii de soldați români aflați în serviciul militar al imperiului se subordonează ordinelor sublocotenentului Iuliu Maniu, sosit la Viena cu misiunea de a organiza o armată menită să asigure Transilvaniei ruperea de imperiu și unirea cu Țara-Mamă.

Din avocat angajat al Mitropoliei din Blaj, Maniu este trimis ca simplu soldat pe front, unde face Școala de Ofițeri, apoi pe frontul rusesc, iar de aici pe cel italian. Încă din anul 1906 el era membru al Comitetului Partidului Național Român, deputat de Vințu de Jos.

Ajutat de un ofițer superior ceh, Maniu părăsește frontul Piave și la 24 septembrie 1918 se afla la Budapesta în calitate sa de membru al Comitetului Național Român, având resortul de ministru al Afacerilor Externe și Militare. Aici i se oferă un portofoliu ministerial în guvernul

³ Gheorghe Iancu, *Contribuția Consiliului Dirigent la consolidarea statului național unitar român (1918-1920)*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1985.

⁴ Ioan Scurtu, *Iuliu Maniu. Activitatea politică*, Ed. Enciclopedică, București, 1995, pp. 17-23.

maghiar, însă el refuză și pleacă la Viena pentru a forma o armată din regimentele românești de la Viena și Praga.

Ajuns în capitala imperiului, sublocotenentul de artilerie Iuliu Maniu a convocat, cu ajutorul căpitanului Traian Popa, pe toți ofițerii români din cele două garnizoane, la o consfătuire în care le-a dat detalii referitoare la situația politică și militară. În continuare a propus înființarea Sfatului Soldaților Români din Viena. Sfatul s-a întemeiat rapid, iar cei 100 de ofițeri români s-au pus la dispoziția sublocotenentului de artilerie, care a ordonat Regimentului 64 Orăștie - ce staționa la Viena – să se supună exclusiv dispozițiilor sale.

Primul ordin a fost cucerirea celei mai frumoase cazărmi din Viena – Ferdinandskaserne, și destituirea colonelului austriac care comanda regimentul. Căpitanul Loichița a fost numit comandant în locul colonelului.

În ultima zi a lunii octombrie 1918, la Viena a izbucnit revoluția. În aceste condiții, Maniu a reacționat prompt. El s-a prezentat la generalul Stoeger-Steiner, ministru de război, aducându-i la cunoștință, în numele Consiliului Național Român, că a luat efectiv comanda regimentelor românești.

Spre stupoarea ministrului de război, Maniu a solicitat o parte din clădirea ministerului de război austriac pentru a-și putea conduce afacerile militare.

Întâlnirea lui Maniu cu ministrul de război austriac a fost povestită de acesta nepotului său, Zaharia Boilă, care a relatat-o într-un volum de amintiri.

Iată cum a decurs această întâlnire⁵:

«**Maniu:** „Am onoarea să mă recomand: sunt Iuliu Maniu, sublocotenent de artilerie în rezervă, dar în calitatea mea de însărcinat de afaceri al Consiliului Național Român din Transilvania în chestiuni militare vreau să discut cu Excelența Voastră organizarea și încadrarea soldaților de naționalitate română din monarhia austro-ungară într-o unitate românească sub conducerea mea.”

Baronul Stoger-Steiner, surâzând: „Dar eu ce sunt în acest caz?”

Maniu: „Excelența Voastră sunteți ministru de război comun al monarhiei austro-ungare, ultimul în această calitate, care aveți singura misiune de a lichida afacerile militare comune ale monarhiei.”

Baronul S-S: „Pe ce bază cereți dvs. ceea ce cereți?”

⁵ Ionel Pop, Zaharia Boilă, Matei Boilă, *Amintiri despre Iuliu Maniu*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1998, pp. 52-55.

Maniu: „În virtutea manifestului imperial din 14 octombrie 1914, în virtutea hotărârilor conferinței naționale a românilor din Oradea, 12 oct.1918, a dreptului de autodeterminare acceptat de împărat. În fine, mă refer la ordinul împăratului care a predat deja flota imperială regească Consiliului Național din Zagreb.”

Baronul S-S: „Mărturisesc, cererea dvs. m-a surprins. Înainte să vă dau răspuns mă voi consulta cu șefii mei de secții. Vă rog să treceți în salonul de alături. Adjutantul meu vă va conduce.”

Într-adevăr cei doi frunțași români au fost conduși într-o cameră alăturată, ale cărei ferestre dădeau spre un Lichthoff (curte îngustă). Isopescu l-a întrebat pe Maniu ce crede, ce răspuns îi va da ministrul de război? Maniu, privind prin geam în curte, i-a răspuns: „Uitați-vă, domnule coleg, de acum în zece minute, s-ar putea ca noi doi să fim conduși în curte, puși la zid și împușcați, ca rebeli, sau în caz contrar vom fi invitați în cabinetul ministrului pentru a discuta cu el problema ridicată de mine.”

Isopescu-Grecul, cam contrariat de perspectivele nu tocmai surâzătoare de care vorbea Maniu, nu a putut decât să întrebe:

- „Credeți?”

Maniu i-a explicat: „Acest Stoger-Steiner are reputația unui militar sever. După câte știu, el a fost acel ministru care a ordonat sancționarea prin împușcare a soldaților care făceau parte din secta nazariteană și care refuzau, la timpul său, să ridice arma contra dușmanului. Acum, desigur, împrejurările s-au schimbat mult, dar nu-i exclus ca ministrul să fi rămas același soldat neînduplecabil.”

Abia a terminat cuvintele Maniu, că adjutantul ministrului a revenit în sală și i-a poftit pe domni în cabinetul ministrului.

Aici, în cabinet, erau mai mulți ofițeri superiori, generali, șefi de secții de la minister. Printre aceștia era și generalul Bardolff (fostul șef al cancelariei militare a arhiducelui moștenitor de pe vremuri, Francisc Ferdinand). Acesta îl cunoștea pe Maniu. L-a salutat, i-a dat mâna și a spus ministrului.

- „Îl cunosc pe domnul deputat Maniu. El este un om serios. Dacă el face o propunere, aceea trebuie discutată în mod serios.”

Ministrul de război i-a poftit pe cei doi români să ia loc, spunându-le:

- „Domnule Maniu, vă rog repetați și în fața domnilor generali propunerea dvs.și expuneți-o pe larg.”

Maniu: „Domnule ministru, domnilor generali, este, cred, de prisos să accentuez că trăim vremuri istorice și că fiecare dintre noi simțim nu

numai gravitatea evenimentelor, dar și răspunderea care ne incumbă. Prin manifestul imperial apărut la 14 octombrie, prin notele diplomatice trimise de guvernul comun al Statelor Unite, printr-o serie întreagă de măsuri luate în timpul din urmă, dintre care amintesc doar numai una singură: predarea flotei imperiale Consiliului Național Croat, de la Zagreb, în mod cvasi-oficial, Domnitorul însuși a declarat desființată constituția monarhiei Austro-Ungare.”

„Noi, românii din Transilvania și Banat, am declarat solemn în ședința parlamentului ungar din 18 oct.1918 că înțelegem să uzăm de dreptul de autodeterminare și ne socotim ca desfăcuți de statul provincial maghiar, care de altfel a încetat să mai existe în forma lui de mai înainte.”

„Reluându-ne libertatea de acțiune, noi, între altele, înțelegem să organizăm într-o armată națională pe toți soldații de naționalitate română care au făcut până acum parte din armata austro-ungară.”

„În acest scop am venit la domnul ministru să binevoiască a ne pune la dispoziție în chiar clădirea ministerului de război – clădire la construirea căreia, cred, că și noi românii am contribuit proporțional cu mijloacele noastre – câteva camere potrivite pentru birouri. În afară de aceasta mai dorim să ne puneți la dispoziție clădirea pentru cazarea trupelor, precum și alocațiunile de bani pentru solda armatei.”

La întrebarea unui șef de secție de câți oameni poate fi vorba, Maniu răspunde:

„Sunt deocamdată patru regimente de infanterie: 64 Orăștie, 2 de la Brașov, 51 de la Cluj și 31 de la Sibiu, la care, firește, se adaugă soldații din alte regimente.”

Ministrul Stoner-Steiner intervine în discuție:

- „Credeți că puteți pune aceste trupe la dispoziția noastră pentru a susține ordinea în Viena?”

Maniu: „Pentru susținerea ordinei și garantarea siguranței persoanelor cred că vom putea colabora cu autoritățile, dar declarăm de pe acum că noi nu ne amestecăm în nici un fel de lupte politice dintre neamuri și partide, nici pro, nici contra.”

„Nici noi, nici dvs. – a continuat Maniu – nici celelalte popoare din monarhie nu vor putea să schimbe sau forța hotărârea celor mari, în speță a puterilor victorioase, care își vor asuma acum dreptul de a decide soarta monarhiei austro-ungare. Nu-mi arog dreptul de a vă da sugestii sau sfaturi, dar cred că și dvs., ca și fostul guvern al monarhiei aveți numai o singură datorie, de a contribui cu mult, puțin, prin forțele care vă stau la dispoziție,

pentru ca lichidarea trecutului să se facă prin cât mai puține sacrificii și pierderi .”

În principiu, ministrul de război și colaboratorii săi au căzut de acord cu Maniu. A rămas doar să se stabilească în amănunt problema. Maniu a primit 5 camere mari și dependențele în chiar clădirea principală a Ministerului de Război. Maniu a format numaidecât cabinetul său, numind pe generalul Ioan baron de Boeriu secretar general, pe căpitanii Traian Popa și Ilicuș șefi de secție, pe Viorel Tilea și I.Colibași adjutanți.

După câteva zile în Viena imperialistă și militaristă, în cuibul Habsburgilor, nu exista altă formă militară armată, disciplinată și ordonată, decât cele câteva regimente românești. Pe străzile Vienei defilau, cu fanfare militare, soldați români. În capitala imperiului habsburgic, atât de mândră altă dată, blocurile mari de clădiri se cutremurau de accentele marșurilor românești: *La arme, Ardealul de cheamă, Deșteaptă-te române* etc.»

De la Viena, Iuliu Maniu s-a implicat și în evenimentele de la Praga care au contribuit la renașterea statului cehoslovac. La solicitarea sa, organizația militară a românilor din Viena a trimis o delegație la Praga pentru a-i îndemna pe soldații români aflați acolo să se organizeze în același fel ca cei de la Viena. Cele câteva mii de soldați și ofițeri români care aparțineau unor regimente din Brașov, Cluj și Oradea contribuiseră la formarea și activitatea Consiliului Național Cehoslovac pe care l-au protejat împotriva generalilor ce rămăseseră fideli monarhiei austro-ungare. Militarii români au creat, la 28 octombrie 1918, o legiune proprie sub comanda căpitanului S. Alexandru, cu 900 de soldați, 20 de ofițeri și 80 de subofițeri. Legiunea s-a pus la dispoziția Consiliului Național Cehoslovac pentru 20 de zile, asigurând ordinea în Praga și consolidându-i autoritatea.⁶

Maniu a asigurat în Viena atât regruparea soldaților și ofițerilor români care soseau acolo din diferite teatre de operațiuni militare, cât și invocarea lor ca o forță în numele căreia erau formulate pretenții ale națiunii române. Numele militarilor români au fost menționate în comunicatul din 7/20 noiembrie în care se arăta că „*organizația poporului român din Ardeal și Țara Ungurească nu mai recunoaște guvernului sau parlamentului ungar dreptul de a reprezenta interesele românești la congresul general de pace.*”⁷

⁶ Apostol Stan, *Iuliu Maniu. Biografia unui mare roman*, Ed. Saeculum, București, 1997, p. 71.

⁷ Constantin I. Stan, „Din activitatea lui Iuliu Maniu pentru realizarea și recunoașterea internațională a mării uniri (1918-1920)”, în *Acta Musei Porolissensi*, XVII, 1993, p. 147

Contribuind la adoptarea hotărârii Consiliului Național de separare deplină de Ungaria, Iuliu Maniu a participat la Adunarea de la Alba Iulia din 18 noiembrie/1 decembrie 1918 în calitate de delegat - din partea Cercului electoral Vințu de Jos – pentru „*Adunarea națională constituțională a poporului român din Ardeal și Ungaria*”.⁸ În drum spre Alba Iulia a făcut un popas la Blaj unde a rostit un discurs prin care aducea omagiu acelei citadele a românismului.

Primul punct al rezoluției unioniste de la Alba Iulia, citită de Vasile Goldiș, proclama unirea provinciilor românești din monarhia habsburgică cu România. Maniu justifica acest punct prin dreptul națiunilor la autodeterminare, pentru el unirea Transilvaniei cu Țara-Mamă însemnând concretizarea acestui drept. Ideea națională reprezenta „*cea mai perfectă organizație omenească, pentru că are la bază unitatea limbii, obiceiurilor, gândirii, tradiției, aspirațiilor, care caracterizează și constituiesc în mod firesc o națiune și cea mai perfectă organizație politică ce se numește stat.*”⁹

La Alba Iulia, Maniu s-a remarcat ca o personalitate politică proeminentă. Nicolae Iorga îl considera „înfăptuitorul” actului de la Alba Iulia și implicit exponentul românilor din Transilvania.¹⁰

⁸ *Ibidem*, p. 336

⁹ Iuliu Maniu, *Problema minorităților*, Conferință ținută la Fundația Universitară „Carol I” în ziua de 11 mai 1924, p. 1.

¹⁰ *Neamul românesc*, anul XIII, nr. 332 din 1/13 decembrie 1918; nr. 349 din 19 decembrie 1918.

BIBLIOGRAFIE

- IANCU, Gheorghe, *Contribuția Consiliului Dirigent la consolidarea statului național unitar român (1918-1920)*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1985.
- MANIU, Iuliu, „*Problema minorităților*”, *Conferință ținută la Fundația Universitară „Carol I” în ziua de 11 mai 1924*.
- MANIU, Iuliu, *Testament moral politic*, Ed. Gândirea românească, București, 1991.
- MANIU, Iuliu, *Trei discursuri* (selectate, prezentate și adnotate de Alexandru S. Morariu), Ed. Anima, 1991, București.
- POP, Ionel, BOILĂ, Zaharia, BOILĂ, Matei, *Amintiri despre Iuliu Maniu*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1998.
- SCURTU, Ioan, *Iuliu Maniu. Activitatea politică*, Ed. Enciclopedică, București, 1995.
- STAN, Apostol, *Iuliu Maniu. Biografia unui mare roman*, Ed. Saeculum, București, 1997.
- STAN, Constantin I., „Din activitatea lui Iuliu Maniu pentru realizarea și recunoașterea internațională a mării uniri (1918-1920)”, în *Acta Musei Porolissensis*, XVII, 1993, p. 331-345.
- Neamul românesc*, anul XIII, nr. 332 din 1/13 decembrie 1918.
- Neamul românesc*, anul XIII, nr. 349 din 19 decembrie 1918.

ROLUL PROFESORULUI ARDELEAN ONISIFOR GHIBU ÎN UNIREA BASARABIEI CU ROMÂNIA (1917 - 1918)

Florin IORDĂCHIȚĂ *

Abstract: *This article analyzes some aspects of the process of unification of Bessarabia with Romania in the context of the First World War. The years 1917-1918 were of major importance in the history of the Romanian people because the premises of the formation of Great Romania were created during this period. Bessarabia followed a complicated road towards the union with Romania: first the achievement of autonomy (December 1917), then the declaration of Independence (January 1918) and finally the union with Romania (March/April 1918).*

The fight for secession from Russia and unification with Romania was led by a group of Bessarabian patriots which edited a journal – „Cuvânt Moldovenesc”. The Russian democratic revolution of February 1917 triggered the nationalistic movement of the Romanian people from Bessarabia. This was the moment when Onisifor Ghibu – the great patriot from Transylvania – decided to go from Romania to Bessarabia to join the fledgeling nationalistic nucleus of Kishinev, led by Pantelimon Halippa. Ghibu had a huge impact on this group of intellectuals, still frightened by the spectre of the Russian secret police: he came with daring initiatives, such as the creation of a political party of the Romanians from this province, the fight for complete autonomy, the change to the Latin alphabet, then the bigger objectives of independence and union with Romania. All these proposals made by Onisifor Ghibu seem, at first sight, too excessive for the Bessarabian nationalistic elite, but after some time were adopted and finally accomplished. All the time Ghibu kept in touch with the Romanian authorities from Iasi.

* Colegiul Tehnic „Anghel Saligny”, str. Renașterii, nr. 15, cod poștal 145100, Roșiorii de Vede, județul Teleorman; e-mail: iordachita.ctas@yahoo.ro

„Marea Unire și județul Teleorman în contextul evenimentelor din 1918”,
Lucrările Simpozionului Național, Alexandria – 4, 5 octombrie 2018, p. 300-317

It is difficult to asses exactly the importance of the role played by Ghibu in this process, but the details of this article show that it was a very significant one.

Keywords: *war, unification, nationalism, Romania, Bolshevism, Russia.*

Cuvinte cheie: *război, unire, naționalism, România, bolșevism, Rusia.*

Anul 1918 a adus realizarea României Mari prin cele trei uniri ale provinciilor românești aflate până atunci sub ocupație străină, anume Basarabia, Bucovina și Transilvania.

Prima dintre aceste trei uniri, cea a Basarabiei - îndeplinită la 27 martie/9 aprilie 1918, a fost și cea mai neașteptată, fiind un efect al prăbușirii Rusiei în haos și revoluție.

Printre eroii care au contribuit decisiv la acest eveniment cardinal din istoria poporului român se numără și profesorul ardelean Onisifor Ghibu, care ajungea la 12/25 martie 1917 la Chișinău pentru a impulsiona mișcarea de regenerare națională a românilor basarabeni.

Onisifor Ghibu (1883-1972) s-a născut în Săliște, lângă Sibiu. A urmat școala primară în comuna natală, apoi liceul la Sibiu și Brașov. Studiile universitare de filozofie, pedagogie și istorie le-a urmat la București, Budapesta, Strasbourg și Iena. S-a remarcat înainte de Primul Război Mondial ca un aprig luptător contra procesului de maghiarizare forțată din Transilvania practicat de regimul austro-ungar, mai ales în calitate de conducător al școlilor din arhidioceza Sibiului.¹ În anul 1914, odată cu declanșarea războiului, s-a refugiat împreună cu soția sa la București. În martie 1917, odată cu prăbușirea regimului țarist, a simțit o nevoie irezistibilă de a merge în Basarabia pentru a impulsiona lupta de redeșteptare națională de acolo, în condițiile în care pentru Transilvania sa natală nu mai putea face, deocamdată, aproape nimic. Între 1919 și 1945 a fost profesor la Universitatea Cluj. La 10 decembrie 1956 a fost arestat de autoritățile comuniste și eliberat abia în ianuarie 1958. Profesorul a lăsat zeci de mii de pagini despre evenimentele la care a fost martor în îndelungata sa viață. Printre altele, a ținut și un jurnal timp de... 70 de ani, din 1902, de când a absolvit liceul, până la dispariția sa în 1972; a scris

¹ Onisifor Ghibu, *Școala românească din Transilvania și Ungaria (dezvoltarea ei istorică și situația ei actuală)*, București, 1915, pp. 37, 38.

numeroase pagini despre personalitățile remarcabile pe care le-a cunoscut îndeaproape.²

Impactul revoluției ruse din februarie 1917 în Basarabia

România a intrat în Primul Război Mondial alături de Rusia și aliații ei, renunțând la idealul eliberării Basarabiei. Un studiu cardinal a demonstrat însă că o bună parte a elitei politice și culturale românești din timpul Primului Război Mondial era adepta opțiunii opuse: război contra Rusiei pentru eliberarea acestei provincii.³

Drumul către eliberarea și unirea Basarabiei cu România a fost deschis de un eveniment neanticipat de nimeni, care a modificat profund cursul istoriei mondiale: revoluția din februarie din Rusia. Această surprinzătoare întorsătură a istoriei ruse a fost provocată în esență de înfrângerile catastrofale ale armatei ruse în Primul Război Mondial, provocate de armata germană. Răsturnarea regimului țarist și îndepărtarea terorii reprezentate de puternica sa poliție politică a creat un val uriaș de speranțe atât în cadrul rușilor, cât și al popoarelor asuprite din imperiu. Pentru prima oară în istorie, locuitorii acestui imperiu simțeau gustul libertății.

Despre impactul revoluției din februarie 1917 din Rusia în rândurile românilor, Ghibu mărturisea: „*la 27 februarie a izbucnit revoluția rusească, moment neașteptat și neprevăzut, care a produs o zguduire teribilă și în sufletul meu și al altora*”. Libertatea absolută a presei decretată de noul guvern revoluționar era ceva ce patrioții români nu mai gustaseră până atunci în întreaga lor viață: „*a fost un moment pe care l-am trăit intens pe tema acestei libertăți pe care nici n-am visat vreodată s-o văd realizată.*”⁴ Profesorul ardelean își amintea peste ani despre efectul aflării în România a știrii izbucnirii revoluției de la Petrograd din 27 februarie/12 martie 1917: „*Toată lumea, la Iași și în întreaga Moldovă, a rămas consternată.*”⁵ Dar „*luni de zile a fost în întreaga Rusie o beție de libertate, cum poate că nu s-a mai pomenit de când lumea...*”⁶

² Idem, *Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1974.

³ Lucian Boia, „*Germanofili*”. *Elita intelectuală românească în anii Primului Război Mondial*, Ed. Humanitas, București, 2009, *passim*.

⁴ Onisifor Ghibu, *Amintirile unui pedagog militant*, Ed. Institutului Cultural Român, București, 2004, pp. 152, 153.

⁵ Idem, *Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară. Amintiri*, Ed. Universitas, Chișinău, 1992, p. 57.

⁶ *Ibidem*, p. 534.

La 2/15 martie 1917 țarul Nicolae al II-lea abdică, ceea ce însemna triumful suprem al revoluției față de absolutismul de tip medieval reprezentat de Romanovi.

Reverberațiile revoluției din februarie au fost mai modeste în Basarabia decât în marile centre urbane ale Rusiei. Provincie înapoiată sub aproape toate aspectele, lipsită de orașe dinamice din punct de vedere economic și cultural, Basarabia a rămas în primele săptămâni după revoluția din februarie într-o amorțeală și inerție ușor de înțeles. Intelectualitatea românească a provinciei era puternic rusificată, resemnată cu lipsa de libertăți și lipsită de o conștiință națională autentică. Era de fapt rezultatul unui secol de rusificare și deznaționalizare sistematică, la un nivel mult mai dur decât deznaționalizarea practică de autoritățile maghiare asupra românilor ardeleni. Mai ales deznaționalizarea și rusificarea preoților, învățătorilor și aristocrației române din Basarabia avusese un profund efect negativ asupra rezistenței naționale românești în această provincie.⁷

Situația economică a Basarabiei în anul 1917 era foarte gravă: pe de o parte erau lipsurile produse în întreaga Rusie de războiul care dura de trei ani, iar pe de altă parte era situația primitivă în care se găsea economia provinciei, bazată aproape în totalitate pe agricultură.⁸

La începutul anului 1917 exista un singur ziar scris în limba română în Basarabia, anume *Cuvânt Moldovenesc*. Acesta apăruse la 5 mai 1914 la Chișinău ca un săptămânal condus de Pantelimon Halippa. Inițial se lansase revista omonimă în mai 1913, cu sprijinul financiar generos al marelui patriot basarabean Vasile Stroescu (1845-1926) și având ca director pe Pantelimon Halippa. Revista și ziarul au avut rolul unei făclii românești în bezna culturală în care zăcea populația românească a Basarabiei. Acolo s-au publicat, spre exemplu, poezii de Eminescu, care erau practic necunoscute peste Prut chiar și la decenii de la moartea marelui poet!⁹

⁷ Marele patriot basarabean Ion Pelivan chiar acuza boierimea română din Basarabia de trădare deoarece acceptase rusificarea pentru a-și păstra privilegiile. Vezi *200 de ani din istoria românilor dintre Prut și Nistru (1812-2012)*, Ioan Aurel-Pop, Ioan Scurtu (coord.), Fundația Culturală Magazin Istoric, Grupul Editorial Litera, 2012, p. 53.

⁸ După cum arăta Pantelimon Halippa, în 1917 în Basarabia „erau câteva fabrici de bere și spirt, de săpun și o fabrică de zahăr”. Pantelimon Halippa, *Testament pentru urmași*, Ed. Hyperion, Chișinău, 1991, p. 77. Practic, un Plan Valev *avant la lettre* menținuse Basarabia ca un teritoriu lipsit de industrie, o colonie agricolă de la periferia Imperiului rus.

⁹ Ion Constantin, *Pantelimon Halippa neînfricat pentru Basarabia*, Ed. Biblioteca Bucureștilor, București, 2009, p. 21.

Lupta pentru desprinderea de Rusia și reunirea cu România a fost declanșată de nucleul de patrioți grupați în jurul ziarului *Cuvânt Moldovenesc*, care în anul 1917 atingea nu mai puțin de 10.000 de exemplare.¹⁰

Într-o importantă conferință ținută în anul 1924, intitulată „*Cum s-a făcut unirea Basarabiei*”, profesorul Ghibu rememora atmosfera dintre Prut și Nistru din martie 1917: „*Abia la două săptămâni după izbucnirea revoluției se treziră cei câțiva moldoveni cu oarecare carte din capitala Basarabiei și se gândiră că ar fi bine să caute și să tragă și pe seama conașionalilor lor vreun folos oarecare de pe urma revoluției atât de generoase... Groaza de Siberia era atât de vie, încât nici chiar după două săptămâni de la izbucnirea focului, nu cuteza în Basarabia nici un singur moldovean să se gândească la o acțiune politică. La cea dintâi întâlnire a celor vreo zece moldoveni, dintre care unii nici nu înțelegeau vorba românească - întâlnire care a avut loc în seara de 13/26 martie 1917, în localul redacției gazetei *Cuvânt Moldovenesc*, fu interzis peste tot de a atinge chestia politică... Zile de-a rândul, gruparea moldovenească nu făcu alteceva decât discută paragrafele statutelor vechii societăți.*”¹¹ (o modestă societate culturală). Căci „*la început, nici chiar cei mai buni moldoveni nu voiau să audă de o organizare politică moldovenească, ci numai de o organizare culturală.*”¹²

Organizarea Partidului Național Moldovenesc în primăvara anului 1917

Punctul de plecare al mișcării de redeșteptare națională din Basarabia a fost cercul de intelectuali și jurnaliști din jurul gazetei *Cuvânt Moldovenesc* din Chișinău. Cea mai importantă personalitate din acest mic grup de patrioți era Pantelimon Halippa. Deși regimul țarist era deja prăbușit, această grupare nu a sesizat imediat oportunitatea uriașă care se deschidea în fața mișcării naționale românești. Momentul decisiv în această privință a fost venirea la Chișinău în martie 1917 a marelui patriot și profesor ardelean Onisifor Ghibu. După cum mărturisea, el a rămas în Basarabia „*aproape doi ani*”.¹³ A insuflat grupului de la *Cuvânt Moldovenesc* o doză puternică de optimism și o nouă perspectivă asupra drumului de urmat pentru Basarabia.

¹⁰ 200 de ani din istoria românilor dintre Prut și Nistru..., p. 106.

¹¹ Onisifor Ghibu, *De la Basarabia rusească la Basarabia românească*, Ed. Semne, București, 1997, p. 446.

¹² *Ibidem*, p. 462.

¹³ Onisifor Ghibu, *Amintirile unui pedagog militant*, p. 154.

Noul climat de libertate declanșat de succesul revoluției ruse din februarie l-a determinat pe dascălul ardelean să vină în Basarabia. Gândurile care l-au decis să treacă Prutul au fost - după propriile-i cuvinte: „*două puncte esențiale... din programul generos, nobil și măreț al revoluției rusești*”, anume „*dreptul popoarelor de a-și hotărî singure soarta... și dreptul poporului de a-și stăpâni singur pământul pe care-l lucrează.*”¹⁴

Momentul cardinal al reorganizării patrioților români grupați în jurul redacției gazetei ***Cuvânt Moldovenesc*** a fost propunerea făcută la 13/26 martie 1917 - chiar de Onisifor Ghibu - de a se crea un Partid Național Moldovenesc. Această idee a produs „*o adevărată consternare*”! Doi participanți la întrunire, instinctiv, au închis obloanele ferestrelor „spre a nu străbate în stradă ceva din vorbele mele *conspirative*”.¹⁵ Toți au respins propunerea patriotului ardelean în mod categoric! Rusificarea avansată a intelectualității române din Basarabia își spunea cuvântul, împiedicând pe moment conturarea clară a drumului de urmat de către provincia care gemea de peste un veac sub asuprire străină.

A fost nevoie de câteva zile pentru ca nucleul de patrioți de la ***Cuvânt Moldovenesc*** să proceseze la rece propunerea de crearea a unui partid care să reprezinte interesele naționalității române din Basarabia. După trei zile, la 16/29 martie 1917, Pantelimon Halippa - liderul acestui nucleu de intelectuali basarabeni și redactorul ***Cuvântului Moldovenesc*** - a declarat că este de acord cu ideea de a se crea un partid moldovenesc, adică un instrument de acțiune pur politic.¹⁶

În fruntea Partidului Moldovenesc a fost ales ca președinte onorific boierul patriot Vasile Stroescu. Acesta a pus la dispoziția cauzei naționale averea sa, gest extrem de generos și relevant pentru determinarea patrioților care porniseră mișcarea de regenerare națională. La 26 martie/8 aprilie 1917 Ghibu îl anunța pe Octavian Goga că s-a creat Partidul Național Moldovenesc și că Vasile Stroescu „*a acceptat în principiu conducerea partidului și i-a asigurat bazele materiale pentru început.*”¹⁷

Însăși acțiunea de creare a Partidului Moldovenesc a reprezentat o galvanizare a mișcării de regenerare națională. Acest fapt - cum mărturisea Ghibu - „*izbuti să trezească în foarte mulți moldoveni sentimentul*

¹⁴ *Ibidem*, p. 152.

¹⁵ Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții...*, p. 65.

¹⁶ *Ibidem*, p. 69.

¹⁷ *Ibidem*, p. 94.

românesc... Aceast partid afișă în programul său ca cel dintâi punct autonomia Basarabiei.”¹⁸

După ce profesorul Ghibu șocase (la 13/26 martie 1917) micul grup de basarabeni de la „Cuvântul Moldovenesc” prin propunerea de a se crea un partid politic românesc în Basarabia, la 30 martie/12 aprilie 1917 îi șoca pentru a doua oară, poate și mai puternic, prin propunerea sa de a se formula, în programul partidului, obiectivul autonomiei Basarabiei. „Părintele Gurie a rămas încremenit când a auzit că se cere autonomia Basarabiei”- constata Ghibu. „Consternarea era și acum efectul principal al propunerii profesorului ardelean asupra grupului de basarabeni mult prea timorați de posibilele reacții negative ale administrației ruse. Dar, ca și în cazul primei propuneri, după numai câteva zile de reflecții, atitudinile s-au schimbat și îndrăzneala a intrat în scenă. Ghibu observa acest lucru chiar la părintele Gurie, care avea să devină unul din principalii promotori ai unirii Basarabiei cu România: acesta, după numai două zile, se declara pentru autonomie; a evoluat atât de în cele două zile” - constata uimit patriotul ardelean.¹⁹

Această aspirație spre autonomie era un obiectiv dificil chiar de formulat, ca să nu mai menționăm șansele de realizare, așa cum se conturau în primăvara anului 1917. Octavian Goga, aflat în trecere prin Basarabia chiar în zilele în care se crea P.N.M., a declarat la 28 martie/10 aprilie 1917 că pretenția partidului de a lupta pentru autonomie „poate să provoace o reacțiune catastrofală pentru întreaga cauză românească”.²⁰ Goga avea în vedere că luptele așteptate pentru vara aceluși an cu armatele Puterilor Centrale nu aveau nici o șansă de reușită fără aportul substanțial al Rusiei pe frontul din Moldova. De aceea, nu se putea risca înstrăinarea Rusiei prin declararea țelului de obținere a autonomiei Basarabiei. Cum se exprima poetul - „România e astăzi la cheremul Rusiei.”²¹

La 2/15 aprilie 1917 se organiza nucleul Partidului Național Moldovenesc.²² Odată puse bazele organizatorice al partidului, era necesară adoptarea unui program, punctul cel mai important de clarificat fiind cel al autonomiei.

¹⁸ Onisifor Ghibu, *De la Basarabia rusească...*, p. 448.

¹⁹ Idem, *În vâltoarea revoluției rusești. Însemnări din Basarabia anului 1917*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 1993, (prefața de Octavian Ghibu), p. 43.

²⁰ Idem, *Pe baricadele vieții...*, p. 94.

²¹ Idem, *În vâltoarea revoluției rusești...*, p. 29.

²² *200 de ani din istoria românilor dintre Prut și Nistru...*, p. 115.

Obiectivul autonomiei a fost totuși fixat în programul Partidului Moldovenesc, însă acest fapt era deja „*ceva cu totul revoluționar*” pentru acele timpuri.²³ Profesorul Ghibu justifica solicitarea autonomiei prin argumentul că „*dacă n-am cere autonomia, am risca să ne înghită Ucraina, care vrea să ne răpească și nordul, și sudul Basarabiei.*” Iar ucrainenii „*sunt 30 de milioane, iar noi abia 2 milioane!*”²⁴

Un alt punct fundamental din programul Partidului Moldovenesc era atitudinea față de ideea continuării Războiului contra Puterilor Centrale. Deși curentul pacifist era deja puternic la scara întregii Rusii, P.N.M. s-a pronunțat pentru „*continuarea războiului*”. Alte prevederi înscrise în programul proaspătului partid erau: vot universal, libertatea presei, reforma agrară și folosirea limbii moldovenești în toate nivele școlilor, în Biserică, administrație și justiție.²⁵

O problemă crucială - în care Onisifor Ghibu a adus o viziune realistă, a fost cea agrară. Existau fruntași, precum Pantelomon Halippa sau Octavian Goga, care „*propuneau începerea luptei de clasă*”.²⁶ Ghibu a susținut punctul de vedere că trebuie să primeze lupta națională, și nu să se compromită aceasta prin accentuarea conflictelor sociale. De aceea Ghibu a propus o reformă agrară cu despăgubire.

Toate aceste aspecte erau clarificate odată cu definitivarea programului Partidului Moldovenesc, la 4/17 aprilie 1917, la Chișinău. Cu acea ocazie, Ghibu nota: „*mă felicit pentru a fi introdus... în program... drepturile naționale pentru moldovenii de dincolo de Nistru*”, chestiune până atunci aproape neglijată.²⁷ O altă solicitare cuprinsă în programul definitivat acum era „*să se numească pentru Basarabia un arhiereu moldovean.*”²⁸

La 5/18 aprilie 1917 s-a ales „Comitet Național provizoriu” al P.N.M. În funcția de președinte de onoare a fost ales Vasile Stroescu, Pavel Gore ca președinte iar ca secretar - Onisifor Ghibu. Astfel, profesorul ardelean ocupa o funcție cheie în proaspăt creatul partid care declanșa lupta pentru obținerea autonomiei Basarabiei. De fapt, adevăratul conducător al partidului era secretarul său general, anume Pantelimon Halippa. Un rol

²³ Onisifor Ghibu, *În vâltoarea revoluției rusești...*, p. 8.

²⁴ *Ibidem*, pp. 39,93.

²⁵ *Ibidem*, p. 31.

²⁶ *Ibidem*, p. 43.

²⁷ *Ibidem*, p. 50.

²⁸ *Ibidem*, p. 51.

important în Biroul de conducere al partidului îl ocupa arhimandritul Gurie, viitorul mitropolit al Basarabiei.

Programul partidului era publicat în numărul din 8/21 aprilie 1917 al *Cuvântului Moldovenesc*. Ghibu își amintea că acest număr de ziar era „*aproape pe trei sferturi din el munca mea.*”²⁹

Primăvara anului 1917 adâncea haosul în Rusia, iar în Basarabia mișcarea românească parcurgea o perioadă de criză. Dificultățile economice cauzate de război se manifestau în Basarabia anului 1917 și printr-o inflație galopantă. Mai grav, chiar alimentele - inclusiv pâinea - deveniseră aproape de negăsit. Basarabia era realmente în pragul unei foamete de tip medieval iar tifosul exantematic făcea ravagii în toată provincia.³⁰

Această situație dramatică provoca dificultăți mișcării de regenerare națională. Profesorul Ghibu își amintea: „*Partidul Național, care încă nu s-a înjghebat cum trebuie, e amenințat serios în însăși existența lui. Stroescu, care e bolnav, zice că să nu mai contăm pe prezența lui.*”³¹

În același timp, în Moldova rămasă neocupată de Puterile Centrale, atmosfera nu era deloc optimistă în primăvara anului 1917, în așteptarea tăvălugului germano-austro-ungar care nu mai putea întârzia prea mult. În plus, epidemia de tifos care făcuse în timpul iernii 1916-1917 sute de mii de victime crease un cadru de coșmar încă viu în amintirea supraviețuitorilor. Profesorul Ghibu își amintea: „*Doamne, ce icoană mi-a pus înaintea Iașul în primele zile ale lui mai 1917! Lume înnebunită, care alerga după pașapoarte pentru a pleca oriunde, numai să scape de mizeria nemaipomenită și de primejdia ce o amenința clipă de clipă, și din partea nemților dușmani, și din partea rușilor...*”³²

Armata rusă începuse să dea semne de indisciplină după revoluția din februarie 1917, fapt care pune sub un mare semn de întrebare capacitatea ei de a rezista încercărilor campaniei militare din vara aceluși an. La 29 aprilie/9 mai 1917, Ghibu nota despre atmosfera din Moscova: „*Poporul nu mai vede un dușman în nemți, ci în burghezie, și e posibil ca, încetând războiul în contra inamicului extern, el să izbucnească în contra boierilor... Iată, suntem în 9 mai și nici o ofensivă nu s-a pornit.*”³³ Odată cu revoluția din februarie, armata țaristă își pierduse suflul. Milioanele de soldați-țărani

²⁹ *Ibidem*, p. 57.

³⁰ *200 de ani din istoria românilor dintre Prut și Nistru...*, p. 107.

³¹ Onisifor Ghibu, *În vâltoarea revoluției rusești...*, p. 81.

³² *Idem*, *Pe baricadele vieții...*, p. 185.

³³ *Idem*, *În vâltoarea revoluției rusești...*, p. 88.

ruși se gândeau doar la întoarcerea acasă și împărțirea pământurilor moșierilor. În acest timp, în Basarabia se clarificau aspecte importante ale direcției de urmat pentru grupul de patrioți care își propuseseră ca obiectiv central obținerea autonomiei provinciei.

Lupta pentru alfabet latin și școli în limba română

Una din direcțiile fundamentale ale acțiunii patrioților basarabeni în vederea redeșteptării naționale a constituit-o reorganizarea învățământului din Basarabia pe baze naționale, având ca limbă de predare româna și folosind alfabetul latin în locul celui chirilic. În acest domeniu contribuția profesorului Ghibu a fost substanțială, el venind - pe lângă energia sa inepuizabilă - și cu o vastă experiență profesională în pedagogie.

Stadiul deznaționalizării intelectualității românești din Basarabia la începutul anului 1917 era extrem de avansat. Ghibu constata că surprindere că aceasta folosea chiar în conversațiile particulare limba rusă, socotită „*drept singura limbă de cultură din imperiu.*”³⁴

O linie de acțiune decisivă, pentru care Ghibu a insistat cu o rară perseverență și tenacitate, a fost adoptarea alfabetului latin în mod oficial.

Deja în luna martie 1917 un grup de preoți basarabeni cerea (prin presa locală) școli și slujbe religioase în limba română.³⁵ Între 13 și 19 aprilie 1917 avea loc Congresul preoților din Basarabia, moment important în procesul de redeșteptare națională acestei părți a elitei culturale românești din provincie.

În mai 1917, „Comisia Școlară moldovenească” a decis înlocuirea alfabetului chirilic cu cel latin în școlile Basarabiei. Acest fapt reprezenta un pas cu adevărat revoluționar, ceva de neconceput cu numai câteva luni în urmă. Între iunie și octombrie 1917, peste 1.000 de învățători basarabeni au urmat cursuri de limba și cultura română de câte două-trei luni, în trei serii. Practic, aproape toți învățătorii provinciei au trecut prin această formă de reciclare, iar efectul a fost sintetizat astfel de Ghibu: „*Aceste cursuri au schimbat fundamental mentalitatea filo-rusească a învățătorilor.*”

Se resimțea peste tot o nevoie uriașă de cărți tipărite cu alfabet latin în limba română. De aceea „*s-au adus de la Iași și de la Suceava... zeci de mii de cărți românești, care erau gustate cu lăcomie de către învățători. La 2 septembrie [1917] s-a putut deschide prima tipografie românească în Basarabia adusă de la Huși... în care se tipăriră în timp de câteva*

³⁴ Idem, *Pe Baricadele vieții...*, p. 57.

³⁵ Pantelimon Halippa, *Testament...*, p. 31.

săptămâni 100.000 de abecedare românești care, la sfârșitul lui octombrie se găseau toate în cele vreo 800 de școli primare românești ale Basarabiei, deschise deodată, cu învățătorii pregătiți. În toamna anului 1917 s-a introdus limba română și în școlile secundare ale Basarabiei, prin profesori ardeleni și bucovineni.”³⁶

O altă linie de acțiune a mișcării de redeşptare națională a fost implicarea învățătorilor basarabeni în lupta culturală. Astfel, la 10/23 aprilie 1917 la Chișinău se deschidea „*cel dintâi congres al învățătorilor din Basarabia*”, la care au participat circa 500 de învățători și învățătoare. Ghibu constata cu această ocazie că participanții „*vorbesc exclusiv rusește. N-aud nici o singură vorbă moldovenească... Acest fenomen mă întristează, căci el înseamnă că învățătorii moldoveni nu-și dau seama de datoria lor națională în aceste vremuri.*” Când Pantelimon Halippa a început să vorbească în limba română „*un vuiet puternic de protestare îl oprește. O mulțime de [învățători] ruși și rusoaice cer să vorbească rusește.*” Halippa a trebuit să se conformeze! Unii vorbitori au acuzat puternic acțiunile naționale ale Partidului Moldovenesc.³⁷

La 12/25 aprilie 1917, Ghibu trăgea o concluzie tristă în urma congresului învățătorilor: „*O mare parte a învățătorimii e lipsită de conștiință națională și nu va putea fi câștigată ușor pentru ideile Partidului Național.*”³⁸

Două zile mai târziu, la 14/27 aprilie 1917, profesorul ardelean citea unor învățători români „*câteva poezii de Eminescu. Strașnic le-a mai plăcut.*” Aceștia aflau cu această ocazie de existența marelui poet român!³⁹

La 31 mai/12 iunie 1917, Ghibu constata: „*Ce influență puternică exercită Rusia asupra elementelor culte moldovenești! Poate că nici 10% dintre acestea nu mai aveau sentimente naționale moldovenești.*”⁴⁰

Toată această uriașă operă de redeşptare națională pe plan cultural s-a făcut în strânsă legătură cu patrioți și profesori din România sau din provinciile românești ale încă existentului Imperiu Austro-Ungar.

Bilanțul anului 1917 pe frontul învățământului l-a sintetizat chiar Ghibu astfel: „*În Basarabia nu existase până atunci nici o singură școală populară cu predare românească... Am introdus limba moldovenească în*

³⁶ Onisifor Ghibu, *De la Basarabia rusească...*, p. 450.

³⁷ Idem, *În vâltoarea revoluției rusești...*, pp. 60, 61.

³⁸ *Ibidem*, p. 66.

³⁹ *Ibidem*, p. 69.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 136.

toate școlile, cele vreo opt sute de școli din satele moldovenești”, odată cu anul școlar început în toamna lui 1917.⁴¹

Congresul soldaților din noiembrie 1917 din Chișinău

În armata țaristă existau la începutul anului 1917 sute de mii de soldați români recrutați din Basarabia. În total, între 1914-1917 au fost încadrați în armata rusă 300.000 de basarabeni, bineînțeles majoritatea fiind români. Ghibu menționa că în lunile martie-aprilie 1917 la Odessa se afla o mare concentrare de soldați români din armata rusă, estimând la nu mai puțin de 40.000 numărul lor.⁴² Aceștia reprezentau o forță reală, care în condiții de acțiune hotărâtă ar fi putut juca un rol important în lupta românilor basarabeni de a-și croi un nou destin, pe ruinele imperiului țarist.

La 19 aprilie 1917 Comitetul Ofițerilor și Soldaților din garnizoana Odessa adera la Partidul Național Moldovenesc.⁴³ Era un început al coordonării centrelor de putere civile și militare românești în vederea organizării unei mișcări naționale solide.

Soldații români basarabeni urmau să constituie un nou nucleu de putere, diferit de Partidul Național Moldovenesc - care în toamna anului 1917 „*trecea dintr-o criză în alta*”. Așa că între 20-27 octombrie/2-9 noiembrie 1917 s-au întrunit la Chișinău circa 500 de soldați care, de fapt, reprezentau nu mai puțin de un sfert de milion de soldați români din armata rusă. Acest congres ostășesc s-a manifestat ca un centru de acțiune diferit de celelalte două nuclee de putere ale românilor basarabeni, anume Partidul Moldovenesc și „grupul de la Petrograd”, venit în iulie 1917 la Chișinău, și care era condus de Ion Inculeț și prof. Pantelimon Erhan.⁴⁴ Totuși, congresul a fost și o încercare de coordonare a eforturilor celor trei nuclee în vederea scopului suprem comun - obținerea autonomiei.

La congres au venit astfel reprezentanți ai Partidului Moldovenesc, în frunte cu Teofil Ioncu, noul președinte al său și succesor al lui Vasile Stroescu. Au luat cuvântul Vasile Cijevschi - președintele Congresului, Teofil Ioncu, Pantelimona Halippa, dar și Ion Inculeț.

În a doua zi a lucrărilor, la 21 octombrie/3 noiembrie 1917 Congresul a votat în unanimitate „*să se declare autonomia teritorială și politică a*

⁴¹ Onisifor Ghibu, *Aminirile unui pedagog...*, p. 154.

⁴² Idem, *Pe baricadele vieții...*, p. 88.

⁴³ Pantelimon Halippa, *Testament...*, p. 32.

⁴⁴ Despre „grupul de la Petrograd” în frunte cu Ion Inculeț, Ghibu nota: „*Acești comisari făceau propagandă pentru o politică rusească; dar apoi au abandonat-o*”. Onisifor Ghibu, *De la Basarabia rusească...*, p. 451.

Basarabiei.”⁴⁵ Peste numai 4 zile, când Congresul era încă în toiul dezbaterilor, izbucnea revoluția bolșevică din 25 octombrie/7 noiembrie, care avea să schimbe soarta lumii. Când Congresul și-a închis lucrările, la 27 octombrie/9 noiembrie 1917, în Rusia era un alt regim politic decât cu o săptămână în urmă, când începuse Congresul!

Proclamarea autonomiei Republicii - 2/15 decembrie 1917

O piatră de hotar în drumul Basarabiei spre reunirea cu România a fost ziua de 21 noiembrie/4 decembrie 1917, când se reuneau pentru prima dată membrii Sfatului Țării. Circa 70% din membrii Sfatului erau români. Președinte al Sfatului a fost ales Ion Incuț. Ziua era una de mare entuziasm și euforie pentru românii basarabeni care, în sfârșit, își trasau clar traiectoria provinciei lor separat de cea a Rusiei, căzută în anarhie totală. În cuvântarea sa din acea zi, Incuț sublinia totuși contextul extraordinar de dificil al luptei românilor basarabeni, care trebuia purtată „*în acest moment groaznic, când noi toți stăm pe marginea prăpastiei, anarhiei, vărsării de sânge frățesc, a sărăciei, foametei și frigului.*” O serie întreagă de vorbitori au arătat însă că acea zi reprezenta o adevărată înviere a românismului din Basarabia, odată cu organizarea Sfatului Țării.⁴⁶

Conștiința națională a basarabenilor era încă în amorțire, după cum constata Ghibu, care vorbea unui prieten despre „*puținii moldoveni conștienți de naționalitatea lor.*”⁴⁷ Dar pași cardinali în redeșteptarea națională se făcuseră. În decembrie 1917, Ghibu făcea un prim bilanț: „*s-au deschis aproape o mie de școli primare moldovenești, s-a introdus alfabetul latin în locul celui rusesc, s-a înjghebat o armată națională, s-au organizat societăți culturale și profesionale... s-a deschis la Chișinău Sfatul Țării.*”⁴⁸

Aceași lună teribilă decembrie 1917 aducea pentru România o perspectivă cumplită: Rusia încheiase armistițiul cu Puterile Centrale, ceea ce obligase și România să repete gestul mării sale aliante de la Răsărit, prin actul de la Focșani. În acele momente dramatice, când se părea că războiul era definitiv pierdut pentru România, Octavian Goga îl întâlnea la Iași pe

⁴⁵ Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții...*, p. 452.

⁴⁶ Ion Buzdugan spunea atunci: „*Astăzi este învierea din morți a poporului nostru moldovenesc.*” Ion Pelivan: „*Acest popor a fost condamnat să piară, dar astăzi el se renaște: a fost înmormântat iar astăzi a înviat.*” Alt deputat zicea: „*În ziua de astăzi, sufletul moldovenesc sclipește cu raze de pietre scumpe*”. Pantelimon Halippa, *Testament...*, pp. 60, 69, 70.

⁴⁷ Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții...*, p. 452.

⁴⁸ *Ibidem.*

Onisifor Ghibu și îi spunea disperat: „*Totul e pierdut! Nemții sînt pe punctul de a dezlănțui o nouă ofensivă... Peste cîteva zile Mackensen va fi la Iași... Familia regală - simbol al națiunii - sau va fi luată prizonieră de nemți, sau - dacă va încerca să se refugieze în Rusia - va fi prinsă de revoluționarii care îi vor pregăti soarta dinastiei Romanovilor*”⁴⁹ (aflați atunci sub arest).

În acest context complicat, la 2/15 decembrie 1917, Sfatul Țării a proclamat autonomia Republicii Democratice Moldovenești. Această declarație cu profund substrat național, avea și o latură socială radicală, întrucât Sfatul anunța cu acea ocazie că „*va împărți norodului muncitor tot pămîntul*”. Se declara, de asemeni, intenția organului suprem al Basarabiei de a naționaliza „*pădurile, apele și bogățiile de sub pămînt, viile și livezile boierești*”, ca și angajamentul de a acționa „*ca să înlătore grozăviile foametei*”. O altă măsură pe care Sfatul o viza era desființarea pedepsei capitale.⁵⁰

Organul executiv al Republicii Moldovenești, Consiliul Directorilor Generali, s-a constituit o săptămână mai târziu, la 9/22 decembrie 1917, avînd ca președinte pe Pantelimon Erhan. Director al Învățămîntului (practic ministrul Educației) era istoricul Ștefan Ciobanu, iar Director la Externe era Ion Pelivan.

Proclamarea independenței - 24 ianuarie/6 februarie 1918

Sfârșitul anului 1917 și începutul anului 1918 aducea cea mai grea perioadă pentru mișcarea de regenerare națională din Basarabia. Pantelimon Halippa își amintea că deputații din Sfatul Țării „*între 6 și 13 ianuarie 1918 [stil vechi] au trăit zile grele*”. Reacția naționaliștilor ucraineni la tentativele Basarabiei de despindere administrativă de Ucraina a fost dură. Bandele de soldați ruși care se retrăgeau de pe front agravau anarhia din Basarabia. Încă din octombrie 1917, odată cu revoluția bolșevică, Basarabia „*de la un capăt la altul era împânzită de bande*”, după cum își amintea Pan Halippa.⁵¹

Proclamarea independenței Ucrainei crea o situație nouă pentru Republica Moldovenească, fiind izolată de Rusia - din care oficial încă făcea parte.

La 13/26 ianuarie 1918 armata română intra în Chișinău, punînd capăt regimului de teroare instaurat de bandele de dezertori din armata rusă. Divizia a XI-a condusă de generalul Broșteanu era primită în capitala Basarabiei cu mare entuziasm de către populația românească.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 448.

⁵⁰ Pan Halippa, *Testament...*, pp. 73,74.

⁵¹ *Ibidem*, p. 145.

La 24 ianuarie/6 februarie 1918 Sfatul Țării proclama independența Republicii Moldovenești. Acest fapt însemna în primul rând detașarea fermă a Basarabiei de Ucraina, care avea în acel moment mai mari șanse decât Rusia de a îngloba în cadrul ei teritoriul dintre Prut și Nistru. În ziua proclamării independenței, Ghibu constata: „Acum cîteva zile chiar, în capitala Basarabiei stăpînea teroarea. Domnia soldaților anarhiei era tot așa de cruntă ca și vechiul țarism. Și deodată s-a făcut lumină... Lumea a răsuflat ca după un vis rău...”⁵²

Sfatul Țării rămînea condus în continuare de Ion Inculeț. Organul executiv, Consiliul Directorilor Generali, devenea guvernul Republicii, avînd ca prim-ministru pe Daniel Ciugureanu⁵³ în locul lui Pantelimon Erhan.

Unirea Basarabiei cu România - 27 martie/9 aprilie 1918

Ideea de unire cu România a câștigat cu adevărat inimile basarabenilor abia în contextul transformărilor imprevizibile și neașteptate din anii 1917-1918. Profesorul Ghibu mărturisea: „Până la 1917...grosul norodului moldovenesc [basarabean]... nici nu se gîndea să se unească cu frații lor de peste Prut și peste Carpați. Tot ce cerea el era să i se dea pămînt. Pentru pămînt era gata să-și lepede chiar țara și să se ducă până în Siberia și părțile Amurului.”⁵⁴

Primăvara anului 1918 agrava foametea pe cuprinsul întregii Rusii, inclusiv în Basarabia. Pan Halippa își amintea că în primăvara aceluia an „cel mai mare rău al timpului era foametea, care amenința cu moartea.”⁵⁵

În toată această efortare titanică a basarabenilor de a se desprinde din Rusia și a se uni cu România, un rol important l-au jucat românii din Austro-Ungaria, printre care locul de frunte l-a jucat Onisifor Ghibu. Acesta reliefa faptul că un mare rol în procesul de redeșteptare a basarabenilor în anii 1917-1918 l-au jucat „sutele de mii” de ardeleni aflați atunci în Basarabia sau Kiev, fie ca refugiați, fie ca prizonieri de război.⁵⁶

Un factor fundamental care a facilitat avansul către pasul următor - unirea Basarabiei cu România - a fost marea ofensivă a armatei germane de

⁵² Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții...*, p. 521.

⁵³ Premierul Republicii Moldovenești, medicul Daniel Ciugureanu, a avut un sfârșit dramatic, decedând în urma unei congestii cerebrale în duba care îl transporta spre închisoarea Sighet, după arestarea sa din noaptea de 5/6 mai 1950.

⁵⁴ Onisifor Ghibu, *De la Basarabia rusească...*, p. 460.

⁵⁵ Pantelimon Halippa, *Testament...*, p. 104.

⁵⁶ Onisifor Ghibu, *De la Basarabia rusească...*, p. 461.

pe Frontul de Est, declanșată pe 17 februarie 1918, care a accelerat descompunerea vechii armate ruse. Trupele germane avansau „*fără a întâmpina nici cea mai mică rezistență. Se întâmpla în mijlocul temutei ierni rusești, care îl învinsese pe Napoleon...*”⁵⁷

Cu o zi înainte de proclamarea Unirii Basarabiei, a sosit la Chișinău o delegație oficială din România condusă de primul ministru Alexandru Marghiloman, care a participat la evenimentul istoric de a doua zi.

La 27 martie/9 aprilie 1918, în palatul Sfatului Țării, organul suprem al puterii din Republica Moldovenească a votat unirea acesteia cu România.

Dintre cei 125 de deputați prezenți din Sfatul Țării, 86 au votat Unirea, 3 au votat contra iar 36 s-au abținut. 13 deputați au fost absenți la acea ședință istorică. România intrase în Primul Război Mondial optând pentru renunțarea la obiectivul eliberării Basarabiei în schimbul eliberării Transilvaniei. Jocul complicat al războiului a dus la această întorsătură neașteptată: prima provincie românească aflată sub stăpânire străină care s-a unit cu patria mamă a fost tocmai Basarabia!

Pentru bolșevici, unirea Basarabiei reprezenta „*o sfidare*”. Lenin a păstrat rupte orice legături între cele două țări pentru toată durata vieții sale. Iar emigranții ruși antibolșevici din Occident, dispunând de bani, „*au dus o adevărată bătălie mediatică împotriva unirii.*”⁵⁸ Rada ucraineană de la Kiev nu a recunoscut Unirea. Cu toate acestea, esențial era faptul că unirea se îndeplinise și că unele mari puteri, precum Marea Britanie, Franța sau Italia au recunoscut oficial acest lucru.

La 29 decembrie 1919 Adunarea Deputaților și Senatul, alese pentru prima dată prin vot universal, au votat legile de ratificare a unirii Transilvaniei, Bucovinei și Basarabiei cu România.

Marele patriot Onisifor Ghibu își îndeplinise misiunea cu succes absolut. A fost, bineînțeles, sprijinit în acțiunile sale - mai discret sau mai direct - de factori politici importanți din Vechiul Regat. Unul dintre oamenii care l-au cunoscut cel mai bine în acești ani istorici și care l-au ajutat consistent pe profesorul ardelean în lupta sa de peste Prut a fost ministrul liberal I. G. Duca. În *Memoriile* sale remarcabile, acesta recunoștea rolul crucial jucat de Ghibu în acest proces: „*Nu aș vrea să exagerez rolul lui Onisofor Ghibu, dar e dovedit azi că în mijlocul*

⁵⁷ Adam B. Ulam, *Bolșevicii. Triumful comunismului în Rusia. O istorie intelectuală și politică*, Ed. Corint, București, 2009, p. 408.

⁵⁸ *200 de ani din istoria românilor dintre Prut și Nistru...*, p. 56.

*haosului din rândurile românilor de peste Prut, al totalei lor nepregătiri politice, a mentalității lor datorită mediului și culturii rusești care îi predispucea mai mult spre latura socială a problemelor la ordinea zilei, decât spre latura lor națională - Ghibu, cu naționalismul lui de ardelean hotărât și intransigent, a contribuit mult la îndrumarea mișcării spre singura ei cale logică: unirea cu Vechiul Regat.*⁵⁹

⁵⁹ I. G. Duca, *Memorii*, vol. IV, *Războiul*, partea a II-a (1917-1919), Ed. Machiavelli, București, 1994, p. 35.

BIBLIOGRAFIE

- AUREL-POP, Ioan, SCURTU Ioan (coord.) *200 de ani din istoria românilor dintre Prut și Nistru (1812-2012)*, Fundația Culturală Magazin Istoric, Grupul Editorial Litera, 2012.
- BOIA, Lucian, „Germanofilii”. *Elita intelectuală românească în anii Primului Război Mondial*, Ed. Humanitas, București, 2009.
- CONSTANTIN, Ion, *Pantelimon Halippa neînfricat pentru Basarabia*, Ed. Biblioteca Bucureștilor, București, 2009.
- DUCA, Ioan. G., *Memorii*, volumul IV, *Războiul*, partea a II-a (1917-1919), Ed. Machiavelli, București, 1994.
- GHIBU, Onisifor, *Școala românească din Transilvania și Ungaria (dezvoltarea ei istorică și situația ei actuală)*, București, 1915.
- GHIBU, Onisifor, *Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1974.
- GHIBU, Onisifor, *Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară. Amintiri*, Ed. Universitas, Chișinău, 1992.
- GHIBU, Onisifor, *În vâltoarea revoluției rusești. Însemnări din Basarabia anului 1917*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 1993.
- GHIBU, Onisifor, *De la Basarabia rusească la Basarabia românească*, Ed. Semne, București, 1997.
- GHIBU, Onisifor, *Amintirile unui pedagog militant*, Ed. Institutului Cultural Român, București, 2004.
- HALIPPA, Pantelimon, *Testament pentru urmași*, Ed. Hyperion, Chișinău, 1991.
- ULAM, Adam B., *Bolșevicii. Triumful comunismului în Rusia. O istorie intelectuală și politică*, Ed. Corint, București, 2009.

În seria „**Publicațiile Muzeului Județean Teleorman**” au apărut:

- (I) Ecaterina Țânțăreanu, *Habitat medieval în sud-vestul Munteniei în sec. XIV-XVII. Temeiuri istorice și arheologice*, Ed. Renaissance, București, 2010.
- (II) Ecaterina Țânțăreanu, Ruxandra Nemțeanu (editori), *Lucrările Conferinței „Schimbări umane și interacțiuni în peisajul cultural rural”, Alexandria, 8-9 Aprilie 2010*, Ed. Renaissance, București, 2010.
- (III) Steve Mills, Pavel Mirea (editori), *The Lower Danube in Prehistory: Landscape Changes and Human Environment Interactions - Proceedings of the International Conference, Alexandria, 3-5 November 2010*, Ed. Renaissance, București, 2011.
- (IV) Constantin Țințariu (coordonator), Ștefan Nedelcuță-Apope, Florin Chiriac, Steluța Chefani-Pătrașcu, Luminița Gheorghe, Elena Tronaru, Cătălin Borțun, *Colectivizare în Teleorman (1949-1962). Rezistență și acceptare forțată* (ediția a II-a revizuită și adăugită), Ed. Magic Print, Onești, 2011.
- (V) Cătălin Borțun, *Mișcarea legionară din județul Teleorman în documente*, Ed. Renaissance, București, 2011.
- (VI) Steluța Chefani-Pătrașcu, *Moșieri teleormăneni (1864-1949). Mărire și decădere*, Ed. Renaissance, București, 2011.
- (VII) Corina Iordan, *Oameni, locuri, amintiri... Interviuri cu profesorul Ion Moraru*, Ed. Renaissance, București, 2012.
- (VIII) Ioan Spiru, *Monografia satului Surdulești*, Ed. Ordessos, Pitești, 2013.
- (IX) Ioan Spiru, *Arheologie și numismatică în județul Teleorman. Articole, studii și note*, Ed. Ordessos, Pitești, 2014.
- (X) Ioan Spiru, *Din istoria bisericii teleormănene. Studii, articole, însemnări*, Ed. Ordessos, Pitești, 2015.
- (XI) Corina Iordan, *Vechi sate teleormănene între adevăr și legendă. Interviuri cu profesorul Ion Moraru*, Ed. Ordessos, Pitești, 2015.

PUBLICATIE MUZEULUI JUDEȚEAN
TELEORMAN

ISBN 978-606-8604-38-1